

Томаш Врабель

СЛОВОТВОРЧА ПРАГМАТИКА
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

монографія

Томаш Врабель

**СЛОВОТВОРЧА ПРАГМАТИКА
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

монографія

ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У»
Берегове–Ужгород
2020

УДК 811.111(477.87)

В 99

Монографію присвячено вивченню комунікативно-прагматичного та словотвірного аспектів різних похідних утворень, які функціонують у межах іллокутивних дієслів сучасної англійської мови. Проведеним дослідженням вперше здійснено спробу закласти основи вивчення англійського словотворення не як сформованих, готових і закріплених у мові похідних одиниць, а в ситуативно зумовлених мовленнєвих актах, що дало змогу виявити й описати цілий ряд прагматично орієнтованих моделей і компонентів семантики. Комплексний прагматико-актомовленнєвий аналіз похідних перформативів дав змогу продемонструвати, що дериват є носієм великого за обсягом комунікативного заряду, який орієнтує мовця на різноманітне смислове вживання одного й того ж самого слова та дозволяє йому одночасно свідомо, а не механічно оперувати лексемами, творчо пристосовуючи їх до адекватного висловлення думки в кожному конкретному мовленнєвому акті. На значному за обсягом мовленнєвому матеріалі виявлено можливості словотворення, його прагматично зумовлений потенціал у процесі реалізації дериваційних одиниць в акті комунікації, що передбачає їхнє вивчення у тексті, в якому відображаються процеси відбору, сполучення і вживання всієї сукупності мовних засобів.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ (протокол №1 від 10.02.2020)

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою філології
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ

Автор:
Томаш Врabelь

Рецензенти:
Наталія Баняс, кандидат філологічних наук (ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)
Адальберт Барань, кандидат філологічних наук (ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Технічне редагування: *Олександр Добош*
Верстка: *Мелінда Орбан*
Коректура: *авторська*
Обкладинка: *Ласло Вежел*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр "Опаціої Черє Янош" при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск:
Степан Черничко (ректор Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ)
Льдіко Орос (президент Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ)
Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

За зміст монографії відповідальність несе автор

Друк збірника здійснено за підтримки уряду Угорщини

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKARSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90 202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

ISBN 978-617-7868-41-4

© Томаш Врabelь, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ НАПРЯМИ У ДОСЛІДЖЕННІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПРАГМАТИКИ	15
1.1. Предмет та завдання лінгвопрагматики.....	15
1.2. Спектр прагматичної інформації слова.....	20
1.3. Діяльнісні концепції вивчення мови	27
1.4. Діяльнісний аспект словотворення	31
1.5. Контекстологічні дослідження.....	34
1.6. Комунікативна лінгвістика і мовленнєві акти.....	37
Висновки до розділу 1.....	42
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНО ЗУМОВЛЕНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОХІДНИХ ІЛЛОКУТИВНИХ ДІЄСЛІВ	45
2.1. Класифікаційні дослідження мовленнєвих актів	45
2.2. Репрезентативи	51
2.2.1. Мовленнєвий акт повідомлення.....	51
2.2.2. Мовленнєвий акт опису.....	63
2.2.3. Мовленнєвий акт передбачення.....	71
2.2.4. Мовленнєвий акт вираження власної думки (припущення).....	74
2.2.5. Мовленнєвий акт планування (міркування).....	77
2.3. Директиви	81
2.3.1. Прескриптиви	82
2.3.2. Реквестиви	87
2.3.3. Сугестиви	91
2.4. Інтерогативи	99
2.5. Комісиви	104
2.5.1. Мовленнєвий акт обіцянки	104
2.5.2. Мовленнєвий акт особистої пропозиції.....	108
2.5.3. Мовленнєвий акт гарантії.....	109
2.6. Дескриптиви	111
2.7. Імплікатори	118
2.7.1. Мовленнєвий акт особистого ставлення	118
2.7.2. Мовленнєвий акт емоційно-оцінного опису дій персонажів.....	122

2.7.3. Мовленневий акт іронії, сарказму	126
2.7.4. Мовленневий акт подяки	129
2.7.5. Мовленневий акт вибачення	130
2.7.6. Мовленневий акт докору	134
2.7.7. Мовленневий акт компліменту	136
2.7.8. Ритуальний мовленневий акт	138
2.8. Інтерогативно-імплікаторний прагматичний тип	139
2.9. Директивно-імплікаторний прагматичний тип	147
2.10. Репрезентативно-імплікаторний прагматичний тип	154
Висновки до розділу 2	163
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	167
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	173
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	197
ДОДАТОК А	198
ДОДАТОК Б	218

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

АНО	—	акт нанесення образи
ДМА	—	директивний мовленнєвий акт
КС	—	комунікативна ситуація
ЛСГ	—	лексико-семантична група
МА	—	мовленнєвий акт
СЗ	—	словотвірне значення
ТМА	—	теорія мовленнєвих актів
ТО	—	твірна основа
Adj	—	прикметник (adjective)
Adv	—	прислівник (adverb)
ex	—	експліцитний перформативний акт (explicit performative act)
Int	—	вигук (interjection)
N	—	іменник (noun)
np	—	неперформативний акт (non-performative act)
pr	—	імпліцитний перформативний акт (primary performative act)
V	—	дієслово (verb)

ВСТУП

Характерною ознакою сучасної науки про мову є інтенсивні пошуки в галузі комунікативної лінгвістики, формування якої висуває на порядок денний необхідність залучення комплексних методів вивчення одиниць різних рівнів. У той час як комунікативна фонетика (фонетика мовлення), комунікативно-орієнтована граматика (комунікативний синтаксис), комунікативний підхід до аналізу тексту вже існують, комунікативне словотворення робить тільки перші кроки [237]. Комунікативний підхід до розгляду слова дозволяє виявити ті суттєві особливості прагматично зумовленого словотворення, які залишаються дотепер невисвітленими. До них у першу чергу можна віднести виявлення умов, що впливають на вживання похідних одиниць у мовленні, а це визначає потребу дослідження сукупності тих прагматичних факторів, які здійснюють безпосередній вплив на формування й функціонування словотвірних одиниць у різних мовленнєвих актах сучасної англійської мови.

Ознайомлення з наявними теоретичними джерелами свідчить про відсутність досліджень дериваційної прагматики на матеріалі англійської художньої літератури. Сучасні лінгвістичні розвідки прагматичних аспектів похідного слова концентруються навколо: загального опису словотвірної системи германських мов [17; 253; 1; 239; 19; 92; 97; 119; 199; 248; 237; 328; 296], афіксації англійської, німецької та французької мов [40; 172; 179; 180; 198; 208; 207; 268], словоскладання [6; 193; 210] й інших способів словотворення [9; 192; 89], неологізмів, індивідуальної та okazіональної номінації [105; 69; 91], певних прагматичних компонентів значення слова, як наприклад, оцінки, емотивності, образності, експресії та ін. [233; 222; 125; 61; 223; 278; 67; 297; 212], демінутивів, мовної гри [190; 221], певних сфер комунікації, зокрема, преси, політичної пропаганди [266; 258] й певної терміносистеми [157; 120; 219].

АКТУАЛЬНІСТЬ роботи зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на виявлення прагматичних особливостей різних за параметром і структурою мовних одиниць, важливістю вивчення висловлювань у контексті їхньої реалізації, з одного боку, та дослідження мовленнєвих актів (далі – МА) крізь призму вербальних засобів їхньої реалізації – з іншого. Оскільки

дієслово є складовою і невід'ємною частиною іллокутивного акту, розглядати його за межами акту є практично неможливим. Звідси впливає важливість проведення комплексного аналізу сукупності дериваційних ресурсів, які сигналізують різнотипні іллокутивні акти сучасної англійської мови. Актуальним, на нашу думку, є вивчення словотвірних засобів з точки зору їхньої валентності у процесі реалізації актів номінації при утворенні похідного дієслова з певною іллокутивною метою. Неабиякий інтерес із цього приводу викликає і виявлення залежності вибору самого способу словотворення від конкретної комунікативної ситуації (далі – КС) та чітко окреслених дериваційних засобів, які залежно від типу твірної основи й окремого способу проявляють різний ступінь мовленнєвої активності в тих чи інших номінативно-іллокутивних актах.

Ми виходимо з ГПОТЕЗИ про те, що мовець вибирає зі свого словотвірного лексикону те, що найкраще виражає, на його думку, комплекс висловлених ним почуттів та інтенцій. Якщо адекватна похідна одиниця відсутня, то він видозмінює стару або утворює цілком нову. Нові лексичні одиниці конструюються у процесі мовлення як реалізація мовцем конкретного наміру, а не як наперед запланований дериват.

Основна МЕТА монографії полягає в тому, щоб виявити й комплексно описати словотвірні та функціонально-прагматичні особливості похідних іллокутивних дієслів, які є основним компонентом у позначенні мовленнєвих актів. Вона досягається шляхом вирішення низки конкретних ЗАВДАНЬ, а саме:

1. встановлення лінгвістичного статусу кожного з прагматичних компонентів слова;
2. класифікації похідних іллокутивних дієслів сучасної англійської мови;
3. виявлення стратегій і тактик, якими послуговуються комуніканти у вираженні мовленнєвих актів певного прагматичного типу;
4. визначення продуктивності дериваційних моделей та словотвірних засобів похідних дієслів, за допомогою яких реалізуються комунікативні стратегії й тактики;
5. вивчення залежності між лексико-семантичною групою твірної основи (далі – ЛСГ ТО), з якою вступає у сполучення афікс, і типом іллокутивного акту;

6. знаходження закономірності, що встановлюється між належністю похідної основи до певної ЛСГ, а також всього перформативного дієслова (далі – перформатива) – до того чи іншого прагматичного типу;
7. висвітлення можливостей реалізації експресивного потенціалу перформативів та контексту їхнього вживання.

ОБ'ЄКТОМ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ слугують похідні іллокутивні дієслова (далі – іллокутиви), які беруть безпосередню участь у формуванні різнотипних мовленнєвих актів.

ПРЕДМЕТОМ ОПИСУ є лінгвопрагматичні та словотвірні характеристики похідних іллокутивних дієслів у системі форм і способів вираження мовленнєвих актів, притаманних конкретним комунікативним ситуаціям.

МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ базується на аналізі текстів художньої літератури англomовних авторів ХХ століття, що зумовлено типовим характером та передбачуваністю ситуацій функціонування похідних іллокутивів у цій сфері комунікації на відміну від інших загальноновизнаних функціональних стилів, де ці ознаки не виражаються настільки чітко. Прагматично орієнтоване дослідження структури слова полягає у вивченні типових контекстів його вживання, оскільки словники не можуть дати повного уявлення про сфери комунікативно-прагматичної реалізації кожної лексичної одиниці. З базового художнього тексту обсягом 4487 сторінок було відібрано висловлювання в ситуаціях, що містили похідні дієслова, загальна вибірка яких складає 6264 одиниці.

МЕТОДОЛОГІЧНОЮ ОСНОВОЮ монографії виступає системний метод, за допомогою якого всі прагматичні явища й параметри МА вивчалися не ізольовано, а у взаємозв'язку, на принципах інформативності, когезії, структурності, адресації його аспектів. Теоретична база роботи інтегрує основні положення сучасної прагмалінгвістики, теорії мовленнєвих актів, словотворення, номінації, соціолінгвістики та психолінгвістики. Авторська концепція похідних перформативів склалася під впливом праць Дж. Остіна [293], Дж. Серля [240; 241; 242], Дж. Ліча [334], Г.Г. Почепцова [213;214;215], М.М. Полюжина [198; 199; 201; 203; 205; 207].

МЕТОДИ дослідження, зумовлені метою, завданнями та проаналізованим матеріалом, охоплюють:

1. метод індуктивного й дедуктивного аналізу та синтезу, який використовувався у теоретичних узагальненнях, формулюванні висновків, при виведенні закономірностей функціонування похідних іллокутивів;
2. метод аналізу за безпосередніми складниками для з'ясування словотвірної структури досліджуваних іллокутивних дієслів;
3. метод прагматичного аналізу МА, за допомогою якого встановлювався іллокутивний статус і типи висловлювань;
4. методики імплікаційного та пресупозиційного аналізу для виявлення інтенційної спрямованості похідних дієслів;
5. контекстологічний аналіз, застосований для пояснення вибору адресантом комунікативної стратегії під впливом КС, умов, мети комунікації та фонових знань адресата;
6. метод поля, який застосовується для виділення ядрових і периферійних словотвірних формантів у досліджуваних іллокутивах;
7. проведення кількісних підрахунків, які дають змогу точно окреслити квантитативні параметри функціонування та об'єктивно висвітлити прагматично зумовлені суттєві характеристики похідних перформативів у тому вигляді, в якому вони відображені в художніх текстах сучасної англійської мови.

НАУКОВА НОВИЗНА. У монографії вперше здійснена спроба пов'язати різноманітні процеси синхронного словотворення сучасної англійської мови з мовленнєвою діяльністю їхніх носіїв взагалі та функціонально-номінативною специфікою, притаманною їм, зокрема. Це дозволяє здійснити перехід від розгляду системи словотворення як готової, сформованої даності, до вивчення дериваційних процесів у прагматико-діяльнісному аспекті, що передбачає розгляд їхньої динаміки функціонування у різнотипних МА. Наукова новизна роботи полягає також у тому, що на основі дослідження широкого фактологічного матеріалу в англійському мовознавстві вперше здійснено аналіз змістових, структурних і номінативних особливостей похідних перформативів у МА певного прагматичного типу, комунікативних ситуацій та характеру взаємодії учасників комунікації за чітко визначених умов. Ми розши-

рюємо розуміння іллокутивності як такої категорії, що стосується не тільки дієслів мовлення, але й включає будь-які дієслова, які функціонують у МА. Авторське трактування, не відмовляючись від класичного, дає більш об'ємне поняття про дієслово, що дає змогу ґрунтовніше й повніше дослідити мовленнєву комунікацію.

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ роботи визначається тим, що вона є певним внеском у теорію мовленнєвих актів, напрацювання проблем прагматично зумовленого словотворення, синтаксису, семантичного і структурного варіювання мовних одиниць. Теоретичне значення дослідження полягає також у виявленні та описі продуктивних словотвірних типів і моделей англійського похідного перформатива з точки зору комунікативно-прагматичного підходу. Результати дослідження дозволяють розширити наявні у лінгвістиці знання про прагматичні потенції і способи реалізації словотвірних засобів англійського іллокутивного дієслова не тільки у цілому ряді МА, але й різноманітних за характером КС і, таким чином, зробити певний внесок у закладення основ дериваційної прагматики – нової галузі мовознавства, яка знаходиться на етапі становлення й розвитку.

ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ монографії полягає в можливості використання отриманих результатів у курсах лексикології сучасної англійської мови (розділ “Словотворення”), теоретичної граматики (розділи “Теорія мовленнєвих актів”, “Аналіз дискурсу”) та стилістики англійської мови (розділи “Стилістичний синтаксис”, “Інтерпретація дискурсу”). Результати дослідження можуть також використовуватися у курсах за вибором із лінгвістики тексту, основ теорії мовленнєвої комунікації, аналізу дискурсу, на заняттях із практики усного та писемного мовлення, при проведенні науково-дослідної роботи студентів і аспірантів. Отримані результати дослідження словотвірно-прагматичного аспекту мовної комунікації можуть також знайти широке застосування у курсі практики викладання англійської мови у вищих навчальних закладах.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ НАПРЯМИ У ДОСЛІДЖЕННІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПРАГМАТИКИ

1.1. Предмет та завдання лінгвопрагматики

Термін “прагматика” був уперше введений Ч. Моррісом при розгляді мовних знаків у трьох аспектах: семантиці (відношення знаків до позначуваного), синтаксисі (формальні відношення між знаками) і прагматиці (відношення знаків до інтерпретаторів). Якщо семантика вивчає змістові (сміслові) характеристики знака, то прагматика вивчає відношення між знаком і його реципієнтом. Прагматика, на думку Ч. Морріса, – це той розділ семіотики, який займається вивченням походження, вживання і впливу знаків у рамках поведінки людини (інтерпретатора мовних знаків) [341, с. 219]. Знакова система Ч. Морріса, хоча й обмежена рамками біхевіоризму, дозволяє проникнути у природу знака, виявити прагматичні зв'язки, які є відображенням цілеспрямованої діяльності людини взагалі й мовленнєвої зокрема.

Широке філософське визначення прагматики Ч. Моррісом дає вагому підставу для різного її тлумачення, підтвердженням чому є наявність цілого ряду дефініцій прагматики слова у мовознавстві. Так, наприклад, А. Вежбицька вважає, що значення у природній мові не може визначатися через відношення між мовними знаками та елементами екстралінгвальної реальності. Мовне значення – це інтерпретація світу людиною, і жодні операції над сутностями реального світу не наближають її до розуміння того, як побудовано це значення. Прагматика – це частина семантики, яка вивчає певне коло мовних значень [38, с. 6–7]. Термін “лінгвістична прагматика” вживається в сучасному мовознавстві у зв'язку з орієнтацією дослідників на вивчення комунікативних властивостей мови [264, с. 3]. Спектр наукових пошуків у галузі лінгвопрагматики надзвичайно широкий, і тому, виходячи з чотирьох дослідницьких кіл питань, запропонованих Н.Д. Арутюновою [15, с. 390], наведемо найголовніші з них.

З позиції мовця (адресанта) прагматика досліджує його мотиви, наміри, експліцитні й імпліцитні інтенції, які зумовлюють іллокутивний тип спілкування та виражаються у певних мовлен-

невих одиницях, наприклад, у перформативних актах. Г.В. Ейгер та І.С. Шевченко розглядають мотив як відправний момент формування інтенції МА, те, що спонукає мовця до виконання дій та спрямовує його мовленнєву діяльність. Мотив визначає інтенцію – бажання досягти позамовного ефекту й виконати у зв'язку з поставленою метою певні мовленнєві дії [84, с. 11–12].

Інтенція зумовлює мовленнєві стратегії й тактики адресанта. Проблема комунікативних стратегій досліджувалася багатьма мовознавцями [77; 229; 220; 176; 147; 260; 290; 48; 72; 100; 102; 8; 47; 126; 316; 323; 334; 299; 355; 358; 302]. Стратегії, закладені не лише в комунікативній компетенції адресанта, але й в оцінці ним компетенції адресата, обумовлюють тактику проведення розмови, формування дискурсу чи побудови тексту.

Оскільки текст є найважливішою комунікативною одиницею мови та об'єднуючим центром ментальних процесів і мовленнєвої діяльності партнерів у процесі спілкування, на порядку денному дослідників сьогодні стоїть його вивчення в динамічному аспекті, що охоплює процес породження, сприйняття й інтерпретації. Інакше кажучи, „динамічний аспект тексту розглядається як дискурс, письмова фіксація якого поглинута життям – знанням про світ узагалі та конкретну ситуацію, в якій відбувається спілкування, зокрема про мету й інтенції адресата, необхідні для розуміння й адекватної інтерпретації отримуваної ним інформації” [205, с. 237].

Отже, дискурс можна розглядати і як „певним чином організовану структуру знання й досвіду кожного окремого індивіда, який слідує певній системі правил під назвою дискурсивні стратегії” [204, с. 261]. Іншими словами, стратегії - це ті правила сприйняття об'єктів і формування знань про них, які пропонує дискурс.

Другим колом питань прагматики є адресат. Ця позиція обумовлює вивчення перлокутивного ефекту або реакції адресата, створення їхньої типології, аналіз комунікативної компетенції реципієнта, знання ним правил інтерпретації непрямих та імпліцитних смислів, пресупозицій, евристичної активності інтерпретатора, інакше кажучи, дослідження фактора адресата [327, с. 96].

Третя група досліджень прагматики – інтерактивність комунікантів – орієнтована на вивчення форм мовленнєвої взаємодії, її різних аспектів: соціального, психологічного, етикетного, особистіс-

ного і т. ін. Під час розмови люди застосовують контактостановлюючі елементи, намагаються зрозуміти психологію, мету “іншого”, що зумовлено власними цілями та діалогічною етнокультурною ритуальною традицією [225; 195].

Однією з найбільш актуальних проблем сучасної прагматики у цьому аспекті є дослідження мітігації, тобто вибір комунікативних стратегій, обумовлених метапрагматичними стимулами, які дозволяють мовцю збільшити ефективність власних мовленнєвих дій; одну з форм керування дискурсом [260, с. 5; 302, с. 883].

Четверте коло прагматичних досліджень орієнтоване на ситуацію комунікації. З цією метою аналізуються проблеми референції висловлювань, їхній просторово- часовий та інший дейксис, тобто здійснюється вказівка на час і місце ситуації, причину, мету, вплив комунікативної ситуації на тематику й форми висловлювань, контекстуальний вплив і т. ін. [13; 188; 239; 94; 230; 20; 123; 4; 72].

Серед екстралінгвальних факторів оформлення прагматичного напрямку можна назвати бурхливий розвиток рекламної діяльності у 20-30х роках минулого століття та ідеологічну боротьбу, яка особливо загострилася після другої світової війни. Виникла необхідність виявити фактори, що зумовлюють надання продуктам мовлення оптимальної форми для досягнення бажаного результату та вибір найбільш ефективних мовних і мовленнєвих засобів. Це, можливо, стало однією з причин того, що мовознавці звернули особливу увагу як на саме явище впливу мовлення на адресата, так і на його форму та зміст. При цьому фактор адресата зайняв одне з центральних місць у сфері прагматики [12; 96; 163; 87; 72; 143; 159; 8; 47; 126].

Серед лінгвістичних джерел прагматики можна назвати результати вивчення тих мовних одиниць, формальні та змістові аспекти яких демонструють пряму залежність від екстралінгвальних факторів. Це, насамперед, результати дослідження семантики дейктичних слів. Вивчення змістової сторони таких одиниць вимагає врахування контексту мовлення, виходу за рамки власне традиційної семантики, що складає один із напрямів прагматики [16; 335]. Пізніше коло досліджень розширилося. Узагальнюючи велику кількість підходів до вивчення прагматики, Т.А. ван Дейк при цьому відзначає, що “кінцевою метою прагматичної теорії мови є встановлення зв'язку між висловлюванням (і, відповідно, граматикою),

з одного боку, та різноманітними видами взаємодії (і, відповідно, соціальними науками) – з іншого” (Переклад наш. – В.Т.) [77, с. 13–14].

Досягнення у галузі лінгвістики останніх років свідчать про все більшу переорієнтацію з вивчення мови як системи на вивчення мовної особистості, яка нею володіє [101, с. 212]. Прагматика заклала основи нової лінгвістичної парадигми, яка поставила в центр уваги особисто-діяльнісну ініціативу інтерпретатора мовних знаків. Ключовим поняттям прагматики вважається концепт користувача-мовця і слухача, які здійснюють вибір і вживання лексики, що пов’язана з соціальним статусом мовців, з реальними умовами комунікації та їхнім впливом на слухача. Сюди входять такі параметри, як місце, час, мета, намір того, хто говорить, його соціальний стан, професія, стать, вік. Поняття мовленнєвого акту, який полягає у здійсненні мовцем певного висловлювання в ситуації безпосереднього спілкування з адресатом, є ключовим для розгляду механізмів мовної взаємодії. У зв’язку з цим особливої актуальності набувають пошуки прагматичної насиченості висловлювання та його складників.

Предмет прагматики вбачається у психологічних, соціологічних аспектах уживання мовних знаків, основне призначення яких – впливати на психіку людини, її думки, почуття, волю [36, с. 243–246]. Так, С.С. Левінсон дає таке визначення: “Прагматика вивчає всі ті аспекти значення, які не входять у компетенцію семантичної теорії, а тому не досліджуються нею” (Переклад наш. – В.Т.) [335, с. 12]. У нашому дослідженні ми виходитимемо з дефініції, запропонованої Д. Крісталом, який вважає прагматику наукою, що визначає вибір, розподіл та сполучення, а в цілому – організацію мовних засобів для передавання змісту тексту, а також впливу мовних одиниць на учасників комунікації [304, с. 123].

У різних дефініціях прагматики мовознавці роблять спробу одночасно визначити як її місце серед інших лінгвістичних дисциплін, насамперед лінгвістичної семантики й синтаксису, так і галузь її дослідження. Серед них можна виділити “контекстоцентричні”, відповідно до яких прагматика досліджує мовні факти з точки зору їхньої контекстної обумовленості або, взагалі, відношення значення і контексту [106, с. 333; 85, с. 53; 344, с. 88–99; 357, с. 291–312; 318, с. 141]. У руслі цього підходу багато дефініцій прагматики базується на визначенні семантики поряд із намаганням розділити ці дві дисци-

пліни, беручи до уваги буквальне значення та смисл висловлювання [336, с. 20; 329, с. 17; 334, с. 14; 335, с. 20]. Семантика розглядає значення поза контекстом, а прагматика – смисл (значення висловлювання у контексті). Ця обумовленість смислу контекстом інтерпретується дослідниками як умова доречності висловлювання [13, с. 5; 142, с. 146; 333, с. 6; 303, с. 28–29].

Підхід, що значно звужує проблематику прагматики, відносить до семантики конвенціональний компонент смислу, тобто те, що кодифіковане у мовній системі, а до прагматики – некодифіковане. При цьому прагматика виявляється залежною від семантики, і прагматичний компонент смислу додається до семантичного [256, с. 8; 46, с. 2; 300, с. 26].

На думку О.В. Падучевої, адекватним розумінням при описі семантики мови у всій повноті її функціонування є не семантична інтерпретація, а семантико-прагматичне представлення висловлювання у контексті МА: лише у такому контексті можливе експліцитне звернення до прагматичних компонентів висловлювання при тлумаченні його смислу [188, с. 246]. Саме тому ряд лінгвістів уявляють завдання прагматики у виявленні правил уживання мовних і мовленевих одиниць та адекватній інтерпретації змісту [254, с. 15; 14, с. 6].

Ще один підхід до визначення прагматики розглядає її як аспект дослідження мовленнєвого твору, що спрямований на здійснення впливу на адресата, який, на відміну від впливу у теорії мовленнєвих актів (далі – ТМА), полягає у викликанні у свідомості адресата потрібних автору думок, насамперед емоційно-оцінного характеру. Прагматичний підхід у такому випадку передбачає дослідження механізму мовленнєвого впливу та виділення з набору мовних елементів саме таких засобів, які виконують функцію впливу [173, с. 9; 168, с. 13; 97, с. 5; 343, с. 551–568].

Основним моментом у прагматичному вивченні мовних одиниць часто вважають поняття цілеспрямованості та різних способів досягнення мети. Для О.С. Азнаурової та представників її школи важливе насамперед урахування комплексу зовнішніх умов комунікації, які є у свідомості мовця у момент здійснення МА [2, с. 100]. Поняття мети комунікативного акту можна зіставити з поняттям прагматичного ефекту. Прагматичний ефект як результат процесу комунікації означає, що мета повідомлення, запланована мовцем, досягнута,

а саме – повідомлення спричинилося до певного регулятивного впливу на адресата. Прагматичний ефект – це так зване “цілеспрямоване зміщення у смисловому полі (системі настанов) адресата” [104, с. 5]. Комунікативний акт, таким чином, виступає не як самоціль, а як засіб досягнення певної мети особистості. Однак шлях до досягнення екстралінгвальної мети лежить через ціль лінгвальну – адекватний відбір та аранжування мовного матеріалу для найбільш повного вираження власної інтенції у певних ситуативних умовах.

Деякі мовознавці у своїх дисертаційних дослідженнях доходять висновку, що вся мова прагматична [180, с. 7–8; 97, с. 5]. С.Ш. Нуруллова, зокрема, виходить з положення про те, що сутність мови – єдність раціонального й емоційного. Ігнорування цієї властивості мови веде до набору засобів, які обслуговують інтелектуальну діяльність людини – мислення та до тієї групи з них, що обслуговують емотивну сферу людини. Ми приєднуємося до цієї точки зору і не поділяємо думку Л.А. Кисельової [104, с. 6] та М.С. Лисої [146, с. 5] про те, що у мові є начебто особливі засоби, які обслуговують впливові функції мови. Будь-яке ситуативне значення слова можна розглядати як прагматичне, носія відтінку впливу людини на вербальний знак на тій підставі, що у мові з самого початку закладена його комунікативна функція, яка полягає у тому, щоб досягти певної мети та бажаного результату у процесі спілкування.

1.2. Спектр прагматичної інформації слова

До спектру прагматичної інформації слова ми відносимо конотативний аспект його функціонування. Традиційно та частина, яка доповнює предметно-понятійне або денотативне значення слова, пов'язується з поняттям конотації. У широкому розумінні конотацію визначають як інформацію, що співвідноситься з емпіричним, емоційним або ціннісним ставленням мовця до позначуваного або зі стилістичними реєстрами, які характеризують умови мовлення, сферу його діяльності, соціальні взаємовідносини учасників комунікації. У такому розумінні прагматична інформація включає конотацію [180, с. 15; 97, с. 8–9], тлумачення якої зводиться до: 1) аспекту семантики слова, що включає його емоційно-оцінні характеристики [145, с. 236; 108, с. 14; 120, с. 82–83; 237, с. 7; 238, с. 23–28; 247, с. 8], та 2) додаткового смислу, який слово набуває в мовленнєвому контексті [10, с. 9; 222, с. 10; 183, с. 7].

Починаючи своє існування в емоційно-оцінно-стилістичних рамках, сучасне тлумачення конотації поступово приєднує до себе ідеологічний, прагматичний, образний, культурологічний і національний компоненти регіонального походження, функціонально-стилістичної віднесеності, соціальної сфери вжитку, різноманітні асоціації, семантичні нашаровування, які тлумачаться як відтінки значення або додатковий смисл.

Наше розуміння конотації базується на визначенні, запропонованому М.М. Полюжиним та Н.Ф. Венжинович [206, с. 271], які вважають, що специфіка конотації полягає у тому, що вона вбирає в себе ті мовні факти та явища навколишньої дійсності, які виражаються у суб'єктивному ставленні мовця до позначуваного, виходячи з комплексу таких екстралінгвальних даних, як суспільний статус мовця й адресата, концептуалізація ними картини світу та знання комунікантами загальноприйнятих у тому чи іншому соціумі норм поведінки.

Учені ототожнюють прагматичне значення з конотацією, як „емоційним, оцінним або стилістичним забарвленням мовної одиниці узуального чи okazіонального характеру” (Переклад наш – В.Т.) [37, с. 236]. „Усі мовні одиниці, які містять конотацію, є певного роду прагматичними „напівфабрикатами”, що під час реалізації у висловлюванні надають йому суб'єктивної модальності” [там же]. В.А. Маслова вважає, що конотації фокусують у своїй глибинній сутності ті асоціації, які відображають знання мови тими, хто розмовляє, їхню прагматичну інтенцію, проте самі конотації не є асоціаціями [153, с. 113]. Саме у цьому й полягає спільна галузь прагматики та конотації. їх об'єднує включене у значення слова ставлення мовця до дійсності. Незважаючи на цю подібність, у них є й розбіжності, оскільки обсяг прагматичного змісту можна представити ширшим. Прагматичні компоненти не лише вказують на настанову та намір суб'єкта мовлення, але й на умови комунікації, на тональність КС. їхній динамічний характер проявляється у тому, що вони не закріплені за яким-небудь конкретним компонентом семантичної структури, а пронизують усе значення або локалізуються в якому-небудь окремому його компоненті. Відзначимо, що в окремому слові можуть бути представлені одночасно всі компоненти прагматичного спектра, деякі з них або один. У нашому дослідженні ми виділяємо п'ять компонентів: експресивність, інтенсивність, оцінність, емотивність та образність.

Під **експресивністю** традиційно розуміють відсутність нейтрального ставлення та деавтоматизацію, які надають мовленню незвичності, а отже й виразності. Інакше кажучи, це – „сукупність семантико-стилістичних характеристик мовної одиниці, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту або адресата мовлення” [37, с. 591]. Експресивний характер викладу надає яскраво виражена авторська суб'єктивна оцінка, яка впливає на адресата, переконує його у правдивості повідомлення та підсумовує загальне враження адресанта [86, с. 16]. У когнітивному ракурсі експресивність – це почуття-ставлення, яке відчуває мовець і/або реципієнт у діапазоні схвалення / несхвалення [278, с. 64; 278].

Експресивністю можуть характеризуватися одиниці всіх рівнів мови – фонетичного, лексичного, морфологічного та синтаксичного, наприклад, словотвірні засоби, пестливі та пейоративні афікси [244, с. 15]. Експресивні засоби всіх рівнів мають чітко виражену позитивну чи негативну конотацію, яка проявляється не лише у мовленні, але й у мові та зафіксована у вигляді різноманітних словникових позначень. Іллокутивна мета експресивів полягає в екстеоризації психологічного стану мовця. Інакше кажучи, особистість намагається отримати психологічну підтримку від адресата й відновити психологічну рівновагу [262; 263; 149, с. 112–113; 281, с. 61; 33, с. 5; 353].

Експресивний компонент є необхідною умовою реалізації впливової сили висловлювання [236, с. 315–318]. У цьому зв'язку заслуговує на увагу співвідношення експресивності та інтенсивності, що веде у деяких роботах до ототожнення цих компонентів прагматичної структури слова [див. напр.: 238]. Інша точка зору полягає в тому, що між інтенсивністю та експресивністю існують не інклюзивні, а причинно-наслідкові відношення, тобто не інтенсивність – частина експресивності, а інтенсивність веде до експресивності, і тоді експресивність тлумачиться не як сума певних семантичних компонентів, а як властивість слова збільшувати впливову силу висловлювання [60, с. 12]. Третя точка зору полягає в тому, що між цими поняттями наявні не інклюзивні, не причинно-наслідкові, а інгерентні відношення. Змістовий аспект експресивності відрізняється від змістового аспекту інтенсивності. Інтенсивність як семантична категорія називає об'єктивну кількісну визначеність ознаки (менше норми – норма – більше норми), а як поняття екс-

пресивної стилістики відображає суб'єктивне сприйняття ступеня маніфестації ознаки (субординарний – ординарний – суперординарний), тобто слугує мірою експресивності [270, с. 19]. Категорія інтенсивності слугує засобом мовної оцінки певних характерних ознак відправником висловлювання. Це, зокрема, наочно проявляється в мовних засобах репрезентації таких “параметрів” особистості, як зовнішній вигляд, інтелектуальні дані, професійні якості і т. ін.

Як самостійна категорія емотивність досліджується щонайменш у двох напрямках: семасіологічному, у якому вона має статус мовної категорії, та комунікативно-прагматичному, де емотивність розглядається як категорія дискурсу [164, с. 212; 44, с. 245; 197, с. 92]. Однак, у тлумаченні емотивності як дискурсної категорії також спостерігаються різні точки зору стосовно того, що розуміти під цією категорією, яким типам дискурсу властива емотивність, у чому полягає специфіка емотивності та яким чином ця категорія проявляється у тексті.

Механізм реалізації емотивності у мові й дискурсі різний. У системі мови емоційна маркованість у лексиці закріплена узусом і виражається у певному наборі “внутрішньослівних компонентів” [151, с. 178]. Однак лише у тексті, або його динамічному аспекті – дискурсі, проходить конкретне декодування знака за допомогою широкого контексту, який наділяє семантику будь-якого слова “прирошеннями смислу, насамперед, емоційно-експресивними та естетичними” [156, с. 142]. Емоційне значення – це реалізація у слові суб'єктивного ставлення до об'єктивної дійсності, яка відображається свідомістю людини [180, с. 15].

При дослідженні художніх текстів з точки зору представленості у них емоціогенної інформації (термін Гладьо С.В. [67, с. 5]) деякі мовознавці оперують спеціалізованими поняттями – такими, як “емоційні контексти”, як відрізки художнього тексту, що передають емотивну інформацію за допомогою одного чи декількох мовних засобів [197, с. 92]; “емотивне речення” як особливий тип перформативних висловлювань [61, с. 87], емотивний МА [211, с. 59]. При цьому зазначається, що емоційна реакція мовця відображає перехід від семантичного аспекту до прагматичного [195, с. 77] (пор. з точкою зору, що емоціональність є важливою характеристикою процесу мовленнєвої діяльності й комунікації, яка формує прагматику висловлювань [42, с. 55–75; 22, с. 15; 288, с. 35; 211, с. 59–63]).

Емотивність теоретично може бути властива будь-якому типу тексту, дискурсу. Однак, пріоритетність емоційного впливу художнього

тексту на читача [340, с. 351] підтверджується експериментальними дослідженнями лінгвонейропсихологічного характеру [339, с. 287]. Художній текст, найбільш очевидно впливаючи на читача, характеризується неоднозначністю своєї семантики та великою кількістю інтерпретацій, які дозволяють читачу реконструювати художній образ текстової дійсності через емоції та роздуми, що викликаються у нього цим текстом [269, с. 14]. Можливо саме тому художній текст найчастіше обирають як матеріал для дослідження емотивності [336, с. 9; 10, с. 41,76; 154, с. 148; 234, с. 124–125; 32, с. 29; 150, с. 284; 67, с. 1].

Зв'язок емотивності з експресивністю відображається у визначенні емотивності як “вершини” експресивно забарвленого значення слова [253, с. 5], семи експресивного значення [151, с. 178], компонента загальної експресивності тексту [155, с. 184]. Уважаючи експресивні засоби невід’ємною рисою емоціонального мовлення, М.В. Нікітін пише: „Експресивні засоби позначають не лише прагматичну настанову мовця на безумовне доведення до адресата значущих акцентів у мовленні, але й обов’язково свідчать про емоційне переживання ним цих моментів” (переклад наш. – В.Т.) [174, с. 303]. Він також цілком справедливо зазначає, що кількісна міра емотивності визначає міру експресивності [там же]. Співвіднесеність емотивності з оцінністю та модальністю веде до розгляду емоційно-оцінного ставлення адресанта до фрагментів текстової дійсності, які спрямовані на створення в нього емоційного “резонансу” [76, с. 92]. Незважаючи на взаємозв’язок емотивності та експресивності, їх необхідно розрізняти у зв’язку з тим, що функціональні завдання у них різні. Емотивне стоїть в одному ряду з інтелектуальним та вольовим, і кожне знаходить свої способи вираження в мові. Експресія може пронизувати як емотивне, так і вольове в їхньому прояві. Тому експресивність набагато ширша за емотивність у мові.

Емотивність не слід плутати з вираженням інтенсивності. Перша досить часто вживається разом з останньою, надаючи висловлюванню певне забарвлення, що відображає суб’єктивне ставлення. Обидві категорії суб’єктивні і через те, що інтенсивність – це один із видів кількісної характеристики ознаки, процесу, ці поняття завжди взаємопов’язані та взаємообумовлені.

Оцінна функція тісно пов’язана з емотивною. Характеризуючи цей зв’язок, лінгвісти, зокрема, відзначають, що будь-яка комунікація, під час якої відбувається обмін інформацією між її учасни-

ками, неможлива без емоцій. Вираження оцінки є сигналом прояву емоційного стану мовця, безпосередньої та експліцитної вказівки на розподіл його симпатій/антипатій, воно пов'язане з намаганням привернути увагу співрозмовника, а отже і здійснити на нього певний прагматичний вплив [23, с. 30–31; 43, с. 148; 93, с. 50].

Співвідношення об'єктивного та суб'єктивного є однією з основних проблем у галузі оцінювання, а також причиною розбіжностей двох напрямів. Представники першого вважають, що основним в оцінці є суб'єкт у його ставленні до об'єкта. Інші спираються на твердження про те, що цінність та оцінка носять об'єктивний характер, оскільки випливають із самої властивості позначуваного. Найбільш послідовною, на нашу думку, у цьому питанні є точка зору Е.М. Вольф, яка не протиставляє об'єктивне та суб'єктивне, а відзначає їхню складну взаємодію та нерозривний зв'язок в оцінних виразах: "Суб'єкт, оцінюючи предмети або події, спирається, з одного боку, на своє ставлення до об'єкта оцінки, а з іншого – на стереотипне уявлення про об'єкт та шкалу оцінок, на якій розміщені властиві ознаки об'єкта" (переклад наш. – В.Т.) [41, с. 23]. Отже, вона та деякі інші дослідники виділяють раціональну та емоційну оцінки [там же; 70, с. 79; 282, с. 40], які передбачають різний перлокутивний ефект у МА. Якщо перша розрахована на погодження з висловленою думкою, то остання спрямована на зміну емоційного стану співрозмовника, а також на те, щоб викликати у нього відповідну реакцію [там же, с. 41]. ММ. Болдирев виділяє почуттєвий, раціональний та емоційний компоненти [31, с. 113]. Почуттєва оцінка пов'язана зі сприйняттям світу людиною за допомогою органів відчуття та його осмисленням у відповідних термінах. Раціональна оцінка розглядається як когнітивна, смислова інтерпретація основних характеристик предметів та явищ. Вона орієнтована на відносно об'єктивну або загальноприйнятну шкалу норм і стандартів. Емотивна оцінка являє собою певну реакцію особи на об'єкти та явища навколишнього світу, які належать до особистого світу мовця, його цілей, настанов, норм поведінки, і тому він вважає їх важливими для себе [178, с. 5; див. також: 184, с. 54]. Інша точка зору полягає у розподілі типів оцінки на: номінативну (аналог раціональної), конотативну (оцінка, що передається за рахунок емоційно-експресивних конотацій, які нашаровуються на основне

лексичне значення слова або синтаксичної структури і надають їм пейоративні або меліоративні забарвлення) та прагматичну (оцінка, яка є результатом ставлення того, хто говорить, до явища, визначеного в ремі (що іноді трактується як прагмема)) [7, с. 60].

Оцінка може бути виражена імпліцитно та експліцитно. При імпліцитному вираженні оцінки основна роль належить пресупозиції та контексту. При експліцитному вираженні оцінки основними її носіями є традиційно оцінні одиниці. Непряма оцінка через її прихованість у тексті викликає більшу кількість різних підходів та тлумачень, оскільки релевантною для комуніканта може бути не узагальнена й абстрактна норма, а його власна, заснована на особистому мовному та читацькому досвіді, що лише частково збігається із загальною. Під час тлумачення закодованої інформації, виходячи лише зі свого досвіду, адресат додає певну суб'єктивність у розуміння непрямої оцінки, і це ускладнює її вивчення [182; 291; 94; 72]. Непряма оцінність пронизує весь текст і органічно вливається у другий смисловий потік твору – його підтекст.

Для висловлювань, які містять непряму оцінку, характерна наявність різноманітних стилістичних прийомів, висока емоційна насиченість, опора на контекстуальні можливості мовних одиниць. Звідси випливає, що непрямий спосіб робить вираження оцінки максимально ефективним [124, с. 82–89]. Непряма оцінка завдяки своїй нестандартності та оригінальності ще більшою мірою сконцентрована навколо людини, її характеру, внутрішнього світу, звичок, учинків, діяльності і т. ін. Вітонченість, іронічність прихованої оцінки роблять її одним із улюблених способів створення яскравих образів персонажів у художній літературі.

Образність як один із компонентів експресивності – це художня якість певних лінгвістичних засобів, їхній чуттєво-логічний зміст, здатність досягнути максимальної конкретності та наочності зображення. Вплив змісту є набагато сильнішим від звичайного, тому що останній викликає ряд асоціацій і є семантично двобічним. Відомий російський мовознавець Г.Я. Солганік справедливо стверджує, що „слово у художньому тексті має подвійну природу: воно має загальноприйняте у літературній мові значення, а також додаткове значення, пов'язане з художнім світом і змістом певного твору. [...] Специфіка художнього мовлення полягає в тому, що слово у ньому конкретизує поняття, переводить його в образ. Письменник

намагається так побудувати мовлення, щоб воно сприяло образній конкретизації слів і викликало уявлення читача” (переклад наш. – В.Т.) [249, с. 198, 202; див. також 280, с. 17]. Образність може бути визначена як особливий макрокомпонент семантики, що присутній у внутрішньому або зовнішньому проявах значення. Е.С. Азнаурова, визначаючи основним і формуючим компонентом семантичної структури слова його лексичне значення, вважає органічною складовою частиною лексичних одиниць мови стилістичне значення, під яким вона має на увазі емоційно-оцінне, експресивно-образне значення слова. Вона, зокрема, відзначає, що образність як лінгвістичне поняття є не абстрактним поняттям, а конкретно-чуттєвим уявленням [2, с. 131]. Завдяки процесам уявлення “добудовується” текст і заповнюються білі плями у його структурі.

1.3. Діяльнісні концепції вивчення мови

За допомогою ТМА лінгвісти намагаються описати стратегії мовленнєвого впливу на основі атомарних понять цієї теорії; пояснити зв’язок між ясністю (чіткістю) вираження та ефективністю впливу; включити комунікативні наміри, реакцію поведінки та психологічні реакції, які, як правило, притаманні реципієнту під час комунікації, у сферу теорії прагматики; дослідити соціальні наслідки комунікативного акту в термінах відношення соціальної залежності та еквівалентності [79, с. 223–224; 259, с. 9; 146, с. 11]. Підхід до МА як до способу досягнення людиною певної мети та розгляд під цим кутом зору мовних засобів, які вживаються – основна особливість ТМА [109, с. 7–21].

Універсальна частина ТМА зосереджена на дослідженні таких проблем: 1) загальна структура МА; 2) загальна структура ланцюжків МА; 3) загальний інституційний вплив на МА та їхні ланцюжки; 4) загальна класифікація МА на основі перших трьох пунктів; 5) загальні правила розрізнення смислу та значення [106; 107; 186, с. 380; 160; 83; 283; 161; 284; 84; 285; 293; 300; 292, с. 77–78].

Слідом за Т.В. Булигіною та А.Д. Шмельовим, ми розглядаємо прагматику й ТМА як окремі, проте тісно взаємопов’язані дисципліни. Вивчення ТМА і прагматики можливе на тій підставі, що об’єктом дослідження обох напрямів у широкому розумінні визнається дискурс як складне лінгвістичне явище, яке має здатність виділяти в собі мінімальні одиниці – МА [98, с. 10; 201, с. 12; 287].

МА являє собою різноаспектне явище, у якому відображаються позначувана ситуація, умови комунікації, комунікативні завдання, що виступають як детермінанти будь якого МА. Мовленнєвий акт – це цілеспрямована мовленнєва дія, виконана відповідно до принципів і правил мовленнєвої поведінки та прийнята у певному суспільстві; одиниця нормативної соціально-мовленнєвої поведінки, яка розглядається у рамках прагматичної ситуації [345, с. 229]. Процес розуміння та говоріння – це, насамперед, акти мовлення, під час функціонування яких створюється мовленнєвий матеріал. МА причинно зумовлений, підпорядкований діяльності людини та відображає соціальні відносини індивіда та колективу, це мовленнєва дія, здійснювана відповідно до принципів та правил мовленнєвої поведінки, прийнятих у певному колективі [79, с. 223–234; 109, с. 7–21; 185, с. 22–131; 95, с. 16; 203, с. 205].

Принагідно зауважимо, що саму дію, сам МА не слід плутати з реченням при виконанні цього акту. Згадані вище МА Дж.Л. Остін називає іллокутивними актами, протиставляючи їх актам іншого типу – перлокутивним та локутивним (пропозиціональним). Перлокутивний акт – це „той мовленнєвий вплив на об’єкт (ситуація С1), який може викликати певну ситуацію (ситуація Сn), суб’єктом якої є об’єкт впливу” (Переклад наш. – В.Т.) [216, с. 54]. При цьому мається на увазі не сам факт розуміння адресатом смислу висловлювання, а ті зміни у стані чи поведінці адресата, які є результатом цього розуміння. Іллокутивний акт являє собою «дію, здійснювану людиною у процесі мовлення та за участю мовлення» (Переклад наш. – В.Т.) [216, с. 24; 165, с. 6]. Він проектується на висловлювання, за допомогою якого функціонує у вигляді іллокутивної сили. Якщо при вимові певного висловлювання був реалізований іллокутивний акт наказу, то це висловлювання має іллокутивну силу наказу. Якщо ж виходити не з іллокутивного акту, а з іллокутивної сили, то матимемо зворотну залежність – іллокутивна сила висловлювання буде визначати тип іллокутивного акту, який виконується під час його вимови.

У тому випадку, коли іллокуція зіставляється з локуцією, тобто іллокутивна сила є еквівалентною самому висловлюванню, можна говорити про перформативне висловлювання. Перформативні МА, на відміну від констативних, не описують жодного акту, вони самі є актами: сказати “вітаю тебе” дорівнює вітанню, сказати “присягаю” значить тим самим присягнути, сказати “дякую” дорівнює

акту подяки і т.ін. [30, с. 27–38; 174, с. 737]. Погоджуючись із класичним розумінням трихотомії локутивних, іллокутивних і перлокутивних актів, ми, проте, не ставили собі за мету розмежовувати їх, а розглядали будь-які похідні дієслова, що слугували комунікативним вектором іллокутивної сили висловлювання.

На основі зіставлення наміру виконання дії та її кінцевого результату формується не менш важливе, ніж всі інші характеристики дії, поняття успішності. Під успішною мають на увазі дію, мета і результат якої ідентичні. Умовою успішності розглядається здатність адресата усвідомити іллокутивну силу МА. Ступінь результативності МА залежить від того, наскільки виконання наміру мовця визначається суспільними законами. Відповідно, можна говорити про два типи МА: конституційовані та неконституційовані. Прикладом перших можуть служити МА оголошення, вироку, шлюбу, виходу з гри [252, с. 131–150].

На думку провідних російських мовознавців Т.В. Булигіної та А.Д. Шмельова, за прагматичного підходу, на відміну від ТМА, успішність комунікації не висувається настільки експліцитно, незважаючи на цілеспрямований характер процесу. Успішність більше пов'язана з впливовою силою змісту, а сам вплив носить опосередкований характер. Прагматика – це не теорія, а система впливу, і він тут більш широкого плану, ніж у ТМА, про що свідчить підхід до аналізу мовного матеріалу [36, с. 247]. При цьому вважаємо необхідним відзначити суб'єктивність та відносність поняття успішності, яке залежить від суб'єкта, що виконує ту чи іншу дію: те, що для однієї людини вважається успішним, для іншої виявляється невдачею.

У ТМА проводиться розрізнення прямих та непрямих актів [240; 241; 242; 182; 25; 287; 347; 314]. У першому випадку мовець має на увазі лише те, що говорить, а у другому хоче сказати дещо більше порівняно з тим, що ним експлікується. Розглядаючи прагмасемантичну природу непрямого МА, М.В. Нікітін описує невідповідність іллокутивних сил (інтенції мовця) та іллокутивного акту як незбіг експліцитних та імпліцитних інтенцій [174, с. 729].

Більш уважне вивчення плану змісту МА привело до їхнього розмежування на прості та гібридні [356, с. 243–258; 324, с. 1–14]. Гібридні МА містять ознаки двох різних МА, наприклад, запрошення містить іллокутивні сили директива та комісива, МА дарування, заповідання, продажу – іллокутивні сили декларування та комісива. Слідом за Р. Конрадом [116, с. 376], до них ми відносимо такі мовленнєві

структури, в яких у межах однієї пропозиції одночасно реалізуються два різних МА. До того ж, кожний МА отримує окреме вираження, наприклад, вислів *Could I use the phone, please?* містить експліцитно виражене запитання та прохання. З точки зору позиції в дискурсі МА поділяються на ініціативні та реактивні, з точки зору учасників – на односторонні та кооперативні (багатосторонні) [324, с. 1–14].

Будуючи на інтенціональній (іллокутивній) спільності типології висловлювань та МА, дослідники не помітили або ж прийняли “по замовчуванню” наявність таких висловлювань, які не вписувались у найпростішу структуру (модель). Широко відомі типології мовленнєвих актів, запропонованих Г.Г. Почепцовим [213], Ф.Х. Емереном та Р. Гротендорстом [312]; В.В. Богдановим [30], Н.А. Коминою [115]; З. Вендлером [39]; А.А. Романовим [228], Дж.Л. Остіном [293], Б. Фрейзером [319; 320]; Д. Вундерліхом [357]; Дж.Ленігеном [332]; К. Бахом і Р.М. Харнішем [294]; М. Хенчером [324]; Д. Вандервекеном [353]; Т. Баллмером і В. Бренненштуль [295]; М. Кракелем [331]; В.Б. Стайлсом [350]; Дж. Серлем [240; 241; 242]; Дж. Серлем, Д. Вандервекеном [243], А. Вежбицькою [354]; Дж. Лічем [334]; Дж. Томас [352] та інших, які орієнтуються на перформативний показник комунікативної спрямованості, тобто іллокутивну мету у термінології Дж.Л. Остіна. Складні моделі, що включають декілька показників комунікативної цілеспрямованості або декілька іллокутивних цілей, почали розглядатися лише в останні десятиліття через невизначеність відношень між такими показниками. Так, за словами Г.Г. Почепцова, основою для встановлення комунікативної інтенції одиниць складного порядку може бути відповідність окремих речень (їхніх прагматичних характеристик) комунікативній інтенції тексту [214, с. 6–7; 98; 99; 152, с. 6; 45, с. 67–70].

Могутнім поштовхом у розвитку прагматики була конверсаційна теорія (*conversational analysis*) Т.П. Грайса, яка виявилася близькою до концепції іллокутивної детермінації смислу висловлювання Дж. Серля та пропонувала правила мовного спілкування, стратегії ведення розмови і правила виведення комунікативних імплікатур. Ключове поняття його концепції – категорія комунікативного підтексту. Мовець і слухач часто спілкуються не на основі буквально-го значення речення, а на основі того, що слухач може однозначно зрозуміти зі значення речення, вимовленого мовцем. Грайс пов’язав категорію значення з мовцем та запланованістю МА і створив тим

самим основою для формування поняття “значення мовця” (“speaker’s meaning”), яке включає в себе контекстно-обумовлені та непрямі смисли МА. У ТМА акцент робився на мотивах, тоді як Грайс зосередив свою увагу на настановах та висновках, які роблять учасники комунікації. Головна думка, яку намагався висловити цей дослідник, полягала у тому, що, крім власного смислу, речення може виражати дещо більше: попереджати, наказувати, просити і т. ін.

Відповідно до теорії імплікатур Грайса розмова – це спільна справа, де мовці дотримуються так званого кооперативного принципу, тобто вони намагаються надсилати зрозумілі комунікативні повідомлення у межах контексту певної розмови, а слухачі припускають, що мовці саме це й роблять. Кооперативний принцип включає обидві сторони, які знають та використовують максими спілкування (комунікативні постулати), тобто окремі правила мовленнєвої комунікації [322, с. 41–58]. Гіпотеза про принципи мовленнєвого спілкування, висунута Г.П. Грайсом, є емпірично змістовою. Саме тому ця гіпотеза стимулювала цілий ряд досліджень, спрямованих як на її верифікацію, так і на подальше вивчення принципів комунікативної взаємодії [64, с. 178; 333; 351, с. 303–306].

Обмеженість та невідповідність претензій на універсальність ситуацій взаємодії комунікантів підтверджується тим, що можливе якісно інше розширення понятійного апарату. Цілі партнерів по комунікації можуть бути не лише унісонними, але й вступати у конфлікт. Тоді партнери стають антагоністами, які переслідують у процесі комунікації не лише різні, але й суперечливі одна одній цілі. КС, крім співробітництва, може також характеризуватися також конфліктністю й антагонізмом комунікантів. Її особливістю є те, що суперечливі цілі не можуть досягатися одночасно, бо успішність однієї може виявитися поразкою іншої. Звідси випливає, що кооперативне спілкування – це ідеальна ситуація комунікації.

1.4. Діяльнісний аспект словотворення

У сучасній лінгвістиці увага дослідників концентрується навколо прагматичного потенціалу мови, на окремих його особливостях і явищах. Цей аспект тісно пов’язаний із мовленнєвою діяльністю, зокрема зі словотворенням, як галуззю формування та функціонування мотивованих (вторинних) найменувань – похідних слів.

Слідом за О.А. Земською, добре відомим спеціалістом у галузі словотворення, яка написала ґрунтовну монографію „Деятельностный аспект словообразования”, що відповідає антропоцентризму сучасних лінгвістичних досліджень, ми вважаємо за доцільне розглянути словотвірні процеси у галузі англійського дієслова як такі, що тісно пов’язані з діяльнісним аспектом, який вони виражають. Прагматика є невід’ємною частиною процесу номінації, оскільки будь-який мовленнєвий акт, поряд із об’єктом (номінатом) включає також і суб’єкт, що називає (номінатор), який експліцитно або імпліцитно керується комунікативними інтенціями. Головним завданням словотворення є “створення спеціальних засобів та способів найменування навколишньої дійсності на рівні слова” [128, с. 56]. Похідним є таке найменування зі статусам слова, яке “зумовлене іншим знаком (знаками) мови та демонструє специфічну смислову структуру, що описується не через референцію до вихідного знака (знаків), але з допомогою побудованої за особливими правилами дефініції. Ці особливі правила є формулою мотивації, яка “повторюється” для всієї серії однотипних утворень в одному словотвірному ряді та слугує відображенню певного типу зв’язку між указаними одиницями”, тобто між мотивуючим та мотивованим словом [129, с. 14; 239].

Серед мовознавців панує думка, що словотворення – це синтаксичний процес, який відбувається в комунікативному контексті, у мовленнєвій діяльності. Підхід “від мовленнєвої діяльності”, на думку дослідників, “дозволяє, з одного боку, враховувати велику кількість різноманітних комунікативних ситуацій і типів прояву закономірностей словотворення, з іншого – враховувати їхню складну, динамічну, діалектичну єдність на базі соціального коду – мови, яка є не тільки організаційною за внутрішніми законами складною структурою, але й динамічним акумулятором досвіду народу” [235, с. 10; див. також: 328, с. 181–198].

У дискурсі або його результаті – тексті словотворення виконує цілу низку функцій. Похідне дієслово як білатеральна одиниця, що наділена, з одного боку, лексичним значенням, а з іншого – дериваційним, слугує засобом когезії, здійснюючи текстові зв’язки між словами як по лінії лексичної семантики, так і по лінії більш загального (дериваційного) значення. При цьому актуалізуються різні зв’язки між похідними (синонімічні, антонімічні, градуальні). Таким чином, словотворення виконує функції не лише когезії, але

й виділення, градування та експресивізації тексту. Текст слугує також засобом актуалізації різних сторін механізму словотворення. Похідне слово виявляє у тексті свою специфічну природу, а саме – конструктивний характер. Діяльнісний характер словотворення особливо яскраво проявляється у різнотипних МА.

Словотвірні моделі – це “прийняті колективом мовців формули перекодування повідомлень у найменування” [127, с. 76–83]. Вихідним матеріалом такого перекодування слугують мотивуючі одиниці, над якими виконуються певні операції. Іншими словами, словотвірні моделі розглядають як структурно- семантичний аналог похідного, загальну формулу його конструкції, організації. Вони складаються на основі відношень мотивації та слугують зразком для реалізації потенційних одиниць певної мови. Модель як абстрагована двобічна словотвірна одиниця має структурну організацію, яка враховує кількість компонентів, характер і порядок їхнього розміщення, з одного боку, та зміст дериваційного значення, що охоплює похідні основи слів певного словотвірного ряду – з іншого. Словотвірне значення розглядається лінгвістами сьогодні як взаємодія значень, комбінаторика певних елементарних змістів, стійкий комплекс семантичних ознак або одиниць, що повторюються в однотипних похідних [129, с. 104; 168, с. 6–24; 92, с. 32–33; 108, с. 5; 146, с. 5].

Будь-яка жива словотвірна модель характеризується продуктивністю. Продуктивність розглядається як кількісна характеристика моделі, що здатна утворювати значні за обсягом словотвірні ряди похідних слів. Вона визначається загальною кількістю дериватів, які виникли за певною моделлю протягом її функціонування в мові [181, с. 383; 224, с. 246].

Похідному слову як автономній одиниці мови властива ціла низка диференційних ознак. По-перше, утворення похідного слова завжди відбувається на основі вже наявних у мові готових одиниць. По-друге, похідна одиниця завжди однослівна, тобто “універб”, незалежно від способу її утворення. По-третє, у структурі похідного завжди повторюється знак, знаки або частини знаків мотивуючої його конструкції. По-четверте, формальні ознаки похідного не збігаються з формальними ознаками джерела мотивації. Вибір необхідних для утворення конкретного найменування формальних операцій обумовлений комунікативною інтенцією.

Маючи власне індивідуальне значення, похідне слово, на відміну від непохідного, передає це значення шляхом вказівки на інше, вже наявне у мові однокорінне слово, в якому у процесі утворення похідного відбулася формальна операція за допомогою її матеріального показника – форманта. Звідси випливає, що у формальному відношенні, таким чином, структура похідного слова завжди двобічна: у ній виділяється джерело мотивації та формант, який його модифікує [129, с. 16]. І.С. Улуханов називає мотивованим (похідним) „таке слово, яке семантично (або синтаксично), а також формально виводиться з іншого слова, точніше: слова, у значення і форму якого входять значення та форма (основа чи її частина) іншого слова, що називається мотивуючим (базою)” (переклад наш. – В.Т.) [272, с. 74].

Отже, виходячи з викладених вище поглядів на сутність словотворення, ми дійшли таких висновків. По-перше, у центрі його уваги, з одного боку, є опис процесів утворення слів за наявними у мові зразками та моделями, а з іншого - аналіз уже готових структур слова; іншими словами, конкретним предметом словотворення є процеси утворення слів та їхні результати – словотвірні конструкції. По-друге, творчий, процесуальний характер словотворення робить можливим комбінування знаків у структурі слова, у чому вбачається певна паралель із синтаксичною побудовою слів у словосполученні та реченні. Тому будь-який опис словотворення повинен враховувати як творчо-процесуальний, так і результативно-аналітичний аспекти.

1.5. Контекстологічні дослідження

Сучасна лексикологічна теорія по-різному підходить до розгляду поняття «контекст», наводячи велику кількість тлумачень цього поняття – як найширших, що містять лінгвістичні й екстралінгвальні фактори, які супроводжують процес комунікації, так і більш вузьких, що визначають чисто лінгвістичний контекст, детермінований закономірностями конкретної мовної системи [112; 273; 2, с. 155; 353, с. 105–114; 171, с. 77; 122, с. 53–69]. У монографії ми виходимо з розуміння контексту як фрагмента тексту, який містить одиницю, обрану для аналізу, необхідну й достатню для визначення значення цієї одиниці, та є несуперечливим стосовно загального змісту цього тексту [145, с. 238].

Зв'язок між похідним словом і контекстом вивчається з двох боків. З одного боку, дериват є складовою частиною тексту, вико-

нуючи при цьому важливі текстотворчі функції, з іншого — текст є місцем уживання похідних, джерелом виявлення та тлумачення їхніх значень і властивостей. Отже, на межі лінгвістики тексту та словотвору виникають і вирішуються проблеми, пов'язані не лише з тим, як використовується словотворення в “інтересах” тексту, але й із тим, як сам текст може бути використаний в інтересах словотворення.

Важливим із точки зору ТМА є визначення контексту Дж. Лайонзом, на думку якого він містить не лише релевантний спів-текст (тобто безпосереднє текстове оточення), але й релевантні ознаки ситуації висловлювання. Контекст ситуації може й повинен бути визначений таким чином, щоб включити всі ознаки спів-тексту, які мають відношення до понять когезії, когерентності й релевантності [141, с. 287].

Мовознавці також виділяють комунікативний контекст, який можна визначити як тип соціального контексту з набором значущих компонентів КС, що детермінують вибір форми вираження МА. На думку О.В. Тарасової, комунікативний контекст може відповідати фреймам – когнітивним схемам або сценаріям, які зберігаються у мовній свідомості та пам'яті мовного колективу [260, с. 275].

Вивченню факторів, які визначають вибір мовних одиниць у процесі комунікації, приділялася велика увага дослідників [12; 81; 275; 10; 333; 325]. Першочергова роль контексту для з'ясування значення слова у висловлюванні вбачається у тому, що контекст не вказує, а визначає семантику, граматику та прагматику слова, які реалізуються у ньому в комплексі. Функціонуючи у новому контексті, слово кожний раз розкриває лише деякі зі своїх парадигматичних ознак. Інакше кажучи, у своїх синтагматичних зв'язках слово реалізується і як парадигматична одиниця.

Для адекватного прагматичного розуміння тексту Т.А. ван Дейком було введено поняття “прагматичного контексту”, в якому був здійснений МА. Під прагматичним контекстом він розуміє “певним чином структуровану абстракцію, яка містить такі елементи, як вихідний контекст ситуації, соціальний контекст, схеми конвенційних настанов” (переклад наш. – В.Т.) [77, с. 15–21; 144, с. 277]. Прагматичне розуміння відповідає процесу розуміння смислу висловлювання, коли попереднє висловлювання та знання смислового контексту відіграють важливу роль в інтерпретації наступного. Інформація може надходити з різних джерел і по різних каналах. Для цього використовуються властивості граматичної структури,

які визначаються граматичними правилами, а також такі паралінгвістичні характеристики, як темп мовлення, інтонація, наголос, а також жести, міміка, рухи тіла. Вихідний контекст КС, за Дейком, включає: 1) інформацію загального характеру (пам'ять, фрейми); 2) кінцевий інформаційний стан, який безпосередньо фіксує попередні події та комунікативний акт; 3) глобальну інформацію про всі передумови взаємодії, про їхні структури та процеси. Саме в цьому плані прагмаконтекст впливає на вербалізацію думок комунікантів. Т.А. ван Дейк розробив також систему категорій прагмаконтексту, звертаючи особливу увагу на його динамічний характер. Він виділив типи висловлювань та категорій комунікативних конвенцій мовного колективу як універсальні характеристики контексту. Ван Дейк указав на те, що прагматика вивчає не всі можливі КС, а лише ті її фактори, які в культурному або лінгвістичному відношенні релевантні для створення й інтерпретації висловлювання. Він при цьому вважав доречним вивчати лише такі лінгвістичні фактори, що впливають на успішність інтерпретації того, заради чого здійснюється певна мовленнєва дія. З цього випливає, що прагмаконтекст є ієрархією комунікативних програм, тобто системою зв'язків, підпорядкованих загальній концепції висловлювання, з одного боку, та логіці розгортання тексту – з іншого. Відповідно, під “горизонтальним” контекстом вважається сукупність одиниць одного ярусу комунікативної підсистеми, а під “вертикальним” – різних мовних ярусів та екстралінгвальних факторів [там же]. Ми розглядаємо вертикальний контекст як елементи, які входять до нього безпосередньо і необхідні для його існування як художнього цілого.

Випадки, коли мовець використовує вербальний знак відповідно до норм, прийнятих у певному мовному колективі, можна охарактеризувати як типові контексти вживання слова. У це поняття вкладається широкий зміст, який не зводиться лише до безпосереднього оточення лексичної одиниці, а виходить за межі вербального контексту в різні види ситуацій. Поряд із типовими контекстами зустрічаються й нетипові, які характеризуються як випадки ситуативно-обмеженої номінації. Інформацію, яка свідчить про індивідуально-суб'єктивне осмислення слова, містять у собі, як правило, одиниці не відтворювані, а частково або повністю утворювані в мовленні. Говорячи про створення словникової одиниці, дослідни-

ки враховують ту обставину, що її повний відрив від мовної системи у принципі неможливий, оскільки це могло б вивести мову зі стану комунікативної придатності. Із усього згаданого вище виникає проблема виявлення незакріпленої інформації, яка міститься у слові та відображає своєрідність суб'єктивного сприйняття дійсності й особливості індивідуального мислення мовця. Одним зі шляхів виявлення такої інформації може стати зіставлення типових і нетипових контекстів досліджуваної одиниці. Проблему можна було б легко вирішити, якщо, крім указаної вище трудності лексикографічного характеру, можна було б провести чітку межу між типовими й нетиповими контекстами вживання слова. Спостереження свідчать, що в типових контекстах словникова одиниця, як правило, автосемантична, в нетипових – контекстуально зв'язана аж до повної синсемантиї. Однак чіткої межі між цими видами контекстів не існує, як не існує її між високим ступенем авто- та синсемантиї.

Отже, вивчення індивідуальної суб'єктивної інформації зводиться до розгляду характеру семантичних зв'язків між окремою одиницею та семантичним континуумом висловлювання, до встановлення ступеня контекстуальної залежності, до вивчення функціональної ролі слова в організації висловлювання.

1.6. Комунікативна лінгвістика і мовленнєві акти

Інтегральний підхід до вивчення мови реалізує комунікативна лінгвістика, основні положення якої започатковані у працях Г.В. Колшанського [112; 113] та В.Л. Наєра [166; 167; 168]. Запропонований цими мовознавцями інтегральний опис мовної системи здійснюється в руслі теорії мовленнєвих актів та розглядає мову в контексті немовленнєвої, предметної діяльності людини як засіб досягнення позамовної мети. Опис комунікативного аспекту є необхідним доповненням функціонально-семантичної моделі, яка дозволяє висвітлити взаємодію системи та мовленнєвого середовища. Вивчення мовленнєвого аспекту функціонування мовних категорій дозволить поглибити уявлення про життєдіяльність мови у процесі здійснення базової функції – спілкування. Функціональний підхід у лінгвістиці – це підхід комунікативний [62, с. 180]. Остаточне звернення до реальних фактів мовлення, до діяльності людини (а не до мови як іманентної системи) можна вважати однією з найважливіших тенденцій лінгвістичної

думки нашого часу [209, с. 28]. Основною проблемою функціонального підходу є дослідження функцій об'єкта, що вивчається, питання про його призначення, особливості його природи у світлі завдань, що виконуються ним, його придатності їх виконувати. Загальним постулатом функціональної лінгвістики є положення про те, що мова виступає інструментом, знаряддям, засобом, нарешті, механізмом для здійснення певних цілей і реалізації людиною певних інтенцій – як у сфері пізнання дійсності та її описі, так і в актах спілкування, соціальної інтеракції, взаємодії за допомогою мови [133, с. 217; 35, с. 20–28]. Утвердження функціоналізму у вивченні мови дало поштовх до оформлення нових комунікативних напрямів у лінгвістиці, наприклад, ТМА і теорії мовленнєвої комунікації.

Ідеї комунікативної лінгвістики визначаються такими положеннями:

1. Одиницею комунікації є комунікативний акт [74, с. 233] або у вужчому розумінні – МА [202, с. 444], тобто регульовані правилами мовленнєвої поведінки мовленнєві дії, які виконуються у певній КС та мають адресата.
2. Одиницею відбору МА виступає мовленнєва інтенція мовця і слухача, яка змістовно організує та регулює їхню мовленнєву поведінку.
3. Оволодіння мовою як засобом спілкування передбачає формування у мовців комунікативної компетенції, що передбачає не лише знання системи мови, але й вміння правильно вживати її одиниці для реалізації цілей МА [287, с. 167–168].

Щодо співвідношення мовленнєвого та комунікативного актів, то останній є відносно закінченим актом обміну в нескінченному процесі пізнавальної діяльності людини [114, с. 12]. Така властивість комунікативного акту притаманна мовній одиниці – тексту, у структурі якого реалізується, перш за все, двостороння спрямованість МА (не тільки передавання інформації, але й вплив на адресата за допомогою цієї інформації) та смислова завершеність у межах певного відрізка мовного спілкування. Кожен МА не тільки передає інформацію, але й є складним комунікативним актом [158, с. 24]. Уживання мови входить у зміст самого МА, мовленнєвої діяльності. У кожному фрагменті комунікативного процесу міститься момент взаємодії партнерів по комунікації. Відповідно, прагматичний аспект мови є не що інше, як вивчення його комунікативної функції [113, с. 149–150; 11, с. 59].

Спираючись на розроблені в рамках прагматики ТМА макроструктури, А. Феррара пропонує розглядати текст як лінійний ланцюжок МА, що представлені окремими реченнями та репрезентують мікроелементи макроструктури семантики всього дискурсу, яка характеризується ієрархією відношень [317 с. 321–340; 162, с. 2; 317, с. 321–340]. Критерієм виділення МА у тексті повинно бути виконання нимодного комунікативного завдання із загального списку комунікативних завдань, що стоять перед продуцентом. Зрозуміло, що межі речення та МА не відповідають один одному, хоча й можуть збігатися в окремих випадках [308, с. 143].

У наш час акцент у прагматичних дослідженнях змістився з аналізу окремих МА і класифікації до вивчення їхньої сукупності та взаємозв'язків, які їх об'єднують, до вивчення правил сполучуваності прагматичних типів, висловлювань, до формування прагматичного типу цілого тексту [214; 254; 167; 306]. Зазначимо, що у нашому дослідженні терміни „прагматичний тип” та „іллокутивний клас” вважаємо й будемо використовувати як синонімічні та взаємозамінні. Так, висловлюється думка про те, що “тип тексту” (термін О.А. Прохорової) охоплює клас текстів, які традиційно використовуються для досягнення певної комунікативної мети в типових умовах спілкування і які мають спільну прагматичну цілеспрямованість та характеризуються подібною лінгвістичною специфікою. “Підтип тексту” – це група текстів, що конкретизують тип тексту щодо специфічних особливостей типової КС [218, с. 7]. Відповідно до основної комунікативної цілеспрямованості виділяються такі типи текстів: репрезентативні, директивні, комісивні, експресивні, декларативні (повідомляють про певний стан справ і вносять зміни у нього), комбіновані (знаходження в одному тексті двох або більше комунікативних інтенцій).

Прагматична настанова визначається Е.С. Азнауровою як “матеріалізований у тексті намір здійснити певний вплив на адресата”; “єдиною матеріальною формою вираження прагматичної настанови є текст, а головним ‘провідником’ – своєрідне використання мовних і стилістичних засобів національної мови, включаючи специфіку сюжетно-композиційної побудови мовного твору” (переклад наш. – В.Т.) [2, с. 93, 117, с. 5]. Одним із основних питань, які постають перед його дослідниками, є встановлення чітких критеріїв виділення прагматичної спрямованості тексту з обов'язковим урахуванням таких

факторів: 1) сильні позиції, до яких відносять заголовок, преамбулу, ініціальні позиції, висновок; 2) система відповідних сигналів, до яких належать, насамперед, перформативи, а також інші засоби, що сигналізують про прагматичну цілеспрямованість [218, с. 11].

Усвідомлення важливості екстралінгвальних факторів уживання мови, а саме – діяльності людини, її мети, умов та результатів привело до зближення когнітивного підходу з прагматичним. „Когнітивно-прагматичне вивчення текстів художньої літератури ґрунтується на його розгляді як такого повідомлення, що ставить собі за мету адекватно виразити певну інтенцію автора – донести до читача інформацію та створити комунікативну ситуацію між ним і письмово зафіксованим текстом. Останній є предметом подальшого осмислення й аналізу свідомістю читача, що базується на сукупності знань і життєвому досвіді” [205, с. 237].

О.С. Кубрякова запропонувала інтегральний когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення мови, “який передбачає синтез когнітивного і прагматично орієнтованого опису та багатфакторний аналіз досліджуваного явища з точки зору його ролі у здійсненні комунікативних і когнітивних процесів” (переклад наш. – В.Т.) [138, с. 7–10; див. також: 135; 136; 137]. Цей підхід дає змогу прослідкувати функціонування мовних одиниць різного рівня.

Будова різноманітних когнітивних структур та процесів як і інших психологічних механізмів людини знаходить своє пряме відображення в іллокутивному аспекті мовлення, невід’ємному від прагматичних факторів [218, с. 9; 200, с. 130–132; 203]. Іллокутивна структура тексту – це не лише відображення комунікативних намірів, але й відображення світу мисленнєвих дій автора тексту, у завдання якого входить синхронізувати та привести у відповідність зі своїм ходом думок хід думок адресата [232, с. 26], а також перевести зміст станів власного мисленнєвого світу в мисленнєвий світ адресата, трансформуючи тим самим його ментальну модель об’єктивного реального світу, максимально зближуючи (модель світу адресата) зі своєю і наближуючи її зміст до загального інформаційного фонду, що складає об’єктивний світ понять та ідей.

Отже, на сучасному етапі розвитку ТМА природа МА розглядається крізь призму їхньої участі в мисленнєвому процесі. Метою висловлювання вважається вже не інтенція викликати певну реакцію, а спроба змінити когнітивний стан адресата: надати в його

розпорядження інформацію, яку він може використати при формуванні переконань і реакцій [3, с. 9–13; 349, с. 61–81]. При визначенні загального смислу висловлювання застосовуються когнітивні аспекти: смисл розглядається з точки зору семантики можливих світів, які інтерпретуються як репрезентації об'єктів і стану справ у моделі світу суб'єкта й породжуються системою концептуальних правил та операцій (тобто когнітивною системою), а умови успішності МА характеризуються як відображення особливого аспекту правил та структур соціальної взаємодії [298, с. 9; 342, с. 195–208].

Мінімальною одиницею іллокутивного рівня дискурсу виступає окрема іллокутивна дія, що виявляє спосіб реалізації комунікативного наміру як інструмент впливу (каузації) учасника комунікації у конкретному комунікативному акті. Іллокутивна дія (тобто одинична іллокутивна діяльність) не може вважатися інгерентною властивістю лише певного окремого висловлювання (мовленнєвої дії). Її доцільно розглядати у вигляді певного функціонального або прагматичного правила, яке визначає і спрямовує дію (дії) співрозмовників у межах іллокутивної сфери та співвіднесеності з глобальною комунікативною метою комунікативного акту. Тоді одиничний іллокутивний прояв буде охоплювати безпосередньо іллокутивний потенціал та іллокутивну силу конкретного мовленнєвого прояву.

Іллокутивний потенціал є сукупністю комунікативних можливостей прагматичного “правила” в окремому прагматичному типі елементарних (простих, неускладнених) мовленнєвих дій, наприклад, лише спонукальних, на базі якого створюється сценарій певного виду взаємодії. Це в першу чергу стосується комунікативного акту соціальної перформації, наприклад, різних наказів, розпоряджень, постанов і т. ін. Значення іллокуцій, так само як і інші прагматичні значення, відрізняється своїм комунікативним статусом. Прагматичні компоненти не повідомляються, тобто вони не стверджувальні: “вони або виражаються (як емоції мовця), або носять характер презумпції, фонового знання” (переклад наш. – В.Т.) [189, с. 22].

Дискурсивні здатності прагматичного рівня у структурі мовної особистості орієнтовані на цілеспрямоване вживання МА в соціальній взаємодії [202, с. 444]. На думку Ю.Н. Караулова, на цьому рівні в аналізі дискурсу особистості важливими є цілі, мотиви, інтереси, настанови та інтенціональність мовця. Прагматичний рівень забезпечує при цьому закономірний перехід від оцінок його дискурсивної діяльності до осмислення реальної діяльності [101, с. 5].

Аналізуючи номінативні й когнітивні особливості частин мови, О.С. Кубрякова визначає дієслово як “мовну форму, яка передає певний ментальний зміст і має у внутрішньому лексиконі людини власне вербальне й невербальне уявлення, власну репрезентацію” (переклад наш. – В.Т.) [131, с. 84; 134, с. 285]. На думку О.О. Голубкової [71, с. 327], смисл опису дієслова з когнітивної точки зору полягає у тому, щоб пояснити як саме уявлення про дію або процес фіксується дієсловом, які структури знання стоять за ним і яка інформація про дію, рух, процес (і не тільки про них) вербалізується при підведенні інформації під такий знак, як дієслово. О.С. Кубрякова пише: “Дієслово може розглядатися не стільки як позначення різних процесів, дій та станів, що вірно, але недостатньо, скільки як позначення згорнутих ситуацій, які належать або до опису видів мовленнєвої діяльності, або до опису стану справ, насамперед, до опису міжпредметних зв’язків та відношень” (переклад наш. – В.Т.) [130, с. 148].

Отже, лінгвістичний аналіз повинен на основі досконалого опису тексту за мовними рівнями й аспектами врешті-решт відповісти на запитання, з якою метою породжується і використовується той чи інший текст, здійснюється комунікативний акт, на досягнення якої екстралінгвальної мети він спрямований. Якщо екстралінгвальна мета тексту заздалегідь відома, подальше його дослідження може ґрунтуватися на вивченні найменших його елементів і таким чином відповісти на запитання, якими конкретними засобами вона досягається. У цьому сенсі ми повністю поділяємо думку О.В. Петрухіної та інших дослідників, які вважають, що концептуальний аналіз похідного слова передбачає, зокрема, вживання словотвірних засобів для впливу на адресата з метою досягнення певного ідеологічного та політичного ефекту [127, с. 9; 194, с. 209]. До того ж, при визначенні системних характеристик мовних одиниць повинен ураховуватися і вплив на них із боку особливостей комунікантів.

Висновки до розділу 1

1. У сучасному мовознавстві під терміном лінгвопрагматика вчені мають на увазі науку, яка спрямована на: вивчення комунікативних властивостей мови, тобто дослідження мотивів, намірів, стратегій адресанта; аналіз реакцій адресата, його вміння правильно інтерпретувати непрямі й імпліцитні смисли мовця; вивчення

соціальної, психологічної, етикетної, особистісної та інших форм мовленнєвої взаємодії; дослідження різних аспектів комунікативної ситуації. Лінгвопрагматика визначається багатьма дослідниками як функціональний аспект семантики, спрямований на виявлення умов вербальної комунікації, мети висловлювання та прагматичного ефекту, спричиненого повідомленням.

2. Ознайомлення з сучасною лінгвістичною літературою засвідчує наявність спільних рис лінгвопрагматики й конотації, що проявляється в оцінно-емоційному ставленні мовця до дійсності. Проте їх не можна ототожнювати, оскільки обсяг першої є ширшим, тому що прагматичні компоненти вказують, крім настанови та суб'єкта мовлення (елементи конотації), ще й на умови комунікації та тональність КС. Спектр прагматичної інформації слова охоплює: експресивність, емотивність, оцінність, образність та інтенсивність. В одному слові може бути наявний один, два або одночасно всі прагматичні компоненти.

3. Зіставлення прагматики та ТМА на початковому етапі дослідження теорії мовленнєвої комунікації привело до виявлення спільних і відмінних рис цих теорій. Спільним визнається предмет дослідження – дискурс як складне лінгвістичне явище, яке виділяє в собі МА. Серед відмінних рис можна назвати, по-перше, поняття успішності комунікації, яке у ТМА висувається на перший план, а у прагматиці не є настільки експліцитним, незважаючи на цілеспрямований характер процесу. Поняття успішності має дещо відмінний зміст у прагматиці та ТМА. У прагматиці вона більше пов'язана з впливовою силою висловлювання і має опосередкований характер, тоді як у ТМА успішність виражається експліцитно. По-друге, для ТМА характерний статичний підхід до вивчення комунікативного процесу, на відміну від прагматики, де динамізм є внутрішньою сутністю та потребою дискурсу і завдяки цьому текстовий вплив комплексний, а не просто сумарний. Прагматика вбачає дію не у здійсненні ілюквативного акту, а в розгортанні опису подій за допомогою наявного мовного матеріалу.

4. Крім прямих та непрямих, виділяються також гібридні МА. Перші два типи відрізняються експліцитністю / імпліцитністю подання інформації, а треті – реалізацією двох різних МА у межах однієї пропозиції. За позиційним критерієм МА можуть бути ініці-

ативними та реактивними; за критерієм кількості комунікантів мовленнєві акти поділяються на односторонні та кооперативні.

5. Поряд із прагмаконтекстом, який являє собою ієрархію комунікативних програм для створення та інтерпретації висловлювання, у дисертації ми, слідом за іншими дослідниками, виділяємо горизонтальний і вертикальний контексти. Під першим маємо на увазі сукупність одиниць одного ярусу комунікативної підсистеми, під останнім – співвідношення одиниць різних мовних ярусів. Залежно від використання слова відповідно до норм, прийнятих у тому чи іншому мовному колективі або індивідуально-суб'єктивно-осмисленні, контексти поділяються на типові й нетипові. Інакше кажучи, для інтерпретації кодифікованої одиниці використовуються типові контексти, а для оказіональної номінації – нетипові.

6. Прагматична настанова тексту полягає у загальному призначенні, виді, жанрі тексту. Відповідно до іллокутивної мети мовленнєвих актів різного типу прагматичною настановою може бути повідомлення, запитання, наказ, прохання, пропозиція, обіцянка, привітання тощо. Спорідненим із прагматичною настановою є поняття іллокутивної структури тексту, яке відрізняється від першого тим, що воно не лише експлікує комунікативні наміри, але й відображає світ мисленнєвих дій автора тексту, який повинен привести у відповідність свій хід думок з ходом думок адресата.

Основні положення першого розділу робота викладені нами в публікаціях [49; 50].

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИЧНО ЗУМОВЛЕНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОХІДНИХ ІЛЛОКУТИВНИХ ДІЄСЛІВ

2.1. Класифікаційні дослідження мовленнєвих актів

Важливе місце у теорії прагмалінгвістики належить класифікаційним дослідженням МА у працях багатьох мовознавців. Акти мовлення класифікувались за різними параметрами [див. стор. 25]. Проаналізуємо найбільш відомі з них у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Найбільш відомі класифікації МА

Серль	Вундерліх	Бах, Харніш	Фрейзер 1974, 1983	Почепцов	Ліч
констатив	репрезентатив	констатив	асерція/ репрезентатив	констатив	асертив
директив	директив	директив	реквестив/ директив	директив/ ін'юнктив	директив
комісив	комісив	комісив	зобов'язання, пропозиція/ комісив	промівив/ менасив	комісив
експресив	сатисфактив	визнання	вираження ставлення (1974, 1983)	фатичний акт	експресив
декларація	декларація		—	перформатив	—
—	еротеричний тип	—	—	квеситив	рогатив
—	вокатив	—	—	апелятив	—
—	ретрактив	—	—	—	—
			акт оцінки (1974)		
			зумовлюючий акт (1974)		

Як це видно з таблиці, основною метою репрезентативів (“констативів” у Дж. Серля, Г.Г. Почепцова, К. Баха та Р.М. Харніша, Н.А. Коміної, “асертивів” у Дж. Ліна) є вираження зобов'язань

і переконань, які приймаються мовцем щодо істинності певного стану справ та пропозиціонального змісту. Сюди відносяться МА повідомлення, твердження, констатації, опису, пояснення, переконання і т. ін. Порівняння представлених у таблиці 2.1. класифікацій показує, що цей тип виділяється всіма без винятку авторами.

Іллокутивною метою директивів є змусити слухача виконати яку-небудь дію. Вони характеризують психологічний стан потреби, бажання, прагнення. Дослідження мовознавцями, зокрема О.І. Беляєвою, Н.А. Коміною, О.А. Прохоровою та іншими семантичних властивостей висловлювань директивного типу дозволяє встановити, що їхнім референтом є ситуація акту волевиявлення у спонуканні адресата повідомлення до певної, бажаної для мовця дії [115, с. 8; 28, с. 10; 218, с. 7; 169, с. 1]. Семантична спільність висловлювань цього прагматичного типу полягає у тому, що мовець викликає власною мовленнєвою дією акт-відповідь слухача. Виділений смисл є спільним для всього інтенційного типу директивних МА, які виражають семантичне відношення “мовленнєвий вплив однієї особи на іншу з метою викликати вказану дію” [227, с. 9]. До них належать МА наказу, вимоги, розпорядження, вказівки, прохання, поради, рекомендації, застереження, запрошення, благання. У класифікації Б. Фрейзера МА вимоги та пропозиції належать до різних іллокутивних класів, проте збігаються за метою [320, с. 250]. До параметрів, що впливають на вибір мовленнєвого варіанта вираження директивного МА, належать також: вік, суспільне становище комунікантів, ступінь інтимності відносин між ними, можливості адресата стосовно виконання дії, місцезнаходження комунікантів, канал комунікації, присутність сторонніх осіб (“фактор слухача”) [107, с. 300]. Директиви, так само як і репрезентативи, виділяються всіма лінгвістами без винятку.

Деякі мовознавці, як наприклад, Дж.Серль, Б. Фрейзер, АЛ Арцишевська відносять сюди й інтерогативи (“еротеричний тип” у термінології Д. Вундерліха, Н.А. Коміної та “квеситив” у Г.Г. Почепцова, “рогатив” у Дж. Ліча) [див. табл. 2.1.]. Вони обґрунтовують це тим, що коли мовець ставить запитання, він спонукає слухача яким-небудь чином відреагувати на нього. Однак, за такого підходу неврахованими залишаються структурні відмінності питальних та директивних МА. Ось чому Н.А. Коміна, Г.Г. Почепцов, Д. Вундерліх, Дж. Ліч, виділяють окремо питальний тип (групу) перформативів. Сутність його полягає у запиті інформації, підтвердження, дозволу, думки.

Наступний прагматичний тип – комісивний (“акти зобов’язання, пропозиції” у термінології Б. Фрейзера; “промисиви,” “менасиви” у Г.Г. Почепцова) [див. табл. 2.1.] включає МА, інтенціональний зміст яких полягає у тому, щоб обмежити мовця певними зобов’язаннями стосовно дії в майбутньому, до того ж, ця дія може бути спрямована як на користь слухача, так і навпаки, що дозволяє диференціювати конкретний МА у межах цього функціонального типу. Незмінна футуральна віднесеність змісту, яка виявляється у висловлюваннях комісивного типу, позначається дієсловом у майбутньому часі. Керуючись принципом бажаності/небажаності дії мовця з боку слухача, МА обіцянки, гарантії, присягання можна протиставити актам погрози та попередження. За силою інтенції та ступенем можливості невиконання дії з боку мовця обіцянки відрізняються від гарантії та присягання.

Мета МА імплікаторного типу (“експресивів” у Дж.Р. Серля, Н.А. Коміної, Дж. Ліча, “сатисфактивів” у Д. Вундерліха, “актив вираження відношення” у Б. Фрейзера, “визнань” у К. Баха та Р.М. Харніша) полягає у вираженні психологічного ставлення мовця до стану справ. Висловлювання цього типу є реакцією на дію, поведінку слухача, зміст повідомлення і т. ін. Ця реакція може бути як позитивною (вираження вдячності, вітання, схвалення, благословення, проголошення тосту і т. ін.), так і негативною (вибачення, докори, прокляття і т. ін.). Цю групу іллокутивних дієслів виділяють усі мовознавці, які займалися проблемою класифікації МА [див. табл. 2.1.].

Іллокутивна мета декларацій, які знаходимо у класифікаціях Дж. Серля, Д. Вундерліха, Н.А. Коміної (“перформативів” у Г.Г. Почепцова) полягає у забезпеченні стану справ, який безпосередньо співвідноситься з цією мовленнєвою дією. Наприклад, успішно виконаний іллокутивний акт призначення головою позначає, що призначення дійсно відбулося; успішне оголошення війни означає, що війна дійсно почалася. Для успішності таких висловлювань необхідно, щоб мовець мав певний соціально-рольовий статус, який дозволяв би йому призначати, оголошувати, засуджувати і т. ін.

Класифікації Дж. Серля, Б. Фрейзера є, по-перше, неповними за охопленням усіх складників комунікативного акту в цілому, тобто в них відсутні групи локутивних та перлокутивних актів. По-друге, вони є класифікаціями ізольованих МА і вони не відображають дискурсних та текстових зв’язків, із яких вони взяті. По-третє, їхні

класифікації побудовані на номінативному принципі відображення окремих фрагментів соціально-детермінованої комунікації та не містять власне мовних дискурсотвірних критеріїв.

А.Л. Арцишевська, досліджуючи репрезентуючий компонент (дієслова, які вводять чужу мову (мову персонажів) у авторський текст), пропонує своєрідну їх класифікацію, що складається з шести груп: репрезентативів, директивів, інтерпретаторів, емотивів, дескриптивів та імплікаторів. Перші дві групи збігаються з відповідними прагматичними типами, розглянутими вище. Інтерпретатори – це мовні структури, які є носіями певного погляду на чуже висловлювання. Прагматична спрямованість емотивів полягає у відображенні психологічного стану комунікантів. Роль дескриптивів у чужій мові зводиться до створення ілюзії достовірності зображуваної ситуації. Такі дієслова відтворюють найрізноманітніші параметри літературної комунікації: час і місцекомунікативного акту, супутні обставини, характеристики комунікантів тощо. Імплікатори – це дієслова, які вказують на ставлення автора до описуваних подій або учасників комунікації [18, с. 14].

Можна висловлювати різне ставлення до запропонованої нею класифікації, але раціональним зерном у ній є те, що вона виділяє термін „репрезентуючий компонент” як корелюючу структуру між авторською мовою і чужою мовою у його багатогранній лексико-семантичній, синтактико-морфологічній та прагматичній типології. Репрезентуючий компонент містить інформацію, релевантну для інтерпретації чужого мовлення, сприяє його адекватній прагматичній реалізації. У ньому позначаються такі фактори як особа, час, місце висловлювання, манера мовлення, супутні паралінгвістичні чинники, тобто відтворюються вихідні параметри ситуації. Усе наведене вище вказує на наявність багатьох спільних рис між іллокутивним дієсловом і репрезентуючим компонентом, а також на можливість розширення розуміння першого.

Важливим кроком у розвитку класифікаційної теорії МА можна вважати дослідження Т. Баллмера та В. Бренненштуль [295]. Суть його зводиться до спроби створити адекватну теорію комунікативної діяльності, відображену в лексичній системі дієслова, що позначає мовленнєву діяльність у сучасній англійській мові. Проаналізувавши корпус із 4800 дієслів та дієслівних сполучень англійської мови, вони виділяють серед них вісім основних моделей: 1) модель емоцій, яка

позначає їхнє градування за ступенем екстравертності; 2) модель впливу, що характеризує різний ступінь спонукання до виконання дії; 3) модель взаємодії, яка виражає різні етапи мовленнєвих взаємодій; 4) інституційну модель, яка сигналізує настановну – функцію щодо норм поведінки у різних соціальних інститутах; 5) оцінну модель; 6) діалогоутворюючі моделі; 7) текстові моделі; 8) тематичні моделі. Класифікація Т. Баллмера та В. Бренненштуль проводиться у руслі ідей прагмасемантики, в якій глибокий семантичний аналіз значення дієслівних одиниць природно входить у прагматичне дослідження динамічної моделі функціонування мовлення.

Наступним кроком у розвитку типології МА було положення про інтерактність комунікації, яка проявляється в умовах взаємодії, що здійснює регуляцію взаємовідносин комунікантів [255; 316, с. 223–232; 317, с. 321–340; 301, с. 61–81; 307; 310; 311; 331]. Основними параметрами класифікації актів стали: час здійснення дії, орієнтація на комунікантів та функціональна орієнтація (когнітивна, особиста, акціональна).

При розробці загальних конверсаційних механізмів, тобто механізмів, що визначають стратегію і тактику ведення розмови, були введені такі поняття, як інтеракти, ходи та конкретизуючі їх поняття: блок, обмін репліками, ініціальний хід, хід повторної ініціації, ініціально-залежний хід, хід підтримки розмови, хід-виклик та інші [27; 103; 176; 72; 265; 271; 8; 47; 111; 126; 301; 307]. Були також визначені умови їхнього функціонування як прагматичних одиниць плану вираження та плану змісту. Введення категорії інтерактності дозволило представити діалогічний дискурс як систему ієрархічно організованих актів, пояснити механізм взаємозв'язку іллокутивних та перлокутивних актів. Це дало також змогу знайти та усвідомити статус власне дискурсотвірних актів або ходів. Так, кожен діалог повинен позначатися початком, який може поновлюватися після вичерпання конкретної теми у процесі розмови. Ведення діалогу вимагає підтримки або заперечення з боку слухача. У ньому виникає також потреба у спонуканні до відповіді або дії. Стає очевидним, що виявлення дискурсотвірних актів, які мають інтеракціональну природу, добудувало комунікативний акт і зробило його чотирикомпонентним: локуція, іллокуція, перлокуція і дискурсотворення.

Новим етапом у розвитку класифікаційних теорій можна вважати появу словників іллокутивних дієслів. Автором найбільш відомого

серед них є А. Вежбицька. Словник містить 232 дієслова, які поділені на 37 груп за значенням. У ньому, крім того, подається семантичний аналіз кожного дієслова, зазначається відмінність від інших синонімічних йому дієслів методом семантичних примітивів. На думку дослідниці, класифікації, які не базуються на попередньому семантичному аналізі, навряд чи будуть корисними, оскільки все, що вони зможуть дати, – це поверхове розуміння. Щоб можна було порівнювати та класифікувати МА на принциповій основі, ми повинні, насамперед, виявити структуру індивідуального МА (кодифікованої окремої лексичної одиниці). Класи слід відрізняти один від одного за допомогою точних семантичних компонентів кожного дієслова [354, с. 9].

У лінгвістичній літературі наявна досить значна кількість класифікацій іллокутивних дієслів – як загальних, тобто таких, що створені безвідносно до конкретного матеріалу дослідження [див. стор. 25], так і класифікацій, які слугують для розрізнення дієслів у конкретній сфері мовленнєвої комунікації. Так, наприклад, іллокутивні акти у сфері виникнення конфліктів та переконання розглядають Ф.Х. Емерен та Р. Гротендорст [312]; дієслова комунікативної діяльності в актуальному та репрезентному мовленні вивчає Я.В. Правікова [217]; діалогічному мовленню присвятила свою кандидатську дисертацію Н.А. Коміна [115]; репрезентуючі дієслова досліджує А.Я. Арцишевська [18]; директиви вивчають О.І. Беляєва, О.А. Прохорова та О.В. Нарушевич-Васильєва [28; 218; 169]; репрезентативи, директиви та комісиви досліджує Ю.В. Вронська [58]; мовленнєві стереотипи розглядає Т.Т. Третьякова [267]; перформативи у ритуальній комунікації аналізує О.Т. Романова [230]. Наше дослідження пов'язане як із загальними класифікаціями іллокутивних дієслів, так і тими, що служать для їхнього розрізнення у конкретній сфері мовленнєвої комунікації, оскільки ми аналізували лише похідні дієслова, а не обмежувалися дериватами, спрямованими на вираження однієї конкретної іллокутивної мети. До похідних ми відносили дієслова, утворені будь-яким способом словотворення, характерним для сучасної англійської мови (переважно конверсією та афіксацією). Прагматичні компоненти особливо проявляються у похідних словах, оскільки вони здатні у стислій формі передавати оцінку, експресивне або емоційне ставлення одного суб'єкта мовлення до іншого або до певного об'єкта дійсності в конкретній мовленнєвій

ситуації. В акті словотворення номінатор свідомо планує свій вплив на адресата, експлікуючи його через ті чи інші словотвірні засоби. Звідси стає очевидною прагматична визначеність словотвірного значення (далі – СЗ), яке має певну прагматичну залежність. Тому серед мовознавців панує думка, що СЗ є також і різновидом прагматичного значення [див. праці Винокура, Кубрякової, Полянчук].

Класифікація, яку ми пропонуємо і якої ми будемо дотримуватися у нашому дослідженні, передбачає наявність шести різних за обсягом груп дієслів, кожна з яких має відносно чітку іллокутивну мету; це – репрезентативи, директиви, інтерогативи, комісиви, дескриптиви та імплікатори. Останні дві групи – дескриптиви та імплікатори – були запозичені з класифікації А.Л. Арцишевської [18, с. 144–151]. Тлумачення нею цих прагматичних типів наводилося вище, тому перейдемо до аналізу кожного з іллокутивних класів нашої класифікації.

2.2. Репрезентативи

2.2.1. Мовленнєвий акт повідомлення. Основна мета репрезентативних МА збігається з її розумінням зазначених вище дослідників, тобто дієслова цього прагматичного типу повідомляють факти, констатують стан справ, передають думки мовця, стверджують або заперечують, пояснюють та переконують у чому-небудь. Єдина відмінність нашої класифікації полягає у виокремленні групи іллокутивних дієслів, які певним чином можуть охарактеризувати комунікантів, зміст МА, умови його перебігу, тобто тих дієслів, що коментують МА. На відміну від інших типів МА, репрезентативи найменше пов'язані зі статусом комунікантів. Так, передавання інформації може бути здійснено незалежно від соціального статусу мовця та адресата з метою досягнення іллокутивної мети за допомогою репрезентативів. У семантиці будь-якого з дієслів цього прагматичного типу можна виділити такі компоненти, як “мовлення,” “говоріння,” “повідомлення,” з одного боку, та “мислення,” “міркування” – з іншого. Внаслідок опрацювання значного за обсягом фактичного матеріалу ми виділили шість репрезентативних актів: МА повідомлення, опису, передбачення, вираження власної думки (припущення), планування та міркування.

У вираженні цих комунікативних актів мовці застосовують три типи стратегій: ініціативну, реактивну [48, с. 6] та описову. Ми вважали

за доцільне розмежовувати стратегії за різними критеріями для того, щоб репрезентувати їх як за роллю в МА, так і за їхніми функціями. Кожна зі стратегій характеризується трьома типами тактик: схвалення, несхвалення [231, с. 8] та нейтральної оцінки, які по-різному проявляються у кожному з МА. Зазначимо, що, застосовуючи тактику схвалення або несхвалення, мовець виражає раціональну оцінку повідомлюваного, на відміну від імплікаторних актів, де суб'єктивна оцінка поєднується з емотивністю, інтенсивністю, образністю і, таким чином, створює експресивну конотацію похідного, а відтак і мовленнєвого акту. Перейдемо до розгляду першого із зазначених вище МА, зокрема до аналізу комунікативних стратегій і тактик його вираження у дискурсі, а також словотвірних засобів його позначення.

Класифікація ономазіологічних категорій префіксальних похідних представлена в тому вигляді, в якому вона запропонована в докторському дослідженні М.М. Полюжина [198; 207] та поповнювалася за рахунок проведення дефініційного аналізу семантики афіксальних морфем сучасної англійської мови [349; 350; 351; 352]. Крім того, визначалися лексико-семантичні класи твірних основ, серед яких було виділено субстантивні, ад'єктивні та дієслівні. Твірні основи поділені на лексико-семантичні групи; при цьому за основу бралися класифікації П.П. Литвинова [148] та С.Ш. Нуруллової [180]. Перформативна форма визначалася за загальновідомою ще з часів Дж. Серля [241, с. 170–194] класифікацією МА на експліцитні, імпліцитні (первинні) та неперформативні. Експліцитні перформативні акти позначені дієсловом у теперішньому часі індикатива з особовим займенником першої особи однини або множини, напр., *I/We emphasize*. У цьому випадку мовець сам ідентифікує МА, полегшуючи адресату сприйняття висловлювання. Особливістю імпліцитних перформативних актів – висловлювань у прямій мові – є те, що адресат повинен сам визначити іллокутивну мету актуального МА адресанта, напр., *One can theorize*. Неперформативні висловлювання описують певний МА у минулому, при цьому автор художнього твору не передає точних слів персонажа, а узагальнює іллокутивну мету, позначаючи її одним словом, напр., *He summarized*.

Як це видно з таблиці 1 додатка А, **тактика схвалення** МА повідомлення представлена префіксальним похідним та дериватами, утвореними за двома конверсивними словотвірними моделями (далі – конверсивами): $N \rightarrow V$, $Adj \rightarrow V$. **Префіксальне похід-**

не утворюється за допомогою префікса **be-**. **Префікс**, за визначенням М.М. Полюжина, – це препозитивна спільна службова частина серії слів, що виконує словотвірну функцію в одному з активів деривації, змінює свою смислову структуру у процесі мовного розвитку та бере участь у формуванні цілого ряду ономазіологічних категорій [198, с. 49].

Префікс be- належить до ономазіологічної категорії каузативності (впливу) [207, с. 73] і сполучається з ад'єктивною твірною основою (далі – ТО) ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, проте він є малопродуктивним, оскільки за його допомогою утворюється лише 1,92% префіксальних похідних або 0,2% від загальної вибірки, напр.,

1. “*We know you've done well, Mr. Page; we're **not belittling** your achievement in holding the fort*”.

“*I disagree. We are more than holding our own*” (AJCNL).

Похідне *belittle* у цьому прикладі позначає ініціативну стратегію (адресант починає розмову) і функціонує в імпліцитному перформативному акті для створення дружньої атмосфери, яка для мовця є надзвичайно важливою, оскільки він зацікавлений у позитивному вирішенні проблеми, що склалася. Крім репрезентативних, це похідне може також характеризувати імплікаторні МА за умов відповідного комунікативного контексту.

2. “*It has been a charming evening, and we **must end** it charmingly*” (OWPDG).

Похідне *end* утворене шляхом **відсубстантивної конверсії**. **Конверсію** ми розглядаємо, слідом за А.І. Смирницьким, як „такий вид словотворення, при якому словотвірним засобом виступає тільки сама парадигма слова” (переклад наш.-В.Т.) [245, с. 24]. Похідне належить до ЛСГ „дієслова стадії (завершення)” і функціонує в імпліцитному перформативному акті. Позитивно оцінюючи вечір, мовець наполягає на тому, щоб він і завершився чудово; для цього використовується поєднання відсубстантивного конверсива з модальним дієсловом категоричної семантики *must .end*. Цей конверсив може також позначати репрезентативні, директивні, дескриптивні, інтерогативно-імплікаторні й репрезентативно-імплікаторні МА [Додаток А: табл. 1]. Іллокутивна сила, комунікативним вектором якої є цей дериват, залежить від конкретних умов КС.

3. “*I could accept it, my dear, because life is very **iffy** and I **have busied up** my years in good ways*” (JMLSR).

Похідне *busy* утворене шляхом **відад'єктивної конверсії** і належить до ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”. Воно функціонує в імпліцитному перформативному акті, оскільки розмова відбувається між друзями і немає потреби в особливому експліцитному вираженні іллокутивної сили. Мовець позитивно оцінює прожиті ним роки, хоча й зазначає, що життя – це складна справа і в ньому багато невизначеності. Він погоджується покинути небезпечну професію приватного детектива й розпочати спокійне, безтурботне життя, зайнятися освітою доньки, про існування якої навіть і не знав. Це похідне в іншому контексті може характеризувати також і репрезентативний або дескриптивний МА опису.

У таблиці 1 додатка А зазначено, що **тактика несхвалення** як компонент ініціативної та реактивної стратегії позначається афіксальними та конверсивними похідними (моделі: $N \rightarrow V$, $Adj \rightarrow V$). Так само як і попередня, ця тактика є маловживаною, що зумовлено, на нашу думку, дотриманням мовцями у більшості випадків принципу ввічливості П. Браун і С. Левінсона [299, с. 131].

Префіксальні похідні, що передають тактику несхвалення у межах ініціативної стратегії, утворюються за допомогою префіксів *dis-* та *out-*. Для позначення реактивної стратегії використовуються, зокрема, й такі препозитивні морфеми: *co-*, *en-*, *mis-*, *over-*, *re-*, *un2-*, *under-*. **Префікс *co-*** належить до категорії асоціативності й сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота / відпочинок)”, напр., *cooperate*. Він є одним із найменш уживаних префіксів в утворенні похідних перформативів 0,4% префіксальних дієслів або 0,03% загальної вибірки). Однак, крім досліджуваного, це похідне може позначати також і директивні МА [див. прикл.: 76]. **Префікс *dis-*** може належати як до категорії контрарності (реверсності, протидії) [207, с. 82], так і до категорії заперечення (негації) [207, с. 90]. У першому випадку він сполучається з такими ТО ЛСГ: 1) дієслова комунікації (вольовий вплив на оточення), напр., *disprove*; 2) дієслова стадії (початок / продовження), напр.: *disappear*, *discontinue* і утворює похідні, які характеризують репрезентативні, інтерогативні, дескриптивні, інтерогативно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА; 3) дієслова діяльності (дія, спрямована на набуття об'єктом нових характеристик), напр., *disarrange*, утворюючи похідні, які передають, крім досліджуваного, ще й дескриптивний МА опису. У другому випадку він приєднується до таких ТО ЛСГ: 1) дієслова на позначення

почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення), напр., *dislike* і утворює репрезентативи, інтерогативи, імплікатори, директивно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА; 2) дієслова сприйняття та мисленневої діяльності (мисленнева діяльність), напр., *disbelieve*, утворюючи похідні з іллокутивною силою репрезентативів та інтерогативів; 3) дієслова комунікації (зовнішнє вираження ставлення до оточення), напр., *disagree* і утворює похідні репрезентативного та інтерогативно-імплікаторного прагматичного типів. Дієслова, утворені за допомогою префікса *dis-* із активізованим негативним значенням, є антонімами своїх мотивуючих основ [5, с. 16]. Іншими словами, префікс *dis-* дорівнює заперечній частці *not*. Він належить до префіксів високої продуктивності, оскільки бере участь в утворенні 18,5% префіксальних дериватів або 1,22% похідних загальної вибірки. Проілюструємо це на прикладі.

4. “*When I’ve disagreed with her I’ve always been willing to listen, always been ready to come as far as I can meet her*” (IMS).

Похідне *disagree* передає тактику несхвалення ініціативної стратегії репрезентативного МА повідомлення у формі імпліцитного перформативного акту. Маркерами тактики несхвалення у наведеному вище прикладі є повторення інтенсифікатора *always* та вживання теперішнього доконано-тривалого часу, який уживається, зокрема, і для вираження скарг [110, с. 33]. Правильна інтерпретація цього висловлювання можлива лише за умови залучення широкого контексту твору, з якого відомо, що дружина Вільяма Мора (якому і належить це висловлювання) ніколи не розуміла його і навіть не намагалася цього зробити, дотримуючись авторитарної стратегії поведінки зі своїм чоловіком. Беручи це до уваги, ми інтерпретуємо наведене вище висловлювання як повідомлення скарги, а оскільки використовується лише раціональна аргументація, то цей МА є репрезентативним.

Малопродуктивний префікс *en-* має ознаки категорії каузативності (впливу) [205, с. 73] і приєднується до ад’єктивної ТО ЛСГ „позначення фізичних характеристик людей і тварин”, напр., *enable*. За його допомогою утворюється 5,04% префіксальних або 0,33% похідних загальної вибірки. Префікс *mis-* належить до двох категорій: оцінності (помилковості) [198, с. 186–187] та заперечення (негації) [207, с. 90]. В оцінному значенні він сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (монологічне мовлення)”, напр., *misrepresent*. У заперечному значенні цей префікс приєднується до ТО ЛСГ „дієслова

мисленневої діяльності (навчання)”, напр., *misunderstand*, утворюючи похідні репрезентативного, директивного й імплікаторного прагматичного типів. Цей префікс є малопродуктивним в утворенні іллокутивних дієслів (2,64% префіксальних дериватів або 0,17% від загальної вибірки). Наведемо приклад.

5. “It is true,” said Rain, in a dull voice. “I asked Mr. Demoyte.” “Well, it was an idea I had once,” said Mor, “but Nan *misrepresented* the whole thing” (IMS).

Репрезентативний МА повідомлення у формі імпліцитного перформативного акту передається за допомогою тактики несхвалення реактивної стратегії. Намагаючись переконати Рейн Картер залишитись, Вільям Мор будує свою аргументацію на тому, що його дружина навмисно спотворила факти, щоб знайти привід для їхнього розлучення. Сема спотворення, неправильного подання інформації передається префіксом *mis-*.

В утворенні похідних, які позначають МА повідомлення, **префікс out-** функціонує у двох значеннях: по-перше, він належить до категорії оцінності (переваги) [198, с. 186–187], сполучаючись з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (набуття або позбавлення від об’єкта)”, напр., *outbid*; по-друге, він належить до категорії контрарності (протиставлення), напр., *outlaw*. Однак, ця препозитивна морфема є малопродуктивною 0,96% префіксальних дієслів або 0,06% від загальної вибірки), а похідні *outbid* і *outlaw* характеризують лише репрезентативний МА повідомлення. **Префікс over-** представляє категорію оцінності (надмірності) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота)”, напр.: *overdo*, *overwork*. Він є малопродуктивним, утворюючи лише 3,84% префіксальних або 0,25% дериватів загальної вибірки. Крім досліджуваного, ці похідні позначають директивні МА. В утворенні похідних із іллокутивною силою МА повідомлення **префікс re-** належить до двох ономасіологічних категорій: фазовості (фази повторності) [198, с. 154–155] та контрарності (реверсності, протидії) [207, с. 82]. У першому значенні цей префікс сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (манера мовлення)”, напр., *reiterate* [див. прикл.: 189]. У другому значенні цей префікс приєднується до ТО ЛСГ „дієслова руху (спосіб, характер руху)”, напр., *return*, утворюючи репрезентативи, директиви, інтерогативи, комісиви, дескриптиви та імплікатори. Ця препозитивна морфема є найпродуктивнішою серед префіксів (33,89%), а похідні, утворені за

її допомогою, складають 2,25% від загальної вибірки. **Префікс un₂** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) [207, с. 82] і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності”: а) дія, спрямована на набуття об’єктом нових характеристик, напр., *unchange*; б) з’єднання / роз’єднання, напр., *untie*, утворюючи, крім репрезентативів, також директиви й дескриптиви. Серед препозитивних морфем цей префікс є продуктивним (23,55%), а в загальній вибірці похідні з ним складають 1,56%. **Префікс under-** належить до категорії оцінності (інтенсифікації) [198, с. 186–187], приєднуючись до ТО ЛСГ „дієслова мисленнєвої діяльності (логічні операції)”, напр., *underrate* [див. прикл.: 187]. Він є малопродуктивним, оскільки за його допомогою утворюється лише 1,92% префіксальних похідних або 0,12% від загальної вибірки, проте деривати характеризують репрезентативні, директивні й репрезентативно-імплікаторні МА.

Перейдемо до розгляду суфіксальних похідних. **Суфікс** (від лат. *suffixus* “прикріплений”) – це “афікс, що стоїть після кореня” (переклад наш. – В.Т.) [121, с. 278]. Суфікс має семантичну цінність, але не вживається як незалежна мовна одиниця. Наш інвентар суфіксів містить чотири одиниці: *-ate*, *-en*, *-ify*, *-ize*, оскільки лише вони беруть участь в утворенні дієслівних похідних у сучасній англійській мові [191, с. 12; 173, с. 11; 117, с. 15]. Емоційно-оцінна специфіка похідного слова формується за рахунок смислових компонентів твірної основи, словотвірного форманта та характеру сполучуваності цих двох елементів структури деривата. Однак, існує точка зору, що за суфіксом не закріплений ніякий тип оцінки: загальне, інваріантне її значення закладено у семантиці суфіксів, проте конкретна актуалізація відбувається за рахунок семантики самої основи та оцінного ставлення мовця до референта [223, с. 13]. Подібну точку зору висловлює М.В. Ладутько: „Афікси лише сигналізують про емотивно-оцінне значення, не уточнюючи його типу, а емоційно-оцінне значення афікса виводиться з семантики всього похідного слова та його оточення” (переклад наш. – В.Т.) [140, с. 8]. Це підтверджується тим фактом, що одне й те саме суфіксальне похідне у різних контекстах має або втрачає експресивну забарвленість. Репрезентативи можуть передавати лише раціональну оцінку, на відміну від імплікаторів, які здатні передавати повний спектр прагматичної інформації слова, тобто конотативні компоненти.

Суфіксальні похідні тактики несхвалення утворюються за допомогою одного суфікса -ize в ініціативній стратегії та трьох – в реактивній: -en, -ify, -ize. Суфікс -ize належить до категорії каузативності у двох її підтипах. По-перше, він має значення „розмовляти певним чином”, приєднуючись до субстантивних ТО ЛСГ „назви морально-етичних понять”, напр., *apologize* [див. прикл.: 65]. У цьому самому значенні він сполучається з ТО ЛСГ „назви результатів діяльності людини”, напр., *emphasize*. Це похідне може функціонувати у репрезентативних, директивних, імплікаторних та репрезентативно-імплікаторних МА. По-друге, суфікс -ize має значення „надавати певну властивість, обробляти з певною метою” і сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви почуттів”, напр., *sympathize*. Похідні, утворені з його участю, функціонують як у репрезентативних, так і імплікаторних МА. Наступною основою, з якою сполучається суфікс -ize, є ад’єктивна ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об’єктів”, напр., *visualize*.

6. “*I can visualize his reproachful limpid orbs,*” *Kathleen said* (MSPI).

МА повідомлення передається за допомогою тактики несхвалення ініціативної стратегії, яка реалізується в імпліцитному перформативному акті. Пейоративного забарвлення похідному *visualize* надає контекст його вживання, а саме – словосполучення *reproachful limpid orbs*. Цей дериват позначає репрезентативні й інтерогативно-імплікаторні МА. Суфікс -ize є одним із найпродуктивніших серед постпозитивних морфем (46,96%), а похідні, утворені за його допомогою, складають 1,35% від загальної вибірки.

Суфікс -en належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і приєднується до субстантивних ТО двох ЛСГ: 1) назви рис та характеристик людини, напр., *strengthen*. У цьому випадку похідні позначають репрезентативні, дескриптивні та імплікаторні МА. 2) назви вербальних повідомлень, напр., *threaten*. Похідні цієї ЛСГ характеризують репрезентативні та директивні МА. Цей суфікс є найпродуктивнішим, оскільки за його допомогою утворюється 47,51% суфіксальних або 137% від загальної вибірки. Наведемо приклад.

7. “*There, Poirot,*” *I said. “Surely that shakes your belief.” “No, Hastings. On the contrary – it strengthens it”* (ACTD).

Ініціальна репліка спрямована на те, щоб похитнути віру Е. Пуаро у правильності власних міркувань щодо ідентичності злочинця. Однак переконати детектива не вдалося, і він виражає своє несхвалення цього факту за допомогою імпліцитного перформативного акту в реактивній репліці. На його думку, нова інформація лише підтверджує й підсилює впевненість в особистості злочинця.

Суфікс -ify так само, як і попередній, належить до категорії каузативності (надавати певну властивість; приводити до певного результату). Він сполучається з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об'єктів, подій, явищ”, напр., *falsify*.

8. “*Our Lesley hadn't led a blameless life. Got into trouble in his early twenties, falsifying his accounts somewhere*” (АЧНР).

Цей суфікс є малопродуктивним в утворенні похідних перформативів, оскільки деривати з цією постпозитивною морфемою складають лише 2,76% суфіксальних або 0,07% похідних загальної вибірки. У наведеному прикладі дериват *falsify* в імпліцитно-перформативному висловлюванні передає пейоративну оцінку, яка викликана пресупозицією незаконності фальсифікації рахунків.

Як уже зазначалося вище, **конверсивні похідні**, які передають тактику несхвалення, утворюються за двома моделями, проте від ад'єктивні конверсиви передають лише реактивну стратегію, тоді як відсубстантивні дієслова є засобами індикації обох стратегій, напр.,

9. “*You're making a theory rationalizing after the event. You can't act*” (MSPI).

Імпліцитний перформативний акт позначений за допомогою відсубстантивного конверсива *act*, який належить до дієслів діяльності (роботи/відпочинку). Мовець виражає несхвалення з приводу бажання співрозмовника обговорювати як було б краще вирішити проблему, коли вже справа завершена і нічого змінити неможливо, тобто відсубстантивний конверсив разом із модальним дієсловом вказує на даремність зусиль та неможливість протидії проблемі. Це саме похідне за умов відповідного комунікативного контексту може передавати репрезентативні, директивні, інтерогативні, комісивні, дескриптивні, імплікаторні й інтерогативно-імплікаторні МА.

10. “*Well, you can't clear off and leave her now, surely,*” I said (MSPI).

МА повідомлення передається відад'єктивним конверсивом *can't clear off*, який належить до дієслів руху (напрямку руху) і функціонує в імпліцитному перформативному акті. Він апелює до почуттів і моральних принципів батька, який хоче залишити матір із малою дитиною. Це висловлювання можна розглядати і як імпліцитний директивний МА заборони. У випадку належності до ЛСГ „дієслова діяльності (прибирати)” це саме похідне може позначати, зокрема, й директивні, комісивні, дескриптивні, імплікаторні, директивно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА.

Тактика нейтральної оцінки є найбільш часто вживаною [Додаток А: табл. 1]. Висловлюючи репрезентативні мовленнєві акти, зокрема МА повідомлення, комуніканти надають перевагу нейтральній оцінці повідомлюваних фактів, дотримуючись тим самим принципу ввічливості. Тактика нейтральної оцінки експлікується за допомогою афіксальних, конверсивних похідних та скорочень у формі імпліцитних та неперформативних висловлювань.

Як це видно з таблиці 1 додатка А, **префіксальні похідні** утворюються шляхом додавання до твірних основ таких префіксів: *dis-*, *en-*, *fore-*, *mis-*, *out-*, *over-*, *re-*, *un-*. **Префікс ен-** у значенні каузативності (впливу) сполучається, зокрема, й із ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення просторових і часових понять, належності, розміру й форми”, напр., *enlarge*.

11. “*This enables us to add a few extras to the school curriculum, and music is one of them. I think Stephanie has told you of our special program of music therapy?*”

“*Yes, but she didn't enlarge on it*” (EWAW).

Префіксальне похідне *enable* позначає інформативний МА повідомлення, в якому директор школи описує новій учительці школу, її програму та різні додаткові заняття. Цей імпліцитний перформативний акт є прикладом функціонування незалежної ініціативної стратегії. Похідне *enlarge* формує реактивну стратегію, адекватне розуміння якої залежить від попередньої репліки співрозмовника.

Префікс fore- належить до ономасіологічної категорії фазовості (попередність) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова сприйняття”, напр., *foresee*. Цей префікс є малопродуктивним і складає лише 2,4% префіксальних або 0,15% похідних загальної вибірки. Крім репрезентативних, це похідне функціонує в імплікаторних і репрезентативно-імплікаторних МА. **Префікс out-** має оцінне значення переваги

і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/ відпочинок), напр., *outweigh*. Префікс **over-** належить до двох категорій. По-перше, це категорія оцінності (перевага) [198, с. 186–187] у сполученні з ТО ЛСГ „дієслова руху (напрям руху)”, напр., *overcome* [див. прикл.: 163]. По-друге, це категорія контрарності [207, с. 82] у випадку приєднання до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (вплив на людей з метою виявлення нерівного соціального статусу)”, напр., *overrule*. Для утворення похідних, які позначають тактику нейтральної оцінки, префікс **re-** функціонує у двох значеннях: фазовості (фази повторності) та контрарності (реверсності, протидії). У першому значенні він приєднується до таких ТО ЛСГ „дієслова діяльності”: а) продукування, створення чогось, напр., *recreate*; б) дія, спрямована на набуття об’єктом нових характеристик, напр., *rearrange*; похідне функціонує, зокрема, й у дескриптивному МА опису; в) дія, спрямована на перевірку, оцінку, напр., *recheck*; г) дія, пов’язана зі зміною сімейного стану, напр., *remarry*. У другому значенні префікс **re-** приєднується до ТО ЛСГ: 1) дієслова діяльності (місцезнаходження), напр., *replace*, у якому похідне характеризує репрезентативні, дескриптивні й імплікаторні МА; 2) дієслова руху (спосіб, характер руху), напр., *rejoin*; дериват передає репрезентативні, директивні, інтерогативні, комісивні, дескриптивні й імплікаторні МА. Префікс **un₂** - належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО двох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (робота / відпочинок), напр., *unload*, похідне функціонує у репрезентативних, директивних і дескриптивних МА; 2) дієслова побутової семантики, напр., *undress*, у якому дериват позначає, зокрема, й дескриптивний МА опису.

Суфіксальні похідні як засоби передачі тактики нейтральної оцінки утворюються за допомогою лише двох найбільш продуктивних суфіксів *-en* та *-ize*. Розглянемо словотвірні та прагматичні особливості функціонування цих формантів. Суфікс **-ize** належить до категорії каузативності і представлений у різних її номінативних різновидах. По-перше, у значенні „розмовляти певним чином” він приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви понять окремих наук”, напр., *theorize*. По-друге, у значенні „надавати певну властивість, обробляти з певною метою” суфікс *-ize* сполучається з ад’єктивними ТО двох ЛСГ „позначення загальної оцінки об’єктів, подій, явищ”, напр.: *generalize*, *specialize* та „позначення психолого-фізіологічних

станів”, напр., *spiritualize*. Суфікс **-en** має характеристики категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і сполучається з ТО п’яти ЛСГ: 1) назви рис та характеристик людини, напр., *strengthen*; 2) назви характеристик предметів, напр., *hasten*; похідні передають репрезентативні, дескриптивні та імплікаторні МА; 3) назви вербальних повідомлень, напр., *threaten*; похідні позначають репрезентативні та директивні МА; 4) назви світлових явищ, напр., *lighten*; 5) позначення рис та характеристик людини, напр., *quicken*.

12. “Why?” Adam asked as he looked around the room. There was a metal desk with a phone, three chairs, and two file cabinets.

“That’s just the way we do things. We **lighten up** as the big day gets close” (JGC).

Похідне *lighten up* передає МА повідомлення у ситуації, коли охоронець в’язниці пояснює адвокату засудженого чим викликане переведення його підопічного в іншу камеру. Форма імпліцитного перформативного акту поліпшує атмосферу спілкування, наближаючи її до дружньої бесіди, і тим самим сприяє безконфліктній комунікації.

Серед **конверсивних похідних** найбільш продуктивними є відсубстантивні. У переважній більшості вони функціонують в імпліцитних перформативних актах, і лише похідні, які передають описову стратегію, вживаються у неперформативних висловлюваннях, напр.,

13. “Can you, then, tell me the name of any woman whose initials are L.L.?” He thought for a few minutes. “No,” said he. “There are a few gypsies and labouring folk for whom **I can’t answer**, but among the farmer or gentry there is no one whose initials are those” (ACDHB).

Нейтральна тактика реактивної стратегії репрезентативного МА повідомлення передається відсубстантивним конверсивом *answer*, який є одним із найчастотніших похідних на позначення репрезентативних МА. Воно належить до дієслів комунікації (діалогічного мовлення) і функціонує у всіх виділених нами прагматичних типах мовленнєвих актів.

14. “Who told you about Joyce?”

“Mrs. Perring. [...] She was talking to Mrs. Minden who comes and **cleans**” (ACHP).

Відад’ективний конверсив *clean* належить до дієслів діяльності (прибирати). За допомогою нейтральної тактики у реактивній репліці адресат дає відповідь на поставлене співрозмовником запитання. Іллокутивною метою висловлювання є виключно надання інформа-

ції без вираження власного ставлення до нього. Крім репрезентативних, це похідне може позначати дескриптивні й імплікаторні МА.

Скорочення представлено частим уживанням дієслова *phone* як похідного від *telephone*. Воно вживається значно частіше за мотивуючу його одиницю, напр.,

15. "Is he still there?"

"Oh no. I **phoned** some people, and finally they sent an ambulance and took him down like he was sick" (JMLSR).

Похідне *phone* належить до дієслів комунікації (манери мовлення) і функціонує у репрезентативних, директивних, комісивних, дескриптивних та інтерогативно-імплікаторних МА.

Отже, на основі результатів проведеного нами дослідження, у вираженні МА повідомлення й найбільш поширеною є **реактивна стратегія**, до складу якої входить **тактика нейтральної оцінки**. Цей факт пояснюється іллокутивною метою цього акту, який спрямований на повідомлення інформації, а не на оцінку об'єктів навколишньої дійсності. Переважною перформативною формою є імпліцитні висловлювання, які є найкоротшою і найефективнішою формою досягнення комунікантами перлокутивного ефекту цього іллокутивного акту. Оскільки репрезентативний прагматичний тип є, як відомо, статусно незалежним, то мовець не змушений удаватися до офіційної експліцитної перформативної форми. **Описова стратегія** є так само маловживаною, оскільки МА повідомлення, як правило, передається прямою мовою, яка не є характерною для згаданої вище стратегії. Відсубстантивні конверсиви є превалюючою моделлю утворення іллокутивних дієслів, тоді як афіксальні похідні, які займають друге за продуктивністю місце, зокрема ті, що утворені за моделями **re- + V → V**; **dis- + V → V**; **Adj + -ize → V**; **N + -ize → V**; **N + -en → V**; **Adj + -en → V**, часто вживаються для позначення тактик нейтральної оцінки й несхвалення реактивної та ініціативної стратегій.

2.2.2. Мовленнєвий акт опису. Репрезентативні МА опису – це акти, які передають дескрипцію діяльності людини – як вербальної, так і невербальної. Їхньою відмінністю від дескриптивних мовленнєвих актів є те, що вони не описують невербальні дії, які супроводжують комунікацію, характерну для останніх, а передають минулі або рідше – теперішні події, не пов'язані з актуальним мовленням. У вираженні

МА опису комуніканти застосовують лише **описову стратегію**, яка реалізується трьома тактиками: схвалення, несхвалення та нейтральної оцінки. Зважаючи на специфіку цього мовленнєвого акту, всі похідні, які його характеризують, уживаються у неперформативних висловлюваннях, а переважною часовою формою є група минулих часів. Розглянемо словотвірні засоби позначення кожної з тактик.

Тактика схвалення, яка є найменш вживаною у вираженні МА опису, позначається суфіксальними та відсубстантивно-конверсивними похідними [Додаток А:табл.2]. **Суфіксальні похідні** утворюються за допомогою **суфікса -ize**, який належить до категорії каузативності у двох її номінативних різновидах: 1) розмовляти певним чином і 2) надавати певну властивість, обробляти з певною метою. У першому значенні він сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви результатів діяльності людини”, напр., *emphasize*, а у другому – з ад’єктивною ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об’єктів, подій, явищ”, напр., *extemporize*.

16. *She was only extemporizing, but a stirring warmth flowed from her, as if her heart was trying to come out to you concealed in one of those breathless, thrilling words* (FSFGG).

Похідне *extemporize* позначає репрезентативний МА опису за допомогою тактики схвалення. Неперформативне висловлювання передає загальну атмосферу комунікації, не зазначаючи конкретні слова персонажа. За умови експресивно-забарвленого контексту це похідне може характеризувати імплікаторні МА.

Нейтральні з точки зору експресивного забарвлення **конверсиви** у контексті художнього твору набувають конотації схвалення, яка передається за допомогою відсубстантивного конверсива *size up*, що належить до дієслів на позначення сприйняття та мисленнєвої діяльності, напр.,

17. *In fact, he sized up that she was done for; his irritation abated, his confidence came flooding back* (MSPI).

Як це видно з таблиці 2 додатка А, **тактика несхвалення** експлікується афіксальними, конверсивними та композитними похідними. В утворенні **префіксальних похідних** беруть участь такі препозитивні морфеми: *be-*, *dis-*, *mis-*, *over-*, *re-*, *sub-*, *un₂-*, *under-*. **Префікс be-** належить до ономастологічної категорії оцінності (інтенсифікації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (зо-

внiшне вираження ставлення до оточення)”, напр., *berate*. **Префікс dis-** має значення двох ономасіологічних категорій: 1) контрарності (реверсності, протидії) та 2) заперечення (негації). У першому значенні він приєднується до ТО ЛСГ „дієслова комунікації (монологічне мовлення)”, напр., *disclaim*. У другому значенні цей префікс сполучається з ТО трьох ЛСГ: 1) дієслова на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення), напр., *disapprove*, *dislike*, *distrust*; ці похідні функціонують у репрезентативних, інтерогативних, імплікаторних, директивно-імплікаторних та репрезентативно-імплікаторних МА; 2) дієслова мисленневої діяльності (знання, переконання), напр., *disbelieve*; похідне позначає репрезентативні та інтерогативні МА; 3) дієслова комунікації (зовнішнє вираження ставлення до оточення), напр., *disagree*, дериват передає репрезентативні та інтерогативно-імплікаторні МА. **Префікс mis-** належить до категорії оцінності (помилковості) і приєднується до ТО двох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (взаємодія), напр., *misdirect*; 2) дієслова мисленневої діяльності (логічні операції), напр., *misjudge*. Префікс *over-* має характеристики категорії оцінності у двох її значеннях: 1) інтенсифікації та 2) переваги. У першому значенні префікс сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (манера мовлення)”, напр., *overemphasize*. У другому значенні він приєднується до ТО ЛСГ „дієслова руху (напряму руху)”, напр., *overcome* [див. прикл.: 163].

18. *She overemphasized everything that she had to say* (OWPDG).

Префікс *over-* надає твірній основі пейоративне забарвлення, яке викликано небажаним перевищенням норми. Внаслідок цього похідне *overemphasize* позначає тактику несхвалення репрезентативного МА опису.

В утворенні похідних, які передають тактику несхвалення репрезентативного МА опису, **префікс re-** належить до двох категорій: 1) фазовості (фази повторності) та 2) контрарності (реверсності, протидії). У першому випадку він сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (дія, спрямована на набуття об’єктом нових характеристик)”, напр.: *regroup*, *reshape*, *reunite*, а також з ТО ЛСГ „дієслова стадії (початок)”, напр., *reappear*. У другому випадку цей префікс приєднується до ТО двох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (місцезнаходження), напр., *replace*; 2) дієслова діяльності (дія, спрямована на перевірку, оцінку), напр., *recondition*. **Префікс sub-** належить до категорії

партитивності [198, с. 207–208] і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова мисленневої діяльності (навчальні операції)”, напр., *subdivide*.

19. *Pyle had a flat in a new villa near the rue Divanton, off one of those main streets which the French continually subdivided in honour of their generals – so that the rue de Gaulle became after the third intersection the rue Leclerc, and that again sooner or later would probably turn abruptly into the rue de Lattre* (GGQA).

Значення підрозділу, яке надає похідному префікс *sub-*, набуває у цьому контексті пейоративного забарвлення. За допомогою похідного з цим префіксом автор іронізує над посадовими особами, які постійно ділять одну й ту саму вулицю для того, щоб назвати певний її відрізок на честь одного з генералів Франції. Цей афіксальний формант є малопродуктивним, утворюючи 0,24% префіксальних або 0,01% похідних загальної вибірки.

Префікс *un₂* - має ознаки категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО ЛСГ, дієслова діяльності (дія, спрямована на набуття об'єктом нових характеристик)”, напр., *unset*. **Префікс *under-*** належить до категорії каузативності (знаряддевості), приєднуючись до субстантивної ТО ЛСГ „назви поверхневих форм та об'єктів”, напр., *underline*; похідне позначає МА опису репрезентативного та дескриптивного типів.

Суфіксальні похідні, які характеризують тактику несхвалення, утворюються за допомогою суфіксів *-ate*, *-ify*, *-ize*, що належать до номінативних різновидів категорії каузативності [207, с. 73]. **Суфікс *-ate*** відносимо до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою). Він сполучається, по-перше, з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, напр., *activate* [див. прикл.: 110], а по-друге, з субстантивною ТО ЛСГ „позначення інтелектуальних категорій та процесів”, напр., *manipulate*. Ця постпозитивна морфема є малопродуктивною, оскільки за її допомогою утворено 2,76% суфіксальних або 0,07% загальної вибірки похідних іллокутивних дієслів. **Суфікс *-ify*** належить до категорії каузативності (надавати певну властивість; приводити до певного результату) і приєднується до ад'єктивної ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об'єктів, подій, явищ”, напр., *justify*.

20. *I hit at a mosquito which came droning at my ear and saw Dominguez wince instinctively at my blow. “It's all right, Dominguez, I*

*missed it.” He grinned miserably. He **could not justify** this reluctance to take life: after all he was a Christian – one of those who had learnt from Nero how to make human bodies into candles (DDQA).*

Неперформативне висловлювання передає тактику несхвалення. Пейоративна конотація похідного *justify* викликана неможливістю виправдати дії співрозмовника. Похідне функціонує у репрезентативних та імплікаторних МА.

Суфікс -ize передає те саме значення, що й попередній суфікс -ify, і сполучається з ад’єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об’єктів”, напр., *materialize*.

21. *They never make any noise when they move. They **materialize** in different parts of the ward every time a patient figures to check himself in private or whisper some secret to another guy (KKCN).*

Узуально нейтральне похідне *materialize* набуває пейоративного забарвлення, яке базується на зрозумілому лише з контексту всього твору ставленні пацієнтів лікарні для психічно хворих до охоронців.

Конверсивні похідні представлені відсубстантивними, відад’єктивними та відадвербiальними дієсловами. Перші з них складають переважну більшість, тоді як останні два представлені поодинокими випадками вживання. Проілюструємо ці моделі у прикладах 22–25.

22. *As I saw the daughters now, I **could hardly credit** their unfortunate past life (MSPI).*

Тактика несхвалення передається за допомогою відсубстантивного конверсива *credit*, який належить до дієслів на позначення мисленнєвої діяльності (знання, переконання). Похідне вказує на недовіру оповідача до повідомленої співрозмовницею раніше інформації, яка передається, зокрема, й за допомогою модального дієслова *could*, як експліцитного засобу вираження авторської суб’єктивної модальності стосовно ставлення автора до предмета мовлення, його невпевненості, сумніву та цілеспрямованого бажання знизити категоричність висловлювання [81, с. 121].

23. *They always let him yell and shake his fist till he **quiets down**, then ask him if you are through, Mr. Fredrickson, we’ll go start typing the release – then make a book in the Nurses ’ Station how long it’ll be till he’s tapping at the glass with a guilty look and asking to apologize and how about just forgetting those hotheaded things he said, just pigeonhole those old forms for a day or so, okay? (KKCN)*

Відад'єктивний конверсив *quiet* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження емоцій). Несхвальне ставлення автора проявляється імпліцитно у підтексті в описі дій керівництва лікарні стосовно тих, хто не погоджується з їхніми рішеннями.

24. [...] *the Acutes **up** out of bed quick as the black boys can prod them out* (KKCN).

Відадвербіальний конверсив *up* належить до дієслів руху (напрямую руху). Причина віднесення похідного до засобів вираження тактики несхвалення полягає у контексті його вживання *as the black boys can prod them out*.

25. *The thing that apparently sewed it all for the Miami Herald newsroom was when three Cubans broke down the gate and the door [...] and then **firebombed** the warehouse and drove away* (JMLSR).

Похідне, утворене шляхом **словоскладання** *firebomb*, належить до дієслів на позначення боротьби і містить пейоративну конотацію у семантиці похідного.

Як це видно з таблиці 2 додатка А, **тактика нейтральної оцінки** представлена похідними, утвореними за допомогою афіксації, конверсії та скорочення. В утворенні **префіксальних похідних** беруть участь префікси: *dis-*, *en-*, *re-*, *trans-*, *in₂-*. **Префікс *dis-*** належить до категорій контрарності (реверсності, протидії) та заперечення (негації). У першому значенні він сполучається з ТО двох ЛСГ: 1) дієслова комунікації (монологічне мовлення), напр., *disclaim*; 2) дієслова діяльності (відкриття/закриття), напр.: *disclose*, *dismantle*. У другому значенні цей префікс приєднується до ТО ЛСГ „дієслова мисленневої діяльності (знання, переконання)”, напр., *disbelieve*. **Префікс *en-*** належить до категорій каузативності (впливу) та оцінності (інтенсифікації). У першому випадку він приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (відкриття/закриття)”, напр., *enclose* та ад'єктивної ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об'єктів, подій, явищ”, напр., *enrich*. У другому випадку цей префікс сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (вплив на людей з метою виявлення нерівного соціального статусу)”, напр., *enforce*.

26. *It was not a thing he thought he would ever see. Rowena Drake upset, no longer mistress of events, no longer arranging everything and **enforcing** her decisions on others* (ACHP).

Тактика нейтральної оцінки репрезентативного МА опису передається префіксальним похідним *enforce*, за допомогою якого подається нейтральний опис дій одного з персонажів художнього твору. Неперформативне висловлювання не дає оцінку, а лише наводить інформацію про одну з головних героїнь.

Префікс re- має характеристики двох ономазіологічних категорій у їхніх численних номінативних різновидах. Як виразник категорії фазовості (фази повторності) цей префікс приєднується до ТО трьох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (робота/відпочинок), напр., *replay*, похідне функціонує у репрезентативних та дескриптивних МА; 2) дієслова діяльності (дія, спрямована на перевірку, оцінку), напр., *redraft*, 3) дієслова комунікації (візит і дієслова етикету), напр., *revisit*. Як виразник категорії контрарності (реверсності, протидії) префікс *re-* сполучається з ТО чотирьох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (місцезнаходження), напр., *replace*; 2) дієслова діяльності (набуття або позбавлення від об'єкта), напр., *recapture*; 3) дієслова побутової семантики (працювати), герару, дериват позначає репрезентативні, комісивні й інтерогативно-імплікаторні МА; 4) дієслова руху (напряму руху), напр., *return*.

27. *He stayed there a week, walking the streets where their footsteps had clicked together through the November night and **revisiting** the out-of-the-way places to which they had driven in her white car (FSFGG).*

Префіксальний дериват *revisit* передає експресивно нейтральний опис дій одного з персонажів у формі неперформативного висловлювання.

Префікс trans- належить до категорії каузативності (зміни місця, стану) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”, напр., *transplant*. Він є малопродуктивним, утворюючи 0,24% префіксальних або 0,01% похідних іллокутивів загальної вибірки. **Префікс un₂**- має ознаки категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО двох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (з'єднання/роз'єднання), напр., *untie*; при цьому похідне може передавати репрезентативні, директивні й дескриптивні МА; 2) дієслова діяльності (відкриття/закриття), напр., *unroll*; дериват функціонує у репрезентативних і дескриптивних МА.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою суфіксів *-en* та *-ize*. Усі виділені нами суфікси, які беруть участь в утворенні іллокутивних дієслів англійської мови, належать до декількох різновидів

категорії каузативності. Суфікс **-en** у значенні „набуття ознаки, наділення ознакою” сполучається з дієслівними, субстантивними та ад’єктивними ТО. У першому випадку він приєднується до ТО ЛСГ, дієслова побутової семантики (вставати/лягати)”, напр., *waken*.

28. *I **wakened** quickly and sat up in bed abruptly. It is only when I am anxious that I **waken** easily and for a minute I did not know why my heart was beating faster than usual* (EOCG).

У випадку приєднання до субстантивної ТО ЛСГ „назви характеристик предметів”, напр., *hasten*. Сполучаючись з ад’єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об’єктів”, напр., *loosen*, дериват може характеризувати репрезентативні й дескриптивні МА. Суфікс **-ize** належить до трьох номінативних різновидів категорії каузативності. У значенні „розмовляти певним чином” цей суфікс сполучається, по-перше, з субстантивною ТО ЛСГ „імена людей відповідно до виконуваної ними роботи, соціального статусу, посади, звання”, напр., *criticize* [див. прикл.: 33]. По-друге, він приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви морально-етичних понять”, напр., *apologize* [див. прикл.: 65]. У значенні „надавати певну властивість, обробляти з певною метою” суфікс **-ize** сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви почуттів”, напр., *sympathize*. У третьому значенні „змінити або бути зміненим на” цей суфікс приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви рис та характеристик людини”, напр., *memorize*.

Конверсивні похідні, які позначають тактику нейтральної оцінки, утворюються за такими словотвірними моделями: **N**→**V**; **Adj**→**V**; **Adv**→**V**, напр.,

29. *One knew what these people believed even if one **didn't share** this belief: they were human beings, not just grey drained cadavers* (GGQA).

Неперформативне висловлювання, позначене відсубстантивним конверсивом *share*, описує хід думок одного з героїв художнього твору.

30. *For years, Dorian Gray **could not free** himself from the influence of this book* (OWPDG).

Відад’єктивний конверсив *free* належить до дієслів діяльності (відкриття/закриття) й описує уподобання Доріана Грея. Оцінка, яку виражає похідне, нейтральна, проте, навіть це речення у контексті всього твору не може не викликати у читача певне ставлення до головного героя з огляду на те, що вся мовленнєва комунікація

прагматично зумовлена і фактор адресата відіграє значну роль в інтерпретації різних висловлювань.

31. *At the last minute Nye had, in fact, almost give away to Smith **andbacked down*** (AJCNL).

Відадвербіальний конверсив *back down* належить до дієслів комунікації (зовнішнього вираження ставлення до оточення) і характеризує вербальні дії героя.

Отже, репрезентативний МА опису вводиться лише за допомогою лише **описової стратегії**, яка, у свою чергу, реалізується переважно за допомогою **тактики нейтральної оцінки**. Причина домінування саме цієї тактики згадувалася нами при розгляді попереднього МА повідомлення. Оскільки МА опису передає дескрипцію минулих подій, то всі іллокутивні дієслова функціонують у неперформативних висловлюваннях. Як друга за продуктивністю після відсубстантивної конверсії, афіксація переважно представлена похідними, утвореними за тими самими словотвірними моделями, що й МА повідомлення.

2.2.3. Мовленнєвий акт передбачення. МА передбачення являє собою повідомлення про майбутні події, які базуються на фонових знаннях мовця про певний об'єкт або ситуацію. У вираженні цього МА мовці застосовують три типи **стратегій: ініціативну, реактивну та описову**. Кожна зі стратегій експлікується відомим набором із трьох тактик, які характерні для всіх репрезентативних мовленнєвих актів. Домінуючою часовою формою є група майбутніх часів, що є очевидним, оскільки препозитивний акт описує майбутню дію.

Як наведено у таблиці 3 додатка А, **тактика схвалення** позначається афіксальними й конверсивними похідними, утвореними за моделлю $N \rightarrow V$. Вона функціонує лише як компонент реактивної та описової стратегій, напр.,

32. *Strickland seemed to bear in his heart strange harmonies and unadventured patterns, and I **foresaw** for him an end of torture and despair* (WSMMS).

Префікс fore- належить до ономасіологічної категорії фазовості (попередності) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова сприйняття”. Похідне *foresaw* є компонентом описової стратегії автора у позначенні репрезентативного МА передбачення, проте воно може передавати також ініціативну й реактивну стратегії. За допомогою цього похідного

мовці можуть характеризувати тактики схвалення, несхвалення та нейтральної оцінки. Крім репрезентативних, це похідне може функціонувати в імплікаторних та репрезентативно-імплікаторних МА.

33. “Did you paint that?” asked Mor.

“No, my father did,” said Rain, “a little while before he died It’s a very good painting See the authority of that head. Mr. Bledyard **would not have criticized that**” (IMS).

Суфікс -ize належить до категорії каузативності (розмовляти певним чином) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „імена людей відповідно до виконуваної ними роботи, соціального статусу, посади, звання”. Похідне *criticize* функціонує в імпліцитному перформативному акті, який є компонентом реактивної стратегії комуніканта. Цей дериват може характеризувати репрезентативні, імплікаторні й репрезентативно-імплікаторні МА.

34. “With luck I’ll be home between nine-thirty and ten.”

“[...] We **’ll weather the storm together. I’ll have dinner waiting**” (MHCRCM).

Імпліцитний перформативний акт позначений **відсубстантивним конверсивом** *weather*, який належить до дієслів боротьби. Адресантом реактивної репліки є жінка, яка намагається передбачити майбутні події на основі повідомленого їй чоловіком в ініціальному мовленнєвому ході.

Тактика несхвалення представлена похідними, утвореними шляхом префіксації, конверсії та словоскладання [Додаток А: табл. 3]. Префіксальні похідні утворюються за допомогою префіксів *dis-*, *fore-*, *re-*. **Префікс dis-** належить до категорії заперечення (негації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова на позначення почуттів”, напр., *dislike*.

35. “You’ll never really **dislike me so long as I give you the opportunity to get off a good thing now and then**” (WSMMS).

Тривале знайомство комунікантів дає підставу для висловлювань, у яких вони виражають передбачення з приводу їхнього ставлення один до одного у майбутньому. Імпліцитний перформативний акт сприяє розвитку дружньої розмови, у якій відсутня атмосфера офіційності й зневажливості. Це похідне може позначати цілу низку різнотипних МА, а саме: репрезентативні, інтерогативні, імплікаторні, директивно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА.

36. *Old Alvin felt terrible about wanting Will Colinet’s secretary because everything seemed mighty dangerous and if that was John Fowler*

*ringing the bell they sure as hell **would get fired** because John Fowler owned the building, fired and hired anybody who didn't do his work well (WSSS).*

Неперформативне висловлювання позначене відсубстантивним конверсивом *fire*, яке належить до дієслів побутової семантики (працювати). Це похідне є індикатором подвійної іллокутивної сили: з одного боку, мовець розмірковує, що може статися з ним у майбутньому, а з іншого - на основі фонових знань про характер Джона Фаулера, власника будинку, він передбачає, що той його звільнить за погане виконання службових обов'язків. Похідне *fire* може позначати широкий спектр МА, зокрема репрезентативного, директивного, інтерогативного, дескриптивного, імплікаторного, інтерогативно-імплікаторного, директивно-імплікаторного та репрезентативно-імплікаторного прагматичних типів.

37. *The pressure would never quit. Sooner or later, unless they had a story they could buy, they **would backtrack** all the way to Ruffino Marino Junior (JMLSR).*

Складне дієслово *backtrack* передає ідею переслідування і тому належить до дієслів руху. Неформативна форма висловлювання виражає передбачення наратора художнього твору щодо майбутнього злочинця.

Згідно даних таблиці 3 додатка А, **тактика нейтральної оцінки** передається префіксальними та відсубстантивно-конверсивними похідними. **Префіксальні похідні** утворюються за допомогою префіксів *en-, fore-, re-*. **Префікс en-** належить до категорії фазовості (попередності) і сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви рис та характеристик людини”, напр., *envision*.

38. *Backin the stateroom staring at his notes, Jake **could envision** how it would be (SCI).*

Похідне *envision* функціонує у неформативному висловлюванні й передає уявлення головного героя стосовно майбутніх подій. Цей МА є виключно інформативним і не передає експресивних конотацій.

39. *“We ought to know what they are doing. And they'll be **spotting** us” (AJCNL).*

Відсубстантивний конверсив *spot* належить до дієслів сприйняття й формує імпліцитний перформативний акт. МА передбачення виконується на основі фонових знань про характер і манеру

поведінки конкурентів у жорстокій боротьбі за володіння газетою „Північне сяйво”.

Із зазначеного вище видно, що МА передбачення виражається за допомогою переважно **реактивної** та **описової стратегій**, зокрема **тактики несхвалення**. Це зумовлено бажанням комунікантів повідомити про негативні, на їхню думку, події. Упевненість адресанта у пропозиційному змісті свого висловлювання має на меті попередити або залякати адресата. У вираженні МА передбачення комуніканти найчастіше застосовують імпліцитні перформативні акти або неперформативні висловлювання залежно від КС. У діалогічному мовленні, де комуніканти виражають іллокутивну мету висловлювання у прямій мові, вони застосовують імпліцитні перформативні акти, а у випадку вираження МА передбачення автором художнього твору через внутрішнє мовлення одного з персонажів – неперформативні висловлювання. Хоча домінуючим способом словотворення залишається відсубстантивна конверсія, проте співвідношення конверсивів та префіксальних похідних дозволяє стверджувати про наявність незначної переваги перших, на відміну від інших МА цього прагматичного типу. Основним словотвірним формантом є префікс *fore-*, який бере участь в утворенні похідних за моделлю **fore-+V → V**.

2.2.4. Мовленнєвий акт вираження власної думки (припущення).

Цей МА виділяється на основі віднесення дієслів мисленнєвої діяльності до репрезентативного прагматичного типу. Він полягає у тому, що комуніканти, які можуть бути як експертами, так і не мати спеціалізованих знань у певній галузі, висловлюють власну точку зору або припущення на основі спільного фонду знань у певній КС. Маркером МА вираження власної думки (припущення) є слова модальної семантики *perhaps, probably, maybe* та ін.

З таблиці 4 додатка А видно, що **тактика схвалення** вживається комунікантами лише як компонент реактивної та описової стратегій. Вона передається виключно конверсивними похідними, утвореними за моделлю **N→V**, напр.,

40. “I was terribly cruel to her. You forget that.”
 “[...] I have never seen you really and absolutely angry, but I **can fancy** how delightful you looked” (OWPDG).

Похідне *fancy* належить до дієслів мисленнєвої діяльності (логічних операцій) і функціонує в експліцитному перформативному

акті, який хоча й не передає офіційний реєстр мовлення, проте відображає манеру спілкування вищих шаблів суспільства кінця ХІХ століття. За допомогою реактивної стратегії МА самодокору мовець виражає схвалення дії, яку його співрозмовник засудив; при цьому автор висміює уподобання й „шляхетність” аристократії. Це похідне може вживатися для позначення тактик схвалення, несхвалення та нейтральної оцінки. Воно функціонує у репрезентативних, директивних, інтерогативних та імплікаторних МА.

Тактика несхвалення представлена похідними, утвореними шляхом суфіксації та відсубстантивної конверсії [Додаток А: табл. 4], напр.,

41. “*So it looks as though there must have been some hocus-pocus of some kind on her part. Maybe she **threatened** the old lady and made her do it*” (АСНР).

Суфіксальне похідне *threaten* утворене за допомогою додавання суфікса **-en**, який належить до категорії каузативності (набуття ознаки; наділення ознакою) до субстантивної ТО ЛСГ „назви вербальних повідомлень”. Імпліцитний перформативний акт виражає припущення щодо дивної та сумнівної дії господині, яка заповіла все своє майно служниці. Це похідне може позначати репрезентативні й директивні МА.

42. “*I **couldn't figure** it at first, why you guys were coming to me like I was some kind of savior*” (ККСН).

Відсубстантивний конверсив *figure*, так само як і похідне *fancy*, належить до дієслів мисленневої діяльності (логічних операцій). Застосовуючи тактику несхвалення, мовець у формі імпліцитного перформативного акту виражає незадоволення поведінкою своїх друзів, яка призвела до доволі неприємного стану залежності звільнення пацієнта з лікарні для психічно хворих від головної медсестри, яка дуже агресивно ставилася до своїх підопічних. Це похідне може характеризувати широкий спектр МА різних прагматичних типів, а саме: репрезентативні, інтерогативні та всі типи гібридних МА.

Згідно таблиці 4 додатка А, **тактика нейтральної оцінки** є найпродуктивнішою і представлена похідними, утвореними за допомогою найширшого спектру способів словотворення у межах МА вираження власної думки (припущення), а саме: префіксацією, суфіксацією та двома моделями конверсії (**N** → **V**, **Adj** → **V**).

Префіксальні похідні утворюються за допомогою чотирьох префіксів: *dis-*, *out-*, *over-*, *re-*. **Префікс *over-*** належить до ономаціологічної категорії оцінності (надмірності) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”, напр., *overtire*. В утворенні похідних, які позначають МА вираження власної думки (припущення), **префікс *re-*** належить до двох категорій: фазовості (фази повторності) та контрарності (реверсності, протидії). Проаналізуємо першу з них. У сполученні з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (дія, спрямована на набуття об’єктом нових характеристик)”, напр., *readjust* префікс *re-* утворює похідні, які функціонують, зокрема і в дескриптивному МА опису. **Префікс *out-*** має характеристики категорії оцінності (перевагу) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова побутової семантики (жити)”, напр., *outlive*.

43. “*If you look after it you’ll probably **outlive** me. If you don’t...*” *He made a slight but expressive movement* (AJCNL).

Розмова відбувається між лікарем та його пацієнтом Генрі Пейджем. Знаючи Пейджа вже довгі роки як друга і як пацієнта, та покладаючись на професійні навички, лікар робить припущення, що якщо Генрі не перевантажуватиме своє серце, то він переживе власного лікаря, а якщо він не дотримуватиметься порад доктора, то результат може бути дуже сумний, на що вказує експресивний рух лікаря – своєрідний евфемістичний невербальний синонім слова „інфаркт” або „смерть”. Незважаючи на оцінний характер префікса *out-*, похідне, утворене за його допомогою, не вказує на позитивну чи негативну оцінку. Форма імпліцитного перформативного акту сприяє дружній атмосфері бесіди.

Суфіксальні похідні, які передають тактику нейтральної оцінки, утворюються за допомогою **суфікса *-ize***, який належить до категорії каузативності у двох її різновидах: „розмовляти певним чином” і „надавати певну властивість, обробляти з певною метою”. У другому з них цей суфікс сполучається з субстантивними ТО двох ЛСГ: 1) назви рис та характеристик людини, напр., *scrutinize*; 2) назви почуттів, напр., *sympathise*; дериват позначає репрезентативні та імплікаторні МА.

44. “*My dear Poirot!*”

“*[...] He is so rich, of so assured a position, of such a well-known lofty character. No one **will scrutinize** his alibi too carefully*” (ACTD).

За допомогою імпліцитного перформативного акту у реактивній репліці комунікант висловлює власну точку зору з приводу

особи злочинця. Крім репрезентативних, це похідне може позначати дескриптивні й репрезентативно-імплікаторні МА.

Серед **конверсивних похідних** найбільш численними є відсубстантивні, оскільки вони переважають у вказівці не тільки тактики нейтральної оцінки, але й усіх інших, напр.,

45. *Of set purpose, Henry had made no appointment, since he **judged** there would be less chance of a rebuff if he presented himself without notice (AJCNL).*

Відсубстантивний конверсив *judge* належить до дієслів мисленневої діяльності (логічних операцій) і функціонує у неперформативному висловлюванні. За умов належного комунікативного контексту це похідне може також характеризувати репрезентативні, інтерогативно-імплікаторні й репрезентативно-імплікаторні МА.

46. *Today he was scheduled to go to the target with twelve five-hundred-pounders, so perhaps he **could better** his standing (SCI).*

Відад'єктивний конверсив *better* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на набуття об'єктом нових характеристик). Неперформативне висловлювання передає припущення одного з героїв щодо можливості поліпшити власні результати.

У процесі аналізу функціонування похідних дієслів у контексті художнього твору ми дійшли висновку, що головною **стратегією** в експлікації МА вираження власної думки (припущення) є **описова**, менш уживаною – **реактивна**. Комуніканти переважно застосовують **тактику нейтральної оцінки**, що наближає цей акт до МА повідомлення. Комунікативним наміром того, хто говорить, є висловити власну точку зору, припущення, а не оцінювати об'єкт, як це характерно для імплікаторних МА. Домінантними перформативними формами є імпліцитні перформативні акти й неперформативні висловлювання. Перші функціонують в діалогічному мовленні, тоді як останні передають невимовлені думки та припущення персонажів. Переважною моделлю утворення іллокутивних дієслів для позначення цього МА є $N \rightarrow V$, афіксація є малохарактерною.

2.2.5. Мовленнєвий акт планування (міркування). Цей МА характеризує, як це видно з назви, плани мовця на майбутнє, і в цьому він наближається до МА передбачення. Різниця між ними полягає у тому, що МА передбачення позначає здійснення певної дії у майбутньому, тоді як МА планування експлікує лише задум, ідею про

потребу виконати певну дію. МА міркування передає хід думок комуніканта, його роздуми, які у більшості випадків не виражаються експліцитно, особливо в реальній комунікації. Читач художнього твору дізнається про міркування героя лише зі слів автора, і саме в цьому полягає відмінність цього МА від іншого, покликаного висловити власну думку. Зважаючи на представленість МА планування (міркування) у вигляді внутрішнього мовлення, переважна більшість похідних, які позначають цей МА, функціонують як засіб експлікації **описової стратегії** і, відповідно, вживаються у неперформативних висловлюваннях.

Тактика несхвалення маловживана, оскільки вона є компонентом лише описової стратегії і характеризується префіксальними та відсубстантивно- конверсивними похідними [Додаток А: табл. 5]. Перші утворюються за допомогою двох префіксів: *mis-*, *with-*. Префікс **with-** має ознаки ономасіологічної категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (набуття або позбавлення від об'єкта)”, напр., *withdraw*. Цей префікс є малопродуктивним, утворюючи лише 3,6% префіксальних або 0,23% похідних загальної вибірки. Префікс **mis-** належить до категорії оцінності (помилковості й сполучається з ТО ЛСГ „дієслова мисленневої діяльності (логічні операції)”, напр., *misinterpret*.

47. *In any life we **misinterpret** more than we should, perhaps because our deepest intentions are at odds with the messages we project* (JMLSR).

Неперформативне висловлювання передає міркування наратора (оповідача) художнього твору, який негативно описує непорозуміння між людьми. Значення префікса сприяє позначенню тактики несхвалення. Похідне *misinterpret* функціонує у репрезентативних та інтерогативно-імплікаторних актах.

48. *My uncle's pants, I sometimes **reasoned** unhappily, were certainly better than no pants at all, and with this much of the idea developed my nimble and philosophical mind leapt quickly to the rest of the idea* (WSSS).

Відсубстантивний конверсив *reason* належить до дієслів мисленневої діяльності (логічних операцій) і характеризує тактику несхвалення у неперформативному висловлюванні. Це похідне може функціонувати у двох репрезентативних МА: 1) вираження власної думки (припущення) та 2) планування (міркування).

Тактика нейтральної оцінки, як це видно з таблиці 5 додатка А, використовується комунікантами значно частіше, ніж попередня тактика і функціонує як компонент ініціативної, реактивної та описової стратегій. Вона виражається афіксальними та конверсивними похідними, утвореними за різними словотвірними моделями.

В утворенні **префіксальних похідних** беруть участь такі пре-позитивні морфеми: *en-*, *over-*, *re-*, *un₂-*. **Префікс *en-*** належить до категорії каузативності (впливу) і сполучається з ад'єктивними ТО ЛСГ „позначення морально-етичних характеристик особи”, напр., *ennoble*. **Префікс *re-*** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО ЛСГ “дієслова комунікації (вольовий вплив на оточення)”, напр., *reassure* [див. прикл.: 185]. **Префікс *un₂-*** має характеристики категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (з'єднання/роз'єднання)”, напр., *untie*; похідне функціонує у репрезентативних, директивних та дескриптивних МА. **Префікс *over-*** має ознаки категорії оцінності (перевагу) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (дії, спрямованої на набуття об'єктом нових характеристик)”, напр., *overpower*.

49. *Maybe Orien was right, maybe he was not the man to be Earl. Not because his father **could overpower** his desires, but because he had aheart that could be broken (CVFW).*

Похідне *overpower* вказує на тактику нейтральної оцінки описової стратегії у формі неперформативного висловлювання, яке виражає міркування з приводу доречності одного з героїв твору займати високу посаду в державному апараті. Похідне функціонує у репрезентативних та репрезентативно-імплікаторних МА.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою двох постпозитивних морфем: *-en*, *-ize*. **Суфікс *-en*** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і сполучається з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, напр., *liken*. **Суфікс *-ize*** має характеристики категорії каузативності (надавати певну властивість, обробляти з певною метою), напр., *realize*.

50. *“Some day,” I said to myself, “I will have all the money I need. I **will realize** all my dreams” (АСМТА).*

Імплицитний перформативний акт передає тактику нейтральної оцінки ініціативної стратегії, за допомогою яких головний герой планує власне майбутнє.

Конверсивні похідні утворюються за двома моделями: $N \rightarrow V$ та $Adj \rightarrow V$.

51. "Tell me, is 'The dog it was that died', a quotation?"
"If it is I don't know it," he answered warily. "Why?"
*"Nothing. It **crossed** my mind. It had a familiar ring"* (WSMPV).

Відсубстантивний конверсив *cross* належить до дієслів мисленевої діяльності (логічних операцій) і передає міркування героїні у формі імпліцитного перформативного акту. За допомогою реактивної стратегії комунікант дає відповідь на поставлене у попередній репліці запитання.

52. *If she were rowing, then at least she **could warm** herself* (CVFW).

Відад'єктивний конверсив належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на набуття об'єктом нових характеристик) і передає думки персонажа щодо доречності її дій у конкретній ситуації. Неперформативне висловлювання є формою, яка якнайкраще підходить для цього МА, оскільки комуніканти найчастіше не хочуть, щоб їхні думки були почуті.

З викладеного вище випливає, що у вираженні МА планування (міркування) беруть участь переважно **описова стратегія** та дві **тактики: нейтральної оцінки та несхвалення** і через це іллокутивні дієслова функціонують у неперформативних висловлюваннях. Це можна пояснити тим фактом, що МА планування (міркування) виражає мисленеву діяльність комунікантів, яка, як правило, передається словами автора, а не у діалогічному мовленні. Переважним способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$), а серед афіксації жоден словотвірний формант не належить до ядра позначення цього акту через низьку продуктивність.

Прагматичні особливості функціонування похідних репрезентативного прагматичного типу наведено у таблиці 1 додатка Б. Ядровими мовленневими актами є **МА повідомлення** та опису. У вираженні МА повідомлення основною є реактивна стратегія; ініціативна стратегія є близькою до ядра, а описова – периферійна. Головною тактикою є нейтральна, близькою до ядра – тактика несхвалення. Для **МА опису** найбільш характерними є описова стратегія і тактики

нейтральної оцінки й несхвалення. Особливість **МА передбачення** полягає в тому, що його основними стратегіями є реактивна та описова, які реалізуються переважно через тактику несхвалення. В експлікації **МА вираження власної думки** (припущення) реактивна та описова стратегії передаються, зокрема і за допомогою тактики нейтральної оцінки. Оскільки **МА планування (міркування)** передає мисленнєву діяльність персонажів художнього твору, то його стратегію опису відносимо до ядра разом із тактикою нейтральної оцінки. Основним способом словотворення для всіх досліджуваних нами репрезентативних МА є конверсія (модель $N \rightarrow V$), афіксація наближена до ядра (у МА передбачення префіксація також належить до ядра), тоді як відад'єктивна й відадвербіальна конверсії, словоскладання та скорочення є периферійними. Серед засобів словотворення відзначимо префікси *re-*, *dis-*, *fore-* (для позначення МА передбачення) та суфікси *-ize*, *-en*; інші афікси – периферійні.

2.3. Директиви

Спільним комунікативним призначенням директивних МА (далі – ДМА) є намагання мовця спонукати адресата до виконання дії або зміни стану справ. Проте у кожній конкретній КС директивний акт може розглядатись як мовцем, так і слухачем по-різному: як наказ, прохання, порада, дозвіл, благання, заборона і т.ін. [275, с. 132]. Важливою особливістю наказових перформативних висловлювань є те, що при їхній вимові мовець не тільки здійснює акт волевиявлення, але й інформує адресата про дію, яка має бути виконана певною особою. Однак, вимова директива не є виконанням дії, що каузується [261, с. 198]. Диференціація ДМА здійснюється дією факторів прагматичного характеру й тісно пов'язана з КС, тому типологія актів цього типу є насправді прагматичною класифікацією. Разом із тим є давня традиція розглядати різні види спонукання з семантичних позицій як різні значення або як відтінки значення волевиявлення, хоча впорядкованого списку таких значень не існує. Семантичний аналіз спонукальних форм проводився у [28, с. 22; 58, с. 8; 169, с. 7].

Висловлюється також думка про те, що ДМА більш ніж інші пов'язані з соціальними характеристиками комунікації, насамперед із принципом ввічливості [58, с. 9]. Дж. Ліч, зокрема, відзначає, що більшість із них характеризується „негативною ввічливістю,” отже

іллокутивна мета суперечить соціальній (встановити взаєморозуміння). Зазначимо, що Дж. Ліч розглядає поняття ввічливості як шкалу, на якій залежно від їхньої більшої/меншої ввічливості розташовуються висловлювання. Інша шкала, запропонована цим дослідником, визначає бенефактивність дії для мовця або адресата [334, с. 104].

Прагматична типологія директивів може бути побудована з різним ступенем деталізації залежно від ознак, обраних основою класифікації [82; 66; 333]. Керуючись соціальним статусом та позицією мовця, О.І. Беляєва поділяє ДМА на три основні типи: 1) прескриптиви, які включають: наказ, заборону, власне спонукання, дозвіл, інструкцію, розпорядження, замовлення, вимогу; 2) реквестиви, що містять: прохання, благання, запрошення; 3) сугестиви, які поділяються на: пораду, пропозицію, попередження [32, с. 225–229]. У нашому дослідженні ми будемо дотримуватися саме цієї класифікації директивних перформативних актів, оскільки, на нашу думку, вона є найбільш докладною й обґрунтованою.

2.3.1. Прескриптиви. Прескриптивні ДМА характеризуються облігаторністю виконання дії для адресата, пріоритетністю позиції мовця. Ознака бенефактивності дії у цьому типі нерелевантна. Виконавцем дії виступає адресат. Джерелом спонукання може бути як окрема особа, яка займає певну соціальну позицію (позицію авторитету), так і громадська установа. Адресат знаходиться у непріоритетній позиції та не має права вирішувати питання про виконання/невиконання дії. Невиконання дії, крім того, може несхвалюватися, каратися та викликати різні санкції. Особливістю прескриптивів є те, що у їхньому вираженні застосовується переважно, за винятком поодиноких випадків, тактика безпосереднього контролю (термін А.І. Коваленко [111, с. 75]), яка експлікується прямими імперативами у формі імпліцитного перформативного акту або дієсловами з подібною семантикою, напр.: *motion, force* у неперформативних висловлюваннях. Прескриптивні акти у нашій класифікації включають МА: власне спонукання, наказу, заборони, розпорядження, замовлення, дозволу й інструкції.

Специфіка МА **власне спонукання** полягає у тому, що каузована дія раціональна й доречна у певній ситуації, і саме це мотивує вчинки мовця, які викликають реакцію адресата. Цей МА виражається за

допомогою **тактики безпосереднього контролю**, яка реалізується конверсивними похідними, утвореними за трьома словотвірними моделями: **N** → **V**, **Adj** → **V**, **Adv** → **V** [Додаток А: табл. 6]. Наведемо приклади функціонування кожного з них.

53. *The procession now moved off along the sea to where Finn's new development was beginning to take shape, close to the rocks at the farthest end of the cove. And here the priest signalled to Finn and Yannis to stand beside him* (EWAW).

Відсубстантивний конверсив *signalled* належить до дієслів руху (способу, характеру руху) і вживається у неперформативному висловлюванні, яке передає пряме спонукання мовця до дії за допомогою невербальних засобів. За умов відповідного комунікативного контексту це похідне може передавати прескриптивні, реквестивні й сугестивні ДМА.

Незначна кількість відад'єктивних конверсивів, позначаючи тактику безпосереднього контролю, вживається лише в імпліцитних перформативних актах. Характерні для МА спонукання прямі імперативи вживаються авторитарними мовцями, які мають високий соціальний статус та/або владу, напр.,

54. *"Be quiet, woman. Dry thy tears," said Strickland, addressing Ata* (WSMMS).

Відад'єктивний конверсив *dry* належить до дієслів діяльності (прибирати) й характеризує МА власне спонукання чоловіка, адресоване власній дружині, що свідчить про авторитарну поведінку комуніканта. Крім зазначеного, це похідне може позначати репрезентативні, директивні й дескриптивні МА.

55. *"Any orders?" inquired Japp facetiously from the door. Poirot smiled forgivingly at him. "An order, no. A suggestion – yes" "Well, what is it? Out with it."* (ACTD).

Відадвербіальне похідне дієслово *out* позначає напрям руху. Воно вживається в імпліцитному перформативному акті й характеризує комунікацію як дружню, а ситуацію як симетричну, оскільки розмова відбувається між детективом Е. Пуаро та поліцейським Джепом. Саме тому ми відносимо це висловлювання до МА власне спонукання, а не до МА наказу.

У МА наказу основою пріоритетності є службова позиція мовця, яка надає йому право спонукати адресата до дії, застосовуючи

тактику безпосереднього контролю [Додаток А: табл. 7]. МА наказу характеризується похідними, утвореними за двома словотвірними моделями: un_2- + $V \rightarrow V \text{ i } N \rightarrow V$, напр.,

56. “*Pile in, crew, it’s all set! Gassed and ready and there’s bait and beer on board. [...] Scanlon, you and Harding untie that rope there*” (ККСН).

Префіксальне похідне *untie*, утворене шляхом приєднання префікса un_2- , який належить до ономасіологічної категорії контрарності (реверсності, протидії), доГО ЛСГ „дієслова діяльності (з’єднання/роз’єднання)”. Воно функціонує у складі імпліцитного перформативного акту й може сигналізувати іллокутивну силу цілої низки МА, а саме: репрезентативів, директивів й дескриптивів. Розглянемо ситуацію комунікації. Мовець дав неправильний номер телефону власнику човна, який він та його друзі найняли. Власник не хотів давати човен пацієнтам психіатричної лікарні без документа, який би звільняв його від відповідальності, і тому неформальний лідер пацієнтів МакМерфі був змушений вдатися до хитрощів. Маючи вплив на адресатів, мовець віддає короткі чіткі накази без аргументування їхніх причин, щоб домогтися якнайшвидшого виконання, оскільки у будь-який момент може повернутися власник, і тоді омріяна риболовля на човні навряд чи відбудеться.

Конверсивні похідні вживаються в імпліцитних перформативних актах, які виражаються за допомогою прямої мови і передають точні слова, за допомогою яких здійснюється вплив на адресата, на відміну від неперформативних висловлювань, де ми можемо лише здогадуватися про способи виконання акту, напр.,

57. *Jake was just about deaf, it looked like. He didn’t even lift his head So she **shouted**, “Take him to the corner. Ask him to smile at the people. We got to eat”* (WSSS).

Відсубстантивний конверсив *shout* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення) і позначає МА наказу, застосовуючи тактику прямого контролю для якомога швидшого виконання адресатом каузованої дії. Це похідне є частовживаним і може функціонувати у репрезентативних, директивних, інтерогативних, імплікаторних, інтерогативно-імплікаторних, директивно-імплікаторних і репрезентативно-імплікаторних МА.

МА заборони – це превентивний ДМА, який базується на пре-супозиції наявності в адресата бажання здійснити певну небажану

для мовця дію. У цьому акті проявляється дисгармонія відношень до дії з боку адресанта та адресата. У вираженні цього МА мовці застосовують **тактику безпосереднього контролю**, яка реалізується за допомогою імпліцитних перформативних актів. На словотвірному рівні МА заборони передається **відсубстантивно-конверсивними похідними** [Додаток А: табл. 8]. Усі висловлювання містять граматичне або лексичне заперечення, напр.,

58. *“You’ll pack nothing. And you’ll say nothing either, not to anyone. Corbel won’t know until nightfall that I’ve gone, he mustn’t know”* (CVFW).

Відсубстантивний конверсив *pack* належить до дієслів діяльності (роботи) і характеризує превентивний МА заборони.

МА розпорядження виділяється тим, що джерелом спонукання є певна інстанція/законодавчий орган або соціальний інститут. Мета розпоряджень полягає у тому, щоб регулювати норми поведінки осіб, які належать до певної соціальної або службової категорії. Будь-яка особа, яка прийняла на себе певну позиційну роль (пасажир, клієнт) повинна дотримуватися норм, які передбачені деонтичними інструкціями, якщо не хоче бути притягнена до відповідальності. МА розпорядження позначається **відсубстантивними конверсивами** у неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 8], напр.,

59. *He said the Cayhall petition attacking the constitutionality of the gas chamber had been signed to a three-judge panel, and the panel had scheduled a special hearing* (JGC).

Похідне *schedule* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення) й описує рішення, прийняте у залі суду. При цьому зрозумілим є і те, що цей МА реалізується за допомогою тактики прямого контролю.

МА замовлення виділяється в окремий вид прескриптивного МА на тій підставі, що його здійснення пов’язане з конвенційними ситуаціями комунікації – ресторан, бар, магазин, каса, бюро послуг. Пріоритетну позицію займає мовець, що обумовлено його ситуаційною роллю клієнта, чиє прохання має задовольнити адресат. Адресат розцінює дію як облігаторну, оскільки вона входить у коло його службових обов’язків, напр.,

60. *The sum office hundred guineas, which had so much scandalized Nan, was to be paid for a portrait of him which the school Governors had recently commissioned* (IMS).

Відсубстантивно-конверсивне дієслово *commission* функціонує у неперформативному висловлюванні, яке описує ситуацію замовлення портрету колишнього директора школи в однієї з відомих художниць. У вираженні цього МА комунікантами застосовується тактика прямого контролю, подібно до попереднього МА.

Мовленнєвим актом дозволу мовець санкціонує дію, виходячи з припущення, що адресат бажає її виконати. У цьому МА бажання адресата не вступає у конфлікт з намірами мовця. МА дозволу виражається за допомогою **тактик прямого** (приклад 61) та **опосередкованого контролю** (приклад 62) в ідентичних ситуаціях із тією лише відмінністю, що перша з них експлікується прямим імперативом, а друга – розповідним реченням із модальним дієсловом *can*. Як це видно з таблиці 8 додатка А, МА дозволу передається **відсубстантивними конверсивами** в імпліцитно-перформативних висловлюваннях, напр.:

61. *If it wasn't a business letter, she'd always say, "Write it in handwriting and make it as much like mine as you can and sign it with my name"* (АСНР).

Відсубстантивний конверсив *sign* належить до дієслів мисленнєвої діяльності (навчальних операцій) і може позначати репрезентативні, директивні, інтерогативні, комісивні, дескриптивні, імплікаторні, інтерогативно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА.

62. *"You know where the lift is," she said. "Let me know if there's anything else. You can telephone me or Signor Leopardi. Good-bye"* (MSPI).

Похідне *telephone* утворене за словотвірною моделлю $N \rightarrow V$. Воно належить до дієслів комунікації (способу, засобу розмови) і функціонує у репрезентативах, директивах, інтерогативах, комісивах і дескриптивах.

МА інструкції є особливим видом прескриптивів, у яких пріоритетність позиції прескриптора заснована на наявності у нього знань у певній галузі. Інструкція базується на прагматичній пресупозиції про те, що адресат зацікавлений в отриманні знань. Іллокутивна мета МА інструкції – проінструктувати адресата про хід виконання дій, які здатні привести до бажаного для нього результату кожен раз, як він починає займатися певним типом діяльності. Обов'язковість виконання інструкції визначається доречністю, оскільки її порушення може призвести до незадовільних результатів. Для уникнення непорозумінь мовці використовують тактику прямого контролю. МА інструкції позначається суфіксальними й

конверсивними похідними, які включають відсубстантивні та відад'єктивні дієслова. Формою вираження є імпліцитні й неперформативні висловлювання [Додаток А: табл. 9], напр.,

63. "That's the baby, Chief. Now just **straighten up**. Get those legs under your butt, there...yeah, yeah. Easy now...just **straighten up**. Hoeeee! Now **ease** 'er back to the deck" (ККСН).

Похідне *straighten* утворюється за допомогою додавання суфікса **-en**, який належить до категорії каузативності (набуття ознаки; наділення ознакою), до ад'єктивної ТО ЛСГ „позначення просторових та часових понять, походження, розміру та форми”. Крім досліджуваного, це похідне може передавати дескриптивний МА опису. Імпліцитний перформативний акт, у якому вживається це похідне, якнайкраще підходить для цієї ситуації, де адресат потребує коротких, проте чітких інструкцій. У тій самій формі та з тією самою функцією вживаються **відсубстантивне конверсивне дієслово** *ease* та відад'єктивний конверсив *easy*. Перше належить до дієслів діяльності (роботи/відпочинку) і функціонує у репрезентативних, директивних, дескриптивних, імплікаторних і репрезентативно-імплікаторних МА, тоді як другий – до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення) і є індикатором іллокутивної сили директивних і директивно-імплікаторних МА.

Отже, підсумовуючи наведені вище факти, зазначимо, що для прескриптивних ДМА найбільш характерною є **тактика прямого контролю**, зумовлена КС, у яких уживаються ці акти. Комуніканти з вищим соціальним статусом або з ситуативною перевагою використовують категоричну форму спонукання для якнайшвидшої каузативної дії адресатом. У зв'язку з цим МА мають переважно форму імпліцитного перформативного акту. Адресант виходить із припущення про те, що він має владу й тому не потребує офіційних форм звертання, які виражаються експліцитними перформативними актами. Основним способом словотворення є конверсія (модель **N** → **V**), тоді як афіксація й моделі **Adj** → **V**, **Adv** → **V** є периферійними.

2.3.2. Реквестиви. У реквестивних ДМА каузована дія бенефактивна для адресанта, (у випадку запрошення) для мовця й адресата. Виконавцем завжди виступає адресат, який займає пріоритетну позицію, оскільки є особою, що відповідає за прийняття рішення про виконання дії [313, с. 195]. З огляду на це використовуються

два типи тактик вираження реквестивних ДМА: прямого та опосередкованого контролю. Що стосується форми вираження, то комуніканти вживають імпліцитні та неперформативні висловлювання. Нечасте вживання експліцитного перформативного акту свідчить про те, що мовці легко розпізнають іллокутивну мету реквестивних МА і не потребують експліцитних маркерів для їхньої ідентифікації та декодування адресатом. До реквестивів належать МА: прохання, питання дозволу та запрошення.

МА прохання є ядровим МА у класі реквестивів, і тому ситуативні чинники його функціонування повністю відповідають тим, що зазначені вище. Як це продемонстровано у таблиці 10 додатка А, у вираженні МА прохання мовці застосовують обидві зазначені вище тактики. **Тактика прямого контролю** передається афіксальними та конверсивними похідними, які поділяються на відсубстантивні та відад'єктивні дієслова, напр.,

64. *“Oh, don't misunderstand me, we 're not in here because we are rabbits – we'd be rabbits wherever we were – we're all here because we can't adjust to our rabbithood. We need a good strong wolf like our nurse to teach us our place”* (KKCN).

Префікс mis- належить до категорії заперечення (негації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова мисленневої діяльності (навчання)”. Уживаючи префіксальне похідне *misunderstand* в імпліцитному перформативному акті, мовець прямо спонукає адресата зрозуміти його правильно, для чого використовується граматичне заперечення *don't* та заперечний префікс *mis-*. Крім досліджуваного, це похідне може позначати репрезентативні та імплікаторні МА.

65. *“I't sorry you found te like this,” he said, wiping his eyes. “Don't apologize”* (JGC).

Суфіксальне похідне apologize утворене за допомогою додавання суфікса **-ize**, який належить до категорії каузативності (розмовляти певним чином) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви морально-етичних понять”. Зважаючи на ситуацію комунікації, ми інтерпретуємо виділене висловлювання саме як МА прохання у формі імпліцитного перформативного акту, оскільки розмова відбувається між засудженим на смерть Семом Кейхоллом та його онуком – адвокатом Адамом Холлом. Засуджений зневірився у щирості адвокатів та відмовлявся від їхніх послуг, проте Адаму

вдалося переконати свого дідуся у раціональності нового розгляду справи. Це похідне є частотним і функціонує у репрезентативних, директивних, імплікаторних та директивно-імплікаторних МА.

Конверсивні похідні, які вказують на тактику прямого контролю, утворюються за двома словотвірними моделями: **N** → **V**; **Adj** → **V** і функціонують в експліцитних, імпліцитних та неперформативних висловлюваннях, напр.,

66. *“I will request,” went on Poirot, “that you permit me to ring up a certain person and ask him to come here”* (ACTD).

Відсубстантивний конверсив *request* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення). Висловлювання *I will request* ми розглядаємо як поєднання модального дієслова *will* у значенні „бажання, рішучості” [110, с. 183 – 184] з інфінітивом, а не як простий майбутній час. Це висловлювання ми відносимо до експліцитного перформативного акту, за допомогою якого мовець відкрито заявляє про свій намір, ідентифікує іллокутивну мету власного МА. Уживаючи офіційну форму висловлювання, Е. Пуаро намагається привернути до себе увагу й виглядати важливішим, ніж він є насправді.

Відад’єктивні конверсиви, які характеризують МА прохання, вживаються в імпліцитних перформативних актах, напр.,

67. *“Look,” he said, “and do slow down. I don’t often travel in cars”* (IMS).

Відад’єктивне дієслово *slow*, що належить до дієслів руху (швидкості), позначає тактику прямого контролю директивного реквестивного МА прохання. Належність саме до цього мовленевого акту пояснюється статусними відносинами комунікантів – розмова відбувається між двома закоханими: багатую художницею Рейн Картер та вчителем середнього достатку Мором, які їдуть разом у машині. Мор відчуває себе незручно, оскільки не попередив дружину, що затримається, а Рейн веде машину дуже швидко і при цьому не дуже слідкує за дорогою, тому він уживає прямий імператив з метою спонукання її вести машину обережніше, а потім просить Рейн їхати повільніше.

Тактика опосередкованого контролю, як це видно з таблиці 10 додатка А, формується лише відсубстантивними конверсивами в імпліцитному перформативному акті. Висловлювання часто мають питальну форму, що вказує на опосередкованість спонукання та бажання знизити категоричність МА, напр.,

68. *“Trigger,” he said, “would you mind waiting outside till I’ve had my supper?”* (WSSS)

Відсубстантивний конверсив *mind* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення). Це похідне має широку сферу вживання – воно може характеризувати МА всіх прагматичних типів, крім інтерогативів.

Ця тактика позначається також похідними дієсловами в умовному та наказовому способах. Похідні так само належать до дієслів комунікації з різними підтипами значень: „спосіб, засіб розмови” у деривата *cable* (приклад 69) та „вираження обіцянок, зобов’язань” у дієслова *promise* (приклад 70). Основною сферою вживання останнього є реалізація МА обіцянки комісивного прагматичного типу, проте воно вживається також для передавання репрезентативних, директивних, інтерогативних, імплікаторних, інтерогативно-імплікаторних та репрезентативно-імплікаторних МА, напр.:

69. *“If only you’d just **cable** me I agree”* (GGQA).

70. *“Harry, **promise** me that you will never lend that book to anyone. It does harm”* (OWPDG).

Семантичним варіантом МА прохання є **МА питання дозволу**, в якому мовець просить пріоритетного адресата санкціонувати можливість здійснення певної дії. А.В. Дорошенко визначає питання дозволу як вимушене прохання [82, с. 24], оскільки дії мовця за певними причинами залежать від іншої особи, тобто адресата.

МА питання дозволу, згідно таблиці 11 додатка А, передається за допомогою **тактик прямого та опосередкованого контролю**, для позначення яких уживаються відсубстантивні конверсиви у формі імпліцитних перформативних актів, напр.,

71. *She was still on the phone when Adam came into the bedroom. She waved him over. “Mom, let me brief Adam. He’ll love it”* (MHCRM).

Відсубстантивний конверсив *brief* належить до дієслів комунікації (монологічного мовлення) і передає тактику прямого контролю, спонукаючи адресата дати дозвіл на повідомлення новини третій новоприбулій особі. Крім досліджуваного, це похідне може функціонувати у репрезентативних та інтерогативних МА.

Тактика опосередкованого контролю представлена частотним уживанням відсубстантивного конверсива *mind* у питальних висловлюваннях [див.прикл.:68].

МА запрошення містить ознаки реквестивів та сугестивів: дія одночасно бажана для мовця та приємна й корисна для адресата. У характеристиці цього МА мовці застосовують **тактики прямого та опосередкованого контролю**. Перша з них позначена відсубстантивним конверсивом *mind* у наказовому способі, а функціонування другої проаналізуємо нижче.

72. “*Doing anything tonight, Fowler? Care for a spot of dinner?*” (GGQA).

Відсубстантивний конверсив *care* належить до дієслів на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення) і вводить МА запрошення у формі імпліцитного перформативного акту. Це похідне переважно функціонує в імплікаторних та всіх гібридних МА, проте воно може також передавати іллокутивну силу репрезентативних та директивних МА.

Для реквестивних ДМА однаково характерними є **тактики прямого та опосередкованого контролю**. Домінуючою формою позначення є імпліцитні перформативні акти, оскільки експліцитна форма може вважатися надто офіційною і навіть образливою у колі добре знайомих людей. Ядровою моделлю словотворення є відсубстантивна конверсія. Афіксальні іллокутивні дієслова не є характерним способом позначення ДМА.

2.3.3. Сугестиви. Сугестиви являють собою такий тип ДМА, де пріоритетну позицію займає мовець, який на основі власного життєвого досвіду або знання стану справ у певній ситуації вважає, що має право спонукати адресата до дії. На думку мовця, каузована дія бенефактивна для адресата, хоча її виконання не є облігаторним. У випадку пропозиції спільної дії сугестиви можуть бути бенефактивні для обох учасників комунікативного акту, але відповідальним за прийняття рішення завжди є адресат. Сугестиви включають МА: власне пропозиції, застереження й поради.

МА власне пропозиції має певну рекомендаційну силу, експліцитно фіксуючи тактику дій адресата у процесі прийняття рішення [29, с. 28]. Основним призначенням цього МА є винесення нової ідеї на розгляд адресата, яку він може прийняти або відхилити. Додатковою ознакою є презумпція добровільного виконання адресатом запропонованої йому дії, яку він може виконати, якщо

захоче [там же, с. 29]. Однак спонукальна сила МА пропозиції знаходиться на полюсі мінімальних спонукальних сил, які характеризують ДМА [139, с. 132–136]. Саме тому МА пропозиції традиційно розглядається як гібридний, тобто такий, що містить дві іллокутивні сили: комісива та директива [277, с. 79–80].

У вираженні досліджуваного ДМА мовці застосовують обидві визначені нами тактики залежно від КС. Згідно таблиці 12 додатка А, **тактика прямого контролю** передається афіксальними й конверсивними похідними.

Префіксальні похідні, утворені за моделями: **en- + V → V**; **re- + V → V**; **un₂- + V → V**, уживаються переважно в імпліцитних перформативних актах. **Префікс en-** належить до категорії каузативності (впливу) і сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви рис та характеристик людини”, напр., *encourage*. Це похідне може характеризувати директивні та імплікаторні МА. **Префікс re-** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО двох ЛСГ: 1) дієслова руху (спосіб, характер руху), напр., *return*; 2) дієслова комунікації (вольовий вплив на оточення), напр., *reassure*. **Префікс un₂-** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”, напр., *unload*.

73. “*Ling, let’s unload the sumpter beast*” (CVFW).

МА власне пропозиції передається за допомогою тактики прямого контролю у формі імпліцитного перформативного акту, яка виражається прямим імперативом із допоміжним дієсловом *let*. Крім досліджуваного, це похідне позначає репрезентативні та дескриптивні МА.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою суфіксів **-en**, **-ize** і вживаються в імпліцитних перформативних актах. **Суфікс -en** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і сполучається з ад’ективною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об’єктів”, напр., *freshen*; похідне функціонує для позначення директивних та дескриптивних МА. **Суфікс -ize** належить до категорії каузативності (надавати певну властивість, обробляти з певною метою) і приєднується до ад’ективної ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об’єктів, подій, явищ”, напр., *legalize*.

74. “*The only possible solution to this deadly trade is to ignore it. Legalize it along with marijuana. Then the infrastructure will sag and collapse*” (JMLSR).

Застосовуючи тактику прямого контролю, мовець пропонує єдиний можливий шлях боротьби з наркотиками. Імплицитний перформативний акт якомога краще підходить до цієї ситуації, оскільки розмова відбувається у колі друзів, а чіткі лаконічні висловлювання є оптимальним способом спілкування у симетричній ситуації.

Конверсивні похідні представлені дієсловами, утвореними за моделлю $N \rightarrow V$. Вони вживаються в імплицитних перформативних актах, виражених прямими імперативами, напр.,

75. “*You captain us, and we’ll let you come along for five*” (KKCN).

Відсубстантивний конверсив *captain* належить до дієслів діяльності (впливу на людей з метою виявлення нерівного соціального статусу) і вводить пропозицію очолити експедицію, за що адресату буде дозволено сплатити половину суми за човен, який було арендовано.

Тактика опосередкованого контролю позначається за допомогою префіксальних, конверсивних похідних та скорочення. Єдиною формою вираження є імплицитні перформативні акти [Додаток А: табл. 12].

Префіксальні похідні утворюються за допомогою префіксів *co-*, *un₂-*. Префікс *un₂-* належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності”: а) з’єднання /роз’єднання, напр., *unglue*; б) відкриття/закриття, напр., *unlock*; дериват функціонує у директивних та дескриптивних МА. Префікс *co-* належить до категорії асоціативності (спільності) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”, напр., *cooperate*.

76. “*So you’ll cooperate?*”

“*No. No clemency hearing. No more appeals. Two more issues are still alive. I’m not signing any more petitions*” (JGC).

Мовець висловлює свою пропозицію у формі запитання, застосовуючи тим самим тактику опосередкованого контролю з метою завуалювати іллокутивну інтенцію свого висловлювання, оскільки знає, що адресат стомлений і зневірений у позитивному вирішенні своєї справи. Однак, як ми бачимо, адресат відмовляється від співпраці, і тому виникає комунікативний збій.

Конверсивні похідні представлені відсубстантивними конверсивами, які вживаються в імпліцитних перформативних актах, напр., 77. “*Why don’t you go over to him, Amy?*” **hazarded** the Colonel (WSMMS).

Похідне *hazard* належить до дієслів комунікації (манери мовлення) і передає пропозицію адресату виконати раціональну з точки зору адресанта дію.

МА застереження є опосередкованим спонукуванням, пропозиційний зміст якого вказує на наявну особливість чи на можливі негативні наслідки певного впливу на адресата. Таким чином, суть МА застереження полягає у: 1) спонуванні адресата до виконання дії; 2) повідомленні про можливі наслідки. Залежно від реакції адресата на сприйнятий МА застереження, у структурі висловлювання виявляється достатнім вираження лише першого з двох компонентів. У тому випадку, коли в МА застереження реалізується другий компонент, висловлювання схоже за формою на репрезентатив. А.В. Дорошенко виділяє застереження в окремий тип ДМА поряд з прескриптивними, спонукальними та реквестивними ДМА [82, с. 15]. О.І. Беяєва вважає, що за основною прагматичною ознакою (необлігаторність дії для адресата, пріоритетність позиції мовця) застереження належить до класу сутєстивів, але має свою специфіку [28, с. 22].

У вираженні МА застереження мовці вживають обидві визначені нами тактики. **Тактика прямого контролю** реалізується виключно відсубстантивними конверсивами в імпліцитних та неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 13]. Імпліцитні перформативні акти позначаються прямими імперативами або рідше дієсловом у минулому неозначеному часі, напр.,

78. “*This amount is available to the last penny, but **mark** my words, once the limit is reached, not another farthing will be forthcoming, the whole scheme is disowned, washed out, lopped off like a dead branch – or whatever you like to call it – and the men who have bungled it are lopped off too*” (AJCNL).

Відсубстантивний конверсив *mark* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення). У процесі дискусії головний редактор заспокоює власника газети шляхом застереження, що нечесна боротьба конкурентів навряд чи триватиме довго, оскільки вони дуже

швидко вичерпають власні ресурси. Крім досліджуваного, це похідне функціонує у репрезентативних, директивних і дескриптивних МА.

Неперформативні висловлювання виражають інтрасуб'єктні МА (термін Н.І. Романишин [223, с. 5]), які передають внутрішнє мовлення персонажа, напр.,

79. *If she twisted an ankle, then she really would be helpless. Wait, she **cautioned** herself, wait* (МНCRM).

Відсубстантивне дієслово *caution* відносимо до дієслів комунікації (манери мовлення), за допомогою якого особа подумки попереджає себе не робити того, що здавалось би на перший погляд розумним. Належність саме до цієї ЛСГ зумовлює можливість позначення цим похідним, зокрема і репрезентативних МА.

Тактика опосередкованого контролю МА застереження передається префіксальними та відсубстантивно-конверсивними похідними в імпліцитних перформативних актах [Додаток А: табл. 13].

Префіксальні похідні утворюються за допомогою префіксів *be-* та *with-*. **Префікс *with-*** має ознаки категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова руху (спосіб, характер руху)”, напр., *withdraw*, у випадку сполучення з ЛСГ „дієслова діяльності (набуття або позбавлення від об'єкта)”, це похідне може виражати ДМА та дескриптиви. **Префікс *be-*** належить до категорії оцінності (інтенсифікації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова наявності/кількості”, напр., *befall*.

80. *“I beg, Sir Henry, that you will not go about alone. Some great misfortune **will befall** you if you do”* (ACDHB).

Виражаючи МА застереження, мовець аргументує причину свого занепокоєння і називає несприятливі наслідки неприйняття до уваги поради, висловленої раніше. Похідне *befall* може позначати директивні або інтерогативно-імплікаторні МА.

81. *“McMurphy, you **forcing** me to protect myself. Ain't he forcing me, men?”* (ККСН)

Відсубстантивний конверсив *force* належить до дієслів діяльності (впливу на людей із метою виявлення нерівного соціального статусу). Дотримуючись неконфліктної стратегії комунікації, мовець попереджає адресата, що той порушує норми поведінки і цим змушує адресанта вжити адекватних заходів. Підтекстом цього імпліцитного перформативного акту є спонукання зупинити бійку.

МА поради цікавий тим, що суб'єкт поради ситуативно має вищий статус; об'єкт поради знаходиться у важкому становищі, суб'єкт виражає позитивне ставлення до того, хто потребує поради [326, с. 286]. Перетин названих умов МА поради змушує мовця уникати категоричності у судженнях, підкреслювати власну суб'єктивну, особисту точку зору та спілкуватися з партнером як із рівним, навмисно ігноруючи статусну відмінність. Той, до кого звернена порада, змушений примиритися з нижчою роллю та погодитися з констатуючою частиною поради (тобто визнати долю власної вини або невміння справитися з обставинами) і повинен відреагувати на рекомендаційну частину поради [100, с. 125].

Виражаючи МА поради, мовці послуговуються тактиками прямого та опосередкованого контролю. **Тактика прямого контролю**, як це видно з таблиці 14 додатка А, формується афіксальними та конверсивними похідними у формі імпліцитного перформативного акту.

Афіксальні похідні утворені за допомогою префіксів *over-*, *under-* і суфікса *-ize*. **Префікс *under-*** так само як і попередній належить до категорії оцінності, проте вже у значенні „інтенсифікація”, напр., *underrate* [див. прикл.: 187]. **Префікс *over-*** належить до категорії оцінності (надмірності) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності”, напр., *overdo*; похідне позначає, як репрезентативні, так і директивні МА.

82. *“See and not overdo things. Don't go off the deep end”* (AJCNL).

Прямий імператив передає дружню пораду лікаря пацієнту, який, до того ж, є близьким другом. Лікар знає, що роботоголізм є однією з рис характеру пацієнта, проте ця звичка перевантажувати себе без відпочинку призводить до проблем із серцем. На основі СЗ надмірності, високої інтенсивності ознаки виникає негативна емотивна оцінка дії, вираженої твірною основою. Саме тому мовець і вживає похідне з префіксом *over-* разом із заперечною часткою *not*.

Конверсивні похідні утворюються за словотвірною моделлю $N \rightarrow V$, напр.,

83. *“But when Jornalero tried to get the thing stopped right there, they wouldn't listen. They told him they were going to do it their own way. [...] Mail your ears to Peru, and everybody can breathe deep and slow”* (JMLSR).

Відсубстантивний конверсив *mail* належить до дієслів діяльності (набуття або позбавлення від об'єкта). Тактика опосередко-

ваного контролю виражена імпліцитним перформативним актом, за допомогою якого адресант радить знайомому прислуховуватися до повідомлень з Перу, оскільки від цього залежить життя адресата. Це похідне може характеризувати, зокрема, й репрезентативні та директивні МА.

Тактика опосередкованого контролю передається конверсивними похідними, які, у свою чергу, поділяються на відсубстантивні та відад'єктивні [Додаток А: табл. 14]. Вони функціонують в експліцитних та імпліцитних перформативних актах у конструкціях *we'd better*, *you've got to* та з модальним дієсловом *should* для вираження зобов'язання, напр.,

84. *"To that Providence, my sons, I hereby commend you, and I counsel you by way of caution to forbear from crossing the moor in those dark hours when the powers of evil are exalted"* (ACDHB).

Відсубстантивний конверсив *counsel* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення). Експліцитний перформативний акт *I counsel* передає категоричний МА поради. Експліцитна форма вираження надає висловлюванню офіційності, серйозності, важливості. Крім директивних, це похідне може позначати інтерогативні МА.

85. *"We d much better face the situation frankly"* (WSMPV).

Відсубстантивне дієслово *face* належить до дієслів сприйняття. За допомогою імпліцитного перформативного акту адресант радить реально подивитися на ситуацію, застосовуючи тактику опосередкованого контролю. Це похідне може функціонувати у репрезентативних, директивних, дескриптивних, імплікаторних та репрезентативно-імплікаторних МА.

86. *"I don't know how," Mike Mayo said, "but if you want a gun, you've got to calm down enough so as I can believe you won't shoot the neighbors with it"* (WSSS).

Відад'єктивний конверсив *calm* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження почуттів). Імпліцитний перформативний акт виражає раду власника магазину по продажу зброї хлопцю, який разом зі своїм батьком зайшов у крамницю купити рушницю, але, оскільки хлопець мав погану репутацію, власник радить заспокоїтися і ввійти у довір'я людей. Крім досліджуваного, похідне *face* може характеризувати репрезентативні, директивні й директивно-імплікаторні МА.

МА погрози близький за своїм змістом до МА застереження, коли у ньому вказані негативні наслідки невиконання каузованої дії. МА погрози є більш інтенсивним, тобто мовець виявляє більше бажання каузувати виконання несприятливих для адресата дій. МА погрози не може бути виражений експліцитно через „іллокутивне самогубство” [39, с. 238–250], проте ніщо не заважає вживанню похідних із іллокутивною силою погрози у неперформативних та інтерпретуючих висловлюваннях (термін Ю.В. Вронської [58, с. 10]).

У вираженні МА погрози мовці послуговуються виключно **тактикою опосередкованого контролю**, яка позначається суфіксальними та відсубстантивно-конверсивними похідними [Додаток А: табл. 15].

Відсубстантивні конверсиви характеризують МА погрози у формі імпліцитного перформативного акту.

87. *“Also there might be some investigation into the number of life jackets that the boat held if the captain really planned to make trouble”* (KКСN).

Похідне *plan* належить до дієслів мисленневої діяльності (логічних операцій). Тактика опосередкованого контролю, виражена за допомогою умовного способу, слугує засобом вираження натяку про можливі негативні наслідки для адресата. Імпліцитний перформативний акт сприяє якнайшвидшому безконфліктному вирішенню ситуації, що склалася.

Із наведеного вище випливає, що сугестиви виражаються за допомогою двох тактик – **прямого** та **опосередкованого контролю** залежно від нагальності та терміновості виконання каузованої дії. Переважною перформативною формою є імпліцитні перформативні акти, оскільки ДМА, зокрема акти сугестивного типу, легко інтерпретуються і не вимагають експліцитного вираження іллокутивної мети висловлювання. Афіксальні похідні є більш характерними для цього типу ДМА, ніж для інших, проте залишаються периферійними відносно відсубстантивних конверсивів. Основними словотвірними формантами є префікси *re-*, *un-* та суфікс *-ize*.

Прагматичні особливості функціонування похідних директивного прагматичного типу наведено у таблиці 2 додатка Б. Як бачимо з таблиці, всі типи ДМА можна віднести до ядра вираження директивів, оскільки кожен із них є доволі продуктивним у певних КС. Головними **МА прескриптивного типу** є: власне спонукан-

ня та наказ, які виражаються через тактику прямого контролю в імпліцитно-перформативних та неперформативних висловлюваннях. Основними актами **реквестивних ДМА** є прохання та питання дозволу, які експлікуються тактиками опосередкованого та прямого контролю з незначним переважанням першої в імпліцитно-перформативних висловлюваннях У **сугестивних ДМА** ядровими є МА власне пропозиції та МА застереження, які реалізуються переважно за допомогою тактики прямого контролю в імпліцитних перформативних актах. Головним способом словотворення всіх ДМА є конверсія (модель $N \rightarrow V$), тоді як афіксація та дериваційна модель $Adj \rightarrow V$ є периферійними.

2.4. Інтерогативи

Наступна, третя група похідних перформативів у нашій класифікації – це інтерогативи. Ми виділяємо їх в окремий прагматичний тип, оскільки не погоджуємося з думкою Дж. Серля та деяких інших дослідників, які вважають, що в логічній структурі запитання наявний імперативний семантичний компонент, а логічна форма запитання розглядається не як “Я питаю тебе...”, а як “Я прошу, щоб ти повідомив мені...” [348, с. 222–272]. Ця точка зору не виявляє суттєвих характеристик МА запитання та спонукування. Іллокутивна сила запитання як окремого МА полягає у вираженні мовцем бажання знати дійсний стан справ. Акт запитання мотивований відсутністю у мовця необхідної інформації, тобто “інформаційною лакуною” (термін О.Г. Почепцова). Той факт, що запитання, зазвичай, передбачає відповідь, є наслідком “конвенційної асоціації між вимовою запитання та очікуванням відповіді на нього з боку адресата” [336, с. 755]. Таке очікування базується на пресупозиції, що адресат має інформацію, яка потрібна мовцю для заповнення інформаційної лакуни. Г.Г. Почепцов з цього приводу пише: “...важливою відмінною ознакою квеситива слід уважати зв’язок його вживання з відмінністю інформаційних потенціалів автора квеситива та адресата” (переклад наш. – В.Т.) [215, с. 277; див. також: 141, с. 271]. У випадку адресованих запитань мовець повідомляє слухачу про своє бажання отримати певну інформацію і розраховує на те, що адресат буде керуватися комунікативними принципами – принципом співробітництва, відповідно до якого слід робити внесок у бесіду, адекватний

спрямуванню розмови [322, с. 42–58] та принципом ввічливості, який викликає необхідність задовольняти бажання співрозмовника [334, с. 81]. Іллокутивна мета інтерогативів не варіюється, і тому всі випадки, коли мовець виявляє бажання заповнити власну інформаційну лауну шляхом запитання, ми відносимо до **МА запити інформації**. Експресивні засоби для цього прагматичного типу і МА зокрема не є характерними. Інтерогативні МА виражаються за допомогою тактик: 1) прямого запити інформації; 2) припущення; 3) поєднання тактик перевілення та узагальнення; 4) вираження сумніву; 5) розкриття перспективи. Переважною формою вираження є імпліцитні перформативні акти.

Тактика прямого запити інформації має своїм комунікативним завданням отримання адресантом певних відомостей про ту чи іншу проблему [8, с. 14]. Ця тактика є найбільш уживаною і реалізується похідними, утвореними за допомогою префіксації, конверсії та словоскладання. Питома вага префіксальних та композитних похідних дієслів є незначною порівняно з конверсією [Додаток А: табл. 16].

Префіксальні похідні утворюються за допомогою префіксів: *de-*, *dis-*, *re-*. Проаналізуємо перший з них, оскільки інші вже були предметом аналізу. **Префікс *de-*** належить до найменш продуктивних, утворюючи 0,24% префіксальних або 0,01% похідних загальної вибірки. Він має характеристики категорії контрарності (реверсності, протидії) [207, с. 82] і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова комунікації (монологічне мовлення)”, напр., *debrief*.

88. *“Did anybody see those Phantoms?” Jake asked. Silence. Blank looks. They were debriefing the flight in the ready room. Seven blank faces (SCI).*

Неперформативне висловлювання, позначене префіксальним похідним *debrief* описує ситуацію опитування курсантів після навчальних польотів. Застосовується тактика прямого запити інформації, оскільки опитування проводиться старшими офіцерами, а це значить, що КС асиметрична, й особа з вищим соціальним статусом використовує своє становище.

Застосовуючи тактику прямого запити інформації, комуніканти у переважній більшості випадків уживають **конверсивні похідні** для індикації іллокутивної сили інтерогатива. Єдиною конверсивною моделлю є $N \rightarrow V$, напр.,

89. “*But seriously, Tollie, **have** you **noticed** her face? It’s got two eyes, a nose and a mouth, but it’s not what you would call a face - not a female face. The most scandal-loving cat in the neighbourhood couldn’t seriously connect scandal with a face like that.*”

“*You underrate the imagination of the British spinster*” (АСМТА).

Похідне *notice* належить до дієслів сприйняття. У наведеному прикладі інтерогативний МА прямого запиту інформації у формі імпліцитного перформативного акту є складовою частиною аргументативного дискурсу виправдовування. Мовець подає докази, аргументи власної точки зору (*It’s got two eyes, a nose and a mouth, but it’s not what you would call a face - not a female face*), вживаючи нейтральні оцінні одиниці, які в контексті висловлювання набувають експресивного забарвлення. Висловлювання (*The most scandal-loving cat in the neighbourhood couldn’t seriously connect scandal with a face like that*) містить експліцитні пейоративні одиниці. Відсубстантивний конверсив *notice* може бути комунікативним вектором іллокутивної сили репрезентативів, інтерогативів, імплікаторів, інтерогативно-імплікаторних і репрезентативно-імплікаторних МА.

Словоскладання представлено одним похідним *dive-bomb*, яке характеризує інтерогативний МА запиту інформації у формі імпліцитно-перформативного акту.

90. “*Ever dive-bombed before?*” (GGQA)

Мовленнєвий акт, переданий неповноскладовим (еліптичним) загальним запитанням, підтверджує факт наявності розмовного регістру мовлення, в якому певні елементи, зокрема, допоміжні дієслова, об’єкт звертання, можуть опускатися, проте вони легко виводяться з контексту. Застосування тактики прямого запиту інформації можна пояснити ситуацією спілкування у літаку, де мовець є пілотом. У подібній ситуації немає часу на розроблення триваліших стратегій і тактик комунікації, через те адресант обирає найкоротшу й найефективнішу тактику. Іншим фактором, що вплинув на вибір мовних засобів, є статус мовця - військового пілота, який звик до лаконічних запитань і відповідей. Саме тому він вибирає похідне, утворене шляхом словоскладання, для короткої, але місткої номінації, що передає значення стрімкого руху вниз на літаку з великої висоти.

Тактика припущення, яка ставить за мету спільне прогнозування розвитку подій [279, с. 15], є другою за частотністю тактикою

інтерогативів. Вона представлена переважно конверсивними похідними та одним префіксальним дериватом [див. прикл.: 35]. Тактика припущення, реалізована відсубстантивними конверсивами, передається такими синтаксичними конструкціями:

1. загальними питальними реченнями з інверсованим порядком слів [див. прикл.: 89]. Звертаючись до запитань такого граматичного типу, мовець однаковою мірою допускає як позитивну, так і негативну відповідь на них. Це свідчить про певну неінформованість комуніканта щодо реальності пропозиційного змісту, який лежить в основі продукованого ним питального речення. У зв'язку з цим адресат декодує загальні питальні речення з інверсованим порядком слів як результат повного незнання мовцем певної ситуації.

2. загальними питальними реченнями з неінверсованим порядком слів, напр.,

91. *"Maybe you got some friend that I could telephone for, George?"* (FSFGG)

Запитання такого типу свідчать про наявність певних знань у адресанта, і тому він виражає припущення, на яке очікує позитивну відповідь.

3. запитаннями змішаного типу (спеціально-питальними) – реченнями, які потребують не лише підтвердження або заперечення свого пропозиційного змісту, але й розкриття певного його компонента. Ці запитання унікальні тим, що вони функціонують не автономно, а в питальному реченні іншого типу – загальному, напр.,

92. *"Was it when we were questioning the servants? Which servant?"* (ACMTA)

Відсубстантивний конверсив *question* належить до дієслів комунікації (діалогічного мовлення) і функціонує в репрезентативних, інтерогативних, імплікаторних та інтерогативно-імплікаторних МА.

4. альтернативними запитаннями, напр.,

93. *"What troubles you is that you didn't notice or think of it?"* (CVFW)

5. розділовими запитаннями, напр.,

94. *"You have acted much with her, have you not?"* (ACTD)

Третьою тактикою, яку комуніканти можуть застосувати у вираженні інтерогативних МА, є комбінована **тактика перевтілення та узагальнення**. Вона полягає у тому, що, по-перше, мовець немов-

би штучно встановлює розрив у знаннях, перетворюючись при цьому у „дилетанта”. Це дозволяє йому отримати максимум інформації [68, с. 210]. По-друге, мовець бажає апелювати до правила. Ця тактика рідко застосовується комунікантами, напр.,

95. *“All right,” said Daisy. “What’ll we **plan**?” She turned to me helplessly: “What do people **plan**?”* (FSFGG)

Тактика вираження сумніву є рідковживаною. Вона передається **відсубстантивними конверсивами** у сполученні з модальними дієсловами, які експлікують значення невпевненості, сумніву, невизначеності, напр.,

96. *“It would be most unlikely,” said George to the reporter. “A steering-wheel and a treadle machine these days, **can** you **credit** it?”* (MSPI)

Похідне *credit* належить до дієслів мисленневої діяльності (знання, переконання) і утворює імпліцитний перформативний акт, за допомогою якого адресант виражає сумнів у формі питального висловлювання.

Маловживана **тактика розкриття перспективи** (“perspective-display series”) [337, с. 164–192; 338, с. 331–358], полягає у тому, що адресант пропонує адресату висловити свої погляди, а потім повідомляє власну думку [346, с. 587–608]. Довіра до адресанта підсилюється владою та авторитетом, який адресанту надав контроль над мовленнєвим ходом (turn control) [309], напр.,

97. *“So you **d sum** it up -”*
“I’d till say the probabilities are that she wasn’t speaking the truth” (ACHP).

Похідне *sum up* належить до дієслів мисленневої діяльності (логічних операцій) і може функціонувати, крім досліджуваного, ще й в імплікаторних МА. У наведеному вище прикладі мовленнєвий хід адресанта складається з непрямого інтерогатива і є „прихованим” запитом висловити власну точку зору щодо правдоподібності висловленого жінкою на допиті. Адресат правильно декодував повідомлення і сказав те, що він думає про визнання підозрюваної.

Прагматичні особливості функціонування похідних, які характеризують МА запиту інформації інтерогативного прагматичного типу, наведено у таблиці 3 додатка Б. Як бачимо з таблиці, у художній літературі мовці надають перевагу **тактиці прямого запиту інформації** для полегшення інтерпретації МА адресатом. Близькою до ядра є **тактика припущення**, а решта – периферійні, оскільки наявні лише окремі випадки вживання похідних дієслів із

відповідною іллокутивною метою. Єдиною перформативною формою є імпліцитні перформативні акти, що зумовлено нехарактерністю експліцитної форми передавання цього МА та неможливістю неперформативного вираження, оскільки МА запиту інформації функціонує у діалогічному мовленні і передається прямою мовою. Основною моделлю дієслівного словотворення є відсубстантивна конверсія, яка набула найбільшого поширення в сучасній англійській мові. Префіксація та словоскладання є периферійними, проте серед префіксальних похідних найбільш продуктивними є ті, що утворені за допомогою заперечного префікса *dis-*.

2.5. Комісиви

2.5.1. Мовленнєвий акт обіцянки. Наше розуміння комісивного прагматичного типу збігається з тим, яке наводив ще Дж. Серль, а після нього Д. Вандервекен, Дж. Ліч, Б. Фрейзер та ін. Як добре відомо, особливістю цього типу МА є те, що суб'єкт пропозиції, як правило, тотожний мовцю. Імпліцитне висловлювання має форму майбутнього часу індикатива, до того ж, суб'єкт пропозиції виражається займенником *I* або *we*. У такому випадку з вертикального контексту художнього твору стає очевидним, що вжиті у ньому похідні перформативи належать до типу комісивів, особливо тоді, коли вони передаються прямою мовою.

За іллокутивною метою ми поділяємо комісивний прагматичний тип на три МА: 1) обіцянки, 2) особистої пропозиції та 3) гарантії. Експресивність не є характерною ознакою комісивів, крім МА гарантії, де мовець може використовувати емоційно-забарвлені одиниці для запевнення та переконання адресата у правоті висловлюваного пропозиційного змісту. Зазначимо, що МА обіцянки може виражатися експліцитними перформативними актами, проте експліцитна форма є доволі рідким явищем, що можна пояснити легкістю пізнання (ідентифікації) акту. У вираженні цього МА експліцитні перформативні акти позначаються лише відсубстантивними конверсивами. Значно частішими є імпліцитні перформативні акти - висловлювання у прямій мові з суб'єктом мовлення, вираженим особовим займенником або власним іменником та предикатом, експлікованим дієсловом переважно у майбутньому неозначеному часі, напр.: *We'll contact, It will unfold*. Імпліцитно-перформативна форма

функціонування характерна для похідних, утворених за допомогою префіксації, конверсії та скорочення, тобто імпліцитні перформативні акти є найпоширенішою перформативною формою. Неперформативні висловлювання описують акт обіцянки у минулому, при цьому автор художнього твору не передає точних слів мовця, а узагальнює іллокутивну мету, характеризуючи її одним словом, напр.: *vowed*, *pledged*. У вираженні МА обіцянки неперформативні висловлювання є формою функціонування лише відсубстантивних конверсивів. У вираженні цього акту мовець може застосовувати три типи тактик: 1) запевнення; 2) зобов'язання виконати/не виконати певну дію і 3) згоди/бажання виконати певну дію. Розглянемо кожну тактику окремо з метою виявлення словотвірних засобів її позначення.

Застосовуючи **тактику запевнення**, мовець виражає впевненість щодо певного стану справ або переконує у цьому адресата. Для цього можуть уживатися як префіксальні, так і відсубстантивно-конверсивні похідні [Додаток А: табл. 17].

Конверсивні похідні вживаються значно частіше від префіксальних і не лише у формі імпліцитного перформативного, але й експліцитного та неперформативного актів, напр.,

98. "What will you do?"

"You do not want to know that, Mr. Fowler. But I **promise** you we will act as gently as the situation allows" (GGQA).

Для глибшого розуміння дискурсивних стратегій мовця, зокрема тактики вираження впевненості, розглянемо КС в цілому. Містер Фаулер – британський журналіст, знайомий з „Тихим Американцем” Пайлом, який постачає зброю повстанцям. Про це відомо офіцеру французької поліції, який намагається переконати Містера Фаулера організувати зустріч з Пайлом. Зважаючи на дружні стосунки з Пайлом, британський журналіст розпитує чому обрано таке небезпечне місце для зустрічі французької поліції з „Тихим Американцем”. Усвідомлюючи свій статус офіцера поліції, слідчий ухиляється від відповіді (*You do not want to know that, Mr. Fowler*), проте, розуміючи свою тимчасову ситуативну залежність від британського журналіста, застосовує тактику запевнення, чітко виражаючи іллокутивну мету обіцянки у формі експліцитного перформативного акту (*I promise*), з метою переконання, що будуть ужиті якомога помірніші шляхи вирішення цієї проблеми. Уживаючи експліцитне перформативне висловлювання,

мовець не дає шансів подвійної інтерпретації іллокутивного акту, що, на нашу думку, є дуже важливим у ситуаціях залежності мовця та успішності його мовленнєвого акту від дій адресата.

Наступною тактикою, яку мовці застосовують у вираженні комісивного МА обіцянки, є **тактика зобов'язання виконати/не виконати певну дію**. Вона передає ідею особистої відповідальності за виконання певної дії незалежно від того, чи сам мовець виконуватиме дію або буде лише контролювати її виконання іншими. Згідно таблиці 17 додатка А, ця тактика формується за допомогою префіксальних і конверсивних похідних, а також дериватів, утворених скороченням.

В утворенні **префіксальних похідних** беруть участь два префікси: *re-* та *un-*. **Префікс *un-*** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (відкриття/закриття)”, напр., *unfold*.

99. “So who are we seeing, where is he and how do you get in touch?”

“It will unfold as we go along. Okay?” (JMLSR)

Цей приклад ілюструє функціонування конфліктної стратегії мовленнєвої поведінки. Приватний детектив обурений тим, що агент ФБР не вводить його у курс справи, задає ряд інтерогативних МА, використовуючи тактику прямого запиту інформації. Зважаючи на кількість запитань, мовленнєвий хід детектива можна розцінити як допит. Однак, агент ФБР, дотримуючись стратегії негативної ввічливості (термін П. Браун та С. Левінсона [299, с. 131]), зобов'язується повідомити необхідну інформацію пізніше, у процесі розвитку подій. Проте цей комісивний МА обіцянки, позначений префіксальним похідним *unfold*, не є успішним, оскільки детектив продовжує дотримуватися конфліктної стратегії, чим і переконує свого співрозмовника, як це відомо з подальшого контексту, повідомити йому всю інформацію. Це похідне може функціонувати, зокрема, й у дескриптивному МА опису.

Конверсивні похідні у межах тактики зобов'язання виконати/не виконати певну дію вживаються у трьох виділених нами перформативних формах, напр.,

100. *No more panicky driving for me, she vowed. Not when it means I'm jeopardizing Hannah (MHCRM).*

Відсубстантивний конверсив *vowed* належить до дієслів комунікації (вираження обіцянок, зобов'язань) і передає неперформативний МА обіцянки, реалізований тактикою зобов'язання не па-

нікувати при керуванні автомобілем, особливо у тих випадках, коли у машині дитина головної героїні. Цікавим є той факт, що суб'єкт і об'єкт висловлювання збігаються; іншими словами, ці мовленнєві акти є інтрасуб'єктними [226, с. 5]. Мовець налаштовує себе виконати певну, особисто важливу для нього дію, від якої залежить життя як самої героїні, так і її дитини. Це похідне може характеризувати комісивні й репрезентативні МА.

Тактика згоди/бажання виконати певну дію передається виключно відсубстантивними конверсивами, які вживаються в імпліцитних перформативних актах [Додаток А: табл. 17]. Ця тактика значно менш поширена, ніж попередні дві, що можна пояснити принципом негативної ввічливості – мовцям не подобається, коли безапеляційно втручаються в їхні особисті інтереси. Особливістю цієї тактики є те, що, на відміну від попередніх двох тактик, які могли вживатися як в ініціальной, так і в реактивній позиції, тактика згоди/бажання виконати певну дію функціонує лише як реактивна у зв'язку з тим, що в ініціальной репліці повинні зазначитися умови й тематика згоди, без яких реактивний мовленнєвий хід буде незрозумілим. Іншими словами, ця тактика залежить від контексту, напр.,

101. *“The pain of hunger passes,” she said.*

His smile came slower now, and not so bright, but it was a smile that glowed in his eyes. I'll welcome that” (CVFW).

Відсубстантивний конверсив *welcome* належить до дієслів почуттів (вираження внутрішнього прагнення, схильності, волі) і може сигналізувати іллокутивну силу як комісивних, так і імплікаторних МА.

Отже, ядровими **тактиками** вираження МА обіцянки є: 1) **зобов'язання виконати/не виконати певну дію** та 2) **запевнення**. Вони найповніше й найточніше передають іллокутивну мету цього акту. Іллокутивні дієслова функціонують у всіх трьох перформативних формах. Вибір мовцем форми вираження залежить від психологічного стану адресата. У випадку його емоційного збудження адресант застосовує експліцитний перформативний акт для полегшення декодування іллокутивної мети висловлювання. Імпліцитні перформативні акти характерні для симетричних КС, а неперформативні висловлювання – для опису вербальних дій комунікантів у минулому. Основним способом словотворення є конверсія (модель **N** → **V**), тоді як префіксація та скорочення знаходяться на периферії способів позначення МА обіцянки.

2.5.2. Мовленнєвий акт особистої пропозиції. Ми відносимо МА особистої пропозиції до комісивного прагматичного типу на тій підставі, що іллокутивною метою цього акту є запропонувати адресату послугу або виконання дії. Виконавцем цієї дії є мовець, на відміну від МА власне пропозиції, де адресант спонукає адресата разом виконати певну дію, і тоді такі мовленнєві акти відносимо до директивного-сугестивного прагматичного типу. Таким чином, ми пропонуємо диференціювати МА пропозиції за критерієм виконавця пропонованої дії, послуги й виділяємо мовленнєві акти особистої пропозиції та власне пропозиції: перший належить до комісивів, а другий – до директивів. Розглянемо комісивний варіант цього іллокутивного акту.

Мовці застосовують два типи тактик у вираженні МА особистої пропозиції: 1) **тактику згоди/бажання виконати певну дію** та 2) **тактику пропозиції послуги**. Обидві тактики представлені відсубстантивними конверсивами переважно у формі імпліцитного перформативного акту [Додаток А: табл. 18], напр.,

102. *Both Poole and Lewis had volunteered to go without salary until further notice and Maitland, besides advancing two hundred pounds, had not drawn his cheque for the past four months* (AJCNL).

Похідне *volunteer* належить до дієслів комунікації (манери мовлення) і вказує на тактику згоди/бажання виконати певну дію. Крім комісивних, це похідне позначає також репрезентативні й інтерогативно-імплікаторні МА.

103. *“Eddie also left a daughter, who was born in California. I’ll try and contact them, if you-”* (JGC).

Відсубстантивний конверсії *contact* належить до дієслів діяльності (взаємодії) і позначає тактику пропозиції послуги у формі імпліцитно-перформативного акту.

З викладеного вище видно, що МА особистої пропозиції передається за допомогою двох тактик: 1) **пропозиції послуги** та 2) **згоди/бажання виконати певну дію**, що зумовлено іллокутивною метою цього акту мовлення. Переважна більшість похідних функціонують в імпліцитних перформативних актах, оскільки особливістю цього акту є функціонування у діалозі для особистого повідомлення адресантом свого комунікативного наміру адресату. Єдиним способом словотворення є конверсія (модель **N** → **V**) яка є найбільш продуктивною в утворенні іллокутивних дієслів сучасної англійської мови.

2.5.3. Мовленнєвий акт гарантії. МА гарантії виражається двома типами тактик: 1) запевнення й 2) зобов'язання виконати певну дію. **Тактика запевнення**, яка є значно продуктивнішою за другу тактику, згідно таблиці 19 додатка А, формується префіксальними та конверсивними похідними; останні поділяються на відсубстантивні та відад'єктивні. **Префіксальні похідні** утворюються за моделлю **re- + V → V** і характеризуються імпліцитними перформативними актами. **Префікс re-** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО двох ЛСГ: 1) дієслова комунікації (вольовий вплив на оточення), напр., *reassure*, 2) дієслова побутової семантики (працювати), напр., *repay*.

104. "How on earth did you do that?"

"Look it up in the books, sir. It **will repay** reading – *Frankland v. Morland, Court of Queen's Bench. It cost me £ 200, but I got my verdict*" (ACDHB).

Функціонуючи в імпліцитно-перформативному акті, префіксальне похідне *repay* підкреслює й інтенсифікує наявність вигоди від витрачених коштів на виграну у суді справу. Дериват функціонує у репрезентативних, комісивних та інтерогативно-імплікаторних МА.

Відсубстантивні конверсиви вживаються в експліцитних, імпліцитних та неперформативних висловлюваннях, тоді як єдиний відад'єктивний конверсив реалізується в імпліцитно-перформативному акті, напр.,

105. "I'll humor you so far, Charles, and I'll **bet** you ten pounds to one that there's nothing in it but honest-to-God gin and vermouth" (ACMTA).

Відсубстантивний конверсив *bet* належить до дієслів комунікації (вираження обіцянок, зобов'язань). У наведеному прикладі адресант чітко визначає іллокутивну мету МА гарантії, вживаючи експліцитний перформативний акт і тим самим полегшує адресату інтерпретацію висловлювання. До того ж, експліцитний перформативний акт надає мовленню офіційності, що інтенсифікує іллокутивну силу МА гарантії. Це саме похідне може також позначати і репрезентативні МА.

106. "I'll give you a number and you dial it and let me say something into it. They will get a voiceprint, okay? Then they'll **clear** me" (JMLSR).

Відад'єктивний конверсив *clear* належить до дієслів комунікації (діалогічного мовлення) і вживається в імпліцитному перформативному акті з метою запевнення адресата у необхідності виконання певної дії. Незважаючи на відсутність експліцитних показників,

інтерпретація МА адресатом не є складною завдяки наявності вербального контексту й фонових знань у кожного з комунікантів.

Тактика зобов'язання виконати/не виконати певну дію передається дієсловами в експліцитних та імпліцитних перформативних актах. МА передаються за допомогою відсубстантивних конверсивів [Додаток А: табл. 19], напр.,

107. *“Don't worry your pretty little head about our mysterious visitor. I'm quite sure it was the amah. And if there's any trouble I guarantee to get you out of it”* (WSMPV).

Відсубстантивний конверсив *guarantee* належить до дієслів комунікації (вираження обіцянок, зобов'язань). Адресант експліцитно надає гарантії допомогти адресату у важкій ситуації. Необхідність експліцитного перформативного акту зумовлена емоційним станом, а саме схвильованістю та стурбованістю адресата у момент мовлення, і тому мовець уживає найбільш дієвий засіб впливу – експліцитно-перформативну форму всередині аргументативного дискурсу заспокоєння (*Don't worry your pretty little head about our mysterious visitor. I'm quite sure it was the amah*). Цей дериват характеризує, зокрема, й репрезентативні МА.

Отже, до ядра тактик вираження МА гарантії відносимо **тактику запевнення**, яка передається імпліцитними й експліцитними перформативними актами. Причина вибору мовцем тієї чи іншої перформативної форми згадувалася нами при розгляді МА обіцянки. Ядровим способом словотворення є конверсія (модель **N** → **V**); префіксація і конверсивна модель **Adj** → **V** – периферійні, проте серед префіксальних похідних найчастотнішими є ті, що утворені за моделлю **re-** + **V** → **V**.

Прагматичні особливості функціонування похідних комісивного прагматичного типу наведено у таблиці 4 додатка Б. Зі зведених у таблиці кількісних даних можна зробити такі висновки. По-перше, ядровими МА комісивного прагматичного типу є: **МА обіцянки** та **МА гарантії**, оскільки саме вони найповніше узагальнюють іллокутивну мету комісивів. По-друге, якщо для МА обіцянки найпоширенішою є тактика зобов'язання виконати/не виконати певну дію, то для МА гарантії найчастотнішою є тактика запевнення. По-третє, два ядрових акти функціонують у трьох перформативних формах, проте комуніканти надають перевагу імпліцитним перформативним

актам як найбільш „демократичній”, неофіційній формі вираження іллокутивних актів у симетричних МА. При абсолютному переважанні відсубстантивних дієслів серед префіксальних похідних найбільш поширеними є ті, що утворені за моделлю **re- + V → V**.

2.6. Дескриптиви

Дескриптиви описують умови вербальної ситуації і створюють ситуативний контекст. Значення цих МА для адекватного відтворення мовленнєвої діяльності полягає у тому, що в них міститься інформація фонового характеру, яка слугує, за словами Г.В. Колшанського, “суттєвою опорою при обміні інформацією, що міститься безпосередньо у вербальній одиниці” (переклад наш. – В.Т.) [112, с. 75]. Такі дослідники, як Дж. Остін, Дж. Серль, Б. Фрейзер, Дж. Ліч та інші включали дієслова цього типу до репрезентативів. Ми, однак, зводимо їх в окрему групу, оскільки КС описується, зокрема, й дієсловами, які не пов’язані з продукуванням висловлювань, повідомлень, констатацією, що, як відомо, безпосередньо належить до репрезентативів. Дескриптивом може бути, наприклад, дієслово, що вказує на вираз обличчя або певним чином характеризує героя художнього твору. Згідно з наявними дослідженнями невербальна комунікація імпліцитна і вербальне повідомлення не тільки доповнюється та супроводжується невербальними елементами, але первісно накладається на невербальний рівень комунікації [73, с. 80].

Як уважає Т.Є. Крейдлін, жести можна характеризувати як із погляду семантики, так і у плані внутрішнього й зовнішнього синтаксису. Під внутрішнім синтаксисом він має на увазі особливості поєднання елементів у структурі комплексного вираження жестів. Наприклад, виразу обличчя важливі брови, губи, очі. Зовнішній синтаксис визначає реалізацію комунікативного акту, обумовлює правильну узгодженість невербальних одиниць з одиницями вербальної мови [170]. Досить цікавим для дослідження невербальних елементів у художніх творах може бути аналіз внутрішнього синтаксису. Е. Гофман визначає два основні типи соціальної взаємодії людей – корегуючий (remedial) та підтримуючий (supportive) [170]. При корегуючій взаємодії припустимі такі дії, які могли б, якщо їх не підправити, вважатися агресивними, зневажливими стосовно співрозмовника. Підтримуюча невербальна взаємодія людей характеризується проявом

взаємної поваги та бажанням спільно вирішувати назрілі питання. Переводячи описані вище типи соціальної взаємодії людей у площину комунікативних стратегій і тактик, корегуючу взаємодію людей ми назвали конфліктною тактикою поведінки, а підтримуючу – кооперативною за аналогією зі стратегіями негативної та позитивної ввічливості. Дескриптивний прагматичний тип представлений лише **МА опису**. Оскільки дескриптиви виражаються виключно у непрямій мові, то похідні дієслова функціонують у неперформативних висловлюваннях. Переважною часовою формою є група минулих часів.

Тактика кооперативної поведінки, згідно даних, наведених у таблиці 20 додатка А, передається похідними, утвореними за допомогою афіксації, конверсії, словоскладання та скорочення. **Префіксальні похідні** утворені за допомогою таких префіксів: *dis-*, *en-*, *re-*, *un₂-*, *up-*, *with-*. **Префікс *dis-*** належить до двох ономазіологічних категорій: контрарності (реверсності, протидії) та заперечення (позбавлення). У першому значенні він сполучається з ТО двох ЛСГ, перша з яких має два варіанти: 1) дієслова діяльності: а) дія, спрямована на набуття об'єктом нових характеристик, напр., *disarrange*, похідне функціонує у репрезентативних та дескриптивних МА; б) набуття/позбавлення від об'єкта, напр.: *disengage*, *disentangle-*, 2) дієслова руху (спосіб та характер руху), напр., *dismount*. У другому значенні цей префікс приєднується до ТО ЛСГ „дієслова наявності, кількості”, напр., *dissolve*. Характерною особливістю похідних із цим префіксом є їхня повна контекстуальна залежність, оскільки прагматичне значення часто суперечить семантичному і приводить до протилежної інтерпретації слова.

108. *But this time when Beth got home, she found that she wasn't alone. Beech was in the garden. He was stooping over a tangled flower bed and patiently disentangling some half-choked late chrysanthemums that were trying to bloom in spite of the couch grass that was trying to smother them* (EWAW).

Префіксальне похідне *disentangle* у неперформативному висловлюванні передає кооперативну стратегію, незважаючи на пейоративну конотацію лексичної одиниці. Контекст уживання деривата вказує на те, що невербальна дія суб'єкта є бенефактивною для адресата.

Префікс *en-* може належати до категорії оцінності (інтенсифікації), і тоді він приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”, напр., *enact* або позначати категорію каузативності

(впливу), сполучаючись із субстантивною ТО ЛСГ „назви геометричних понять”, напр., *encircle* або ад’єктивною ТО ЛСГ „позначення психолого-фізіологічного стану”, напр., *ensure*. **Префікс over-** належить до категорії оцінності (переваги) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова сприйняття”, напр., *overlook*. **Префікс re-**, утворюючи похідні для позначення дескриптивного МА опису, належить до категорій фазовості (фази повторності) та контрарності (реверсності, протидії). У випадку належності до першої з них префікс *re-* сполучається з ТО таких ЛСГ: 1) дієслова діяльності: а) продукування, створення чогось, напр., *re-establish*; б) робота, напр.: *refill, refold, replay, rethread*; в) дія, спрямована на набуття об’єктом нових характеристик, напр.: *readjust, rearrange*, крім дескриптивних, ці похідні можуть передавати репрезентативні МА; 2) дієслова комунікації (візит і дієслова етикету), напр., *reacquaint*; 3) дієслова руху (напряму руху), напр., *reenter*. У випадку належності до категорії контрарності (реверсності, протидії) префікс *re-* приєднується до ТО трьох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (місцезнаходження), напр., *replace*; 2) дієслова руху (спосіб, характер руху), напр.: *rejoin, retrace*; 3) дієслова комунікації (монологічне мовлення), напр., *reclaim*. **Префікс under-** належить до категорії каузативності (знародженості) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви поверхневих форм та об’єктів”, напр., *underline*; похідне характеризує МА опису репрезентативного та дескриптивного прагматичних типів. **Префікс un₂-** має характеристики двох ономазіологічних категорій: контрарності (реверсності, протидії) та заперечення (позбавлення). У першому значенні цей префікс сполучається з ТО таких ЛСГ: 1) дієслова діяльності: а) набуття або позбавлення від об’єкта, напр., *unclasp*; б) робота/відпочинок, напр.: *undo, unload*; похідні функціонують у репрезентативних, директивних, дескриптивних та інтерогативно-імплікаторних МА; в) з’єднання/роз’єднання, напр.: *unscrew, unsnap, unstrap, untie*; похідні позначають репрезентативні, директивні та дескриптивні МА; г) відкриття/закриття, напр.: *unbar, unbolt, unbutton, unfold, unhook, unlatch, unlock, unpack, unroll, unswathe, unwind, unwrap, unzip*; деривати можуть функціонувати у репрезентативних, директивних, комісивних та дескриптивних МА; 2) дієслова побутової семантики (одягатися), напр., *undress*; похідне характеризує як дескриптивні, так і репрезентативні МА. У другому значенні префікс *un₂-* приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (відкриття/закриття)”, напр.: *uncap, uncleat, uncrate*.

109. *Smith, unbuttoning his coat, his briefcase held between his knees, took a quick glance at Page and was at once favourably impressed by the appearance of the owner of the Northern Light (AJCNL).*

Суфіксальні похідні, які формують тактику кооперативної поведінки, утворюються за допомогою таких суфіксів: -ate, -en, -ize. Суфікс **-ate** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і сполучається з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, напр., *activate*; похідне може позначати МА опису репрезентативного та дескриптивного прагматичних типів.

110. *He then activated his modem and sent the data out over the phone (JMLSR).*

Суфікс -en належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і приєднується, по-перше, до субстантивної ТО ЛСГ „назви характеристик предметів”, напр., *hasten*. По-друге, цей суфікс приєднується до ад'єктивних ТО трьох ЛСГ: 1) позначення рис та характеристик людини, напр., *quicken*; похідне може характеризувати дескриптивні та репрезентативні МА; 2) позначення просторових і часових понять, належності, розміру, форми, напр.: *steepen, tighten*; ці похідні дієслова можуть передавати директивні й дескриптивні МА; 3) позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів, напр., *freshen*; останнє похідне може функціонувати як у дескриптивних, так і в директивних МА.

111. *He quickened his pace and ran down the hill through the dragging bracken and the brambles until he saw close to him through the trees the pale roughcast walls of the squash courts (IMS).*

Суфікс -ize належить до категорії каузативності у двох її значеннях: 1) надавати певну властивість, обробляти з певною метою та 2) зняряддевість. У першому значенні цей суфікс сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви рис та характеристик людини”, напр., *scrutinize* [див. прикл.: 44]. У другому значенні суфікс -ize приєднується до ТО ЛСГ „дієслова діяльності (вплив на людей з метою виявлення нерівного соціального статусу)”, напр., *pressurize*.

Конверсивні похідні, які позначають тактику кооперативної поведінки, утворюються за такими моделями: **N** → **V**, **Adj** → **V**, **Adv** → **V**, напр.,

112. *The nurse bends over and **brushes** a little place on the floor and puts her knee on it and starts kneading Sefelt back to some shape* (KCCN).

Відсубстантивний конверсив *brush* належить до дієслів побутової семантики (прибирати) й описує у неперформативній формі невербальні дії головної медсестри лікарні. Кооперативна тактика проявляється у намаганні медперсоналу допомогти пацієнту, коли він її потребував. За умов відповідного контексту цей конверсив може бути індикатором іллокутивної сили як досліджуваного, так і репрезентативного, директивного, імплікаторного та репрезентативно-імплікаторного актів.

113. *As Mor **neared** the main door of library he saw that Donald and Carde had noted his approach* (IMS).

Відад'єктивний конверсив *near* належить до дієслів руху (напряму руху) і формує ситуативний контекст розмови, яка слідує за невербальними діями комунікантів. Похідне може позначати репрезентативний і дескриптивний МА опису.

Словоскладання представлено двома композитами, що свідчить про низьку продуктивність цього способу словотворення в системі дієслова сучасної англійської мови, зокрема для позначення дескриптивних МА. Похідні утворюються за двома моделями: $V + V \rightarrow V$ та $Adj + V \rightarrow V$, напр.: *chain-smoke, free-wheel*.

114. *He wore a long soutane and he **chain-smoked*** (GGQA).

Тактика конфліктної поведінки застосовується значно рідше, ніж кооперативна, що свідчить про бажання мовців триматися у рамках етикету й дотримуватися принципу кооперації та стратегії ввічливості. Ця тактика як і попередня характеризується похідними, утвореними за допомогою афіксації, конверсії, словоскладання та скорочення [Додаток А: табл. 20]. Дуже часто одне й те саме похідне у багатьох контекстах є засобом позначення різних тактик. Розглянемо кожен спосіб словотворення окремо.

Префіксальні похідні утворюються за допомогою таких пре-позитивних морфем: *dis-*, *en-*, *re-*, *un₂-*, *ur-* та *with-*. Префікс **dis-** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО двох ЛСГ: 1) дієслова стадії (початок), напр., *disappear*, 2) дієслова руху (спосіб, характер руху), напр., *disembark*. Префікс **en-** має ознаки категорії оцінності (інтенсифікації) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова руху (спосіб та характер руху)”, напр., *entangle*.

115. *He came right out in front of the pickup, then tried to turn and run, but he **entangled** his feet and fell* (JMLSR).

Префікс re-, утворюючи похідні для позначення конфліктної тактики дескриптивного МА опису, належить до двох ономасіологічних категорій: 1) фазовості (фази повторності) та 2) контрарності (реверсності, протидії). У першому значенні цей префікс сполучається з ТО таких ЛСГ: 1) дієслова мисленнєвої діяльності (навчальні операції), напр., *reread*; крім досліджуваного, це похідне може характеризувати репрезентативно-імплікаторні МА; 2) дієслова діяльності „вмикання/вимикання”, напр., *reactivate*. У другому значенні префікс *re-* сполучається з ТО двох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (місцезнаходження), напр., *reset*; 2) дієслова руху (спосіб, характер руху), напр., *retrace*.

116. *“But that’s not very accurate, Rowena, is it?” said Miss Whittaker, **resetting** her pince-nez on her nose disapprovingly* (АСНР).

Префікс un₂- належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО таких ЛСГ: 1) дієслова діяльності: а) робота, напр., *undo*; похідне може позначати дескриптивні та інтерогативно-імплікаторні МА; б) з’єднання/роз’єднання, напр., *untie*; в) відкриття/закриття, напр.: *unclench*, *unlock*, *unwrap*, *unzip*. **Префікс up-** має характеристики категорії контрарності (реверсності, протидії) [205, с. 82] і приєднується до дієслів діяльності (дії, спрямованої на набуття об’єктом нових характеристик), напр., *upset*. Він є малопродуктивним, оскільки за його допомогою утворюється 0,48% префіксальних або 0,03% дериватів загальної вибірки.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою двох суфіксів: *-ate* і *-en*. **Суфікс -en** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і додається, по-перше, до субстантивної ТО ЛСГ „назви характеристик предметів”, напр., *hasten*, по-друге, до ад’єктивних ТО трьох ЛСГ: 1) позначення рис та характеристик людини, напр., *quicken* [див. прикл.: 111]; 2) позначення просторових і часових понять, належності, розміру, форми, напр., *flatten*; 3) позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об’єктів, напр.: *loosen*, *moisten*; перший дериват може позначати, зокрема, й репрезентативні МА.

117. *He **moistened** his lips nervously* (AJCNL).

Конверсивні похідні утворюються за моделями: **N** → **V**, **Adj** **V** та **Adv** → **V**, напр.,

118. *Three of them, reaching the door simultaneously, **locked** themselves together into a thick yelling tangle of small boys and upturned furniture in the doorway* (IMS).

Відсубстантивний конверсив *lock* належить до дієслів діяльності (відкриття/закриття) і характеризує конфліктну тактику поведінки, яка проявляється і в контексті вживання похідного (*locked themselves together into a thick yelling tangle of small boys and upturned furniture in the doorway*).

119. *I **emptied** his pockets **and** put everything on the table* (JMTSR).

Відад'єктивне дієслово *empty* належить до дієслів діяльності (набуття/позбавлення від об'єкта). Конфліктна тактика поведінки проявляється у діях детектива, який обшукав та висипав на стіл усе, що було у кишенях незнайомця, що пробрався у його дім.

Серед дескриптивів **словоскладання** представлено в матеріалі нашого дослідження єдиним похідним, утвореним за словотвірною моделлю $N + V \rightarrow V$, напр.,

120. *He dragged his bicycle out, **manhandling** it as if it were a savage animal* (IMS).

Похідне дієслово *manhandle* належить до дієслів діяльності (дій над об'єктами). Контекст уживання похідного (*manhandling it as if it were a savage animal*) вказує на те, що воно виражає конфліктну тактику досліджуваного МА.

Прагматичні особливості функціонування похідних дескриптивного прагматичного типу зведено у таблиці 5 додатка Б. У результаті проведеного аналізу іллокутивів цього прагматичного типу ми дійшли висновку, що обидві тактики вираження дескриптивів – **кооперативна** та **конфліктна** – належать до ядра, проте перша з них є більш частотною, ніж остання, що можна пояснити бажанням комунікантів дотримуватися принципу ввічливості П. Браун та С. Левінсона [299, с. 131]. Оскільки дескриптивний МА опису передає минулі невербальні дії комунікантів, то іллокутивні дієслова цього прагматичного типу функціонують у неперформативних висловлюваннях. До ядра способів вираження дескриптивів належить конверсія (моделі $N \rightarrow V$, $Adj \rightarrow V$) та афіксація. Конверсивна модель $Adv \rightarrow V$, словоскладання і скорочення є периферійними. Основними словотвірними формантами виявилися префікси: un_2- , $re-$, $dis-$ і суфікс $-en$.

2.7. Імплікатори

2.7.1. Мовленнєвий акт особистого ставлення. Мета перформативних актів імплікаторного типу полягає у вираженні реакції, емоційного ставлення до того, що відбувається. До імплікаторів належать ті МА, зміст яких імплікується у мікроконтексті, тобто вони передають додатковий експресивний та емоційно-оцінний смисл, який прямо не втілений у лексико-граматичному значенні слів. Ми не поділяємо думки про необхідність надто детальної, на наш погляд, класифікації експресивних (у широкому смислі цього терміна) МА, запропонованої А.Л. Арцишевською, яка виділяє інтерпретатори, емотиви й імплікатори [18, с. 14]. У нашій класифікації всі іллокутивні акти, позначені дієсловами з експресивною, емотивно-оцінною та іншими типами стилістично забарвленої конотації, ми відносимо до класу імплікаторів. Прикладами можуть слугувати дієслова, що вживаються у незвичному для них контексті, а також okazionalizmi, які вказують на особисті характеристики учасників комунікації через їхні дії. У межах імплікаторного прагматичного типу мовці виражають вісім різновидів мовленнєвих актів: 1) особистого ставлення, 2) емоційно-оцінного опису дій персонажів, 3) іронії, сарказму, 4) подяки, 5) вибачення, 6) докору, 7) компліменту та 8) ритуальний. У вираженні цих актів комуніканти застосовують три типи **стратегій: ініціативну, реактивну та описову**, кожна з яких експлікується за допомогою трьох тактик: схвалення, несхвалення та байдужого ставлення. Розглянемо кожен МА і способи його вираження окремо.

МА особистого ставлення виражається всіма типами стратегій і тактик, зазначених вище. **Тактика схвалення**, як зазначено у таблиці 21 додатка А, передається афіксальним та відсубстантивно-конверсивними похідними. **Префіксальні похідні** утворюються за допомогою префіксів *dis-* та *en-* і позначають реактивну стратегію мовця. **Префікс *en-*** має характеристики категорії каузативності (впливу) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви рис та характеристик людини”, напр., *encourage*. **Префікс *dis-*** належить до категорії заперечення (негації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення)”, напр., *disapprove*.

121. “Nonsense,” I answered promptly; “**I don’t disapprove** of the boa-constrictor; on the contrary, I’m interested in his mental processes” (WSMMS).

Похідне дієслово *disapprove* вказує на тактику схвалення реактивної стратегії у формі імпліцитного перформативного акту. Подвійне заперечення – допоміжним дієсловом та заперечним префіксом – і контекст уживання похідного сприяють адекватній інтерпретації висловлювання.

Суфіксальні похідні утворюються за словотвірними моделями: **Adj + -en** → **V**, **Adj + -ify** → **V**, **N + -ize** → **V**, **Adj + -ize** → **V**. Суфікс **-en** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і сполучається з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, напр., *fasten*; похідне функціонує, зокрема, й у дескриптивному МА опису. Суфікс **-ize** належить до категорії каузативності у двох її різновидах: 1) надавати певну властивість, обробляти з певною метою; 2) змінити або бути зміненим на. У першому значенні цей суфікс сполучається, по-перше, з субстантивною ТО ЛСГ „назви почуттів”, напр., *sympathise*, по-друге – з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення психолого-фізіологічних станів”, напр., *dramatize*; похідне позначає, крім досліджуваного, також і репрезентативно-імплікаторні МА. У другому значенні суфікс **-ize** приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „імена людей відповідно до виконуваної ними роботи, соціального статусу, посади, звання”, напр., *idolize*.

122. “*You know, Sir Charles is really cleverer than you'd think. He poses a lot, of course, dramatizes himself, but behind all that he's got brains*” (АСМТА).

Похідне *dramatize* вживається в імпліцитно-перформативному висловлюванні, за допомогою якого героїня характеризує своє ставлення, дає емоційну оцінку діям спільного знайомого. Це похідне має негативну конотацію завдяки мотивуючій ТО, проте контекст уживання похідного (*is really cleverer than you'd think; but behind all that he's got brains*) змінює оцінку з пейоративної на меліоративну.

Відсубстантивні конверсиви вживаються у формі як експліцитних, так і імпліцитних перформативних актів. Як уже зазначалося вище, різниця між ними полягає у ступені експресивності висловлювання. Так, у ситуації емоційного напруження мовець вживає експліцитні перформативні акти для забезпечення правильної інтерпретації МА адресатом, якому експліцитно надається іллокутивна мета повідомлення, напр.,

123. “*We hated it, we hated it; we love home,*” I said to him. [...] “*We’re sorry, we hated it*” I said again, and I repeated: *We love it here* (EOCG).

При поверненні додому двох дівчат зі школи, з якої їх вигнали за погану поведінку, одна з них вибачається за провину і виправдовується, застосовуючи експліцитні перформативні акти, оскільки знає, що за це їх може бути покарано, тим більше, що дім, до якого вона повернулася, не є її рідним – після смерті матері її прийняли до себе сусіди. Експліцитний перформативний акт *we love*, який повторюється на початку і в кінці висловлювання, утворюючи тим самим рамочну конструкцію, є, на думку мовця, найкращим засобом для того, щоб довести до співрозмовника, який, до того ж, є вищим за соціальним статусом, справжню причину провини і досягти перлокутивного ефекту не стільки особистим ставленням, скільки за допомогою мовленнєвої події (макроакту) вибачення.

Тактика несхвалення представлена префіксальними та конверсивними похідними, утвореними за моделями: **N** → **V**, **Adj** → **V** [Додаток А: табл. 21]. **Префіксальні похідні** утворюються за допомогою префіксів: *dis-*, *fore-*, *over-*, *re-*. **Префікс re-** має ознаки категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО двох ЛСГ: 1) дієслова діяльності (набуття або позбавлення від об’єкта), напр., *re-sell*; 2) дієслова руху (спосіб, характер руху), напр., *return*. **Префікс dis-** належить до категорії заперечення (негації) і сполучається з ТО двох ЛСГ: 1) дієслова на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення), напр., *distrust*, 2) дієслова наявності, кількості, напр., *disown*.

124. “*I don’t feel human. I feel like an animal. A pig or a rabbit or a dog.* [...] *I’m not that hateful, beastly, lustful woman. I disown her.* [...] *It was only the animal in me, dark and fearful like an evil spirit, and I disown, and hate, and despise it*” (WSMPV).

Порівняння себе з твариною, злим духом (*I feel like an animal, a pig or a rabbit or a dog-*, *it was only the animal in me-*, *like an evil spirit*) надає висловлюванню образності. Протиставлення (*After all, we’re only human vs. I don’t feel human. I feel like an animal*) підсилює стилістичний ефект експресивності так само, як і ряд епітетів (*hateful, beastly, lustful woman; dark and fearful*), що є частиною стилістичного засобу кульмінації. Цей стилістичний засіб виражається також дієсловами (*disown, hate, despise*). Інтенсифікація досягається за допо-

могою повторення експліцитних перформативних актів (*I disown*), повторення однокорінних похідних (*hate, hateful*), а також синонімічного контексту (*hate, despise*).

125. “*Not, I fear, a very reliable character?*”
“No” (АСНР).

Відсубстантивний конверсив *fear* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження емоцій). Детектив робить цілком правдиве припущення щодо ненадійності зниклої служанки, на що вказує реактивна репліка. Експліцитний перформативний акт надає висловлюванню офіційності; мовець, тим самим, імпліцитно підкреслює свій вищий соціальний статус порівняно зі співрозмовником. Похідне може позначати репрезентативні, інтерогативні, імплікаторні, інтерогативно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА.

Тактика байдужого ставлення, як це видно з таблиці 21 додатка А, представлена лише відсубстантивними конверсивами в експліцитних та імпліцитних перформативних актах. Головними засобами позначення цієї тактики серед конверсивів зокрема і похідних взагалі, є: *care, matter, mind* разом із граматичним запереченням *don't*, напр.,

126. *The second thing they teach us is that there was a flood once on the earth. It was a mythical flood or a small flood much exaggerated by men, who feared God. It doesn't matter* (WSSS).

Відсубстантивний конверсив *matter* належить до дієслів комунікації (зовнішнього вираження ставлення до оточення). Оскільки тактика байдужого ставлення виражена у межах описової стратегії, тому похідне функціонує у неперформативному висловлюванні. Крім досліджуваного, це похідне дієслово може характеризувати також і репрезентативні, директивні, інтерогативно-імплікаторні та репрезентативно-імплікаторні МА.

Підсумовуючи наведені вище положення, зазначимо, що у вираженні МА особистого ставлення усі три **стратегії** – **ініціативна**, **реактивна** та **описова** – належать до ядра. Головними **тактиками** є **схвалення** і **несхвалення**, що пояснюється прагматичною спрямованістю імплікаторів на вираження емоційно-оцінного ставлення до об'єктів навколишньої дійсності. Залежно від ситуативних умов комунікації співрозмовники можуть виражати МА особистого ставлення в експліцитних, імпліцитних і неперформативних висловлюваннях. Як зазначалося вище, у ситуаціях емоційного

стану одного з комунікантів або з метою надання мовленнєвому акту офіційності той, хто говорить, може вживати експліцитний перформативний акт. У випадку симетричної ситуації, дружньої бесіди застосовуються імпліцитні перформативні акти. Опис слів автора художнього твору передається неперформативними висловлюваннями. Ядровим способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$). Хоча афіксація знаходиться на периферії способів словотворення, зазначимо, що в цьому типі МА основними словотвірними формантами виявилися префікс *dis-* та суфікс *-ize*.

2.7.2. Мовленнєвий акт емоційно-оцінного опису дій персонажів.

Особливістю цього МА є те, що автор твору експліцитно або імпліцитно спонукає читача оцінити дії героїв. Вузкий безпосередній контекст уживання похідного та широкий контекст твору вказують, яку саме оцінку закодував автор, проте декодування похідного значною мірою залежить від фактора адресата: здібностей, освіти, віку, статі, соціального статусу реципієнта. У вираженні МА емоційно-оцінного опису дій персонажів комуніканти застосовують три типи **стратегій: ініціативну, реактивну й описову**, кожна з яких представлена двома різновидами тактик: схвалення та несхвалення. За допомогою тактики схвалення читач художнього твору здійснює меліоративну емотивну оцінку дій героїв, тоді як тактика несхвалення слугує засобом експлікації пейоративної емотивної оцінки.

Тактика схвалення ініціативної та реактивної стратегій застосовується комунікантами дуже рідко. На нашу думку, це можна пояснити небажанням мовців виглядати нещирими, оскільки навіть пряма позитивна оцінка дій певної особи може викликати негативну реакцію адресата [див. напр.: 246, с. 16]. Суттєвим є те, хто саме є об'єктом оцінки. Якщо ним є сам мовець, то відбувається акт вихваляння. П. Браун та С. Левінсон, які розробили теорію лінгвістичної ввічливості, стверджують, що акт вихваляння (*boasting*) суперечить максимі скромності, основна ідея якої зводиться до мінімізації позитивної оцінки на свою адресу. Якщо об'єктом оцінки є адресат, то ми маємо справу з актом похвали, компліменту, який ставить адресата у складне становище з точки зору впливу різних максимум принципів ввічливості й кооперації на оформлення власного реактивного висловлювання. Необхідність дотримання максими

скромності спонукає адресата компліменту уникати вихвалянь, у той час як максима згоди передбачає погодження зі співрозмовником, а максима якості повідомлення вимагає бути правдивим.

Тактика схвалення формується афіксальними та конверсивними похідними. **Афіксальні похідні** утворюються за допомогою префікса *be-* та суфіксів *-en*, *-ize*. **Префікс *be-*** належить до категорії оцінності (інтенсифікації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова на позначення почуттів (вираження внутрішнього прагнення, схильності, волі)”, напр., *begrudge*.

127. *She **didn't begrudge** him the gladness but she answered sharply from her own heavy heart* (CVFW).

Тактика схвалення описової стратегії позначається префіксальним похідним, яке функціонує у неперформативному висловлюванні. Основа похідного містить пейоративну оцінку, префікс *be-* її інтенсифікує, а граматичне заперечення *didn't* переводить оцінку у протилежний бік для вираження меліоративного забарвлення. Похідне *begrudge* може характеризувати як досліджуваний імплікаторний, так і директивно-імплікаторні МА. Описова стратегія є найбільш продуктивною у вираженні МА емоційно-оцінного опису дій персонажів. Це можна пояснити специфікою матеріалу дослідження – у художньому тексті більшість інформації подається у вигляді опису, і лише найбільш важливі моменти подаються у формі діалогу або полілогу.

Конверсивні похідні утворюються за двома моделями: $N \rightarrow V$, $Adj \rightarrow V$, напр.,

128. “There is only one thing to do – think.”

“Think?” cried Egg. Her voice was disgusted.

Poirot **beamed** on her.

“But yes, exactly that. Think! With thought, all problems can be solved” (АСМТА).

Відсубстантивний конверсив *beam* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження емоцій) і передає невербальну дію детектива, яка може бути інтерпретована як жест схвалення сказаного співрозмовником. Як і переважна більшість похідних цього МА конверсивне дієслово функціонує у неперформативному висловлюванні і може позначати, зокрема, й інші імплікаторні МА.

129. “You’re staying with us,” he said, as he lifted wild pieces of hair out of my eyes and **smoothed** them back gently (EOCG).

Відад'єктивний конверсив *smooth* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на набуття об'єктом нових характеристик) і функціонує у неперформативному висловлюванні. Мовець передає своє ставлення до адресата за допомогою невербальної дії.

Тактика несхвалення, як це видно з таблиці 22 додатка А, представлена похідними, утвореними трьома способами словотворення: афіксацією, конверсією та словоскладанням. **Префіксальні похідні** утворюються за допомогою таких препозитивних морфем: *be-*, *dis-*, *mis-*, *un₂-*, *under-*. **Префікс *be-*** належить до двох ономасіологічних категорій: 1) оцінності (інтенсифікації) та 2) каузативності (впливу). У першому значенні він приєднується до ТО ЛСГ „дієслова комунікації (манера мовлення)”, напр., *belie*. У другому значенні він сполучається з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, напр., *belittle* [див. прикл.: 1]. **Префікс *dis-*** має характеристики категорії контрарності (реверсності, протидії) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова комунікації (візит і дієслова етикету)”, напр., *dishonour*, а також категорію заперечення у сполученні з ТО ЛСГ „дієслова на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення)”, напр., *dislike* [див. прикл.: 35]. **Префікс *mis-*** належить до категорії оцінності (помилковості) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (монологічне мовлення)”, напр., *mispresent*. **Префікс *un₂-*** має ознаки категорії заперечення (позбавлення) і приєднується до ад'єктивної ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об'єктів, подій, явищ”, напр., *unsteady*. **Префікс *under-*** як і попередній, належить до категорії оцінності (пейоративності) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (дія, спрямована на зміну якості, руйнування)”, напр., *undercut*.

130. “*They are undercutting our rates at every turn*” (AJCNL).

Похідне *undercut* функціонує в імпліцитному перформативному акті у теперішньому тривалому часі, за допомогою якого виражаються, зокрема і скарги [110, с. 33]. Тактика несхвалення реалізована в межах ініціативної стратегії, коли головний редактор повідомляє власника газети про нечесну боротьбу конкурентів.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою суфікса *-ize*, який належить до категорії каузативності у двох різновидах її значення: 1) розмовляти певним чином та 2) надавати певну властивість, обробляти з певною метою. Розглянемо другий з них, у якому

суфікс *-ize* сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви видів та процесів діяльності людини”, напр., *terrorize*.

131. “[...] *Frankly, M. Poirot, Lord Edgware was a peculiar man – not the sort of man who ought to have had anything to do with the upbringing of children. Quite frankly, he **terrorized** Geraldine*” (ACTD).

Суфіксальне похідне *terrorize*, функціонуючи в імпліцитному перформативному акті, передає тактику несхвалення ініціативної стратегії; адресант повідомляє детективу про знущання батька над власною донькою в ініціальной репліці.

Відсубстантивні конверсиви представлені одиницями, семантика яких містить пейоративну конотацію, напр.: *balk, envy, joke, mimic, torment*. Вони функціонують як в експліцитних, так і в імпліцитних перформативних актах, напр.,

132. “*And it was your boat, too. You are no thief*”
“*Aye,*” he *mimicked* her. “*As I told you*” (CVFW).

Відсубстантивний конверсив *mimic* належить до дієслів мовлення (манери мовлення) і вказує на передражнювання, що вважається порушенням етикету. Однак у наведеному прикладі ступінь несхвалення дуже низький, оскільки метою мовця є не образити співрозмовника, а лише викликати доброзичливу посмішку. Крім досліджуваного, це похідне може позначати репрезентативні МА.

133. “*And her husband?*”
“*Steadied* his nerves with brandy, he did **Or unsteadied** them, some would say” (ACMTA).

Відад’єктивний конверсив *steady* належить до дієслів діяльності (впливу на свідомість і почуття). Адресат застосовує тактику несхвалення реактивної стратегії під час оцінки чоловіка жінки, про яку вони говорили. Пейоративне емотивно-оцінне забарвлення підсилюється за рахунок уживання антонімічного за значенням префіксального похідного *unsteady*.

Складне дієслово, яке вказує на тактику несхвалення реактивної стратегії, утворюється за моделлю **Adj + V** → **V**.

134. “*Okay, so he faked the redhead out of position, **cold-cocked** him, then turned and busted the scull on the blonde girl, knocking her back onto the bunk*” (JMLSR).

Композит *cold-cock* належить до дієслів боротьби і формує імпліцитний перформативний акт, за допомогою якого адресант

викладає деталі брутального злочину. Сленгове походження деривата надає висловлюванню експресивності.

Отже, у реалізації МА емоційно-оцінного опису дій персонажів основною є описова стратегія і тактики схвалення й несхвалення. Це пояснюється тим, що переважна більшість іллокутивних дієслів, які позначають цей МА, передають експресивно забарвлений опис минулих дій персонажів. У зв'язку з цим основною формою вираження цього МА є неперформативні висловлювання. Відсубстантивна конверсія є ядровим способом словотворення, а серед префіксальних похідних більшість утворена за допомогою префіксів *be-*, *dis-* та суфікса *-ize*.

2.7.3. Мовленнєвий акт іронії, сарказму. Іронію і сарказм розглядаємо як дві сторони категорії комічного. Відмінність між сарказмом та іронією полягає в особливій емоційній критиці заперечення і критиці, що стверджує об'єкт у його суті. Іронія орієнтує не на знищення певного явища, а на його вдосконалення, усунення, ліквідацію хиб, наявних у ньому.

На думку О.Б. Шонь, іронія (або гумор у її трактуванні) – це особливий спосіб відображення явищ дійсності, які представлено автором комічними, за допомогою відповідних мовностилістичних засобів [286, с. 7]. Інший зміст і цільову настанову містить поняття „сарказм” („сатира” у термінології О.Б. Шонь). Це негативне переосмислення об'єкта зображення і критики, специфічний спосіб художнього відтворення дійсності, що представляє її як не співвідносну з ідеалом [там же].

Здійснюючи диференціацію понять „іронія” і „сарказм”, вважаємо доцільним наголосити на відсутності чіткої межі між ними. Сарказм перестає бути сарказмом, якщо у ньому відсутні компоненти іронії. І навпаки, іронії притаманний елемент сарказму, тобто не заперечення, а критики того, над чим сміються.

МА іронії та сарказму вводиться у текст за допомогою трьох типів стратегій: **ініціативної, реактивної та описової**. Оскільки як іронія, так і сарказм виражають негативне ставлення різного ступеня інтенсивності, то цей МА передається виключно тактикою несхвалення. Як це видно з таблиці 23 додатка А, **тактика несхвалення** передається похідними, утвореними за допомогою префіксації у реактивній та описовій стратегіях, суфіксації, конверсії (моделі: **N** → **V**;

Adj → **V**) у всіх трьох стратегіях, а також конверсією за моделлю **Int** → **V** зворотною конверсією в описовій стратегії.

В утворенні **префіксальних похідних** беруть участь такі пре-позитивні морфеми: *en-* і *ge-*. **Префікс en-** належить до категорії оцінності (інтенсифікації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (манера мовлення)”, напр., *enlighten*.

135. “*Will Mama be long?*” *I asked, and as soon as I mentioned her name he smiled to himself.*

“*Hickey could tell you that. If he’s not snoring in the hayshed, he **could enlighten** you,*” *Jack said* (ЕОСГ).

Імпліцитний перформативний акт позначений префіксальним дериватом, який передає іронію мовця, спрямовану проти іншого чоловіка через ревності.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою трьох пост-позитивних морфем: *-ate*, *-ify*, *-ize*. **Суфікс -ate** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „імена людей відповідно до виконуваної ними роботи, соціального статусу, посади, звання”, напр., *orchestrate*. **Суфікс -ify** має ознаки категорії каузативності (надавати певну властивість; приводити до певного результату) і сполучається з ад’єктивною ТО ЛСГ „позначення загальної оцінки об’єктів, подій, явищ”, напр., *simplify*. **Суфікс -ize** належить до категорії каузативності (надавати певну властивість, обробляти з певною метою) і приєднується, по-перше, до субстантивної ТО ЛСГ „назви почуттів”, напр., *sympathize*, по-друге - до ад’єктивної ТО двох ЛСГ: 1) позначення загальної оцінки об’єктів, подій, явищ [див. прикл.: 16]; 2) позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об’єктів, напр., *sterilize*.

136. *Eight-thirty the ward door opens and two technicians trot in, smelling like grape wine; technicians always move at a fast walk or a trot because they’re always leaning so far forward they have to move fast to keep standing. They always lean forward and they always smell like they **sterilized** their instruments in wine* (ККСН).

Застосовуючи неперформативну форму висловлювання, автор іронічно описує діяльність медперсоналу. Іронії піддаються як манера ходьби техперсоналу (*trot in; they have to move fast to keep standing*), так і недобросовісне ставлення до роботи, зокрема, звичка пиячити (*smelling like grape wine; they always smell like they sterilized their instruments in wine*).

137. *The scene in the picture-screen windows goes through rapid changes of light to show morning, noon, and night - throb off and on furiously with day and dark, and everybody is driven like mad to keep up with that passing of fake time...going through the full schedule of a day maybe twenty times an hour, till the Big Nurse sees everybody is right up to the breaking point, and she **slacks** off the throttle, **eases** off the pace on the clock-dial, like some kid been **fooling** with the moving-picture projection machine and finally got tired watching the film run at ten times its natural speed, got bored with all that silly scampering and insect squeak of talk and turned it back to normal (KKCN).*

Іронічна форма опису знуцання головної медсестри над пацієнтами подається у формі неперформативного висловлювання, яке, у свою чергу, характеризується **відсубстантивними конверсивами** *ease, fool* та **відад'єктивним дієсловом** *slack*. Похідні *ease, slack* належать до дієслів діяльності (дії, спрямованої на набуття об'єктом нових характеристик), а дієслово *fool* позначає діяльність (розвагу). Автор порівнює головну медсестру з дитиною, яка грається, змінюючи швидкість перегляду фільму (*like some kid been **fooling** with the moving-picture projection machine*).

Конверсиви, утворені за моделлю **Int** → **V**, належать до дієслів комунікації (манери мовлення) і вказують на іронію з приводу дій охоронця психіатричної лікарні, коли пацієнти разом із ним влаштували вечірку під час відсутності головної медсестри. Вечірка перервалася через прихід перевіряючих органів. Заховавшись, пацієнти слухали, як охоронець запевнював перевіряючу особу у тому, що все гаразд і немає жодних порушень, напр.,

138. *And the bottle went around again while we waited to see what he'd answer. It came by me, and I took a drink. I felt I needed it. I could hear Turkle swallowing all the way out in the hall, **umming** and **ahing** for something to say (KKCN).*

Зворотна деривація є одним зі способів словотворення, за допомогою якого утворюються похідні на позначення сарказму. Похідне дієслово *stargaze* утворене від іменника *stargazer* або *stargazing* [362, с. 3021] і описує жажливе становище, у якому перебувають пацієнти лікарні, напр.,

139. *During the pause one of his pupils **stargazes** around and sees the gutted Chronic dangling by his heel (KKCN).*

З викладеного вище видно, що МА іронії, сарказму передається виключно **тактикою несхвалення** і вводиться у текст за допомогою трьох типів **стратегій: ініціативної, реактивної та описової**. Основною формою вираження цього МА є неперформативні висловлювання як засіб реалізації описової стратегії та імпліцитні перформативні акти → реактивної стратегії. Починати розмову з вираження іронії або сарказму вважається, як правило, ознакою невихованості. Ядровим способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$); до периферійних способів належать: афіксація, зворотна деривація, та конверсивні моделі $Adj \rightarrow V$, $Int \rightarrow V$. Основними словотвірними формантами у похідних цього МА є префікс *re-* та суфікс *-ize*.

2.7.4. Мовленнєвий акт подяки. Мовленнєві акти аналізуються у контексті певної соціальної події як інструмент соціальної дії [254, с. 3–15]. Очевидна роль етикетного аспекту мовленнєвої діяльності з реалізацією певного типу комунікації, а також із процесом регуляції комунікації на різних його фазах. Мовленнєві інтеракціональні ходи, які обираються комунікантами, багато у чому обумовлені моделлю спілкування, у контексті якого розглядаються ці ходи, з її правилами і стратегіями, що підпорядковані прийнятим у суспільстві нормам ввічливості. Як соціально значущі, МА подяки у ритуалізованих ситуаціях є знаком поваги мовця до розроблених суспільством норм вербальної поведінки, а їхнє вживання, відповідно, свідчить про визнання співрозмовника рівноправним членом цього культурно-мовного соціуму, на якого поширюються вимоги поважного ставлення.

МА подяки є переважно реактивним актом, який вимовляється у відповідь на пропозицію, обіцянку, комплімент, проте, крім реактивної, комуніканти застосовують також ініціативну й описову стратегії для введення цього акту. Оскільки МА подяки є бенефактивний для адресата, то він застосовує тактику схвалення. Серед похідних одиниць досліджуваний МА позначається відсубстантивним конверсивом *thank*, який функціонує в експліцитних перформативних актах (ініціативна та реактивна стратегії) та неперформативних висловлюваннях (описова стратегія) [Додаток А: табл. 24], напр.,

140. *We get up to that door, and there's a sound behind like bees stirred up. Two men in front of us, reeling under the red capsules, one*

*bawling like a baby, saying, "It's my cross, **thank** you Lord, it's all I got, **thank** you Lord"* (KCCN).

Виділені слова є прикладами функціонування **відсубстантивного конверсива** *thank*, який належить до дієслів комунікації (манери мовлення) і позначає тактику схвалення ініціативної стратегії. Крім досліджуваного, це похідне може характеризувати імплікаторні та директивно-імплікаторні МА.

У випадку вживання МА подяки у реактивній репліці мовець може підвищити силу представлення прагматичного значення подяки за допомогою інтенсифікаторів – таких як, наприклад, частки й прислівники. МА вибачення, який уживається поряд з МА подяки, може виконувати ту саму функцію, напр.,

141. *"Well, **thank** you very much, M. Poirot. Let me apologize again for having troubled you"* (ACTD).

З викладеного вище випливає, що МА подяки реалізується переважно за допомогою **реактивної стратегії й тактики схвалення**. Це викликано особливістю цього МА, яка полягає у тому, що дякувати прийнято за надану або обіцяну послугу. Оскільки цей акт належить до етикетних, то він реалізується в експліцитному перформативному акті, проте ця форма вираження МА подяки втратила конотацію офіційності у сучасній англійській мові. За допомогою похідних іллокутивних дієслів МА подяки позначається лише відсубстантивним конверсивом *thank*. Отже, єдиним способом словотворення похідних дієслів є конверсія, зокрема, модель **N** → **V**.

2.7.5. Мовленнєвий акт вибачення. Лінгвістична ввічливість являє собою систему стратегій мовленнєвої поведінки, які спрямовані на запобігання та уникнення конфліктів у комунікації, до того ж, кожна зі стратегій реалізується шляхом відхилення від одного чи декількох правил принципу кооперації, запропонованого Г. Грайсом для опису механізмів максимально повного й ефективного передавання інформації у спілкуванні переважно ділового характеру [322, с. 241–245]. Так, вибачення входить у групу тих стратегій лінгвістичної ввічливості, які реалізуються шляхом порушення максими кількості інформації, оскільки воно полягає у виконанні певної додаткової, крім Акту Нанесення Образи (далі – АНО) (термін П. Браун та С. Левінсона [299, с. 214]), вербальної дії, яка повинна компенсувати нанесення шкоди особі слухача.

Звернення до словникової дефініції вказує на те, що за формулою вибачення в англійській мові стоїть значення визнання вини та вираження співчуття з цього приводу. З іншого боку, прив'язаність етикетних формул до стандартних ситуацій обов'язково веде до часткової втрати виразності. Повторюваність стереотипних ситуацій, частиною яких є стереотипні вирази “(I beg your) pardon”, “I apologize” може висувати на перший план конвенційний характер уживання цих формул.

Вибачення представлено у дослідженні трьома типами **стратегій (ініціативною, реактивною та описовою)**, до складу яких входять такі п'ять тактик: 1) прохання вибачення; 2) визнання факту здійснення АНО (прийняття відповідальності); 3) вираження небажання здійснювати АНО; 4) демонстрація доброго наміру та 5) пояснення причини, яка виправдовує здійснення АНО [147, с. 6)]. Кожна стратегія містить тактики, спільні для декількох стратегій, проте наявні й такі тактики, які характерні лише для однієї стратегії. Так, перша, друга та п'ята тактики є компонентами всіх трьох стратегій; третя тактика характерна для ініціативної та реактивної стратегій, а четверта функціонує як засіб вираження лише реактивної стратегії. Розглянемо кожну з тактик окремо.

Тактика „прохання вибачення” виражає ретроспективне вибачення, яке функціонує як засіб уладнання конфлікту, як виправляюча дія, що є засобом компенсації нанесеної особі образи. Вона передається, як це зазначено у таблиці 25 додатка А, за допомогою суфіксальних та відсубстантивно-конверсивних похідних, які функціонують у формі експліцитних та імпліцитних перформативних актів, а також у неперформативних висловлюваннях. **Суфіксальне похідне** утворене за моделлю **N + -ize → V**. Суфікс **-ize** належить до категорії каузативності (розмовляти певним чином) і сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви морально-етичних понять” [див. прикл.: 65, 141, 143]. Це похідне передає всі тактики, за допомогою яких позначається імплікаторний МА вибачення, крім тактики небажання виконати АНО.

Відсубстантивні конверсиви функціонують у двох типах висловлювань: експліцитно-перформативних та імпліцитно-перформативних, напр.,

142. “Please **pardon** my part in all this” (IMS).

Похідне *pardon* належить до дієслів на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення) і передає, крім тактики

прохання вибачення, також і тактику небажання виконати АНО. Цей конверсив може характеризувати, зокрема, й репрезентативні МА.

Тактика „визнання факту виконання АНО (прийняття відповідальності)” так само як і попередня виражає ретроспективне вибачення. Вона позначається **суфіксальним похідним** *apologize* у трьох перформативних формах [див. прикл.: 65, 141, 143] та відсубстантивним конверсивом в імпліцитному перформативному акті [Додаток А: табл. 25]. Включення у предикатну позицію висловлювань із іллокутивною силою вибачення модального дієслова *must/should* модифікує значення всього висловлювання таким чином, що вираження вибачення виступає нібито обов'язковим у цій ситуації, до того ж, облігаторність обумовлена дією соціальних конвенцій, які регулюють норми вербальної поведінки у тій чи іншій ситуації. Ешелонований перформативний акт *I must/I should apologize (to you), You must/should pardon me* виступає по відношенню до вихідної не модифікованої форми *I apologize, (I beg your) pardon* як менш інтенсивний спосіб представлення іллокутивної сили, пов'язаний зі зниженням особистої зацікавленості мовця до вираження вибачення [див.: 27, с. 11], напр.,

143. *“I must apologize, Madame. I have talked of painful things to you, things that do not truly concern me here”* (АСНР).

Деякі одиниці можуть набувати іллокутивної сили вибачення у контексті. Це неузуральні, непрототипні форми, які поза контекстом утрачають свою цільову спрямованість, напр.,

144. *“I'm so sorry,” said Miss Carter, “if I sounded rather short when I offered you the lift”* (IMS).

Відсубстантивний конверсив *sound* належить до дієслів на позначення звукових явищ. В імпліцитному перформативному акті він виражає визнання факту виконання АНО, у той час як експліцитний перформативний акт *I'm sorry* передає прохання вибачення. Отже, для реалізації цього МА вибачення мовець застосовує дві тактики: за допомогою експліцитного перформативного акту адресант не тільки просить вибачення, але й приймає відповідальність за здійснену провину. Це похідне має широку сферу вживання і може позначати репрезентативні, директивні, комісивні, імплікаторні та гібридні МА.

Тактика небажання виконувати АНО реалізує проспективне вибачення, яке виступає як засіб попередження конфлікту, оскільки таке вибачення є спробою компенсації шкоди, якої потенційно

може бути завдано слухачу у зв'язку з майбутнім виконанням певного АНО. У Едмондсон характеризує такі вибачення як „обеззброюючий хід” [310, с. 48–499; 309]. Ця тактика позначається, згідно таблиці 25 додатка А, відсубстантивними конверсивами, які належать до дієслів на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення), напр., *pardon* [див. прикл.: 142] і функціонують в експліцитних і імпліцитних перформативних актах.

Тактика демонстрації добрих намірів дуже схожа на попередню, оскільки спрямована на вираження доброго ставлення до адресата, проте, на відміну від попередньої, ця тактика передає ретроспективне вибачення. Вона позначається за допомогою суфіксального похідного *hasten* [Додаток А: табл.25].

Тактика пояснення причини, яка виправдовує виконання АНО, виражає ретроспективне вибачення. Ця тактика вводиться, як це видно з таблиці 25 додатка А, за допомогою афіксальних та одного конверсивного похідного. **Відсубстантивний конверсив** *care* належить до дієслів на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення) і функціонує в імпліцитному перформативному акті, напр.,

145. *“I’m sorry, Mr. McMurphy, but you’ll find it written in the policy if you **care** for me to”* (ККСН).

З викладеного вище видно, що до ядра **стратегій** вираження МА вибачення належать **ініціативна, реактивна та описова**. Вони реалізуються за допомогою різної кількості тактик, проте основними є лише три: 1) **тактика прохання вибачення**, 2) **тактика визнання факту виконання АНО** та 3) **тактика пояснення причини**. Належність цих тактик до ядра пояснюється структурою іллокутивної мети цього акту, яка складається саме з цих компонентів. Іллокутивні дієслова, які позначають МА вибачення, однаковою мірою функціонують в експліцитних, імпліцитних та неперформативних висловлюваннях, що зумовлено психологічними особливостями КС та серйозністю образи адресата. Чим більша образа, тим вірогідніше застосування адресантом експліцитного перформативного акту. До ядра способів словотворення іллокутивних дієслів цього МА належить суфіксація, зокрема, дериваційна модель $N + \text{-ize} \rightarrow V$, за якою утворене похідне *apologize*, та конверсія (модель $N \rightarrow V$) з похідним *pardon*, які є традиційними засобами вибачення в сучасній англійській мові.

2.7.6. Мовленнєвий акт докору. Основним наміром адресанта МА докору є висловлення негативного ставлення до кого-небудь або персоніфікованого чого-небудь. При цьому адресант орієнтується на певні норми, з якими експліцитно або імпліцитно порівнюється те, що підлягає негативній оцінці. Ці норми можуть бути соціальними, моральними, етичними, естетичними, офіційними, неофіційними, колективними, груповими, індивідуальними, вербалізованими й невербалізованими тощо [21, с. 161–162].

Часто у докорі зона невідповідності нормам може бути „розмитою”; цим він відрізняється від звинувачення, дорікання, скарги, нотації. Міра ж невідповідності цим нормам є незначною, а тому форма несхвалення в докорі є „м’якою”, чим він відрізняється від звинувачення, осуду, засудження, догани, розносу. М’якість форми, способу, манери тощо докору – свідчення того, що адресант не має на меті приниження, висміювання когось, а тому докір можна вважати неконфронтативною формою спілкування. Цим він відрізняється від сварки, образи, лайки, погрози, дошкульності, інвективи, огуди, ущипливості, шпильок, картання [там же].

Автор докору є людиною зацікавленою; попри можливу різницю у віці, соціальному статусі тощо, віддає перевагу дружньому, партнерському, часто неформальному спілкуванню; він, як правило, вважає, що його докори справедливі. За цим критерієм докір протиставлений догані, настанові, повчанню, звинуваченню, нотації [там же]. Порівняймо приклад 146, у якому адресант виражає звинувачення, застосовуючи грубі, лайливі слова, спрямовані на приниження адресата і приклад 147, де негативна оцінка адресата спрямована на виправлення певних вад, які не є суспільно небезпечними, напр.,

146. “*You are mad. What have I done to you?*”

“*You wrecked the life of Sibyl Vane,*” was the answer, “*and Sibyl Vane was my sister*” (OWPDG).

Відсубстантивний конверсив *wreck* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування) і вживається в імпліцитному перформативному акті для звинувачення особи у тяжкому злочині – вбивстві. Емоційний стан того, хто звинувачує, описується реплікою співрозмовника – *You are mad*, а комунікант, який знаходиться під впливом емоцій, не завжди може контролювати власну вербальну і часто невербальну

поведінку, порушуючи при цьому основні правила ввічливості [305, с. 168–179; 321, с. 219–236], напр.,

147. *“Hell, I had an uncle who threw conniptions twice as bad as yours and saw visions from the Devil to boot, but he **didn’t lock** himself in the nuthouse”* (KKCN).

Мовець, який є пацієнтом лікарні, дорікає другу за його нерозумну, нераціональну поведінку, застосовуючи при цьому відсубстантивний конверсив у імпліцитно-перформативному висловлюванні. Імпліцитний перформативний акт є характерним для дружньої бесіди, сприяє зменшенню дистанції між комунікантами і, таким чином, успішності комунікації, під якою мається на увазі правильне розпізнавання й розуміння тим, хто слухає, істинних та імпліцитних намірів мовця, тактики і стратегії його мовленнєвої діяльності [80, с. 22–34].

Докір завжди має свого адресата, тобто він інтенціонально спрямований. Згідно результатів нашого дослідження, адресатом докору, переданого похідними дієсловами, може бути конкретна особа або власне “Ego” мовця, яке оцінює “Alter Ego”. Такий тип докору називають само докором, напр.,

148. *“He has disappeared?”*
*“Yes. **Hooked** it. What makes me kick myself for a double-dyed idiot is that I didn’t particularly suspect him”* (ACTD).

Відсубстантивний конверсив *hook* належить до дієслів руху (способу, характеру руху) і позначає МА самодокору у формі імпліцитного перформативного акту.

Проаналізований матеріал показує, що МА докору реалізується виключно через **реактивну стратегію й тактику несхвалення**, і тому саме їх ми вважаємо ядровими. Це зумовлено, крім того, іллокутивною метою цього акту, яка спрямована на м’яку негативну оцінку дій адресата, щоб імпліцитно спонукати його до їх скорегування. Іллокутиви функціонують в імпліцитних перформативних актах, які є головною формою вираження цього МА. Оскільки докір – це пейоративна оцінка з низькою інтенсивністю вираження іллокутивної сили, тому імпліцитні перформативні акти, як „демократична” форма передавання цього МА імпліцитно впливають на позитивне вирішення конфлікту точок зору комунікантів. Конверсія (модель **N** → **V**) є основним способом словотворення похідних дієслів для передавання МА докору.

2.7.7. Мовленнєвий акт компліменту. Під час комунікації, яка орієнтована на конкретного адресата, мовець не обмежується лише передачею якої-небудь інформації (об'єктивно-модальне завдання) або вираженням власного ставлення до предмета мовлення (суб'єктивно-модальне завдання). Він намагається здійснювати вплив на співрозмовника, щоб викликати у нього певну реакцію, стан або поведінку, які б відповідали задуму та очікуванням адресата. Компліменти призначені для впливу на психіку та для регуляції поведінки адресата і, як правило, не вносять нового логічного змісту [24, с. 6].

Основною та імпліцитною метою компліменту є бажання мовець зробити приємне співрозмовнику, підкреслюючи його зовнішні характеристики, розумові здібності, вмільсть, а також виділити його серед інших, підбадьорити, якщо у цьому є необхідність, підняти настрій, надати впевненості, тобто зміцнити його емоційний стан.

Компліменти мають дуже велику перлокутивну силу, і дуже часто мовець не обмежується однією лише зміною емоційного стану. Почувши комплімент, адресат отримує стимул діяти відповідним чином. Мовець застосовує компліментарні висловлювання як засіб переконання, вмовляння, оскільки оцінка сприяє переконанню, тобто цей МА використовується для зміни поведінки адресата.

Намагаючись викликати певну думку, суб'єкт мовленнєвого впливу апелює насамперед до емоцій і почуттів об'єкта впливу. Нестача змістових знань зазвичай поповнюється різними засобами емоційного впливу. Проте лише емоціями переконання не створюється. Емоціями можна змусити людину повірити, але неможливо сформуванати переконання. Переконують за допомогою аргументів, спираючись на розум.

Згідно результатів нашого дослідження, МА компліменту вводиться у дискурс за допомогою **ініціативної, реактивної та описової** стратегій. Оскільки мовець хоче зробити адресату приємне, то він застосовує тактику схвалення, яка формується відсубстантивними та відад'єктивними конверсивами [Додаток А: табл. 27], напр.,

149. *"I must compliment you exceedingly upon the zeal and the intelligence which you have shown over an extraordinarily difficult case"* (ACDHB).

Відсубстантивний конверсив *compliment* належить до дієслів на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до

оточення) і може передавати, зокрема, й репрезентативні МА. МА компліменту виражений експліцитним перформативним актом, точніше – ешелонованим перформативом, оскільки іллокутивне дієслово вживається разом з модальним дієсловом *must*, яке надає конотації облігаторності. Мовець відчуває необхідність, обов'язок похвалити компаньйона, який допоміг йому розкрити надзвичайно важкий злочин. Завдяки щирості та правдивості висловлюваного пропозиційного змісту, цей приклад містить більше ознак МА похвали, ніж компліменту, на відміну від наступного, у якому мовець робить комплімент заради особистої вигоди, що зближує його з ле-стощами, напр.:

150. “*You have come back, and if you **don't mind** my saying anything so objectionable you've come back prettier than ever*” (WSMPV).

151. “*The case had been considerably complicated through the incident of the escaped convict and the relations between him and the Barrymores. **This** also you **cleared up** in a very effective way, though I had come to the same conclusions from my own observations* (ACDHB).

Відад'єктивний конверсив *clear up* належить до дієслів мисленневої діяльності (логічних операцій), на відміну від прикладів 10, 106, де це похідне дієслово належало до інших ЛСГ. За допомогою імпліцитного перформативного акту мовець виражає МА компліменту стосовно співрозмовника (*The case had been considerably complicated; This also you **cleared up** in a very effective way*) разом із самовихвалянням (*though I had come to the same conclusions from my own observations*).

З викладеного вище випливає, що у вираженні МА компліменту комуніканти застосовують переважно **ініціативну** або **реактивну стратегії**, які зумовлені необхідністю особистого виконання цього акту адресантом у діалогічному мовленні. Оскільки МА компліменту спрямований на позитивну оцінку адресата, то адресант застосовує **тактику схвалення**. Основною формою вираження цього акту є імпліцитні перформативні акти, оскільки як експліцитна, так і неперформативна форма МА компліменту не характерна для сучасної англійської мови. Ядровим способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$), а похідне *compliment* належить до найчастотніших іллокутивних дієслів для позначення цього МА.

2.7.8. Ритуальний мовленнєвий акт. Ритуальний МА або етикетні формули включає акти, за допомогою яких мовець ідентифікує себе як член певного суспільства з притаманними йому звичками, традиціями, етикетом, правилами вербальної поведінки. Ритуальний МА включає привітання, прощання, висловлювання з приводу померлої особи та ін. У вираженні цього МА мовці застосовують **ініціативну, реактивну або описову стратегії**, що свідчить про їхню позиційну незалежність у дискурсі. Як це видно з таблиці 28 додатка А, вони функціонують в імпліцитних та неперформативних висловлюваннях, напр.:

152. *“Oh, darling,” he whispered into the tangled hair under the little red bobble hat. “Thank God you’re safe!”* (EWAW).

153. *“Who the blazes was Aunt Barb?”*
“Hubert Cain’s mother. I’m not even sure she’s related to us.”
“May she rest in peace” (JGC).

Відсубстантивний конверсив *rest* належить до дієслів діяльності (роботи/відпочинку) і сигналізує іллокутивну мету ритуального МА в імпліцитному перформативному акті.

Отже, ритуальний МА виражається переважно за допомогою **реактивної або ініціативної стратегії**. Це пояснюється нормами етикету – виражати співчуття, побажання потрібно особисто адресату, а не через посередників. Ритуальний МА передає позитивне ставлення до адресата, тому єдиною тактикою, яку застосовує адресант, є **тактика схвалення**. Переважною перформативною формою виявилися імпліцитні перформативні акти. Усі іллокутивні дієслова утворені за моделлю **V**.

Узагальнюючи кількісні дані прагматично зумовленого функціонування імплікаторів у таблиці 6 додатка Б, зазначимо, що головними МА імплікаторного прагматичного типу є **МА особистого ставлення та емоційно-оцінного опису дій персонажів**, оскільки іллокутиви, які їх позначають, складають переважну більшість похідних цього прагматичного типу, а їхня інтенція уособлює загальну комунікативну спрямованість усіх імплікаторів. Три виділені нами **стратегії – ініціативну, реактивну та описову** – ми відносимо до ядра, хоча останні дві є частотнішими за першу. Ці стратегії реалізуються переважно за допомогою тактик схвалення, несхвалення або байдужого ставлення. Конверсивна модель **N → V** є основним спо-

собом словотворення для всіх МА імплікаторного типу. До периферійних належать афіксація, словоскладання й конверсивна модель **Adj** → **V**. Найчастотнішими словотвірними формантами є префікс **dis-** і суфікс **-ize**. Вираження МА іронії здійснюється за допомогою периферійних способів словотворення: зворотної деривації та моделі **Int V**. Основним словотвірним формантом для позначення МА іронії, подяки, вибачення й докору є суфікс **-ize**.

2.8. Інтерогативно-імплікаторний прагматичний тип

Інтерогативно-імплікаторний тип належить до гібридних іллокутивних класів, похідні дієслова якого одночасно експлікують дві іллокутивні мети. Так, інтерогативно-імплікаторний тип МА включає деривати, які, з одного боку, сигналізують про запит інформації, бажання отримати певні відомості (інтерогативний іллокутивний клас), а з іншого – імпліцитно передають певне емоційно-оцінне ставлення до співрозмовника (імплікаторний іллокутивний клас). При цьому додаткові завдання (актуалізація мовцем індивідуальної оцінки інформації, що передається, емоційний вплив на співрозмовника) вирішуються поряд з реалізацією основної прагматичної настанови МА (заповнення інформаційної лакуни). Основна й додаткові інтенції комунікантів не лише не суперечать одна одній, але й забезпечують успішне вирішення певного комунікативного завдання [187, с. 6]. За критерієм комунікативної мети ми виділили такі МА: 1) емоційного запитання, 2) риторичного запитання, 3) докору та 4) іронії. Залежно від особливостей КС мовець може застосовувати різні тактики вираження іллокутивної мети МА. Розглянемо способи й засоби вираження кожного з актив окремо.

Причиною виділення **МА емоційного запитання** є КС, в яких мовець, крім одержання інформації, зацікавлений у передаванні власного ставлення до співрозмовника і/або його дій. Цей МА є ядровим, оскільки найточніше експлікує іллокутивну мету всього прагматичного типу. Для вираження МА емоційного запитання мовці застосовують тактики: 1) схвалення, 2) несхвалення, 3) байдужого ставлення, 4) зацікавлення, 5) здивування, 6) сумніву, 7) припущення/міркування, 8) перенесення, 9) натяку.

Тактика схвалення застосовується у тих КС, коли мовець має намір позитивно оцінити власні дії або дії адресата. Вона формується

за допомогою відсубстантивних конверсивів у імпліцитно-перформативних та неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 29], напр.,

154. *How come this one guy, this Irish rowdy from a work farm where he 'd been serving his time for gambling and battery, would loop a kerchief around his head, coo like a teenager, and spend two solid hours having every Acute on the ward **hoorahing** him while he played the girl trying to teach Billy Bibbit to dance?* (KKCN).

Відсубстантивний конверсив *hoorah* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження емоцій) і є індикатором іллокутивної сили експресивно забарвленого запитання у неперформативному висловлюванні. Автор описує персонажа через його конкретні дії.

Тактика несхвалення передає пейоративну емотивну оцінку мовцем певної особи або її дії. Ця тактика, як це зазначено у таблиці 29 додатка А, реалізується префіксальним та відсубстантивно-конверсивними похідними, напр.,

155. “[...] *I have also to enquire into those who have died or disappeared from the scene.*”

“*Who's disappeared?*”

“*An au pair girl,*” said Poirot.

“*Oh, well,*” said Miss Oliver, “*they re always **disappearing**, aren't they?*” (АСНР)

Префіксальне похідне *disappear* утворене за моделлю **dis-** + **V** → **V**. Префікс **dis-** належить до категорії контрарності (реверсності, протидії) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова стадії””. Цей діалог являє собою яскравий приклад того, як одне й те саме похідне може характеризувати різні МА. Так, у другій репліці дієслово *disappear* передає іллокутивну силу повідомлення і належить до репрезентативів; у третій репліці це ж саме похідне позначає запит інформації і тому належить до інтерогативів; а у п'ятій – дериват *disappear* сигналізує іллокутивну силу МА емоційного запитання. Індикатором емоційності є граматична форма теперішнього тривалого часу, інтенсифікатор *always*, а також висловлювання *demande* Mrs. Oliver with some *irritation*, які вказують на емоційну стурбованість комуніканта.

Однак переважним засобом введення тактики несхвалення є відсубстантивні конверсиви, які підкреслюють акціональний характер

англійської мови, де дієслово є головною частиною мови. Імплицитні перформативні акти є єдиною формою позначення цієї тактики, напр.,

156. *Harding smiles at him and takes another slow drag on his cigarette. "Vote what, my friend? Vote that the nurse may not ask any more questions in Group Meeting? Vote that she shall not look at us in a certain way? You tell me, Mr. McMurphy, what do we vote on?"* (KCCN)

Відсубстантивний конверсив *vote* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення) і вказує на сумнів, несхвалення мовця з приводу пропозиції співрозмовника змінити життя у лікарні на краще.

Тактика байдужого ставлення застосовується мовцем у тих КС, коли його не цікавить як буде вирішена справа – позитивно чи негативно. Ця тактика є надзвичайно близькою до попередньої тактики несхвалення. Тактика байдужого ставлення передається майже виключно двома **відсубстантивно-конверсивними дієсловами** *care* та *matter* у формі спеціального запитання з питальним словом *what*. Ці похідні функціонують як у імпліцитно-перформативних, так і неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 29]. Відмінність цього МА від імплікаторного МА особистого ставлення полягає у тому, що останній виражає лише почуттєвий аспект комунікації, тоді як перший передає емоції через призму мисленнєвої діяльності персонажів у вигляді думок, міркувань, напр.,

157. *What **did** it really **matter** if a silly woman had committed adultery and why should her husband, face to face with the sublime, give it a thought?* (WSMPV)

Тактика вираження зацікавлення є аналогом тактики прямого/непрямого запиту інформації, за допомогою яких передаються МА інтерогативного прагматичного типу. Відмінною рисою тактики вираження зацікавлення є експресивний компонент, який міститься у МА емоційного запитання. Ця тактика позначається, як це видно з таблиці 29 додатка А, афіксальними й відсубстантивно-конверсивними похідними в експліцитних і імпліцитних висловлюваннях.

Префіксальні похідні утворюються за допомогою префіксів *dis-* та *mis-*. Префікс *mis-* належить до категорії заперечення (негації) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова на позначення почуттів (вираження внутрішнього ставлення до оточення)”, напр., *mistrust*.

158. *"Isn't the village written down in the Steward's long book? Or do you **mistrust** your Steward?"* (CVFW)

Експресивна конотація висловлювання виникає через значення похідного *mistrust*, яке, на відміну від синонімічного *distrust*, вказує на недовіру на основі можливої нечесної поведінки об'єкта недовіри.

Суфіксальне похідне утворене за моделлю **Adj + -ize → V. Суфікс -ize** належить до категорії каузативності (надавати певну властивість, обробляти з певною метою) і сполучається з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення просторових і часових понять, належності, розміру, форми”, напр., *localize*. Тактика зацікавлення позначена імпліцитним перформативним актом, що сприяє дружній атмосфері бесіди, напр.:

159. “*Excellent, Watson! And how did you localize me?*” (ACDHB).

160. *The leaves met over their heads. Miss Carter slowed the car down. “This is a surprise,” she said, “that to escape is so easy. I wonder if there is a river anywhere near here?”* (IMS)

Відсубстантивний конверсив *wonder* належить до дієслів комунікації (манери мовлення) у випадку, якщо він характеризує досліджуваний МА, проте це похідне може позначати цілу низку актів репрезентативного, директивного, імплікаторного та гібридних прагматичних типів. У наведеному прикладі експліцитний перформативний акт виражає ввічливе запитання з конотацією емоційного зацікавлення, яка викликана почуттями мовця до адресата.

Тактика вираження здивування застосовується у тих КС, коли попередній мовленнєвий хід співрозмовника викликав подив у мовця через те, що пресупозиції комунікантів не збігаються. Ця тактика позначається одним префіксальним [див. прикл.: 155] та відсубстантивно-конверсивними похідними в імпліцитно-перформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 29], напр.,

161. “*Me? Are you kidding? Criminy, look at you: you stand a head taller’n any man on the ward*” (KKCN).

Відсубстантивний конверсив *kid* належить до дієслів комунікації (манери мовлення) і передає здивування мовця, який намагається змусити адресата повірити у власні сили, апелюючи до його росту.

Тактика вираження сумніву передає недовіру до повідомлення співрозмовника. Вона формується відсубстантивними конверсивами в експліцитних та імпліцитних перформативних актах [Додаток А: табл. 29], напр.,

162. “*I’ll get it out somehow.*”
“*Somehow?*” Maitland *echoed*. “*I don’t follow*” (AJCNL).

Конверсивне похідне, утворене за словотвірною моделлю $N \rightarrow V$, передає сумнів редактора газети, як реакцію на висловлювання власника, що він якось дістане гроші на папір для випуску газети. Розуміючи скрутне становище, у якому вони опинилися, мовець не поділяє оптимізму адресата й застосовує тактику сумніву, для передавання в імпліцитно-перформативному акті свого ставлення до повідомленого.

Тактика припущення/міркування базується на описі мисленнєвої діяльності мовця в емоційно-оцінній формі. На основі фонових знань спільних для комунікантів мовець робить припущення або розмірковує над певною проблемою. Припущення передається переважно імпліцитними перформативними актами, тоді як для розмірковувань більш характерною є неперформативна форма вираження. Ця тактика реалізується, як це видно з таблиці 29 додатка А, за допомогою префіксальних та відсубстантивно-конверсивних похідних. **Префіксальні похідні** утворюються за такими словотвірними моделями: **be-** + $V \rightarrow V$; **dis-** + $V \rightarrow V$; **mis-** + $V \rightarrow V$; **over-** + $V \rightarrow V$. **Префікс over-** належить до категорії оцінності (переваги) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова руху (напряму руху)”, напр., *overcome*.

163. *Indeed, how otherwise **would** he **have overcome** the great misfortune that almost ruined his career?* (AJCNL)

Міркування головного персонажа забарвлені експресивною емоційною конотацією, оскільки події, про які він згадує, мали величезне значення як для його кар'єри, так і для нього особисто. Втрата газети, власником якої він був, означало б для нього й особисту трагедію, а не лише фінансову. Похідне *overcome* функціонує, зокрема, у репрезентативних, імплікаторних, і репрезентативно-імплікаторних МА.

164. *Or how come a seasoned con like this – an old pro, a carnival artist, a dedicated odds-watcher gambling man – **would risk** doubling his stay in the nuthouse by making more and more an enemy out of the woman who had the say-so as to who got discharged and who didn't?* (KCCNJ)

Відсубстантивний конверсив *risk* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на набуття об'єктом нових характеристик) і передає міркування персонажа у формі імпліцитного перформативного акту. Крім досліджуваного, це похідне може позначати репрезентативні, імплікаторні й репрезентативно-імплікаторні МА.

Тактика „перенесення” (термін Т.А. ван Дейка) [78; 68; 8, с. 14] являє собою хід стратегії позитивної самопрезентації. З її допомогою той, хто запитує, намагається блокувати можливе негативне

ставлення до себе з боку адресата і зберегти свій нейтральний статус. Ця тактика реалізується, як це видно з таблиці 29 додатка А, відсубстантивним конверсивом *force* [див. прикл.: 81].

Тактика натяку застосовується мовцем у тих КС, коли він не хоче експліцитно висловлювати іллокутивну мету МА. Причиною цьому можуть бути етичні або етикетні норми вербальної поведінки, напр., 165. “*You people be sharing more’n a bottle, won’t you*” (ККСН).

Відсубстантивний конверсив *share*, який належить до дієслів діяльності (користування), характеризує, зокрема, й репрезентативні МА.

Наступним актом інтерогативно-імплікаторного прагматичного типу є **МА риторичного запитання**. Характерною його особливістю є те, що він є стилістичним засобом зі значним експресивним потенціалом, спрямованим на те, щоб змусити адресата замислитися над проблемою, висунутою у пропозиції. МА риторичного запитання не вимагає відповіді на поставлене ним запитання. Цей акт реалізується трьома типами тактик: 1) узагальнення, 2) сумніву та 3) повторення слів співрозмовника.

Тактика узагальнення вживається, якщо мовець бажає апелювати до правила, показати різницю між своєю позицією і тією, що йому пропонується. Вона позначається відсубстантивними конверсивами в імпліцитно-перформативних та неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 30], напр.,

166. *So what is a guy to do? Write and **pledge** undying love? **Promise** to make her happy?* (SCI)

Відсубстантивний конверсив *pledge* належить до дієслів комунікації (вираження обіцянок, зобов’язань) і передає думки персонажа, який стоїть перед дилемою стосовно власних дій у майбутньому стосовно коханої дівчини. МА виражений у формі неперформативного висловлювання, яке характерне для передавання думок, внутрішнього мовлення персонажів. Це похідне може функціонувати в репрезентативних і комісивних актах, зокрема МА обіцянки, який є основним для цього деривата.

Тактика вираження сумніву, як це видно з таблиці 30 додатка А, позначається префіксальним похідним, утвореним шляхом сполучення **префікса** *un*₂-, який належить до категорії контрарності (реверсності, протидії), з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (робота/відпочинок)”, напр., *undo*.

167. “*Would removing him undo the harm that he has done to our ward? I don’t believe it would, not after this afternoon*” (KCCN).

Користуючись наданою їй владою і дотримуючись авторитарної стратегії поведінки, головна медсестра лікарні ставить під сумнів пропозицію колег, які, намагаючись догодити їй, запропонували перевести одного проблемного пацієнта у спеціалізоване відділення. За допомогою риторичного запитання у формі імпліцитного перформативного акту вона відхиляє цей спосіб вирішення проблеми і в подальшому пропонує власний, більш жорстокий план боротьби з тим пацієнтом.

Тактика повтору слів співрозмовника базується на одноіменному стилістичному засобі, який надає мовленню адресанта експресивного забарвлення. Найбільш яскраво він проявляється у ситуаціях емоційного стану одного з комунікантів. Ця тактика реалізується відсубстантивними конверсивами в імпліцитних перформативних актах [Додаток А: табл. 31], напр.,

168. “*Who is Beech?*” asked Beth.

Margaret Collier smiled. “Who is Beech? How can I answer you?” (EWAW)

МА докору, звинувачення передає несхвалення мовця з приводу дій певної особи. Інтенсивність пейоративної емотивної оцінки може варіюватися від низької в МА докору до високої у звинуваченні. У першому випадку КС свідчить про дружню бесіду двох комунікантів, серед яких один вказує на певні незначні вади співрозмовника, тоді як у другому, мовець має намір принизити адресата, викриваючи його суспільно-небезпечні дії. Єдиною тактикою, за допомогою якої реалізується цей МА, є **тактика несхвалення**, що сигналізується похідними, утвореними за такими моделями: **re- + V → V**; **under- + V → V**; **N + -en → V**; **Adj + -ize → V**; **N → V**, а також за допомогою скорочення [Додаток А: табл. 30].

Префікс under- належить до категорії оцінності (пейоративності) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова діяльності (дія, спрямована на зміну якості, руйнування)”, напр., *undermine*. **Суфікс -en** має характеристики категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви почуттів”, напр., *frighten*.

169. “*You know, Cathleen, ’tis a great pity. You were clever at school. You would have gone far. Why did you undermine your whole future?*” (EOCG)

Мовець докоряє дівчині за її останні дії та за те, що вона піддалася впливу невихованої подруги.

170. “*What kind of a friend do you call that after I **slave** all day to cook you a decent meal?*” (WSSS)

Відсубстантивний конверсив *slave* належить до дієслів діяльності (роботи/відпочинку) і вказує на звинувачення дружиною чоловіка та його друга, який здійснив підлий вчинок. Оскільки розмова відбувається на побутовому рівні, то звинувачення висловлюється у формі імпліцитного перформативного акту.

МА іронії полягає у позитивній на перший погляд оцінці осіб, предметів, дій, проте у контексті оцінка змінюється з меліоративної на пейоративну. У вираженні МА іронії співрозмовники застосовують тактику несхвалення, яка, у свою чергу, формується префіксальними й відсубстантивно-конверсивними похідними [Додаток А: табл. 32].

Префіксальні похідні утворюються за допомогою двох препозитивних морфем: *dis-* і *en-*. Префікс **dis-** належить до категорії заперечення (негації) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова мисленевої діяльності (логічні операції)”, напр., *disregard*.

171. “*You completely **disregard**, completely overlook and **disregard** the fact that what the fellows were doing today was for my own benefit?*” (KCCN)

Похідне *disregard* функціонує в імпліцитному перформативному акті й передає м'яке іронічне глузування одного пацієнта над іншим. Іллокутивною метою цього МА є не висміювання друга, як це може здаватися на перший погляд, а виявлення вад системи, яку запровадила головна медсестра лікарні.

Відсубстантивні конверсії функціонують в імпліцитних перформативах та неперформативних висловлюваннях, напр.,

172. “*You **couldn't brain** some guy with the tube, could you? What reason you suppose they have for puttin ' something as harmless as a little tube of toothpaste under lock and key?*” (KCCN)

Відсубстантивний конверсив *brain* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування) і слугує для вираження нищівної критики запроваджених медперсоналом правил.

Наведені у таблиці 7 додатка Б кількісні дані прагматично зумовленого функціонування похідних інтерогативно-імплікаторного іллокутивного класу дозволяють зробити такі висновки.

По-перше, ядровим МА цього прагматичного типу є **МА емоційного запитання**, який реалізується за допомогою основних **тактик зацікавлення і припущення/міркування**. Іллокутиви, що є індикаторами тактики зацікавлення, функціонують в імпліцитно-перформативних актах, тоді як для тактики припущення/міркування більш характерною є неперформативна форма вираження. Це зумовлено ситуативними умовами комунікації – зацікавлення виражається у діалогічному мовленні, а припущення/міркування передають мисленнєву діяльність комунікантів, яка експліцитно не виражається і повідомляється лише словами автора. Ядровим способом словотворення для всіх МА інтерогативно-імплікаторного прагматичного типу є конверсивна модель $N \rightarrow V$; у **МА докору/звинувачення** близькою до ядра є афіксація, а у **МА іронії** префіксація належить до ядра. Найбільш уживаним словотвірним формантом є префікс *dis-*, який бере участь в утворенні похідних іллокутивів, що позначають МА емоційного запитання та МА іронії.

2.9. Директивно-імплікаторний прагматичний тип

Директивно-імплікаторний прагматичний тип, як на це вказує і сама назва, включає МА, що виражають переважно іллокутивну мету директивів з емоційно-оцінним забарвленням, яке характерне для імплікаторів. Проте ми виділяємо як МА з переважною іллокутивною силою директивів, так і ті з них, які за комунікативною спрямованістю тяжіють до імплікаторів. До перших належать такі МА: заборони, наказу, спонукання, примусу, прохання, запрошення, поради, пропозиції, попередження, погрози; до останніх – заспокоєння, іронії та етикетні формули. У вираженні всіх директивно-імплікаторних МА комуніканти застосовують дві **стратегії: прямого й опосередкованого контролю**, які, у свою чергу, експлікуються за допомогою трьох тактик: схвалення, несхвалення та емоційного опису. Розглянемо кожну зі стратегій і тактик детальніше.

МА заборони позначається за допомогою похідних, які передають **стратегію прямого контролю і тактику несхвалення**; іншими словами, мовець різко в експліцитній формі засуджує дії співрозмовника і забороняє їхнє подальше виконання. Як це зазначено у таблиці 33 додатка А, похідні утворені шляхом суфіксації, конверсії та редуплікації.

Суфіксальні похідні утворюються за моделлю N + -ize → V. Суфікс -ize належить до категорії каузативності (розмовляти певним чином) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „імена людей відповідно до виконуваної ними роботи, соціального статусу, посади, звання”, напр., *patronize*. У наступному прикладі граматичне заперечення *don't* разом із семантикою ТО спричиняються до утворення пейоративної емотивно-оцінної конотації похідної одиниці та імпліцитно-перформативного висловлювання, у якому вона вживається, напр.:

173. “*I don't blame you entirely.*”

Don't patronize me! Just add my son's name to the list” (JGC).

174. “*I'm leaving some clothes here and don't you be sporting them every damn' day,*” she said as she put two summer dresses back on a hanger (EOCG).

Відсубстантивний конверсив *sport* належить до дієслів побутової семантики (одягатися) і вживається для вираження заборони однієї подруги користуватися речами іншої, експліковану у формі імпліцитного перформативного акту.

Уживання похідного, утвореного **редуплікаційним способом словотворення**, є прикладом передражнювання співрозмовника з дефектом мовлення. Похідне як okazіональна одиниця має високий експресивний заряд та новизну, напр.,

175. “*Look, McM-M-M-Murphy, wait.*” *Billy was balking like a mule. “Don't you mamamurphy me, Billy Boy. It's too late to back out now*” (KKCN).

МА наказу позначається похідними, які передають **стратегію прямого контролю**, оскільки наказ є прескриптивним директивним актом і реалізується переважно прямими імперативами. У межах зазначеної вище стратегії МА наказу експлікується тактиками несхвалення й емоційного опису. Розглянемо способи представлення кожної з них окремо.

Тактика несхвалення реалізується, як це видно з таблиці 34 додатка А, одним суфіксальним [див. прикл.: 66, 142, 144] і конверсивними похідними дієсловами, утвореними від іменників [див. прикл.: 57] і прикметників. **Відад'ективний конверсив** належить до дієслів руху (напрямую руху), напр., *clear out* і сигналізує про пейоративну оцінку адресата в імпліцитному перформативному акті.

176. “*Was it Oxford St. John?*”

“*Clear out of here, you swine, saying things like that*” (MSPI).

Тактика емоційного опису передається похідним, утвореним за дериваційною моделлю $N \rightarrow V$ [Додаток А: табл. 34]. Відсубстантивний конверсив належить до дієслів руху (способу, характеру руху), напр., *pile in* [див. прикл.: 56].

МА спонукання відрізняється від попереднього МА наказу статусними відносинами комунікантів. Якщо МА наказу функціонує в асиметричних КС, коли особа з вищим соціальним статусом спонукає до дії кого-небудь – з нижчим, то МА спонукання може висловлюватися, зокрема, й у симетричних КС особами, які стоять на одному рівні соціальної ієрархії. Цей МА, як і попередній, вводиться похідними, що позначають **стратегію прямого контролю** і двома тактиками: несхвалення й емоційного опису.

Тактика несхвалення вводиться **конверсивними похідними**, утвореними за двома моделями: $N \rightarrow V$ та $Adj \rightarrow V$, які функціонують в імпліцитно-перформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 35]. Відад'єктивний конверсив належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування), напр., *damp* і формує імпліцитний перформативний акт, за допомогою якого мовець виражає несхвалення надто правильної, на його думку, поведінки співрозмовника, напр.,

177. “*Oh Christ, **don't damp** my spirits. I'll kill myself if I have to stay five years in that gaol*” (EOCG).

Тактика емоційного опису реалізується, як це видно з таблиці 35 додатка А, одним префіксальним [див. прикл.: 35] та відсубстантивно-конверсивними похідними в імпліцитних та неперформативних висловлюваннях, напр.,

178. *The cuckoo lays its eggs in the strange bird's nest, and when the young one is hatched it **shoulders** its foster-brothers **out** and breaks at last the nest that has sheltered it* (WSMMS).

Відсубстантивний конверсив *shoulder* належить до дієслів руху (способу, характеру руху) й описує діяльність одного з персонажів, застосовуючи стилістичний прийом алегорії, а неперформативна форма висловлювання сприяє якомога кращому й адекватному донесенню до читача інтенції автора твору.

МА примусу можна вважати підвидом МА спонукання. Причиною виділення першого є яскраво виражене небажання об'єкта виконувати каузовану дію, і тому суб'єкту потрібно докладати додаткових зусиль для виконання об'єктом бенефактивної для мовця дії. Цей МА виражається за допомогою двох **стратегій: прямого й**

опосередкованого контролю, які, у свою чергу, реалізуються через **тактику емоційного опису**. Обидві стратегії, як це видно з таблиці 36 додатка А, формуються **відсубстантивними конверсивами**, що функціонують у неперформативних висловлюваннях, напр.,

179. *It was surprising that she could talk so fast and yet she wasn't able to write a composition, but **bullied** me to do it for her* (EOCG).

Похідне *bully* належить до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення) і передає спонукання адресата виконати бенефактивну для мовця дію у формі неперформативного висловлювання.

МА прохання реалізується за допомогою двох **стратегій: прямого й опосередкованого контролю**. Перша зі стратегій передається тактиками несхвалення й емоційного опису, тоді як друга експлікується лише останньою тактикою. **Тактика емоційного опису** полягає в експресивному вираженні іллокутивної мети висловлювання, але при цьому мовець експліцитно не оцінює дії адресата як позитивні або негативні. Експресія може досягатися семами „інтенсивність”, „новизна”, „іншомовність”, „діалектність” та ін. [274, с. 1–6]. Ця тактика формується афіксальними й відсубстантивно-конверсивними похідними в імпліцитних і неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 37], напр.,

180. *At last she rose and shepherded the ladies out of the room* (WSMMS).

Відсубстантивний конверсив *shepherd* належить до дієслів діяльності (впливу на людей з метою виявлення нерівного соціального статусу) і передає значення невербальної дії, яку можна інтерпретувати як прохання господині залишити її дім після візиту. Експресивна забарвленість цього МА зумовлена незвичною сферою вживання похідного, яке зазвичай використовується стосовно худоби.

МА запрошення характеризується бенефактивністю каузованої дії для обох комунікантів. Цей МА виражається **стратегіями прямого та опосередкованого контролю**, зокрема **тактикою емоційного опису** [Додаток А: табл. 36]. Обидві стратегії реалізуються відсубстантивними конверсивами [див. прикл.: 57].

МА поради базується на пресупозиції про те, що мовець більш досвідчений у певній галузі, ніж адресат і тому, дотримуючись принципу кооперації, бажає поділитися власними знаннями. Цей МА вводиться **стратегіями прямого й опосередко-**

ваного контролю. Перша з них виражається тактиками схвалення й емоційного опису; друга – лише останньою. Усі похідні функціонують в імпліцитних перформативних актах. **Тактика емоційного опису** реалізується конверсивними похідними (моделі $N \rightarrow V$ та $Adj \rightarrow V$) [Додаток А: табл. 38], напр.,

181. “*Look, Harold...it’s a certainty that Page’ll phone you sometime this forenoon. When he does, go round, soap him up, and get his signature*” (AJCNL).

Відсубстантивний конверсив *soap up* належить до дієслів комунікації (манери мовлення) і позначає пораду мовця як обдурити Генрі Пейджа, отримавши від нього підпис про продаж ним його газети „Північне сяйво”. Мовець застосовує стратегію прямого контролю для того, щоб його вказівки були зрозумілими й однозначними. Тактика емоційного опису використовується для надання висловлюванню експресивного забарвлення і водночас збільшення впливу на адресата.

182. “*Easy, easy, Chief. Just cool it for a while. They heard you*” (KKCN).

Відад’єктивні конверсивні дієслова *easy, cool* належать до дієслів комунікації (вольового впливу на оточення) і передають у формі імпліцитного перформативного акту пораду мовця заспокоїтися й замовчати на деякий час.

Комунікативним наміром **МА пропозиції** є запропонувати адресату разом виконати бенефактивну для обох комунікантів дію. Цей МА експлікується **стратегіями прямого й опосередкованого контролю.** Перша стратегія виражається тактикою емоційного опису, тоді як друга – зокрема, й тактикою несхвалення. Розглянемо першу з них.

Тактика емоційного опису виражається відсубстантивними конверсивами у формі експліцитного й імпліцитного перформативного актів [Додаток А: табл. 39], напр.,

183. “*Do not let us torment ourselves any more for the moment,*” he said (IMS).

За допомогою **відсубстантивного конверсива** *torment*, яке належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування), мовець виражає пропозицію не докоряти один одному, припинити взаємне звинувачення й почати раціонально вирішувати питання. Форма імпліцитного перформативного акту свідчить про те, що мовець звергається до адресата у прямій мові й очікує від нього вербальну реакцію.

Комунікативним наміром **МА попередження** є застеретти адресата від можливих негативних наслідків його діяльності. Цей акт передається **стратегією прямого контролю й тактикою емоційного опису**. Відсубстантивні конверсиви в імпліцитно-перформативних висловлюваннях є тим словотвірним засобом, за допомогою якого мовці виражають іллокутивну мету цього МА [Додаток А: табл. 36] [див. прикл.: 68, 150].

МА погрози відрізняється від попереднього МА попередження експліцитною вказівкою на дію, яку мовець погрожує виконати, якщо адресат не задовольнить його вимогу. МА погрози реалізується за допомогою **стратегії опосередкованого контролю й тактики несхвалення**. Конверсивна модель **N [] V** є єдиним способом словотворення, за допомогою якого утворюються похідні, що позначають МА погрози у формі імпліцитного перформативного акту [Додаток А: табл. 36]. Характерною особливістю цього МА є вживання похідних у майбутньому неозначеному часі, напр.,

184. *"I'll torture you when we get back, Fella," said Donald (IMS).*

Відсубстантивний конверсив *torture* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування) й сигналізує про відкриту погрозу брата сестрі в імпліцитно-перформативному висловлюванні.

МА заспокоєння застосовується мовцем у ситуації емоційного збудження співрозмовника, коли психічний стан адресата не дозволяє раціонально вирішувати питання. Цей акт мовлення реалізується **стратегією прямого контролю**, яка найкраще підходить до цієї ситуації, оскільки її легко інтерпретувати й адресату не потрібно багато розмірковувати над іллокутивною метою повідомлення. **Тактика емоційного опису** сприяє доведенню до адресата комунікативного наміру мовця. Ця тактика реалізується, як це видно з таблиці 40 додатка А, префіксальними та конверсивними похідними, напр.,

185. *"Why, M. Poirot, you didn't go and tell him about me and the duke?" "No, no, reassure yourself. I am discreet. That would not have done, eh?" (ACTD)*

Префіксальне похідне *reassure* утворене шляхом сполучення **префікса re-**, який належить до категорії контрарності (реверсності, протидії), з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (вольовий вплив на ото-

чення)”. Застосовуючи стратегію прямого контролю, детектив заспокоює клієнта й переконує його у своїй лояльності. Дериват функціонує, зокрема, у репрезентативних, директивних і комісивних МА.

Етикетні формули директивно-імплікаторного прагматичного типу ілюструють випадок відхилення подяки як наслідок дотримання максими скромності. МА реалізується за допомогою **стратегії прямого контролю й тактики схвалення**. Похідне *thank*, яке позначає цей акт, утворено за конверсивною моделлю і функціонує в імпліцитних перформативних актах [див. прикл.: 140, 141, 152].

МА іронії спрямований на висміювання дій певної особи. Він побудований на невідповідності норм у свідомості різних людей: те, що для одних є нормою, позитивним, для інших – повною протилежністю. Тому, описуючи певну ситуацію позитивно, мовець розраховує на здатність адресата побачити й вірно інтерпретувати підтекст, приховану інформацію, яка зображує ту саму ситуацію у протилежному пейоративному світлі. Цей МА позначається за допомогою відсубстантивного конверсива, який є індикатором **стратегії прямого контролю й тактики несхвалення** у неперформативному висловлюванні, напр.,

186. *Watch him sliding across the land with a welded grin, fitting into some nice little neighbourhood where they're just now digging trenches along the street to lay pipes for city water. He's happy with it. He's adjusted to surroundings finally* (KKCN).

Відсубстантивний конверсив *watch* належить до дієслів сприйняття й передає іронічний опис дій головної героїні, яка намагається не лікувати, а перевиховати пацієнтів психіатричної лікарні, пристосовуючи їх до умов самостійного життя, проте після виходу з лікарні колишні пацієнти діють не природньо, а як запрограмовані машини.

Прагматичні особливості функціонування похідних директивно-імплікаторного іллокутивного класу зведено у таблиці 8 додатка Б. Ядровими МА директивно-імплікаторного іллокутивного класу є **МА спонукання, прохання та пропозиції**, в яких переважає директивний компонент їхньої іллокутивної структури, імплікаторна частина надає похідному експресивної конотації. До ядра стратегій вираження МА цього прагматичного типу належить прямий контроль, і лише у передаванні **МА пропозиції** ядровою є стратегія

опосередкованого контролю, що зумовлено низькою категоричністю останнього. Тактика емоційного опису є основною у вираженні абсолютної більшості актів цього типу. Винятками є **МА заборони, наказу, погрози, іронії**, де головною є тактика несхвалення, а також **етикетні формули**, для експлікації яких комуніканти застосовують тактику схвалення. Це пояснюється особливостями іллокутивної мети кожного з МА. Найбільш уживаною перформативною формою є імпліцитні перформативні акти, проте **МА примусу** виражається у формі неперформативних висловлювань. Основним способом словотворення є конверсія (модель **N → V**). До периферійних належать афіксація, редуплікація та конверсивна модель **Adj → V**. Серед афіксальних похідних головним дериваційним формантом є суфікс *-ize*.

2.10. Репрезентативно-імплікаторний прагматичний тип

Репрезентативно-імплікаторні МА, як і будь-які інші з виділених нами гібридних актів, одночасно виражають іллокутивну силу двох прагматичних типів: репрезентативів (повідомлення) та імплікаторів (емоційно-оцінне ставлення до повідомлюваного). Якщо відмінність між репрезентативним та репрезентативно-імплікаторним прагматичними типами доволі зрозуміла і полягає, зокрема, у відсутності у першому та наявності в останньому емоційно-оцінного компонента, то розрізнення імплікаторних та репрезентативно-імплікаторних МА викликає певні труднощі. Обидва прагматичні типи містять експресивний компонент, проте за допомогою імплікаторних МА комуніканти виражають власне ставлення до повідомлюваного, тоді як репрезентативно-імплікаторні акти описують або повідомляють про ставлення іншої особи. Останні можуть передавати й особисте ставлення мовця до минулих подій, проте він не стільки виражає почуття, скільки повідомляє про них як про минулий досвід, який немає жодного зв'язку з теперішнім станом справ. У межах цього прагматичного типу ми виділяємо такі МА: 1) експресивного висловлювання, 2) емоційно-оцінного опису дій персонажів, 3) зацікавлення, 4) розмірковування/припущення, 5) передбачення, 6) іронії та докору. У вираженні цих МА комуніканти застосовують три типи стратегій: ініціативну, реактивну й описову, а також три типи тактик: схвалення, несхвалення і нейтральної оцінки, які по-різному представлені у зазначених МА.

Для **МА експресивного висловлювання** характерне функціонування в **ініціальних і реактивних репліках**. Під експресивним маємо на увазі таке висловлювання, яке виражає переважно оцінне й емоційне ставлення мовця до певних осіб, об'єктів або подій, але може передавати також інші прагматичні компоненти, такі як, наприклад, інтенсивність або образність. Наявність тих чи інших компонентів прагматичного значення слова відображена у тактиках, які застосовують мовці у вираженні МА експресивного висловлювання.

Тактика схвалення передає меліоративну емотивну оцінку повідомлюваного й реалізується, як це видно з таблиці 41 додатка А, відсубстантивними конверсивами в імпліцитних перформативних актах [див. прикл.: 72, 123, 145]. **Тактика несхвалення** передає пейоративну емоційну оцінку пропозиції МА. Ця тактика реалізується афіксальними й конверсивними похідними [див. прикл.: 13, 57, 123, 168] в імпліцитно-перформативних висловлюваннях [Додаток А: табл. 41].

Префіксальні похідні утворюються за допомогою таких пре-позитивних морфем: *dis-*, *fore-*, *over-*, *re-*, *under-*. **Префікс *under-*** належить до категорії оцінності (інтенсифікації) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова мисленнєвої діяльності (логічні операції)”, напр.: *underrate*, *underestimate*.

187. “You *underrate* yourself, Bill,” the Economic Attache said “Why, that account of Road 66 – what did you call it? Highway to Hell – that was worthy of the Pulitzer” (GGQA).

Префіксальне похідне *underrate* надає імпліцитно-перформативному висловлюванню пейоративної конотації через небажане відхилення від норми. Мовець докоряє співрозмовнику за надмірно низьку думку про себе і тому використовує тактику несхвалення у реактивному мовленнєвому ході. Дериват позначає, зокрема, й репрезентативні та директивні МА.

Суфіксальні похідні утворюються за допомогою двох пост-позитивних морфем: *-en*, *-ize*. **Суфікс *-en*** належить до категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) й приєднується до ад'єктивної ТО ЛСГ „позначення фізичних і хімічних характеристик матеріалів та об'єктів”, напр., *sweeten*. **Суфікс *-ize*** також належить до категорії каузативності (надавати певну властивість, обробляти з певною метою) і сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви міфічних створінь”, напр., *tantalize*.

188. *“It was...simply amazing,” she repeated abstractedly. “But I swore I wouldn’t tell it and here I **am tantalizing** you”* (FSFGG).

За допомогою суфіксального похідного *tantalize* мовець доколяє собі за нездатність тримати секрети й надмірну схильність до балакучості.

Тактика нейтральної оцінки застосовується мовцями, які бажають виразити експресивне, емоційне ставлення до об’єкта, не оцінюючи його. Експресія досягається за рахунок стилістично зниженого регістру мовлення, вживання колоквіальних або загальноживаних слів у експресивно-забарвленому контексті. Ця тактика реалізується, як це зазначено у таблиці 41 додатка А, афіксальними й відсубстантивно-конверсивними похідними.

Префіксальні похідні утворюються за допомогою двох пре-позитивних морфем: *dis-* і *re-*. **Префікс *re-*** належить до категорії фазовості (фази повторності) і сполучається з ТО ЛСГ „дієслова комунікації (манера мовлення)”, напр., *reiterate*.

189. *“There is nothing I would not do, M. Poirot, to save my son from this marriage.” She **reiterated** that word emphatically, “Nothing!”* (ACTD)

Префіксальне похідне *reiterate* уживається в імпліцитно-перформативному висловлюванні, за допомогою якого мовець виражає готовність піти на будь-які жертви заради врятування власного сина від одруження з актрисою, яка, до того ж, має погану репутацію. Це похідне функціонує, крім досліджуваного, також і в репрезентативних МА.

Конверсивні похідні представлені лише відсубстантивними лексемами. Форма імпліцитного перформативного акту, в якій функціонують конверсиви, характерна для всіх похідних, що позначають ініціативну й реактивну стратегії МА експресивного висловлювання, напр.,

190. *“We took these before we **smacked** that hijacked Cuban freighter. See that big blast area – that’s where the pile was that you and Flap blew up”* (SCI).

Відсубстантивний конверсив *smack* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування) і формує імпліцитний перформативний акт, за допомогою якого повідомляється інформація в експресивно забарвленій формі. Конотація похідного зумовлена стилістично зниженим регістром мовлення.

МА емоційно-оцінного опису дій персонажів, на відміну від попереднього МА експресивного висловлювання, передає

невербальні дії комунікантів і тому виражається за допомогою виключно **описової стратегії**, яка, у свою чергу, реалізується через тактики схвалення, несхвалення й тактику нейтральної оцінки. Усі похідні функціонують у неперформативних висловлюваннях.

Тактика схвалення формується префіксальними й відсубстантивно-конверсивними похідними [Додаток А: табл. 42]. Перші утворюються за такими словотвірними моделями: **en-** + V → V; **re-** + V → V. **Префікс en-** належить до категорії каузативності (повноти охоплення дією) і приєднується до субстантивної ТО ЛСГ „назви стану речей у природі”, напр., *endanger*.

191. [...] *there was that much of the Hindu in him, he would never have endangered the life of a fly* (GGQA).

Автор застосовує тактику схвалення при описі характеру персонажа. Читач може правильно інтерпретувати задум автора лише на основі пресупозиції, що мирне співіснування всього живого на землі є основою гармонії природи.

Тактика несхвалення представлена, як це видно з таблиці 42 додатка А, афіксальними й конверсивними похідними. Перші утворюються за такими словотвірними моделями: **un₂-** + N → V; N + **-ize** → V; **Adj** + **-en** → V. **Суфікс -en** має характеристики категорії каузативності (набуття ознаки, наділення ознакою) і приєднується до ад'єктивної ТО ЛСГ „позначення психолого-фізіологічних станів”, напр., *stiffen*. Префікс **un₂-** належить до категорії заперечення (позбавлення) і сполучається з субстантивною ТО „назви характеристик предметів та об'єктів”, напр., *unburden*.

192. *While the American was unburdening herself of her requirements, which sounded comprehensive and expensive, Egg managed to make an unobtrusive exit [...]* (ACMTA).

Пейоративна конотація похідного *unburden*, яка і визначає позначення ним тактики несхвалення, створюється за рахунок контексту живання похідного (*requirements, which sounded comprehensive and expensive*).

Тактика нейтральної оцінки представлена, як це видно з таблиці 42 додатка А, префіксальним та відсубстантивно-конверсивними похідними, напр.,

193. *For the first half of the meal he sat in gloomy silence. Toward the latter half he unbosomed himself to me apparently under the impression that I was one of his oldest friends* (ACTD).

Префіксальне похідне *unbosom* утворюється за допомогою префікса *un*₂, який належить до категорії заперечення (позбавлення), і сполучається з субстантивною ТО ЛСГ „назви почуттів”.

Найчастотнішими відсубстантивними конверсивами, які беруть участь у формуванні тактики нейтральної оцінки, є такі одиниці: *eye, race, rest*, напр.,

194. *Odd, he thought, since he hadn't yet officially filed anything in federal court. He jumped in his car and **raced** to Jackson* (JGC).

Відсубстантивний конверсив *race* належить до дієслів руху (способу, характеру руху) і передає значення невербальної дії персонажа в експресивно забарвленому неперформативному висловлюванні.

МА **зацікавлення** представлений тією частиною вживань відсубстантивно-конверсивного похідного *wonder*, яка пов'язана з мисленневою діяльністю мовця, його розміркуваннями, бажанням отримати певну інформацію. При цьому мовець лише повідомляє про свою зацікавленість певним об'єктом, не спонукаючи адресата відреагувати на його МА, як це має місце у МА зацікавлення інтерогативно-імплікаторного типу, для позначення якого дуже часто вживається похідне *wonder*. Відмінною рисою між імплікаторним МА особистого ставлення та МА зацікавлення репрезентативно-імплікаторного іллокутивного класу є те, що перший МА виражає лише недовіру, здивування, але не містить, на відміну від останнього, репрезентативний компонент – повідомлення, надання інформації. Отже, МА зацікавлення репрезентативно-імплікаторного прагматичного типу позначається, згідно даних таблиці 43 додатка А, лише одним доволі продуктивним відсубстантивно-конверсивним похідним *wonder*, яке реалізується у трьох стратегіях: **ініціативній, реактивній та описовій**, а також у трьох тактиках: **схвалення, несхвалення й нейтральної оцінки**, напр.,

195. *Tens of thousands of the young kill themselves every year. A pity. I **wondered** if it could be some kind of Darwinian design, getting rid of the ones unsuited for the rest of the ride* (JMLSR).

Відсубстантивно-конверсивне похідне *wonder* позначає тактику несхвалення у формі неперформативного висловлювання. Пейоративну конотацію похідне набуває у контексті його вживання (*Tens of thousands of the young kill themselves every year; a pity; getting rid of the ones unsuited for the rest of the ride*).

МА розмірковування/припущення базується на описі мисленнєвої діяльності комунікантів у експресивно-забарвленій формі, що й відрізняє цей МА від аналогічних актів репрезентативного прагматичного типу. Оскільки про виконання цього МА читач художнього твору у більшості випадків дізнається зі слів автора, то превалюючою стратегією введення цього акту у текст є описова, хоча наявний також і випадок уживання мовцем реактивної стратегії. **Реактивна стратегія** реалізується через **тактику схвалення**, яка, у свою чергу, виражається відсубстантивним конверсивом *love* в імпліцитно-перформативному висловлюванні [див. прикл.: 123]. **Описова стратегія** експлікується через **тактики несхвалення й нейтральної оцінки**. Обидві тактики реалізуються відсубстантивними конверсивами у неперформативних висловлюваннях [Додаток А: табл.44], напр.,

196. *The ship could be hundreds of miles from the position they were winging their way to, and they would never find it* (SCI).

Відсубстантивний конверсив *wing* належить до дієслів руху (способу, характеру руху) і позначає тактику несхвалення, за допомогою якої виражаються міркування головного героя. Форма неперформативного висловлювання свідчить про те, що відбувається не вербальна, а мисленнєва діяльність комунікантів.

МА передбачення виражає впевненість мовця у діях, які повинні відбутися у майбутньому. Мовець передає свій МА в експресивно забарвленій формі, що відрізняє його від аналогічного акту репрезентативного прагматичного типу. Впевненість мовця у майбутніх діях відрізняє цей акт від попереднього МА припущення, де адресант на основі власних фонових знань лише здогадується про можливі дії, які можуть слідувати або передувати акту мовлення.

МА передбачення реалізується за допомогою трьох **стратегій: ініціативної, реактивної та описової**, кожна з яких виражається за допомогою двох тактик: схвалення і несхвалення. Переважна більшість похідних, які позначають цей МА є відсубстантивними конверсивами, що функціонують в імпліцитних перформативних актах.

Тактика схвалення передається похідними з позитивною семантикою, напр., *worship* [Додаток А: табл. 45],

197. *“The world has cried out against us both but it has always worshipped you. It always will worship you”* (OWPDG).

Відсубстантивний конверсив *worship* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження емоцій) і передає передбачення, яке стосується адресата. Розмова відбувається у симетричній ситуації, у неформальній обстановці і імпліцитний перформативний акт, у якому функціонує похідне, якнайкраще підходить для вираження тактики схвалення за наявних умов.

Тактика несхвалення реалізується дієсловами з пейоративним значенням, напр.: *queer, curse, ruin, fire*. Похідні, які формують цю тактику, утворюються за допомогою суфіксації та конверсії, напр.,

198. *Mrs. Ratched shall line us against the wall, where we'll face the terrible maw of a muzzle-loading shotgun which she has loaded with Miltowns' Thorazines! Libriums! Stelazines! And with a wave of her sword, blooie! Tranquilize all of us completely out of existence* (KCN).

Суфіксальне похідне *tranquilize* утворено за допомогою сполучення поспозитивного форманта *-ize*, який належить до категорії каузативності (надавати певну властивість, обробляти з певною метою), з ад'єктивною ТО ЛСГ „позначення психолого-фізіологічних станів”.

Відсубстантивний конверсив *line* належить до дієслів діяльності (впливу на людей із метою виявлення нерівного соціального статусу). За допомогою цих похідних, які формують тактику несхвалення описової стратегії, автор описує думки одного з головних героїв, який передбачає жакливу розправу головної медсестри з пацієнтами лікарні, що влаштували вечірку під час її відсутності.

199. *“Well, you see, he's got a queer mean nature. Marrying Merton, he'd feel, was perhaps a kind of leg up for me – so then naturally he'd queer the pitch”* (ACTD).

Відад'єктивний конверсив *queer* належить до дієслів на позначення почуттів (фізичного вираження емоцій). За допомогою цього похідного жінка передбачає несхвальне ставлення свого чоловіка з приводу її виходу заміж за багатшого та більш відомого аристократа. Імпліцитний перформативний акт слугує формою вираження цього МА. Уживання саме цієї форми пояснюється неофіційним характером бесіди, де комуніканти є взаємозалежними й дотримуються принципу кооперації.

МА іронії є складним актом, у якому експліцитно дається позитивна оцінка, а імпліцитно, і це є важливішим, об'єкт оцінюється

негативно. Саме тому всі три стратегії вираження цього МА реалізуються через **тактику несхвалення**. Ця тактика виражається, як це видно з таблиці 46 додатка А, афіксальними та відсубстантивно-конверсивними похідними.

Префіксальні похідні утворюються за допомогою префіксів *be-* та *dis-*. Префікс *be-* належить до категорії оцінності (інтенсифікації) і приєднується до ТО ЛСГ „дієслова на позначення почуттів (фізичне вираження емоцій)”, напр., *bemoan*.

200. *In addition, with indomitable energy she conducted a question-and-answer agony column of nauseating intimacy entitled “Tina Tingle’s Tribune”, wherein the queries fell automatically into one of two categories: the first anticipating the bliss of the married state, the second **bemoaning** its miseries* (AJCNL).

У наведеному прикладі похідне *bemoan* функціонує у неперформативному висловлюванні. Іронія автора переходить у нищівний сарказм, що підтверджується й контекстом (*agony column; nauseating intimacy; bemoaning its miseries*).

В утворенні **суфіксальних похідних** беруть участь постпозитивні форманти *-en* та *-ize* [див. прикл.: 122]. Усі похідні, утворені **конверсивним** способом словотворення, які формують тактику несхвалення переважно описової стратегії, є відсубстантивними дієсловами часто з інгерентною пейоративною семантикою, напр.: *doll up, fiddle, jerk, swivel, thumb*.

201. *Belle **was** always **dolling up** in her mother’s old clothes and asking if she looked at all like Ava Gardner or Marilyn Monroe or any other women she had seen lately in a movie, and of course she never did* (WSSS).

Відсубстантивний конверсив *doll up* належить до дієслів побутової семантики (одягатися) і вказує на іронію автора з приводу манери поведінки описуваної особи у формі неперформативного висловлювання.

МА докору являє собою м’яку форму критики у колі добре знайомих людей, яка спрямована на виправлення незначних вад, що не складають небезпеки для суспільства. Цей МА реалізується за допомогою **ініціативної** та **реактивної стратегій** через **тактику несхвалення**. Ця тактика виражається відсубстантивно-конверсивними похідними в імпліцитно-перформативних висловлюваннях, напр.,

202. *“There was plenty. I crammed it full before I started. Those bastards in Tanyin **have syphoned** it out. I ought to have noticed”* (GGQA).

Відсубстантивний конверсив *surphon* належить до дієслів діяльності (дії, спрямованої на зміну якості, руйнування) і позначає МА звинувачення осіб, які викачали бензин із машини, щоб репортер і його друг не могли доїхати додому і залишилися ночувати на півдорозі серед повстанців, що означало смертельну небезпеку.

Усі кількісні дані прагматичного функціонування похідних репрезентативно-імплікаторного іллокутивного класу зведено нами у таблиці 9 додатка Б. З таблиці видно, що до ядрових МА цього прагматичного типу належать **МА експресивного висловлювання, емоційно-оцінного опису дій персонажів і зацікавлення**. Усі три виділені нами стратегії – ініціативна, реактивна й описова є основними, проте вони мають різну поширеність у МА. **Ініціативна й реактивна стратегії** найбільш частотні у вираженні МА експресивного висловлювання, тоді як для МА емоційно-оцінного опису дій персонажів та МА зацікавлення характерна реалізація за допомогою **описової стратегії**. До ядра тактик передавання репрезентативно-імплікаторних МА відносимо **тактики несхвалення, схвалення і нейтральної оцінки**. Перша з них виявляє найвищу частотність уживання, що пояснюється наданням переваги комунікантами пейоративній оцінці об'єктів навколишньої дійсності. Усі три перформативні форми є центральними, але вони мають тенденцію до переважного функціонування у тих чи інших МА. Так, експліцитні перформативні акти найбільш характерні для МА зацікавлення; імпліцитні – до МА експресивного висловлювання, передбачення, докору та звинувачення; неперформативні виловлювання найчастіше застосовуються комунікантами у вираженні МА емоційно-оцінного опису дій персонажів, розмірковування/припущення та іронії. До ядра способів словотворення, які беруть участь в утворенні іллокутивів цього прагматичного типу, належить конверсія (модель $N \rightarrow V$); афіксація і дериваційні моделі $Adj \rightarrow V$, $Adv \rightarrow V$ є периферійними. Префіксальні іллокутиви характеризують лише МА експресивного висловлювання й емоційно-оцінного опису дій персонажів, а суфіксальні похідні, крім того, передають також і МА іронії, докору. Основними словотвірними формантами є префікси *dis-*, *re-*, *un₂-* та суфікси *-ize*, *-en*.

Висновки до розділу 2

1. Похідні іллокутивні дієслова є головною складовою частиною МА у художньому творі, в якому репрезентовані всі умови для успішного функціонування різних за структурою та способом словотворення дериватів. Похідні дієслова визначають КС, називають її учасників, указуючи на весь спектр умов реалізації МА.

2. Запропонована нами класифікація іллокутивів складається з шести груп дієслів: репрезентативів, директивів, інтерогативів, комісивів, дескриптивів та імплікаторів на тій підставі, що вони адекватно передають потенційні іллокутивні сили МА повідомлення, наказу, прохання, пропозиції, запитання, обіцянки, гарантії, опису умов перебігу КС, емоційного ставлення мовця до пропозиції висловлювання.

3. Ядровими мовленнєвими актами **репрезентативного прагматичного типу** є МА повідомлення й опису. У вираженні МА повідомлення, передбачення основною є реактивна стратегія; ініціативна стратегія є близькою до ядра, а описова – периферійна, на відміну від МА опису, планування (міркування), у яких вона є ядровою. В експлікації МА вираження власної думки (припущення) головними є описова й реактивна стратегії. Основними тактиками МА повідомлення, опису, вираження власної думки (припущення), планування (міркування) є несхвалення та нейтральна оцінка. У вираженні МА передбачення остання є основною. Найчастотнішою перформативною формою виявилися: імпліцитні перформативні акти для передавання іллокутивної сили МА повідомлення та неперформативні висловлювання - для МА опису й планування: (міркування). МА передбачення й вираження власної думки (припущення) реалізуються за допомогою обох типів висловлювань. Ядровим способом словотворення для всіх репрезентативів є конверсія (модель $N \rightarrow V$), афіксація наближена до ядра, тоді як скорочення є периферійним. Серед найпродуктивніших засобів словотворення відзначимо префікси: re-, dis-, fore- (для вираження МА передбачення) та суфікси -ize, -en. У реалізації МА вираження власної думки (припущення), планування, розмірковування афіксальні похідні є малохарактерними.

4. Найважливішими МА **прескриптивного типу** є власне спонукування й наказ, які реалізуються через тактику прямого контролю в імпліцитно-перформативних і неперформативних

висловлюваннях. З **реквестивних ДМА** головними є акти прохання й питання дозволу, які експлікуються тактиками опосередкованого та прямого контролю з незначним переважанням першої в імпліцитно- перформативних висловлюваннях. У **сугестивних ДМА** ядровими є МА власне пропозиції та МА застереження, які реалізуються переважно за допомогою тактики прямого контролю в імпліцитних перформативних актах. Конверсивна модель $N \rightarrow V$ належить до ядра, інші моделі конверсії, а також афіксація і скорочення є периферійними.

5. У художній літературі мовці надають перевагу тактиці прямого запиту інформації для полегшення інтерпретації адресатом **інтерогативних МА**. Близькою до ядра є тактика припущення, а решта – периферійні. Єдиною перформативною формою є імпліцитні перформативні акти, що зумовлено нехарактерністю експліцитної форми вираження цього МА в сучасній англійській мові та неможливістю неперформативного вираження. Основним способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$), що спричинено, на нашу думку, широким її поширенням в англійській мові. Префіксація та словоскладання є периферійними, проте серед префіксальних похідних найбільш продуктивними є ті, що утворені за допомогою префікса *dis-*.

6. Ядровими **МА комісивного прагматичного типу** є акти обіцянки й гарантії, оскільки саме вони найповніше узагальнюють іллокутивну мету комісивів. Якщо для **МА обіцянки** найпоширенішою є тактика зобов'язання виконати/не виконати певну дію, то для **МА гарантії** найчастотнішою є тактика запевнення. Два ядрових акти функціонують у трьох перформативних формах, проте комуніканти надають перевагу імпліцитним перформативним актам як найбільш „демократичній”, неофіційній формі вираження іллокутивних актів у симетричних МА. При абсолютному переважанні відсубстантивних конверсивів серед префіксальних похідних найбільш поширеними є ті, що утворені за моделлю $re- + V \rightarrow V$.

7. Обидві тактики вираження **дескриптивів** – кооперативна та конфліктна – належать до ядра, однак перша з них є більш частотною ніж остання, що зумовлено бажанням комунікантив дотримуватися в бесіді принципу ввічливості та взаєморозуміння. Основною формою вираження є неперформативні висловлювання. До ядра способів утворення дескриптивів належить конверсія (моделі

$N \rightarrow V$ та $Adj \rightarrow V$), а також афіксація. Словоскладання, скорочення й конверсивна модель $Adv \rightarrow V$ є периферійними. Найчастотнішими словотвірними формантами виявилися префікси: un_2- , $re-$, $dis-$ і суфікс $-en$.

8. Основними актами **імплікаторного прагматичного типу** є МА особистого ставлення й емоційно-оцінного опису дій персонажів. Ініціативну, реактивну й описову стратегії відносимо до ядра. Вони реалізуються переважно за допомогою тактик схвалення, несхвалення або байдужого ставлення. Експліцитні, імпліцитні й неперформативні висловлювання характерні для функціонування МА особистого ставлення та вибачення. МА подяки реалізується тільки в експліцитному перформативному акті, тоді як акти докору, компліменту й ритуальний – в імпліцитному. МА іронії, сарказму виражається імпліцитними й неперформативними висловлюваннями, а МА емоційно-оцінного опису дій персонажів тільки останніми. Конверсивна модель $N \rightarrow V$ є основною для всіх МА імплікаторного типу. До периферійних способів утворення іллокутивних дієслів належать афіксація, словоскладання, зворотна деривація та конверсивні моделі $Adj \rightarrow V$, $Int \rightarrow V$. Найчастотнішими словотвірними формантами є префікс $dis-$ та суфікс $-ize$.

9. Ядровим **МА інтерогативно-імплікаторного іллокутивного класу** є МА емоційного запитання, який реалізується за допомогою основних тактик зацікавлення і припущення/міркування. Іллокутиви, що виражають першу тактику, функціонують в імпліцитних перформативних актах, тоді як для останньої більш характерною є неперформативна форма вираження. У дослідженні аргументується причина цієї відмінності функціонування. Ядровим способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$) для всіх МА інтерогативно-імплікаторного прагматичного типу; у МА докору/звинувачення близькою до ядра є афіксація, а у МА іронії префіксація належить до ядра. Найчастотнішим словотвірним формантом є префікс $dis-$, який бере участь в утворенні похідних іллокутивів, що позначають МА емоційного запитання та іронії.

10. Ядровими **МА директивно-імплікаторного іллокутивного класу** є МА спонукання, прохання та пропозиції. До ядра стратегій вираження МА цього прагматичного типу належить „прямий контроль” і лише при передаванні **МА пропозиції ядровою** є стратегія опосередкованого контролю, що зумовлено

низькою категоричністю останнього. Тактика емоційного опису є найважливішою у вираженні абсолютної більшості актів цього типу. Винятками є **МА заборони, наказу, погрози, іронії**, де головною є тактика несхвалення, а також етикетні формули, для експлікації яких комуніканти застосовують тактику схвалення. Це пояснюється особливостями іллокутивної мети кожного з МА. Основною перформативною формою є імпліцитні перформативні акти, проте МА примусу виражається у формі неперформативних висловлювань. Ядровим способом словотворення є конверсія (модель $N \rightarrow V$). До периферійних належать афіксація, редуплікація та модель $Adj \rightarrow V$. Серед префіксальних похідних найчастотнішим дериваційним формантом є суфікс *-ize*.

11. До ядрових актів **репрезентативно-імплікаторного прагматичного типу** належать МА експресивного висловлювання, емоційно-оцінного опису дій персонажів і зацікавлення. Ініціативна, реактивна й описова стратегії є основними, проте вони мають певну прагматичну зумовленість функціонування. Ініціативна й реактивна стратегії найбільш частотні у вираженні **МА експресивного висловлювання**, тоді як для **МА емоційно-оцінного опису дій персонажів і зацікавлення** характерна реалізація за допомогою описової стратегії. До ядра тактик передавання репрезентативно-імплікаторних МА відносимо схвалення, несхвалення й тактику нейтральної оцінки. Усі три перформативні форми є частотними, а їхнє функціонування у тих чи інших МА є прагматично зумовленим. Так, експліцитні перформативні акти найбільш характерні для МА зацікавлення; імпліцитні – до МА експресивного висловлювання, передбачення, докору та звинувачення; неперформативні висловлювання найчастіше застосовуються комунікантами у вираженні МА емоційно-оцінного опису дій персонажів, міркування, припущення та іронії. До ядра способів словотворення, які беруть участь в утворенні іллокутивів цього прагматичного типу, належить конверсія (модель $N \rightarrow V$); афіксація і дериваційні моделі $Adj \rightarrow V$, $Adv \rightarrow V$ є периферійними. Префіксальні іллокутиви позначають лише перші два зазначені вище МА, а суфіксальні похідні, крім того, передають МА іронії, докору. Ядровими словотвірними морфемами є префікси *dis-*, *re-*, *un₂-* і суфікси *-ize*, *-en*.

12. Основні положення другого розділу роботи викладені нами у публікаціях [51; 52; 53; 54; 55; 56; 57].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Звернення до комплексного вивчення похідного дієслова в різних мовленнєвих актах під кутом зору головного призначення природної мови – бути ефективним засобом спілкування між людьми – дозволило виявити деякі невідомі до цього часу прагматичні особливості деривата, що визначають його статус як мовної одиниці, викликаной та обумовленої комунікацією. Виходячи з того, що базовою функцією мови є комунікативна, на її реалізацію спрямовані всі мовні ресурси, серед яких особливе місце займає словотворення, що характеризується тісними зв'язками з іншими лінгвістичними феноменами. У дослідженні потенцій словотворення у тексті як основній одиниці комунікації, в оцінці прагматично зумовлених похідних одиниць з урахуванням їхньої структури й семантики у різних мовленнєвих актах і полягає вивчення комунікативної функції різних за характером та способом утворення дериватів.

Одним із найважливіших досягнень комунікативних досліджень, що проводилися на матеріалі художніх текстів, є їхній розгляд не тільки як результату мовленнєвої діяльності, але й насамперед як складних актів з певною метою та наслідками. Художні тексти при цьому представлені як перетворені мовленнєві акти, що дозволяють комунікації з окремого акту змінюватися у суспільно усвідомлений продукт, породжений гносеологічною орієнтацією свідомості людини, зумовленої намаганням імітувати реально-вигаданий світ за домовленістю між автором і читачем.

У монографії вперше здійснено спробу закласти основи вивчення англійського словотворення не як цілісної системи похідних одиниць, а в ситуативно зумовлених мовленнєвих актах, що дало змогу виявити й описати цілий ряд прагматично орієнтованих моделей і компонентів семантики, які ще не стали предметом окремого дослідження. Новим є також започаткована в роботі методика проведення такого типу досліджень, яка може бути при відповідній модифікації перенесена і на вивчення інших мов.

Проведене дослідження показало, що активний та цілеспрямований характер комунікативно-пізнавальної діяльності людини не обмежується тим, що слово виконує роль тільки звичайної етикетки

для позначення предметів та явищ об'єктивної дійсності, думок людини про них. Воно також є носієм великого за обсягом комунікативного заряду, який орієнтує мовця на різноманітне вживання одного й того ж самого слова та дозволяє йому одночасно свідомо, а не механічно оперувати лексемами, творчо пристосовуючи їх до адекватного висловлення думки в кожному конкретному мовленнєвому акті. Виявити можливості словотворення, його прагматично зумовлений потенціал можна лише у процесі реалізації дериваційних одиниць в акті комунікації, що передбачає їхнє вивчення у тексті, в якому відображаються процеси відбору, сполучення, вживання всієї сукупності мовних засобів. Ступінь збігу спільних фонових знань також визначає адекватне мовне оформлення інформації, що передається комунікантом для уникнення комунікативних невдач, які можуть перешкоджати реалізації його прагматичної мети. З викладеного вище стає очевидним, що як словотвірні засоби, так і моделі утворення дериватів мають **вибірковий** характер, спеціалізуючись у прагматичному плані перш за все на обслуговуванні тих похідних структур, які найадекватніше і найповніше виражають інтенції мовця в конкретній КС.

Ознайомлення з європейським та англо-американським тлумаченням терміна „прагматика” виявило їхні відмінні риси, які полягають у різному обсязі екстралінгвальної інформації, носієм якої він виступає. У дослідженні ми виходили з дефініції прагматики як науки, що визначає вибір, розподіл і сполучення, а в цілому організацію мовних засобів для передавання змісту тексту, а також характеру впливу різноманітних мовних одиниць на учасників комунікації.

Спектр прагматичної інформації слова охоплює: експресивність, емотивність, оцінність, образність та інтенсивність. Окреме слово може одночасно містити в собі одне, два або цілий ряд прагматичних компонентів, які складають конотацію. Вона має спільні риси з прагматикою, проте є вужчою, оскільки прагматичні компоненти вказують, крім настанови та суб'єкта мовлення, ще й на умови комунікації та тональність КС. Незважаючи на певні відмінності у тлумаченні прагматичної інформації слова, спільним залишається те, що поняття експресивності ширше за поняття емотивності, і між ними встановлюється відношення співвіднесеності, а не взаємозамінності, тобто експресивність включає й інші елементи.

За критерієм комунікативного наміру запропонована класифікація іллокутивів, яка включає шість груп дієслів, що позначають моноіллокутивні МА (ті, що виражають одну іллокутивну силу) та три полііллокутивні МА (гібридні МА, які одночасно передають дві іллокутивні сили). До перших належать: репрезентативи, директиви, інтерогативи, комісиви, дескриптиви й імплікатори; друга група включає: інтерогативно-імплікаторний, директивно-імплікаторний і репрезентативно-імплікаторний прагматичні типи.

Поряд із прагмаконтекстом, який являє собою ієрархію комунікативних програм для створення й інтерпретації висловлювання, було виділено горизонтальний і вертикальний контексти. Перший складає сукупність одиниць одного ярусу комунікативної підсистеми, а другий – одиниці різних мовних рівнів, а також екстралінгвальних факторів. Останній відіграє значну роль в адекватному декодуванні імпліцитних смислів висловлювань.

Для адекватної інтерпретації висловлювання було виділено поняття прагматичної настанови тексту, що реалізується у його загальному призначенні, виді та жанрі тексту. Відповідно до іллокутивної мети мовленнєвих актів різного типу прагматичною настановою може бути повідомлення, запитання, наказ, прохання, пропозиція, обіцянка, привітання та інші. Спорідненим із прагматичною настановою є поняття іллокутивної структури тексту, яке відрізняється від першого тим, що воно не лише експлікує комунікативні наміри, але й відображає світ мисленнєвих дій автора тексту з метою приведення у відповідність свого ходу думок з аналогічною й адекватною дією думок адресата.

Експліцитна перформативна форма вираження мовленнєвих актів, є доволі рідким явищем і вживається переважно у ситуаціях напруженого емоційного стану одного з комунікантів. Адресант експліцитно виражає іллокутивну мету висловлювання для полегшення його інтерпретації адресатом. Ця форма є найбільш характерною для репрезентативних МА вираження власної думки (припущення), комісивних – обіцянки, гарантії, імплікаторних – особистого ставлення, подяки, вибачення та репрезентативно-імплікаторного МА зацікавлення.

Особливістю імпліцитних перформативних актів є те, що адресат повинен сам визначити іллокутивну мету актуального

висловлювання. Здійснюючи імпліцитно-перформативне висловлювання, адресант виходить із припущення про те, що контекст та спільні фонові знання будуть достатніми для правильної інтерпретації висловлювання, тобто адресат декодує саме той смисл, який був раніше закодований адресантом. Імпліцитні перформативні акти є найбільш поширеною формою вираження МА, яка характерна майже для всіх прагматичних типів за винятком дескриптивів.

Неперформативні висловлювання описують мовленнєві акти у минулому, при цьому автор художнього твору віддає перевагу вживанню непрямої мови, узагальнюючи іллокутивну мету. Ця перформативна форма поширюється на всі прагматичні типи, зокрема, дескриптивний МА опису виражається лише неперформативними висловлюваннями.

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що прагматичні типи з найбільшою розгалуженістю мовленнєвих актів, як наприклад, директивний (14 МА) і директивно-імплікаторний (13 МА), мають слабо розвинену систему стратегій і тактик їхнього вираження. З іншого боку, інтерогативно-імплікаторний (4 МА) та інтерогативний (1 МА) іллокутивний класи, які передають незначну кількість актів, реалізуються за допомогою широкого вибору стратегій і тактик.

Найбільш продуктивним способом словотворення, за допомогою якого утворюються іллокутивні дієслова англійської мови, є конверсія, зокрема дериваційна модель $N \rightarrow V$. Вибірка відсубстантивних конверсивів нараховує 85,83% від загальної кількості похідних, що свідчить про найбільшу продуктивність цієї прагматично орієнтованої моделі словотворення у сучасній англійській мові, зокрема в утворенні іллокутивних дієслів репрезентативного, директивного, інтерогативного, комісивного, імплікаторного, директивно-імплікаторного й репрезентативно-імплікаторного прагматичних типів. Для порівняння зауважимо, що афіксальні похідні складають лише 9,54%, з яких більша частина (6,67%) – це префіксальні деривати. Вони входять до ядра утворення дескриптивних та інтерогативно-імплікаторних актів. Найчастотнішими відсубстантивними дієсловами репрезентативного прагматичного типу виявилися: *act, answer, notice, fancy, figure*; директивного – *mind, force*; інтерогативного – *notice*; комісивного – *promise*; дескриптивного – *hand, head, point, rest, smoke, study*; імплікаторного – *care*,

love, matter, mind, thank; інтерогативно-імплікаторного – *wonder*; репрезентативно-імплікаторного – *care, love, wonder*. Серед директивно-імплікаторних похідних конверсивів важко виділити найпоширеніші лексеми через їхню низьку частотність. Результати дослідження також указують на те, що зазначені вище деривати, а також цілий ряд інших виявляють тенденцію до функціонування у МА різних іллокутивних класів, а наведені вище дані свідчать тільки про переважну належність до певного прагматичного типу.

Основними словотвірними формантами у досліджених нами МА є префікси *re, dis-* та суфікси *-ize, -en*. Вони виявляють тенденцію до утворення похідних, які функціонують у певних прагматичних типах. Так, похідні з префіксами *re-, dis-* позначають переважно репрезентативні, інтерогативні, дескриптивні й репрезентативно-імплікаторні МА. Префікс *re-* бере активну участь в утворенні похідних, які передають у більшості випадків комісивні МА, а префікс *dis-* виявляє тенденцію до утворення дериватів імплікаторного й інтерогативно-імплікаторного іллокутивного класів. Суфіксальні похідні з постпозитивними формантами *-ize, -en* формують репрезентативні, дескриптивні, імплікаторні, інтерогативно-імплікаторні й репрезентативно-імплікаторні акти мовлення. Для вираження директивно-імплікаторних МА вживаються переважно деривати з суфіксом *-ize*. Директивні іллокутивні акти позначаються майже виключно конверсивними похідними. Це свідчить про те, що в сучасній англійській мові намічається тенденція, пов'язана зі спеціалізацією афіксів по обслуговуванню тих чи інших МА.

Між ЛСГ похідної та твірної основ і належністю деривата до певного прагматичного типу виявлена певна закономірність. Дієслова, що виражають розумову діяльність, функціонують у складі репрезентативних, імплікаторних і дескриптивних МА; уживання дієслів комунікації залежить від наявності у висловлюванні конотативного забарвлення; дієслова почуттів характеризують імплікаторні або гібридні МА, а дієслова на позначення руху та робочих операцій актуалізуються в іллокутивних актах дескриптивного й репрезентативного прагматичного типів.

Перспективним напрямком для подальших наукових пошуків в обраній нами темі дослідження вважаємо комплексний

когнітивно-прагматично-актомовленневий порівняльний аналіз словотвірної системи англійської мови на матеріалі текстів різних стилів із подальшим виявленням їхніх порівняльно-зіставних характеристик. Неабиякий науковий інтерес, на наш погляд, може представляти різножанрова стратифікація мовленневих актів, утворених з участю різних способів словотворення як в англійській, так і інших мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агаханянц Л.С. Прагматический компонент содержания слова и особенности его актуализации в тексте. – Ташкент: ФЛН, 1989. – С. 18–21.
2. Азнаурова Э.С. Прагматика художественного слова. – Ташкент: ФЛН, 1988. – 119с.
3. Александрова О.В. Проблема дискурса в современной лингвистике // Когнитивно-прагматические аспекты лингвистических исследований: Сб. науч. тр. / Калининградский университет. – Калининград: КГУ, 1999. – С. 9–13.
4. Александрова В.Г. Участники вербального диалога с точки зрения коммуникативного лидерства // Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы / Матер. конфер. Ялта. 30 сентября – 4 октября 2002. – Симферополь: CLC, 2002. – С. 3–4.
5. Алексеева І.О. Семантика англійських дієслів із префіксами dis- та un- // Вісник Київського Національного Університету ім. Тараса Шевченка / Іноземна філологія. – Вип. 34-36. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, ВПЦ Київський університет, 2003. – С. 14–16.
6. Андрюхина Т.В. Стилистические возможности сложного слова и способы их развития в тексте: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГУ, 1987. – 20с.
7. Анипкина Л.Н. Оценочные высказывания в прагматическом аспекте // Филологические науки, 2000, № 2. – С. 58–65.
8. Апалат ГЛ. Структура, семантика і прагматика текстів-інтерв'ю (на матер. англomовної преси): Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНЛУ, 2003. – 19с.
9. Ардаматская С.Н. Акронимия как форма адаптивности языковой системы (на матер. англ. морской терминологии): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. –Л: ЛГУ, 1987. – 20с.
10. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования). – М.: Просвещение, 1990. – 300с.
11. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384с.
12. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз., 1981. т. 40. № 4. – С.356–367.
13. Арутюнова Н.Д. Об объекте общей оценки // Вопросы языкознания. – 1985. – №3. – С. 13–24.
14. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. – М.: Наука, 1988. – 339с.

15. Арутюнова Н.Д. Прагматика // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – С. 390.
16. Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В. Истоки, проблемы и категории прагматики. Вступительная статья // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1985. Вып. 16.– С. 3–25.
17. Архипов П.К. Семантика и номинативно-коммуникативные функции производных слов: Автореф. дис.... докт. филол. наук: 10.02.04. – Л.: ЛГУ, 1985. – 40с.
18. Арцишевська А.Л. Лінгвопрагматична типологія репрезентуючого компонента в системі форм репродукції чужої мови (на матер, англословних оповідань ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів: ЛНУ, 2001. – 20с.
19. Ашурова Д.И. Производное слово в свете коммуникационной теории языка. – Ташкент: ФЛН, 1991. – 97с.
20. Барба Л.В. Лінгвокогнітивні особливості текстової ситуації “злочин – відповідальність” у різних функціональних стилях сучасної англійської мови: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Одеса: Одеський держуніверситет ім. І.І. Мечнікова, 1999. – 17с.
21. Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики: Підручник. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2004. – 344 с.
22. Беженова И.С. Способы обозначения эмоций и их роль в структуре художественного текста (на матер, немецкоязычной худож. прозы): Автореф. ...канд. филол. наук: 10.02.04. – МГПИИЯ им. М. Тореза. – М., 1990. – 24с.
23. Беженова И.С. Прагматическая функция обозначения эмоций в художественном тексте // Прагматика и логика дискурса / Сб. науч. тр. – Ижевск: Издательство Удмуртского госуниверситета, 1991. – С. 30–36.
24. Безменова Л.Э. Функционально-семантические и прагматические особенности речевых актов (на материале комплиментов в современном англ. языке): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Самара, 2001. – 20с.
25. Безуглая Л.Р. К проблеме косвенных способов реализации РА // Вісник Харківського державного університету / Романо-германська філологія. – 1999. – №424. – С. 3–7.
26. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: Киевский университет им. Тараса Шевченко, 1997. – 300с.
27. Белодед О.Р. Структурно-семантические и коммуникативно-прагматические особенности высказываний благодарности (на матер, современного англ. языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – К.: КНУ, 1990. – 25с.
28. Беляева Е.И. Модальность и прагматические аспекты директивных речевых актов в современном английском языке: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1987. – 40с.

29. Бирюлин Л.А. Теоретические аспекты семантико-прагматического описания императивных высказываний в русском языке: Автореф. дис. ... докт. филол. наук. – СПб: Ин-т лингв. исследований РАН, 1992. – 41с.
30. Богданов В.В. Иллокутивная функция высказывания и перформативный глагол // Содержательные аспекты предложения и текста. – Калинин: КРУ, 1983. – С. 27–38.
31. Болдырев Н.Н. Структура и принципы формирования оценочных категорий // С любовью к языку / Сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М. – Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский госуниверситет, 2002. – С. 103–114.
32. Болотнова Н.С. Гармонизация общения и лексическая структура текста. – СПб: Образование, 1992а. – 55с.
33. Бондаренко Я.О. Дискурс акцентуированных мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі): Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНЛУ, 2002. – 20с.
34. Бондарко А.В. К вопросу о системе анализа аспектов языка и речи в функциональной грамматике // Традиционное и новое в русской грамматике / Сб. науч. статей памяти В.А. Белошапковой. – М.: Флинта, 2001. – С. 21–30.
35. Бондарко А.В. Телеологическая основа и каузальный аспект функций языковых средств // С любовью к языку / Сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М. – Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский госуниверситет, 2002. – С. 20–28.
36. Булыгина Т.В., Шмелёв А.Д. Языковая концептуализация мира (на матер. русской грамматики). – М.: Наука, 1997. – 574с.
37. БЭС Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В.И. Ярцева, 2-е изд. – М.: Научн. изд-во „Большая Российская Энциклопедия”, 1998. – 685с.
38. Вежбицкая А. Язык, культура, познание: Пер. с англ. – М.: Русские словари, 1997. – 416с.
39. Вендлер З. Иллокутивное самоубийство // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – С. 238–250.
40. Винокуров А.М. Субстандартная суффиксация в английском языке США: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ, 1981. – 20с.
41. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. – М.: ИЯ РАН, 1985. – 228с.
42. Вольф Е.М. Эмоциональные состояния и их представления в языке // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов. – М.: ИЯ РАН, 1989. – С. 55–75.
43. Вольф Е.М. Функциональная семантика. Главы из книги. // Функциональная семантика.: Оценка, экспрессивность, модальность. In Memoriam E.M. Вольф. – М.: Институт языкознания РАН, 1996. – С. 137–167.

44. Воробьёва О.П. Эмотивность художественного текста и читательская рефлексия // Язык и эмоции. – Волгоград: Перемена, 1995. – С. 240–246.
45. Воронина М.Ю. Простой и сложный речевой акт: повествовательно-вопросительные сложносочиненные предложения современного русского языка // Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – Харків: Константа. – С. 67–70.
46. Воронков В.В. Прагматический аспект текста англоязычной публицистической журнальной статьи: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М. МГЛУ, 1991. – 20с.
47. Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англomовного медичного дискурсу (на матер, медичних текстів з проблематики ВІЛ/ СНІДу): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНУ, 2003. – 20с.
48. Вохрышева Е.В. Коммуникативные стратегии диалогического взаимодействия в новоанглийском языке: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. – СПб.: РГПУ имени А.И. Герцена, 2001. – 41с.
49. Вrabель Т.Т. Актуальні проблеми сучасної лінгвопрагматики // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства/ Зб. наук, праць. – Ужгород: Ліра, 2000. – Вип. 3. – С. 40–48.
50. Вrabель Т.Т. Основні особливості комплексного прагматичного аналізу мовленнєвих актів // Проблеми романо-германської філології / Зб. наук, праць. – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – С. 27–38.
51. Вrabель Т.Т. Перформативний аналіз англійського похідного дієслова // Проблеми романо-германської філології / Зб. наук, праць. – Ужгород: Патент, 2002а. – С. 22–29.
52. Вrabель Т.Т. Похідні перформативи у світлі теорії мовленнєвих актів // Мова і культура/ Матер, міжнар. наук, конфер. Київ. Червень 2001. – К.: Издательский Дом Дмитрия Бурого, 2002б. – Вип. 4. – т. III / 1. – С. 43–51.
53. Вrabель Т.Т. Анализ сложных речевых актов (на матер, производных глаголов английского языка) // Мова і культура / Матер, міжнар. наук, конфер. Київ. Червень 2002. – К.: Издательский Дом Дмитрия Бурого, 2002в. – Вип. 5. – т. III / 1. – С. 72–79.
54. Вrabель Т.Т. Функционирование префиксальных иллокутивов в речевых актах разных прагматических типов // „Функционирование русского и украинского языков в эпоху глобализации” / Матер, конфер. Ялта. 29 сентября-4 октября 2003. – Ялта: Издательство Доля, 2003а. – С. 69–71.
55. Вrabель Т.Т. Функціонування суфіксальних іллокутивів у мовленнєвих актах різних прагматичних типів // Проблеми романо-германської філології / Зб. наук, праць. – Ужгород: Патент, 2003б. – С. 46–59.

56. Врабель Т.Т. Словотвірні особливості функціонування мовленнєвого акту повідомлення // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес/ Матер, міжнар. наук, конфер. Чернівці. 24–25 листопада 2004. – Чернівці: Рута, 2004а. – С. 39–40.
57. Врабель Т.Т. Словотвірні особливості функціонування комісивних мовленнєвих актів. – Ужгород: Ліра, 2004б. – С. 44–51.
58. Вронская Ю.В. Когнитивно-прагматические особенности высказываний с глаголами речи в современном английском языке (в сопоставлении с современным русским языком): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. – Сравнительное исторически-типологическое и сопоставительное языкознание. – Екатеринбург: Екатеринбургский госуниверситет, 1998. – 20с.
59. Гагарина М.А. О прагматическом аспекте оценочных производных в немецком языке // Прагматика и типология коммуникативных единиц языка. – Днепропетровск: Днепропетровский госуниверситет, 1989. – С. 29–33.
60. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис. – М.: МГУ, 1986. – С. 3–51.
61. Гак В.Г. Эмоции и оценки в структуре высказывания и текста // Вестник МГУ. Сер. 9. Филология. – 1997. – № 3. – С. 87–95.
62. Гак В.Г. Языковые преобразования. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1998. – 768с.
63. Гедз С.Ф. Комунікативно-прагматичні особливості висловлювань з інтерогативним значенням у сучасній англійській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНУ, 1998. – 16с.
64. Герасимов В.И., Ромашко С.А. Прагматика устного общения // Звучащий текст. – М.: ИНИОН, 1983. – С. 173–217.
65. Гиндлина И.М. Экспрессивные словообразовательные средства в художественной речи и способы их передачи при переводе: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МПГУ, 1999. – 20с.
66. Гладуш Н.Ф. Повествовательные директивы в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – К.: КНУ, 1985. – 22с.
67. Гладь С.В. Эмотивность художественного текста: семантико-когнитивный аспект (на матер, англоязычной прозы): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – К.: КДЛУ, 2000. – 19с.
68. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: учебник для вузов / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: Инфра–М, 1997. – 272с.
69. Голик С.В. Функциональные особенности индивидуальной словообразовательной номинации // Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество / Матер, конфер. Ялта. 4-8 октября 1999. – Симферополь: СЛС, 1999. – С. 33–35.

70. Голованевский А.Л. Оценочность и её отражение в политическом и лексикографическом дискурсах (на матер, русского языка) // Филологические науки, 2002, № 3. – С. 78–87.
71. Голубкова Е.Е. Концептуальная структура глаголов движения в современном английском языке // С любовью к языку / Сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М. – Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский госуниверситет, 2002. – С. 327–332.
72. Гончарова Н.В. Аксіологічна структура англомовного діалогічного дискурсу (на матер, художньої прози): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНЛУ, 2002. – 19с.
73. Горелов И.Н. Невербальные компоненты коммуникации. – М.: Наука, 1980. – 104с.
74. Горелов И.Н. Коммуникация // Большой энциклопедический словарь “Языкознание”. – М.: Советская энциклопедия, 1998. – С. 233–235.
75. Городенська К.Г., Кравченко М.В. Словотвірна структура слова. – К.: Наукова думка, 1981. – 197с.
76. Графова Т.А. Смысловая структура эмотивных предикатов // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991. – С. 67–98.
77. Дейк Т.А. Ван Язык. Познание. Коммуникация / Сост. В.В. Петров, ред. В.И. Герасимов. – М.: Прогресс, 1989. – 312с.
78. Дейк Т.А. Ван Когнитивные и речевые стратегии выражения этнических предубеждений. – <http://src.nsu.ru/psych/intemet/bits/vandijkl.html>
79. Демьянков В.З. “Теория речевых актов” в контексте современной зарубежной лингвистической литературы // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. Вып. 17. – С. 223–234.
80. Демьянков В.З. Ошибки продуцирования и понимания (интерпретирующий подход) // Речевые приемы и ошибки: типология, деривация, функционирование. – М.: Ин-т языкознания РАН, 1989. – С. 22–34.
81. Долинин К.А. Имплицитное содержание высказывания // Вопросы языкознания. – М., 1983. – № 6. – С. 37–41.
82. Дорошенко А.В. Побудительные речевые акты и их интерпретация в тексте (на матер, английского языка): Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореца, 1985. – 26с.
83. Ейгер Г.В., Шевченко И.С. Принципы моделирования речевых актов // Вісник Харківського державного університету / Проблеми мови, мовленнєвої діяльності та викладання іноземних мов. – 1998. – № 406. – С. 51–62.

84. Ейгер Г.В., Шевченко И.С. Мотивационный потенциал речевых актов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2000. – №500. – С. 10–17.
85. Ерохина Т.В. Семантико-прагматический потенциал некоторых структурных типов высказывания в современном английском языке // Текст в функционально-стилевом аспекте/ Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза. – М., 1988. – Вып. 309. – С. 53–57.
86. Жук Л.Я. Приклад як тип тексту: лінгвостилістичні та прагматичні аспекти (на матер, англ, дидактичної літер.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – 20с.
87. Жуковець Г.Л. Лінгвопрагматичні особливості сучасного лейбористського дискурсу Великої Британії: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. – 20с.
88. Заботкина В.И. Семантика и прагматика нового слова (на матер, английского языка): Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГЛУ, 1991. – 40с.
89. Зацный Ю.А. Аналогия и некоторые словообразовательные процессы английского языка в 70-80 годы // Иностран. языки в высшей школе. – 1991. – Вып. 24. – С. 93–98.
90. Зацный Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя: Запорізький держуніверситет, 1998. – 431с.
91. Зацный Ю.А., Пахомова Т.О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя, 2001. – 242с.
92. Земская Е.А. Словообразование как деятельность. – М.: Наука, 1992. – 221с.
93. Изард К.Э. Психология эмоций: Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2000. – 464с.
94. Ильина С.Ю. Косвенная оценочность и средства её выражения в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Н. Новгород: НГУ, 1997. – 20с.
95. Имамутдинова Ф.Р. Функционально-когнитивный потенциал глаголов речи в русском и английском языках (на матер, ядерных компонентов сферы): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГЛУ, 1999. – 20с.
96. Ирисханова К.М. Фактор адресата как системообразующий параметр стиля // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза. – М., 1988. – Вып. 309. – С. 10–16.
97. Ищенко И.П. Соотношение семантики и прагматики производных слов (на матер, современного английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 1995. – 194с.
98. Карабан В.И. Сложные речевые единицы (прагматика английских асиндетических полипредикативных образований). – К.: Высшая школа, 1989. – 132с.

99. Карабан В.И. Речевые универсалии и универсальность сложных речевых актов // Вестник Киевского университета. Сер. Романо-германской филологии. – 1990. – Вып. 24.
100. Карасик В.И. Язык социального статуса. – М.: “Гнозис”, 2002. – 333с.
101. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – М., 1989. – 264с.
102. Карпова Е.В. Стратегии вежливости в современном английском языке (на матер, малоформатных текстах): Автореф. дис. ... канд. филол. наук.: 10.02.04. – СПб: РГПУ им. А.И. Герцена, 2002. – 17с.
103. Карпушина Е.Е. Грамматическая, прагматическая и интеракциональная вариативность вопросительных конструкций: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – СПб: РГПУ им. А.И. Герцена, 1992. – 17с.
104. Киселёва Л.А. Вопросы теории речевого воздействия. – Л.: ЛГУ, 1978. – 160с.
105. Киселёва Р.А. Структурные особенности авторских неологизмов и их стилистические функции (на матер, англ, и амер, сатирич. и комич. литературы XX в): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Л.: ЛГУ, 1989. – 20с.
106. Кифер Ф. О роли прагматики в лингвистическом описании // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1985. Вып. 16. – С. 333–348.
107. Кларк Г.Г., Карлсон Т.Б. Слушающие и речевой акт // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986 – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 270–321.
108. Ключко Д.Т. Семантико-стилистические особенности и прагматический потенциал итеративных образований современного английского языка: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Минск: МГУ, 1999. – 18с.
109. Кобозева И.М. “Теория речевых актов” как один из вариантов теории речевой деятельности // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 7–21.
110. Кобринна Н.А, Корнеева Е.А, Оссовская М.Л, Гузеева К.А. Грамматика английского языка. Морфология. Синтаксис. – СПб: Издательство Союз, 2000. – 495с.
111. Коваленко А.И. Вербальные и невербальные средства реализации статусно обусловленных отношений коммуникативного доминирования // Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – Харків: Константа. – С. 74–77.
112. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. – М.: Наука, 1980. – 149с.
113. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка. – М.: Наука, 1984. – 175с.
114. Колшанский Г.В. Лингвокоммуникативные аспекты речевого общения // Иностранные языки в школе – 1985 – № 1. – С. 10–14.
115. Комина НА Коммуникативно-прагматический аспект английской диалогической речи: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Калинин: Калининский госуниверситет, 1984. – 20с.

116. Конрад Р. Вопросительные предложения как косвенные речевые акты // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 349–384.
117. Коржева Л.Б. Мотивационная типология производного слова (на матер, суффиксальных новообразований английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1985. – 20с.
118. Коротких Е.Г. Структурный и семантико-прагматический аспекты лексико-словообразовательных комплексов зоонаименований (на матер, современного англ. языка): Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – Л.: ЛГУ, 1988. – 20с.
119. Косенко О.А. Прагматика словообразовательных процессов в современном английском языке: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1995. – 20с.
120. Космеда Т.А. Прагмалингвистика и терминология переводоведения // Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество / Матер, конфер. Ялта. 4-8 октября 1999. – Симферополь: СЛС, 1999. – С. 82–83.
121. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – К.: Видавничий центр Академія, 2000. – 368с.
122. Красных В.В. От концепта к тексту и обратно (к вопросу о психолингвистике текста) // Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология, 1998. № 1. – С. 53–69.
123. Красных В.В. Основы психолингвистики и теории коммуникации. – М.: Гнозис, 2001. – 270с.
124. Кругликова Г.Г. К семантике количественной оценки // Языковые единицы в речевой коммуникации / Межвуз. сб. науч. тр. – Л.: ЛГУ, 1991. – С. 82–89.
125. Крючкова О.Ю. Вторичная деминутивно-оценочная деривация: современное состояние и развитие. – Саратов: СГУ, 1991. – 87с.
126. Крючкова П.Г. Авторитарный дискурс (на матер, сучасної англійської мови): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – К., 2003. – 20с.
127. Кубрякова Е.С. Производное как особая единица языка // Теория языка. Англистика. Культурология. – М.: Наука, 1976. – С. 76–83.
128. Кубрякова Е.С. Части речи в ономаσιологическом освещении. – М.: Наука, 1978. – 114с.
129. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений: Семантика производного слова. – М.: Наука, 1981. – 200с.
130. Кубрякова Е.С. Коммуникативная лингвистика и проблемы семантики // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза, 1985. – Вып. 252. – С. 148.
131. Кубрякова Е.С. Глаголы действия через их когнитивные характеристики // Логический анализ языка. Модели действия. – М.: МГЛУ, 1992. – С. 84–115.

132. Кубрякова Е.С. Производное слово как языковая структура представления знаний // Английский лексикон и структуры представления знаний: Сб. науч. тр. МГЛУ. – Вып. 429. – М., 1994. – С. 9–35.
133. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX в. (опыт парадигматического анализа) // Язык и наука конца 20 в. – М.: Изд-во РГГУ, 1995. – С. 342–420.
134. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. – М.: МГЛУ, 1997. – 337с.
135. Кубрякова Е.С. В начале XX века (размышления о судьбах когнитивной лингвистики) // Когнитивная семантика: Материалы второй международной школы семинара. Ч. 1. – Тамбов: Тамбовский госуниверситет, 2000а. – С. 6–7.
136. Кубрякова Е.С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике. Обзор // Дискурс, речь, речевая деятельность. Функциональные и структурные аспекты: Сб. обзоров. – М.: ИНИОН, 2000б. – С. 7–25.
137. Кубрякова Е.С. Традиционные проблемы языкознания в свете новых парадигм знания. Материалы круглого стола. – М.: ИЯ РАН, 2000в. – С. 3–10.
138. Кубрякова Е.С. Слово в дискурсе (новые подходы к его анализу) // Текст и дискурс: традиционный и когнитивно-функциональный аспекты исследования. – Рязань: Рязанский госуниверситет, 2002. – С. 7–10.
139. Кузнецов В.Г. Прагматические маркеры апеллятивного текста // Текст как единица коммуникации. Сб. науч. тр. МГЛУ. – Вып. 371. – М.: МГЛУ, 1991. – С. 132–136.
140. Ладутько М.В. Экспрессивная функция морфем в поэтических текстах (на материале поэзии 20 века): Автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Минск, 1999. – 15с.
141. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика: Введение / Пер. с англ. В.В. Морозова и И.Б. Шатуновского; Под общ. ред. И.Б. Шатуновского. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 400с. – (Язык. Семиотика. Культура).
142. Лакофф Дж. Прагматика в естественной логике // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 439–470.
143. Ларина Т.В. Речевой акт “Приглашение” в английской и русской коммуникации (результаты эмпирического исследования) // Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы/ Матер, конфер. Ялта. 30 сентября – 4 октября 2002. – Симферополь: CLC, 2002. – С. 138–141.
144. Левицкий А.Э. Функциональные изменения в системе номинативных единиц современного английского языка: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. – К.: КГЛУ, 1999. – 40с.

145. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н. Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 685с.
146. Лиса Н.С. Структурні та лінгвопрагматичні особливості рекламного знака (на матер, англомовної реклами): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 18с.
147. Лисенко М.В. Место стратегий извинения в гармонизации межличностных отношений (на матер, английского языка): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – СПб: РГПУ имени А.И. Герцена, 1999. – 16с.
148. Литвинов П.П. Плаголы. Повышаем речевую готовность на английском: Учеб, пособие для самообразования. – М.: Яхонт, 2000. – 272с.
149. Ломова Т.М. Речевой акт сожаления // Современные прагмалингвистические исследования романских, германских и русского языков / Сб. науч, статей. – Воронеж: Издательство ВГУ, 1996. – С. 112–115.
150. Лосев А.Ф. Проблема художественного стиля. – К.: Киевская академия евро-бизнеса, 1994. – 276с.
151. Лукьянова Н.А. Экспрессивность в системе, словаре и речи // человеческий фактор в языке, языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991. – С. 157–178.
152. Мальцева О.Н. Описание языковой личности (конструктивный подход): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19. – общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика. – Краснодар: КГУ, 2000. – 20с.
153. Маслова В.А. К построению психолінгвістической модели коннотации // Вопросы языкознания. – 1989. – № 1. – С. 108–120.
154. Маслова В.А. Коммуникативный подход к проблеме эмотивности текста // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград: ВГПУ, 1990. – С. 148–156.
155. Маслова В.А. Параметры экспрессивности текста // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991. – С. 179–204.
156. Матвеева Т.В. Функциональные стили в аспекте текстовых категорий. Синхронно-сопоставительный очерк. – Свердловск: Уральский госуниверситет, 1990. – 172с.
157. Махнутина К.С. Некоторые прагматические особенности словообразовательной системы английской химической терминологии // Проблемы прагмалингвистики. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореца, 1983. – Вып. 213. – С. 55–65.
158. Мецлер А.А. Прагматика коммуникативных единиц. – Кишинёв: Штиинца, 1990. – 104с.
159. Миллер Н.Е. Просодия убеждения в диалогической речи // Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы/ Матер, конфер. Ялта. 30 сентября – 4 октября 2002. – Симферополь: CLC, 2002. – С. 165–166.

160. Минкин Л.М. К теории речевых актов: Материалы конференции. – К. – Львов: Київська Русь, 1997. – С. 52–60.
161. Минкин Л.М. Языковые и речевые аспекты теории прагматики // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. – 1999. – Т.2 – №1. – С. 18–25.
162. Молчанова Г.Г. Импликативные аспекты семантики художественного текста: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. – М.: АН СССР Институт Языкознания, 1990. – 48с.
163. Морозова О.Н. Фактор адресата в текстах английской публичной речи и средства его языковой реализации: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореца, 1988. – 24с.
164. Мореховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка. – К.: Вища школа, 1991. – 272с.
165. Нагайчук В.В. Еволюція іллокутивних дієслів в англійській мові 16–20 ст: Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. – К: КНУ, 1993. – 18с.
166. Наер В.Л. К описанию функционально-стилевой системы современного английского языка. Вопросы дифференциации и интеграции // Лингвостилитические особенности научного текста. – М.: Наука, 1981. – С. 3–13.
167. Наер В.Л. Прагматика текста и её составляющие // Прагматика и стилистика // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца, 1985. – Вып. 245. – С. 4–13.
168. Наер В.Л. Единицы языковой коммуникации и коммуникативные потенции языковых единиц // Коммуникативные единицы языка и принципы их описания // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца, 1988. – Вып. 312. – С. 6–24.
169. Нарушевич-Васильева О.В. Категорія спонукальності у прагмастилістичному аспекті: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. – українська мова. – Одеса: ОДУ, 2002. – 20с.
170. Невербальное поведение людей в деловом общении. – [http://www.dialog-21.ru/archive.asp?u=:2002&vol=6072&parent menu id=711](http://www.dialog-21.ru/archive.asp?u=:2002&vol=6072&parent%20menu%20id=711)
171. Непийвода Н.Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). – К: Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 77с.
172. Неудахина Ю.Н. Когнитивные основания прагматической ориентации текстов художественной литературы в современном английском языке Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М.: МГУ, 2002. – 27с.
173. Нечаев Л.Г. Стилистическое использование суффиксальной номинации в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1981. – 20с.
174. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. – СПб: Научный центр проблем диалога, 1997. – 757с.

175. Никифорова Л.В. Влияние отрицания на иллокутивную характеристику речевых актов // Языковое пространство личности: функционально-семантический и когнитивный аспекты. Материалы научно-практической конференции / Отв. ред. проф. А.А. Романов. – Тверь: ИЯ РАН, Тверской госуниверситет, ТГСКА, 2003. – С. 91–94.
176. Нікульшина Т.М. Інформаційна стратегія у спонукальному дискурсі (на матер, англійської мови): Автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КДЛУ, 1998. – 16с.
177. Новикова Т.В. Национальная специфика семантики производных слов (на матер, сопоставления прилагательных, производных от названий животных, в английском и русском языках): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. – сравнительно-историческое, сопоставительное языкознание и теория перевода. – Одесса: ОДУ, 1987. – 16с.
178. Новосельцева О.О. Высказывания, выражающие оценку истинности чужого сообщения (на матер, современного английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 – СПб: РГПУ им. А.И. Герцена, 1997. – 20с.
179. Нурисламова Ф.Н. Окказиональные префиксально-глагольные дериваты в современном немецком языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Калинин: Калининский госуниверситет, 1987. – 20с.
180. Нуруллова С.Ш. Прагматические аспекты функционирования словообразовательных аффиксов современного английского языка: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГЛУ, 1991. – 20с.
181. Общее языкознание. Внутренняя структура языка / Под ред. Б.А. Серебренникова. – М.: Наука, 1972. – 568с.
182. Овсянникова Е.В. Основные функции имплицитных смыслов в высказываниях и текстах (на матер, англоязычной прозы): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 – СПб: РГПУ им. А.И. Герцена, 1993. – 19с.
183. Омельченко Л.Ф., Максимчук Н.Н., Онищенко И.А. Лексическая семантика английских композит-антропосем: коннотативный аспект // Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна. – Вип. № 586. – Харків: Константа, 2003. – С. 7–10.
184. Ортони А., Клоур Дж., Коллинз А. Когнитивная структура эмоций // Язык и интеллект. – М., 1995. – С. 36–52.
185. Остин Дж.Л. Слово как действие // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 22–130.
186. Павиленис Р.П. Понимание речи и философия языка (вместо послесловия) // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986 – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 380–388.

187. Павленко Л.И. Синтаксические и функционально-семантические характеристики экспликационных моделей в английской разговорной речи: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Житомир, 2004. – 20с.
188. Падучева Е.В. Высказывание и его соотнесённость с действительностью (референциальные аспекты семантики местоимений). – М.: Наука, 1985. – 272с.
189. Падучева Е.В. Семантика нарратива // Семантические исследования. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1996. – С. 193–418.
190. Паньков О.Б. Структурно-семантические особенности функционирования деминутивных форм имён существительных в современном английском просторечии: Автореф. дис. ...канд. филол. наук: 10.02.04. – К., 1988. – 16с.
191. Перева А.В. Система суффиксации в современном английском языке: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1976. – 20с.
192. Петрова Л.И. Словообразовательная мотивация и соотносительность со сочетаниями английских прагмем, образованных гаплогогическим словослиянием // Лексическая семантика и фразеология. – Л: ЛГУ, 1987. – С. 129–139.
193. Петру Э.А. Социопрагматические и структурно-семантические особенности экспрессивной коллоквиальной лексики (на матер, английских сложных существительных): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Пятигорск, 1993. – 20с.
194. Петрухина Е.В. О производном слове в русском языке с когнитивной точки зрения // С любовью к языку / Сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М. – Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский госуниверситет, 2002. – С. 206–212.
195. Пешкова Т. Семантика і прагматика текстів німецьких літературно-критичних статей // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 156. – Германська філологія. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 71–80.
196. Пигалёв А.И. Культурология. – Волгоград: Либрис, 1999. – 200с.
197. Позднякова Н.О. Лінгвостилістичні та композиційні особливості емотивних контекстів (на матер. англійського роману ХІХ ст.) // Проблеми семантики слова та тексту. Вісник КДЛУ. Дослідження молодих вчених. Сер. Філологія. – К.: КДЛУ, 1997. – Вип. 1. – С. 91–106.
198. Полюжин М.М. Диахронно-семантический аспект префиксального словообразования в английском языке. – М.: ИЯ РАН, 1992. – 262с.
199. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. – Ужгород: Видавництво Закарпаття, 1999а. – 238с.
200. Полюжин М.М. Словообразование и функциональное сближение частей речи в английском языке // Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество / Матер. конфер. Ялта. 4-8 октября 1996. – Симферополь: СЛС, 1996. – С. 130–132.

201. Полюжин М.М. Когнітивно-прагматичні механізми іллокутивних моделей мовлення // Проблеми романо-германської філології, 2002а – Ужгород: Патент. – С. 9–16.
202. Полюжин М.М. О понятии языковой личности и уровнях её структуры // С любовью к языку / Сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М. – Воронеж: ИЯ РАН, Воронежский госуниверситет, 2002б. – С. 441–446.
203. Полюжин М.М. О когнитивно-прагматическом изучении дискурсных аргументативных иллокуций // Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы / Матер. конфер. Ялта. 30 сентября – 4 октября 2002. – Симферополь: СЛС, 2002в. – С. 204–207.
204. Полюжин М.М. О дискурсной реализации стратегии языковой личности // „Функционирование русского и украинского языков в эпоху глобализации” / Матер. конфер. Ялта. 29 сентября – 4 октября 2003. – Ялта: Издательство Доля, 2003. – С. 260–261.
205. Полюжин М.М. Про когнітивно-прагматичні процедури „декодування” тексту // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес / Матер. міжнар. наук. конфер. Чернівці. 24-25 листопада 2004р. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 237–239.
206. Полюжин М.М., Венжинович Н.Ф. О типологии функциональных стилей и прагматике текста // Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество / Матер. конфер. Ялта. 9-14 октября 2000. – Симферополь: СЛС, 2000. – С. 269–271.
207. Полюжин М.М., Омельченко Л.Ф. Функциональное словосложение и префиксальные ономаσιологические категории в английском языке. – Ужгород: Патент, 1997. – 99с.
208. Полянчук О.Б. Французские глаголы с префиксом de- в прагматическом аспекте // Актуальные проблемы прагмалингвистики: Издательство Воронежского университета, 1996. – С. 60–61.
209. Попов Ю.В. Язык в речи. Традиции и тенденции в общей грамматической теории: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. – Минск: Белорусский госуниверситет, 1986. – 45с.
210. Попова Т.Г. Коллоквиальные сложные слова английского языка: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 1998. – 20с.
211. Поспелова А.Г., Александрова Ю.О. Прагматическая обусловленность использования одного из видов эмотивных речевых актов // Язык и эмоции: личностные смыслы и доминанты в речевой деятельности. – Волгоград: ЦОП Центр. – 2004. – С. 59–63.
212. Потапенко С.І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу). – К.: ВЦ КНЛУ, 2004. – 360с.

213. Почепцов Г.Г. Прагматический аспект изучения предложения // Иностр. языки в школе. – 1975, № 6. – С. 15–25.
214. Почепцов Г.Г. Прагматика текста // Коммуникативно-прагматические и семантические функции речевых единств. Межвуз. сб. – Калинин: КГУ, 1980. – С. 5–10.
215. Почепцов Г.Г. Фатическая метакоммуникация // Семантика и прагматика синтаксических единств. – Калинин: КГУ, 1981. – С. 52–59.
216. Почепцов О.Г. Основы прагматического описания предложения. – К.: Вища школа, 1986. – 116с.
217. Правикова Л.В. Прагматические свойства глаголов коммуникативной деятельности современного английского языка в актуальной и репрезентной речи: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – Пятигорск: ПГИИЯ, 1985. – 16с.
218. Прохорова О.А. Структурные и прагматические особенности директивного текста: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – Красноярск: КГУ, 1998. – 20с.
219. Пушкар В.І. Структура, семантика та словотворчі функції основ префіксальних дієслів (на матер, англійської економічної термінологіки): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Полтава: Полтавський університет споживчої кооперації України, 2002. – 20с.
220. Радзівєвська Т.В. Текст як засіб комунікації. – К.: АН України, 1993. – 124с.
221. Резниченко Л.Ю. Прагматика демутивності в англійському і німецькому мовах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – СПб: РГПУ ім. А.І. Герцена, 2001. – 18с.
222. Ретунская М.С. Роль словообразовательных средств в создании оценочных номинаций // Социальная и стилистическая вариативность английского языка. – Пятигорск: ПГПИИЯ, 1988. – С. 71–79.
223. Ретунская М.С. Английская аксиологическая лексика: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. – Н. Новгород: НГУ, 1998. – 40с.
224. Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М.: Аспектпресс, 1998. – 536с.
225. Розеншток-Хюсси О. Речь и действительность: Пер. с англ. – М.: Лабиринт, 1994. – 210с.
226. Романишин Н.І. Структурні, семантичні та комунікативно-прагматичні особливості інтрасуб'єктних мовленнєвих актів (на матеріалі англійської мови) – Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів: ЛНУ, 2003. – 22с.
227. Романов А.А. Коммуникативно-прагматические и семантические свойства немецких высказываний-просьб: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Калинин: Калининский госуниверситет, 1982. – 20с.
228. Романов А.А. Системный анализ регулятивных средств диалогического общения. – Калининский госуниверситет, 1989. – С. 52–68.

229. Романов А.А. Коммуникативная инициатива говорящего в диалоге // Текст как структура. – М.: Издательство АН СССР, 1992. – С. 28–35.
230. Романова Е.Г. Функционально-семантические свойства перформативных единиц в ритуальной коммуникации: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. – общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика. – Тверь: Тверской госуниверситет, 1997. – 20с.
231. Рыженкова С.Н. Прагматическая вариативность и её реализация в тексте: Автореф. канд. филол. наук: 10.02.04. – Минск: МГУ, 2003. – 20с.
232. Рябцева Н.К. Ментальные перформативы в научном дискурсе // Вопросы языкознания. – 1992. – № 4. – С. 12–28.
233. Савминкина Н.Б. Пейоративное словообразование в современном немецком языке (на матер, имён существительных немецкого языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1987. – 16с.
234. Сакиева Р.С. Немецкий язык. Эмоциональная разговорная речь. – М.: Высшая школа, 1991. – 192с.
235. Сахарный Л.В. Словообразование в речевой деятельности (образование и функционирование производного слова в русском языке): Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. – Л.: ЛГУ, 1979. – 40с.
236. Святчик Е.В. Функционирование экспрессивных высказываний в газетной коммуникации // Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество / Матер, конфер. Ялта. 9-14 октября 2000. – Симферополь: CLC, 2000. – С. 315–318.
237. Севидова Н.А. Прагматические возможности словообразовательных элементов в системе существительного современного немецкого языка: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Тамбов: ТГУ, 2002. – 23с.
238. Семененко Л.А. Конотативне значення лексичних одиниць як об'єкт вивчення лінгвостилістики і конотативне значення словоформ як об'єкт вивчення морфостилістики // Записки з загальної лінгвістики. – Вип. 4. – Одеса: Латстар / ОНУ, 2002. – С. 23–28.
239. Сергеева А.Б. Функционирование нового производного слова в контексте (на матер, французского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1988. – 20с.
240. Серль Дж. Что такое речевой акт? // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986а. – Вып. 17. – С. 151–169.
241. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986б – Вып. 17. – С. 170–194.
242. Серль Дж. Косвенные речевые акты // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986в. – Вып. 17. – С. 195–224.
243. Серль Дж., Вандервекен Д. Основные понятия исчисления речевых актов// Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986 – Вып. 17. – С. –264.

244. Синицына Я.Г. Прагматические параметры экспрессивности английского газетного текста: Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГУ, 1993. – 20с.
245. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1956. – 260с.
246. Смирнова Н.О. Прагматика атрибуции признака от противного: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. – 20с.
247. Смуциньска І.В. Модальність французького художнього тексту: типи та засоби вираження: Автореф. дис.... докт. філол.наук: 10.02.05. – К.:КНУ, 2003 – 39с.
248. Снежкова И.А. Функции словообразовательных конструкций в художественном тексте (на матер. новеллы Т. Манна „Марио и волшебник”): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – Хабаровск: ХГПУ, 2000. – 20с.
249. Солганик Г.Я. Стилистика текста: Учеб, пособие . – М.: Наука, 1997. – 253с.
250. Степанова С.Ю. Авторское использование экспрессивных средств языка и нестандартной сочетаемости: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГЛУ, 1998. – 20с.
251. Стихий А.Г. Семантика и функционирование префиксов английского языка в диахронном аспекте: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 1992. – 20с.
252. Стросон П.Ф. Намерение и конвенция в речевых актах // Новое в зарубежной литературе. – М.: Прогресс, 1986 – Вып. 17. – С. 131–150.
253. Сударикова В.А. Толкование производного слова в аспекте речевой деятельности (на матер, английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 – Л.: ЛГУ, 1985. – 20с.
254. Сусов И.П. К предмету прагмалингвистики // Содержательные аспекты предложения и текста. – Калинин: КГУ, 1983. – С. 3–15.
255. Сусов И.П. Коммуникативно-прагматическая лингвистика и её единицы// Прагматика и семантика синтаксических единиц. – Калинин: КГУ, 1984. – С. 3–12.
256. Сусов И.П. Прагматическая структура высказывания // Языковое общение и его единицы. – Калинин: Калининский госуниверситет, 1986. – С. 7–11.
257. Сусов И.П. Лингвистика между двумя берегами // Языковое общение: единицы и регулятивы. – Калинин: Калининский госуниверситет, 1987. – С. 9–14.
258. Сухоплещенко Ю.Ф. Когнитивная структура прагматически ориентированных лексических новообразований (на матер. британской прессы): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГЛУ, 1994. – 20с.
259. Тарасов Е.Ф. Речевое воздействие как проблема речевого общения // Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. – М.: Наука, 1990. – 250с.
260. Тарасова Е.В. Речевая системность в терминах лингвопрагматики // Вісник Харківського національного університету. – 2000. – № 471. – С. 273–279.

261. Телецкая Т.В. Семантика и структура микрополя директивной модальности (на матер, русского, украинского, французского и английского языков) // Записки з романо-германської філології / Одеський Національний Університет ім. І.І. Мечнікова. – Вип. 13. – Одеса: Фенікс, 2003. – С. 197–204.
262. Телия В.Н. Экспрессивность как проявление субъективного фактора в языке и её прагматическая ориентация // Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991а. – С. 5–36.
263. Телия В.Н. Механизмы экспрессивной окраски языковых единиц // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991б. – С. 36–66.
264. Терентьева Л.П. Семантика и прагматика лексических окказионализмов: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 – общее языкознание. – М.: МГПИИЯ им. М. Тореца, 1983. – 20с.
265. Ткаченко Л.С. Комплимент как один из способов скорейшего достижения непосредственной речевой интенции говорящего // Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы / Матер. конфер. Ялта. 30 сентября – 4 октября 2002. – Симферополь: CLC, 2002. – С. 263–264.
266. Третьюхин А.Н. Прагматика производного слова (на матер. некодифицированных прилагательных в текстах политической пропаганды США): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – М.: МГПИИИЯ им. М. Тореца, 1985. – 20с.
267. Третьякова Т.П. Функциональная семантика и проблема речевого стереотипа: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – СПб: РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. – 20с.
268. Трухачёва А.В. Словообразовательный и морфологический анализ префиксальных производных (на матер. префикса ге- в современном английском языке): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 – СПб: РГПУ им. А.И. Герцена, 2002 – 19с.
269. Тураева З.Я. Лингвистика текста: Лекции. – СПб: Образование, 1993.– 120с.
270. Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке. – М.: Наука, 1990. – 173с.
271. Удилова Т.Н. Макроструктуры вербальной интеракции: открытие речевого взаимодействия // Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы / Матер. конфер. Ялта. 30 сентября – 4 октября 2002. – Симферополь: CLC, 2002. – С. 268–269.
272. Улуханов И.С. О степенях словообразовательной мотивированности слов // Вопросы языкознания. – 1992. – № 5. – С. 74–89.
273. Уфимцева А.А. Лексическое значение: Принцип семиологического описания лексики. – М.: Наука, 1986. – 240с.

274. Хошобін О., Кудрявцева Л.О. Експресивна лексика російських побутових казок: комунікативно-прагматичні особливості // Мовні і концептуальні картини світу / Зб. наук. праць. № 10. Київський університет ім. Т. Шевченка. Інститут філології. – К.: Логос, 2004. – 735с.
275. Храковский В.С., Володин А.П. Семантика и типология императива. Русский императив. – Л.: ЛГУ, 1986. – 272с.
276. Цоллер В.Н. Эмотивные, оценочные и экспрессивные компоненты в структуре лексического значения / Семантика единиц. Докл. VI междунар. конференции. т. 1. – М. МГУ, 1998. – С. 115–125.
277. Цурикова Л.В. Прагматический анализ речевого акта предложения в английском и русском языках // Актуальные проблемы прагмалингвистики/ Тезисы докладов научной конференции. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1996. – С. 79–80.
278. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. – К.: Вища школа, 1984. – 150с.
279. Чайка Л.В. Питальні висловлювання у комунікативному аспекті (на матеріалі англ. мови): Автореф. дис....канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КДУ, 1998. – 20с.
280. Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности. – М.: Наука, 1991. – 214с.
281. Шаховский В.И. Языковая личность в эмоциональной коммуникативной ситуации // Филологические науки, 1998, № 2. – С. 59–65.
282. Шаховский В.И., Жура В.В. Дейксис в сфере эмоциональной речевой деятельности // Вопросы языкознания. – 2002. – №5. – С. 38–56.
283. Шевченко КС. Историческая динамика прагматики предложения. Английское вопросительное предложение 16-20 вв. – Харьков: Константа, 1998. – 167с.
284. Шевченко И.С. К определению понятия дискурса в исторической прагмалингвистике // Вісник Харківського державного університету / Романо-германська філологія. – 1999. – № 435. – С. 150–154.
285. Шевченко И.С. Об историческом развитии когнитивного и прагматического аспектов дискурса И Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2000. – № 471. – С. 300–307.
286. Шонь О.Б. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американських коротких оповіданнях: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів.: ЛНУ, 2003. – 20с.
287. Шукин А.Н. Методика обучения иностранным языкам. – М.: Издательство УРАО, 2002. – 286с.
288. Эмотивный код языка и его реализация / Кол. монография. ВГПУ. – Волгоград: Перемена, 2003. – 175с.

289. Янулявичене В.А. Словообразовательное значение абстрактных отглагольных имён английского языка. – М., 1989. – 218с.
290. Ярхо А.В. Смягчение (митигация) как когнитивный компонент реализации неуверенности в речи // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2000. – № 500. – С. 140–144.
291. Яценкова О.В. Оценочные номинации в английской диалогической речи: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – К., 1995. – 20с.
292. Andriyenko T.P. Realization of the Principle of Politeness in Ironic Speech Acts// Cognitive/ Communicative aspects of English/ Abstracts. International Conference and Summer School. USSE. Cherkasy, 1999. – P. 77–78.
293. Austin J.L. How to Do Things with Words. – N.Y.: Oxford University Press, 1962. – 168p.
294. Bach K., Hamish R.M. Linguistic Communication and Speech Acts. – Cambridge, Mass.: MIT Press, 1979. – 325p.
295. Ballmer Th., Brennenstuhl W. Speech Act Classification: A Study in the Lexical Analysis of Speech Activity Verbs. – Berlin, etc.: Springer, 1981. – 274p.
296. Bauer L. English Word-Formation. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 311p.
297. Bessonova O.L. Evaluation in the Structure of word-meaning // Cognitive and Communicative Aspects of English / Abstracts. International Conference and Summer School. USSE / Cherkassy State University. 27–29 May, 1999. – Cherkassy, 1999. – P. 20-21.
298. Bierwisch M. Semantic Structure and Illocutionary Force // Speech Act Theory and Pragmatics. – Dordrecht, 1980. – P. 1–35.
299. Brown P., Levinson S. Politeness: Some universals in language usage. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 250p.
300. Brown G., Yule G. Discourse analysis. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 288p.
301. Burton D. Analysing Spoken Discourse // Studies in Discourse Analysis / Ed. by M. Coulthard and M. Montgomery. – London, etc.: Longman, 1981. – P. 61–81.
302. Caffi C. On mitigation // Journal of Pragmatics. – 1999. – v. 31. – P. 25–35.
303. Channel J. Vague Language. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 226p.
304. Crystal D. An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages. – London: Blackwell, 1992. – P. 123.
305. Danes F. Cognition and Emotion in Discourse Interaction: A preliminary Survey of the Field // Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists / Eds. W.Bahner, J. Schildt, D. Viehweger. – Berlin: Akademie Verlag, 1987. – P. 168–179.

306. Dijk T.A. van. Text and Context. Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse. – London, N.Y.: Longman, 1980. – 261p.
307. Dijk T.A. van. Studies in the Pragmatics of Discourse. – The Hague: Mouton, 1981. – XII. – 351p.
308. Dijk T.A. van. Handbook of Discourse Analysis, 4 volumes. — London: Academic Press, 1985. – 300p.
309. Dijk van T.A. Critical discourse analysis. – <http://www.let.uva.nl/~teun>
310. Edmondson W. Illocutionary Verbs, Illocutionary Acts and Conversational Behaviour // Words, Worlds and Contexts. New Approaches in Word Semantics. – Berlin, N.Y.: Longman, 1981a. – P. 485–499.
311. Edmondson W. Spoken Discourse: A Model for Analysis. – London, N.Y.: Longman, 1981b. – 217p.
312. Eemeren F.H., Grootendorst R. The Speech Acts of Arguing and Convincing in Externalized Discussions // Journal of Pragmatics. – 1982. – № 6. – P. 1–24.
313. Ervin-Tripp S. How to Make and Understand Requests // Possibilities and Limitations of Pragmatics/ Ed. by Parret H., Sbisà M., Verschueren J. – Amsterdam: Benjamins, 1981. – P. 195–205.
314. Falkenberg J. Explizite Illokutionen // Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. – Berlin, 1990. – Bd. 43. – № 4. – S. 500–514.
315. Fernando C. Idioms and Idiomaticity. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 150p.
316. Ferrara A. An Extended Theory of Speech Acts: Appropriateness Conditions for Subordinate Acts in Sequences // Journal of Pragmatics. – 1980a. – №4. – P. 223–232.
317. Ferrara A. Appropriateness Conditions for Entire Sequences of Speech Acts // Journal of Pragmatics. – 1980b. – № 4. – P. 321–340.
318. Fillmore Ch.J. Pragmatics and the Description of Discourse // Radical Pragmatics / Ed. by Peter Cole. – N.Y.: Academic Press, 1981. – P. 143–166.
319. Frazer B. An Analysis of Vernacular Performative Verbs // Shuy R.W., Bailey C.J.N. (eds) // Towards Tomorrow's Linguistics. – Washington, D.C.: Georgetown University Press, 1974. – P. 139–158.
320. Frazer B. The Domain of Pragmatics. The Definition and Classification. – London, N.Y.: Longman, 1983. – 276p.
321. Fraser B. Perspectives on Politeness // Journal of Pragmatics. – 1990. – Vol. 14. – P. 219–236.
322. Grice H.P. Logic and Conversation // Syntax and Semantics. № 3. Speech Acts/ Ed. by Cole P. and Morgan J.L. – N.Y., etc.: Academic Press, 1975. – P. 241–245.
323. Gumperz I. Discourse Strategies. – Cambridge: Cambridge University Press, 1982. – 316p.

324. Hancher M. The Classification of Cooperative Illocutionary Acts // *Language in Society*. – London: Academic Press, 1979. – v. 8. – № 1. – P. 1–14.
325. Holmes J. Paying Compliments: A Sex- Preferential Positive Politeness Strategy// *Journal of Pragmatics*. – № 12. – 1988. – P. 445–465.
326. Hudson T. The Discourse of Advice Giving in English: “I wouldn’t Feed Until Spring No Matter What You Do” // *Language and Communication* 10. – 1990, № 4. – P. 285–297.
327. Johansen J.D. Sign Concept, Meaning and the Study of Literature // *Pragmatics and Linguistics*. – Odense: University Press, 1986. – P. 96.
328. Kastovsky D. Word-Formation: A Functional View H *Folia Linguistica* 16, 1982. – P. 181–198.
329. Katz J.J. Propositional Structure and Illocutionary Force: A Study of the Contribution of Sentence meaning to Speech Acts. – Cambridge (Mass.): Harvard University Press, 1980. – 249p.
330. Komova T.A. *Modern English Grammar: Morphology and Syntax/* – M.: Nauka Publishing House, 1998. – 208p.
331. Krakel M. *Communicative Acts and Shared Knowledge in Natural Discourse*. – London, etc.: Academic Press, 1981. – XIV. – 316p.
332. Lanigan K. *Speech Act Phenomenology*. – The Hague: Mouton, 1977. – 85p.
333. Leech G.N. *Explorations in Semantics and Pragmatics*. – Amsterdam: Benjamins, 1980. – 133p.
334. Leech G.N. *Principles of Pragmatics*. – London, N.Y.: Longman, 1983. – 250p.
335. Levinson S.C. *Pragmatics*. – Cambridge, etc.: Cambridge University Press, 1985. – 420p.
336. Lyons J. *Semantics*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977. – 755p.
337. Maynard D.W. The perspective-display series and the delivery and receipt of diagnostic news// *Talk and Social Culture / Ed. by D. Boden and D.H. Zimmermann*. – Cambridge: Polity Press. – 1991. – P. 164–192.
338. Maynard D.W. On clinicians co-implicating recipients’ perspective in the delivery of diagnostic news // *Talk at work: Interaction in Institutional Settings / Ed. By P. Drew and J. Heritage*. – Cambridge: Cambridge University Press. – 1992. – P. 331–358.
339. Miall D.S. Anticipation and Feeling in Literary Response: A Neuropsychological Perspective // *Poetics*. – 1995. – № 23. – P. 275–298.
340. Miall D.S., Kuiken D. Beyond Text Theory: Understanding Literary Response // *Discourse Processes*. – 1994. – № 17. – P. 337–352.
341. Morris Ch. *Signs, Language and Behavior*. – N.Y.: Academic Press, 1946. – 365p.
342. Olshstain E., Wienbach G. Complaints: A Study of Speech Act Behaviour Among Native and Normative Speakers of Hebrew // *The Pragmatic Perspective*, 1985. International Pragmatic Conference. – Amsterdam: Benjamins, 1987. – P. 195–208.

343. Parisi P., Castelfranchi C. A Good Analysis of Some Pragmatic Aspects of Language // Possibilities and Limitations of Pragmatics. – Amsterdam, 1981. – P. 551–568.
344. Parret H. Context of Understanding. – Amsterdam, 1980. – 350p.
345. Poluzhyn M.M. Lecture Notes on Historiography of Linguistics. – Вінниця: Фоліант, 2004. – 272p.
346. Rapley M., Antaki Ch. “What do you think about...?” Generating views in an interview // Text. – 1998. – Vol. 18, № 4. – P. 587–608.
347. Recanati F. Meaning and Force: The Pragmatics of Performative Utterances: Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 265p.
348. Ross J.R On Declarative Sentences // Readings in English Transformative Sentences // Ed. by Jacobs R.A. and Rosenbaum P.S. – Waltham, Mass.: Gin, 1970. – P. 222–272.
349. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition. – Cambridge (Mass): Harvard University Press, 1986. – 279p.
350. Stiles W.B. Classification of Intersubjective Illocutionary Acts Language in Society. – London: Longman, 1981. – № 10. –P. 227–249.
351. Swiggers P. The Supermaxim of Conversation. – Lausanna: Dialectica, 1981. – v. 35. – P. 303–306.
352. Thomas J. Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics. – London, N.Y.: Longman, 1996. – 224p.
353. Vanderveken D. Illocutionary Logic and Self-Defeating Speech Acts // Speech Act Theory and Pragmatics. – Dordrecht, etc., 1980. – P. 247–272.
354. Wierzbicka A. English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary. – Sydney: Academic Press, 1987. – 397p.
355. Wierzbicka A. Cross-Cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction. – Berlin: Mouton de Gruyter, 1991. – 502p.
356. Wunderlich D. On Problems of Speech Act Theory // Basic Problems in Methodology and Linguistics. – Dordrecht: Reidel, 1977. – P. 243–258.
357. Wunderlich D. Methodological Remarks on Speech Act Theory // Speech Act Theory and Pragmatics. – Dordrecht: Reidel, 1980. – 317p.
358. Yule G. Pragmatics. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 138p.
359. Новый Большой англо-русский словарь: В 3 т. / Под. общ. рук. Ю.Д. Апресяна и Э.М. Медниковой. – М.: Рус. яз., 2001. – 832с.
360. Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners. Harper Collins Publishers, 2001. – 1824p.
361. Longman Dictionary of Contemporary English. Pearson Education Limited, 2001. – 1754p.
362. The Compact Edition of the Oxford English Dictionary. Supplement and Bibliography: Oxford University Press, 1971. – 4117p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- ACTD** – Christie A. Thirteen at Dinner. In: The Complete Hercule Poirot Novels. Avenel Books, N.Y., 1980. – P. 1–126
- ACHP** – Christie A. Halloween Party. Pocket Books, N.Y., 1973. – 185p.
- ACMTA** – Christie A. Murder in Three Acts. Popular Library, N.Y., 1961. – 180p.
- MHCRM** – Clark M.H. Remember Me // In: Reader's Digest Condensed Books. – Vol. 1., 1995. – P. 179–313
- SCI** – Coonts S. The Intruders // In: Reader's Digest Condensed Books. – Vol. 1., 1995. P. 315–451
- AJCNL** – Cronin A.J. The Northern Light. – К.: Dnipro Publishers, 1975. – 263p.
- ACDHB** – Doyle A.C. The Hound of the Baskervilles. – К.: Знання, 2000. – 126p.
- FSFGG** – Fitzgerald F.S. The Great Gatsby. – К.: Dnipro Publishers, 1973. – 182p.
- GGQA** – Greene G. The Quiet American. Penguin Books, 1955. – 187p.
- JGC** – Grisham J. The Chamber // In: Reader's Digest Condensed Books. – Vol. 1., 1995. – P. 7–177
- KKCN** – Kesey K. One Flew Over the Cuckoo's Nest. Penguin Books, 1975. – 272p.
- JMLSR** – MacDonald J.D. The Lonely Silver Rain. Balantine Books, 1985. – 277p.
- WSMMS** – Maugham W.S. The Moon and Sixpence. Penguin Books, 1961. – 217p.
- WSMPV** – Maugham W.S. The Painted Veil. – К.: Знання, 1999. – 287с.
- IMS** – Murdock I. The Sandcastle. – Л.: Просвещение, 1975. – 216с.
- EOCG** – O'Brien E. The Country Girls. – М.: Высшая школа, 1982. – 175с.
- WSSS** – Saroyan W. Selected Short Stories. – Moscow: Progress Publishers, 1975. – 464p.
- MSPI** – Spark M. The Public Image. Short Stories. – Moscow: Progress Publishers, 1976. – 292p.
- CVFW** – Voigt C. On Fortune's Wheel. Atheneum, N.Y., 1990. – 276p.
- EWAW** – Webster E. The Acorn Winter // In: Reader's Digest Condensed Books. – Vol. 1., 1995. – P. 453–575
- OWPDG** – Wilde O. The Picture of Dorian Gray. – К.: Знання, 2000. – 293с.

ДОДАТОК А

Таблиця 1

Репрезентативи. МА повідомлення

Ініціативна стратегія		Реактивна стратегія			Описова стратегія	
Тактика схвалення	Тактика нехвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика нехвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення
belittle (pr)	disagree (pr); disbelieve (pr); outbid (pr)	enable (pr); outweigh (pr); overcome (pr); overrule (pr) (2); recreate (pr); replace (pr) (3); return (pr) (2)	cooperate (pr); disagree (ex); disappear (pr); disarrange (pr); discontinue (pr); dislike (pr); disprove (pr); enable (pr) (2); misrepresent (pr); misunderstand (pr) (2); outlaw (pr); overdo (pr); overwork (pr); reiterate (pr) (2); return (pr) (2); unchange (pr); underrate (pr); untie (pr)	disappear (pr) (3); disbelieve (pr); enlarge (pr); enlist (pr); foresee (pr); misunderstand (pr); rearrange (pr); recheck (pr); rejoin (pr); reload (pr); remarry (pr) (2); return (pr) (10); undress (pr); unload (pr)		
	visualize (pr)	hasten (pr); quicken (pr); strengthen (pr); summarize (pr); threaten (pr)	apologize (pr); emphasize (ex); falsify (pr); strengthen (pr) (2); sympathise (pr) (2); threaten (pr)	generalize (pr); lighten (pr) (2); specialize (pr) (3); spiritualize (pr); summarize (pr); theorize (pr)		summarize (np)
breakfast (pr); end (pr); end (pr); judge (pr)	bomb (pr) (2); brood (pr); bush (pr); influence (pr); rest (pr); shelter (pr); sound (pr)	benefit (pr); bias (pr); brush (pr); decree (pr) (4); ease (pr); file (pr) (4); interview (pr); name (pr); note (pr) (4); pack (pr); promise (pr) (3);	act (pr) (6); answer (pr) (23); boast (pr) (3); counter (pr); court (pr); divorce (pr); end (pr); face (pr); hand (pr); handle (pr); holiday (pr); humour (pr); lie (pr); load (pr); lock (pr); matter (pr) (5); mind (pr); murder (pr); pardon (pr) (2); plan (pr) (5); point out (pr) (2); quarrel (pr) (3); ruin (pr);	act (pr) (15); aim (pr) (2); answer (pr) (157); band (pr); bargain (pr); bed (pr); board (pr) (3); boast (pr) (5); cable (pr); care (pr); cash (pr) (4); cause (pr); caution (pr); chance (pr); circle (pr) (2); comment (pr) (4); compliment (pr); copy (pr); credit (pr); cross (pr) (6); date (pr) (3); divorce (pr) (2); drift (pr) (2); case (pr); echo (pr) (12); end (pr) (3); experiment (pr) (2); fire (pr); fish (pr) (2); finance (pr); fit (pr); fix (pr); force (pr) (5); form (pr); guarantee (pr); hand (pr) (7); handle (pr) (3); head (pr) (5); hint (pr) (2);		brief (np) (2); decree (np); end (np); murder (np); outline (np); point out (np) (7); prose (np); purpose (np)

Продовження таблиці 1

Ініціативна стратегія		Реактивна стратегія			Описова стратегія		
Тактика схвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика нейтральної оцінки		
	quarrel (pr); rent (pr) (3); schedule (pr); shout (pr) (8); sign (pr) (4); spot (pr) (2)	place (pr); play (pr); promise (pr); rope in (pr); sound (pr) (2); telegraph (pr); vote (pr) (2)	sacrifice (pr) (2); scrap (pr); shower (pr); sign (pr) (2); stage (pr); stiff (pr); track (pr); voice (pr)	humour (pr); ice (pr); instance (pr); interview (pr); journey (pr); judge (pr) (5); kennel (pr); lapse (pr); lie (pr); link (pr); loan (pr); lock (pr) (2); lunch (pr) (3); match (pr); mark out (pr); mess (pr); mind (pr) (4); mimic (pr) (2); mop (pr); mortgage (pr) (2); motor (pr) (2); murder (pr) (3); name (pr) (5); note (ex); note (pr); notice (pr) (44); nurse (pr); rack (pr); park (pr) (4); part (pr); pause (pr) (2); place (pr) (3); plan (pr) (17); plough (pr); point (pr); point out (pr) (9); post (pr) (4); promise (pr) (25); (pr) (3); promise (ex); quarrel (pr) (5); question (pr); rent (pr) (6); request (pr) (2); rest (pr) (2); risk (pr) (3); schedule (pr); sentence (pr) (2); shout (pr) (4); side (pr) (2); sign (pr) (15); smoke (pr) (6); sort (pr); sound (pr) (4); spot (pr) (4); steam (pr); stress (pr); study (pr) (9); surface (pr); switch (pr) (2); telephone (pr) (9); tie (pr); tiptoe (pr); top (pr); track (pr); trade (pr); trick (pr); volunteer (pr) (3); vote (pr) (2); vow (pr) (2); whisk (pr) (2); whitewash (pr); wire (pr) (3); worship (pr); yacht (pr)			
	clear out (pr); clear up (pr); dry (pr)	busy (pr)	clear off (pr); lower (pr)	clean (pr) (3); empty (pr); narrow (pr); tidy (pr); warm (pr) (2)			
				phone (pr) (5)			

Таблиця 2

Репрезентативи. МА опису

Описова стратегія		
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки
emphasize (np); extemporize (np)	berate (np); disagree (np); disapprove (np); disbelieve (np); disclaim (np); dislike (np) (2); distrust (np) (2); misdirect (np); misjudge (np); overcome (np) (2); overemphasize (np); reappear (np); recondition (np); regroup (np); replace (np); reshape (np); reunite (np); subdivide (np); underline (np); unset (np)	disbelieve (np); disclaim (np); disclose (np); dismantle (np); enclose (np); enforce (np); enrich (np); recapture (np); redraft (np); repay (np); replace (np); replay (np); return (np) (12); revisit (np); transplant (np); unroll (np); unite (np) (2)
act (np); care (np); deck out (np); handle (np); love (np); master (np); merit (np); mop (np) (2); place (np); riot (np); sense (np) (2); sign (np); size (np); voice (np); witness (np) (3)	activate (np); justify (np) (2); materialize (np); manipulate (np)	apologize (np) (2); criticize (np) (2); hasten (np) (3); loosen (np); memorize (np) (3); sympathize (np); waken (np)
act (np); aim (np); answer (np); bank (np) (2); barge (np); bestow (np); boast (np) (3); bomb (np) (2); border (np); comment (np); credit (np); dole out (np); dream (np); escort (np); exercise (np); fire (np); fish (np); force (np); function (np); gossip (np); handle (np); hose (np); lecture (np) (2); loaf (np); loan (np); lock (np) (2); love (np) (2); mail (np); outline (np); pack (np); partition (np); pause (np) (2); picture (np) (3); point out (np); punt (np); rebel (np); risk (np); seat (np); sense (np); shout (np) (2); shuttle (np); sign (np) (2); surmise (np) (2); term (np) (2); thumb (np); track (np); value (np); vote (np) (2); wreck (np)	accent (np); act (np) (21); aim (np); answer (np) (63); bank (np); benefit (np); bet (np); blaze (np); board (np); brush (np) (3); brief (np) (2); broadcast (np); care (np) (2); chance (np) (3); chip (np); click (np); coast (np); comment (np) (2); copy (np) (6); cross (np) (3); curve (np); cycle (np); disclose (np); dole out (np); draft (np) (2); dream (np); drift (np); dust (np); eat (np); echo (np) (3); end (np) (2); exercise (np) (3); face (np) (2); farm (np); fear (np); feast (np); figure (np) (2); file (np); finger (np); fire (np); fish (np) (2); fluoroscope (np); focus (np); fog (np) (4); force (np) (3); form (np) (2); garden (np); golf (np) (2); gossip (np); guard (np) (4); hand (np) (3); head (np) (2); heat (np); hint (np) (4); interest (np) (2); interview (np) (2); joke (np) (3); journey (np); labour (np) (3); land (np) (5); lifeguard (np); loan (np); love (np); lunch (np) (6); mail (np); map (np) (2); mark (np); milk (np); mimic (np); mind (np); mistake (np); moan (np); monitor (np); mortgage (np); name (np) (10); notch (np) (2); notice (np) (2); outline (np); pace (np); pack (np); patch (np); pen (np); phrase (np); picture (np) (4); place (np) (7); plan (np); pledge (np); plot (np); point (np); promise (np) (3); proportion (np); quarrel (np); question (np) (2); race (np) (2); racket (np); rate (np); rent (np) (6); rest (np) (5); review (np); sack (np); seal (np) (2); sense (np) (7); share (np) (20); shelter (np) (2); shop (np); shout (np) (9); shower (np) (2); sign (np) (9); sketch (np); smoke (np) (5); speed (np); state (np); steam (np) (2); stress (np); study (np) (12); tally (np); tape (np); taxi (np); telephone (np) (5); test (np) (2); thread (np); through (np); tripod (np); tour (np) (2); trade (np) (2); transition (np); treasure (np) (2); troop (np) (2); view (np); videotape (np); weed (np); wing (np); zigzag (np)	apologize (np) (2); criticize (np) (2); hasten (np) (3); loosen (np); memorize (np) (3); sympathize (np); waken (np)
	clear (np); quiet (np)	busy (np) (2); clean (np) (3); clear (np); empty (np); free (np); idle (np); lower (np); near (np); preflight (np); secure (np); warm (np)
	up (np)	back (np); forward (np)
	firebomb (np)	
		phone (np) (22)

Таблиця 3

Репрезентативи. МА передбачення

Ініціативна стратегія		Реактивна стратегія			Описова стратегія		
Тактика неспвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика неспвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика неспвалення	Тактика нейтральної оцінки
foresee (ex)	return (pr)		dislike (pr); return (pr)		foresee (np) (2)	foresee (np) (3)	foresee (np); envision (np)
		criticize (pr)					
divorce (pr)	spot (pr); wonder (pr)	hand (pr); love (pr)	answer (pr); bill (pr); guarantee (pr); gun (pr); mind (pr) (2)	divorce (pr); sacrifice (pr)	weather (np)	fire (np); vote (np)	
						backtrack (np)	

Таблиця 4

Репрезентативи. МА вираження власної думки (припущення)

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія			Описова стратегія		
Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика неспвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика неспвалення	Тактика нейтральної оцінки
outlive (pr)			disapprove (pr); overtire (pr); readjust (pr); replace (pr)			dislike (np)
		threaten (pr)	emphasize (pr); scrutinize (pr); sympathise (pr)			
form (ex); hazard (pr)	fancy (ex); figure (ex); love (pr) (2)	experience (pr); fancy (pr) (2); fancy (ex) (5); figure (pr)	answer (pr); care (pr); divorce (pr); fancy (ex) (5); fancy (pr) (30); figure (pr) (3); matter (pr); mind (pr); place (pr); reason (pr); vote (pr)	fancy (np) (2); figure (np) (6); figure out (np) (2); judge (np); notice (np); reason (np); time (np); treasured (np)	dream (np); fancy (np); figure (np) (20); fire (np) (2); love (np); surmise (np)	act (np); envy (np); fancy (np) (21); fathom (np); figure (np) (36); force (np); form (np); judge (np) (13); love (np); sensed (np); sketch (np); study (np); surmise (np) (2); voice (np); witnessed (np)
						better (np); clear (np)

Таблиця 5

Репрезентативи. МА планування (міркування)

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія	Описова стратегія	
Тактика нейтральної оцінки	Тактика нейтральної оцінки	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки
		misinterpret (np); withdraw (np)	ennoble (np); overpower (np); reassure (np); couldn't untie (np)
realize (pr)			likens (np); visualize (np)
fear (pr); telephone (pr)	brainstorm (pr); cross (pr) (3); reason (pr)	care (np); judge (np) (4); plot (np); plan (pr); reason (np) (2); sign (np)	answer (np) (3); brood (np) (4); cross (np) (3); force (np); head (np); mind (np) (3); plan (np) (22); pledge (np); review (np); sample (np); sign (np); sin (np); study (np); switch (np); wheel (np); windsurf (np)
			calm (np); warm (np)

Таблиця 6

Директиви. Прескриптиви. МА власне спонукання

Тактика прямого контролю
answer (pr) (4); button (pr); care (pr); cause (np) (3); circle (pr); cross (pr); exit (pr); face (pr); fancy (pr) (2); file (pr) (2); fire (pr) (3); hand (pr); mind (pr) (18); name (pr) (2); park (pr); point (pr); promise (pr) (5); rest (pr) (5); sign (pr) (2); signal (np); study (pr); tally (pr)
calm (pr); clear (pr); dry (pr); quiet (pr)
out (pr)

Таблиця 7

Директиви. Прескриптиви. МА наказу

Тактика прямого контролю
untie (pr)
aim (np); answer (pr) (2); cause (np); echo (pr); fire (pr); force (np) (24); mind (pr); motion (np) (12); shout (pr) (8); shout (np) (2); state (pr); wager (pr); wire (pr)

Таблиця 8

Директиви. Прескриптиви. МА заборони. МА розпорядження. МА замовлення. МА дозволу

Мовленнєві акти	Тактики	Похідні
заборони	Тактика прямого контролю	answer (pr); muss (pr); pack (pr)
розпорядження	Тактика прямого контролю	schedule (np); vote (np)
замовлення	Тактика прямого контролю	commission (np)
дозволу	Тактика прямого контролю Тактика опосередкованого контролю	sign (pr) sign (pr); telephone (pr)

Таблиця 9

Директиви. Прескриптиви. МА інструкції

Тактика прямого контролю
straighten (pr) (2)
ease (pr) (2); face (pr); gesture (np); list (np) (2); request (pr); signal (np)
easy (pr)

Таблиця 10

Директиви. Реквестиви. МА прохання

Тактика прямого контролю	Тактика опосередкованого контролю
misunderstand (pr)	
apologize (pr)	
answer (pr); brush (pr); mail (pr); motion (np) (4); petition (np); point (pr); promise (pr) (3); request (ex) (2); quarrel (pr); ruin (pr); shout (pr); sign (pr); signal (pr) (4)	cable (pr); handle (pr); love (pr); mind (pr) (16); promise (pr) (2); wonder (pr) (2)
dry (pr); slow (pr)	

Таблиця 11

**Директиви. Реквестиви. МА запитання дозволу.
МА запрошення**

Мовленнєві акти	Тактики	Похідні
питання дозволу	Тактика прямого контролю	brief (pr)
	Тактика опосередкованого контролю	mind (pr) (21)
запрошення	Тактика прямого контролю	mind (pr)
	<u>Тактика опосередкованого контролю</u>	care (pr) (2); mind (pr)

Таблиця 12

Директиви. Сугестиви. МА власне пропозиції

Тактика прямого контролю	Тактика опосередкованого контролю
encourage (np); reassure (pr); return (pr); unload (pr)	cooperate (pr); unglue (pr); unlock (pr)
freshen (pr); legalize (pr)	
bill (pr); captain (pr); care (pr); dial (pr); face (pr); fancy (pr); figure (pr); file (pr); tap (pr); messenger (pr); mind (pr) (3); pin (pr); plan (pr); saddle (pr); sign (pr); suit (pr)	benefit (pr); figure (pr); fire (pr); hazard (pr); interest (pr) (2); lunch (pr); pause (pr); promise (pr); signal (pr); sound (pr); telephone (pr)
	phone (pr)

Таблиця 13

Директиви. Сугестиви. МА застереження

Тактика прямого контролю	Тактика опосередкованого контролю
	befall (pr); withdraw (pr)
brace (pr); caution (pr) (2); caution (np); cross (pr); guard (pr); mark (pr) (4); mind (pr) (30)	box (pr); end (pr); force (pr); promise (pr)

Таблиця 14

Директиви. Сугестиви. МА поради

Тактика прямого контролю	Тактика опосередкованого контролю
overdo (pr); underrate (pr)	
emphasize (pr)	
answer (pr); force (pr); mail (pr); mark (pr)	act (pr); care (pr); counsel (ex) (2); face (pr); fool (pr); handle (pr); interest (pr); matter (pr); mind (pr) (3); rest (pr); smoke (pr); study (pr)
	calm (pr); clear out (pr)

Таблиця 15

Директиви. Сугестиви. МА погрози

Тактика опосередкованого контролю
threaten (np) (2)
answer (pr); plan (pr)

Таблиця 16

Інтерогативи. МА запити інформації

Тактика прямого запити інформації	Тактика припущення	Тактика перевірення та узагальнення	Тактика вираження сумніву	Тактика розкриття перспективи
debrief (pr); disappear (pr) (3); disbelieve (pr); dislike (pr) (2); return (pr) (2)	dislike (pr);			
answer (pr) (2); bed (pr); boast (pr); bomb (pr); counsel (pr); cross-question (pr) (3); divorce (pr); draft (pr); fancy (pr) (2); fear (pr); figure (pr) (2); fire (pr); hand (pr); handle (pr); harm (pr); interest (pr); interview (pr); lunch (pr); murder (pr); notice (pr) (12); plan (pr) (4); promise (pr); quarrel (pr); question (pr) (4); question (np); rap out (pr); rent (pr); shout (pr); sign (pr) (3); smoke (pr) (4); spot (pr); telephone (pr); witness (pr)	act (pr); echo (pr); figure out (pr); notice (pr) (2); plan (pr); question (pr); telephone (pr);	plan (pr) (2)	credit (pr); cross (pr) (3)	sum up (pr)
dive-bomb (pr)				

Таблиця 17

Комісиви. МА обіцянки

Тактика запевнення	Тактика зобов'язання (не) виконати певну дію	Тактика згоди/бажання виконати певну дію
return (pr)	rejoin (pr); unfold (pr)	
part (pr); promise (ex) (11); promise (pr) (21); promise (np) (6); share (pr)	answer (pr); file (pr); hand (pr); pledge (np) (3); promise (ex) (6); promise (pr) (37); promise (np) (17); relay (pr); rope in (pr); sign (pr); vow (np) (3)	answer (pr) (2); promise (pr); welcome (pr)
	phone (np)	

Таблиця 18

Комісиви. МА особистої пропозиції

Тактика згоди/бажання виконати певну дію	Тактика пропозиції послуги
answer (pr); volunteer (pr); volunteer (np)	act (pr); contact (pr); telephone (pr) (2)

Таблиця 19

Комісиви. МА гарантії

Тактика запевнення	Тактика зобов'язання (не) виконати певну дію
reassure (pr) (5); repay (pr)	
bet (ex) (3); bet (pr) (3); guarantee (ex); interest (pr) (3); love (pr) (4); love (np) (4); mind (pr); wager (ex) (3); warrant (ex) (2)	guarantee (ex); sound (pr)
clear (pr)	

Таблиця 20

Дескриптиви. МА опису

Кооперативна тактика	Конфліктна тактика
disarrange; disengage (3); disentangle; dismount (4); dissolve; enact; encircle (2); ensure; overlook; reacquaint; readjust (2); rearrange (3); reenter (3); re-establish; refill (6); refold; rejoin (3); reclaim; replace (12); replay; rethread; retrace (3); return (13); unbar; unbolt; unbutton (3); uncap (2); unclasp (2); unclean; uncrate; underline; undo (4); undress (4); unfold (5); unhook; unlatch; unload (5); unlock (18); unpack (3); unroll (3); unscrew (2); unsnap (2); unstrap; untie (4); unswathe; unwind; unwrap (3); unzip (2); withdraw (4)	disappear; disembark (2); entangle; reactivate; replace; reread; reset; retrace; return (4); unclench; undo; unlock (2); untie (2); unwrap; unzip; upset (2); withdraw (9)
activate; fasten (3); freshen; hasten (5); pressurize; quicken (3); scrutinize; steepen; straighten (25); tighten	activate; flatten; hasten (2); loosen; moisten; quicken (2); straighten

Продовження таблиці 20

Кооперативна тактика	Конфліктна тактика
act (6); aim (3); bandage; bank; bat; bicycle; blot; board; bolt (5); brake (2); brush (15); burrow; button (3); cable; center (2); circle; clack; clamp (2); click (6); cluster; coast; comb (3); copy (5); corkscrew; cradle (2); crane (3); crest; cross (60); cup (4); curve; cycle (3); dial (7); dock (2); drape; drift (4); ease (31); echo; edge (9); escort (9); exit; face (23); fiddle (4); file (3); finger (6); fire; fish (2); flick (3); flock; focus (4); force; form (2); frolic; gesture (7); gun (2); hand (129); handle; head (39); heat (2); hook; hunch (2); inch (4); iron; issue; jerk (4); key (4); labor; lag; land (3); leaf; level (8); lever; light (3); line (3); load; loan; lock (5); lunge (3); man; mark (4); mask; massage (3); mill; mime; mind; monitor; mop (3); nest; nose; pace (3); pack (8); paddle; park (20); part (6); pat (6); pedal (5); pencil; perch; photograph; picnic; pin (2); pivot; place (71); plait; plug in; pocket (2); point (97); position; post; prop (2); pump; queue; quickstep; recess; reel; rendezvous; rest (38); root (2); safety (2); scoop (2); screen; screw (2); seal; seat (3); shade; shadow; shepherd; shoulder (4); sign (6); sketch (3); skirt (2); slap (4); slot; smoke (28); snake; snow; speed (6); spoon (2); spray; stack (2); straight-arm; stream; study (59); stuff; stump; surface (2); swab; switch (14); swivel (4); tape (2); taxi (2); telephone (18); test (2); thumb (4); tie; tiptoe (3); top; toy; trade; trigger (3); troop (3); tune; type; usher (3); vacuum; watch; wheel (6); wrinkle; zero; zigzag; zip (3);	act (6); aim (4); bank; bolt (2); box; brake (2); brush (6); by-pass; cannon (2); chain; circle (3); clamp (2); club; coast; crane; crank; cross (6); cup; drape; drop-kick; drum (4); ease (4); edge (4); face (8); file (3); fire; flag down; flail; flick (2); float (2); force (4); gesture (4); grip; hand (4); head (5); hiccup; hick; hook; inventory; jerk (13); latch; light; list; load; lock (20); loop; lunge (3); lurch; match (2); mill; mop; orbit; pace (6); paddle; part; pat (2); pedal (2); pillow; pin; place (2); point (14); post; punt; range; rap; rest (3); scour; seat; shade (2); shield; sight (2); sign; sketch; slap (2); smoke (5); socket; stab; stage; strap; streak; study (11); swig; sway; switch (3); telephone (5); trot (2); view; wedge; wheel (6); whisk; wrinkle (2); zip
busy (5); clean (3); clear (24); dry (14); empty (6); free (2); lower (32); near (3); round (2); secure (3); slow; smooth (13); steady (2); tidy (2); warm (3); wet (2)	busy; clear (13); dry (2); empty (2); free (2); lower (7); near; wet
back (15)	back(11)
chain-smoke; free-wheel	manhandle
phone (7)	phone (3)

Таблиця 21

Імплікатори. МА особистого ставлення

Ініціативна стратегія			Реактивна стратегія			Описова стратегія		
Тактика схвалення	Тактика байдужого ставлення	Тактика несхвалення	Тактика схвалення	Тактика байдужого ставлення	Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика байдужого ставлення	Тактика схвалення
		re-sell (pr)	disapprove (pr); dislike (ex) (2); encourage (pr) (2)	dislike (pr); disown (ex) (2); overcome (ex) (2)				
dramatize (pr)			fasten (pr); justify (pr); sympathise (ex)		idolize (np) (2); sympathize (np)			
care (ex) (2); care (pr); comment (pr); experience (pr) (2); interest (pr) (3); joy (ex); love (ex) (32); love (pr); mind (ex) (2); quarrel (pr); respect (ex) (4); value (ex); wonder (ex) (3); wonder (pr) (2); worship (ex); worship (pr)	care (ex) (3); love (ex); matter (pr); mind (pr) (2)	act (pr) (3); answer (pr); bomb (pr); care (pr) (2); chase (pr); camp (pr) (2); experience (pr); fear (ex) (3); fear (pr) (3); fire (pr) (2); fool (pr) (2); gallop (pr); grump (pr); hound (pr); interest (pr); lie (pr); matter (pr); moan (pr); murder (pr); note (pr); promise (pr); quarrel (pr); shout (pr) (5); smack (pr) (2); screw (10); wonder (ex) (3); wonder (pr) (5)	act (pr); answer (pr) (8); care (ex) (4); cause (pr); love (ex) (28); love (pr) (14); matter (pr) (5); mind (ex) (46); promise (pr); respect (ex) (4); sound (pr) (4); welcome (pr); wonder (pr); worship (pr)	act (pr); answer (pr) (26); bomb (pr); care (pr) (2); cause (pr); echo (pr); fancy (ex); fancy (pr); fear (ex) (11); fear (pr) (2); fool (pr) (5); force (pr); gossip (pr); guide (pr); interest (pr) (2); jest (pr); mastermind (pr); matter (pr) (3); mind (pr); mind (pr) (4); monkey (pr); pop (pr); question (pr); ruin (pr); shout (pr); sound (pr) (14); stage (pr); wonder (ex) (5); wonder (pr); worship (pr) (2)	care (np) (5); caress (np) (3); eye (np) (2); fancy (np); love (np) (56); marvel (np) (8); matter (np); mind (np); respect (np) (3); savor (np); slave (np); sound (np) (5); value (np) (3); welcome (np) (14); wonder (np) (8); worship (np)	answer (np); act (np); care (np); click (np); crop (np); curse (np) (10); dope (np); envy (np); eye (np); face (np); fear (np) (31); fool (np) (2); love (np) (12); mind (np) (2); murder (np); part (np); ridicule (np); sound (np) (12); stomach (np) (2); wonder (np) (12)	care (np); answer (np); care (np) (80); love (np); matter (np) (2); mind (np) (15); murder (np); wonder (np)	
		slow (pr)		bare (pr)				shy (np);

Таблиця 22

Імплікатори. МА емоційно-оцінного опису дій персонажів

Ініціативна стратегія		Реактивна стратегія		Описова стратегія	
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика схвалення	Тактика несхвалення
	undercut (pr);		unsteady (pr)	begrudge (np)	belie (np); belittle (np); could dishonour (np); dislike (np) (2); mispresent (np)
sympathize (pr)	emphasize (pr) (2); terrorize (pr)	hasten (pr)		hasten (np); sympathize (np)	answer (np) (3); badger (np); bat (np) (2); boast (pr); bombard (np); boo (np); boss (np); brag (np) (2); bully (np) (2); care (np) (3); chaff (np); chisel (np); clown (np); crane (np); curse (np) (2); drone (np); envy (np) (12); field (np); fire (np); flag (np); flail (np); fool (np); gawk (np); goose (np) (4); grimace (np) (3); grit (np); hammer (np) (4); harangue (np); herd (np) (2); hot-wire (np); humph (np); hunger (np) (2); jerk (np) (7); jest (np); joke (np); kid (np) (3); love (np) (2); mill (np); mimic (np) (2); nail (np); nurture (np); parody (np); pat (np); pepper (np); pin (pr); pivot (np); place (np); plug (np); rage (np) (2); rake (np); risk (np); scheme (np); shout (np) (6); skin (np); slap (np); smack (np) (3); smother (np); sound (np) (20); stab (np) (2); stage (np); swamp (pr); swoop (np); taunt (np); torment (np); view (np)
	balk (pr); envy (ex); joke (pr); shout (pr); sound (pr); torment (pr)	answer (pr)	answer (pr) (4); leer (pr); mimic (pr) (3); parade (pr); shout (pr) (3)	beam (np) (15); bridle (np); brim (np); brush (np); comfort (np); cross (np); cup (np); curse (np); face (np); hammer (np); level (pr); plow (np); hoorah (np); pat (np) (10); root (np); slap (np); sound (np) (7); tutor (np); twine (np); wonder (np)	
			steady (pr)	smooth (np) (2); warm (np) (2)	
			cold-cock (pr)		

Таблиця 23

Імплікатори. МА іронії, сарказму

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія	Описова стратегія
Тактика несхвалення	Тактика несхвалення	Тактика несхвалення
	enlighten (pr)	replace (np) (3)
extemporize (pr)	simplify (pr)	orchestrate (np); sterilize (np); sympathize (np)
program (pr); rival (pr)	act (pr) (2); answer (pr) (4); experiment (pr); fear (ex); handle (pr); kid (pr); question (pr); shout (pr); sign (pr); sound (pr); study (pr); sum (pr); thank (ex)	aim (np); balloon (np); beam (np) (5); care (np); click (np) (2); ease (np) (2); fool (np); gain (np); grimace (np) (2); herd (pr); knuckle (np); lip (np); love (np) (4); mother (np); muck (np); parade (np); plan (np); point (np); rust (np); seat (np); speed (np); swoop (np); sound (np) (2); sum (np); thank (np) (2); trot (np); value (np); whir (np)
clean (pr)		slack (np); warm (np)
		ah (np); um (np)
		stargaze (np)

Таблиця 24

Імплікатори. МА подяки

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія	Описова стратегія
Тактика схвалення	Тактика схвалення	Тактика схвалення
thank (ex) (3)	thank (ex) (25)	thank (np) (8)

Імплікатори. МА вибачення

Ініціативна стратегія			Реактивна стратегія				Описова стратегія			
Тактика прохання вибачення	Тактика визнання факту виконання АНО	Тактика пояснення причини	Тактика прохання вибачення	Тактика визнання факту виконання АНО	Тактика небажання виконати АНО	Тактика демонстрації добрих намірів	Тактика пояснення причини	Тактика прохання вибачення	Тактика визнання факту виконання АНО	Тактика пояснення причини
apologize (pr)							misunderstand (pr)			
apologize (ex)		apologize (ex)		apologize (ex); apologize (pr)		hasten (pr)	apologize (ex); apologize (pr)	apologize (pr) (6)	apologize (pr) (4)	apologize (pr)
act (pr); pardon (ex) (2)	pardon (ex); pardon (pr)		pardon (ex); pardon (pr)		pardon (pr)		care (pr)			

Імплікатори. МА докору

Реактивна стратегія
Тактика несхвалення
apologize (pr)
act (pr); bitch (pr); face (pr); hook (pr); lecture (np); lie (pr); lock (pr); murder (pr) (2); notice (pr); pause (np); promise (pr) (3); shout (pr); torture (pr); wholesale (np); wonder (ex); wonder (pr); worship (pr) (4); wreck (pr)

Таблиця 27

Імплікатори. МА компліменту

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія	Описова стратегія
Тактика схвалення	Тактика схвалення	Тактика схвалення
compliment (ex); compliment (pr); mind (pr)	compliment (pr);	compliment (np)
	clear up (pr)	

Таблиця 28

Імплікатори. Ритуальний МА

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія	Описова стратегія
Тактика схвалення	Тактика схвалення	Тактика схвалення
shelter (pr); thank	answer (pr) (2); rest (pr)	rest (np)

Таблиця 29

Інтерогативно-імплікаторний прагматичний тип.

МА емоційного запитання

Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика байдужого ставлення	Тактика заікавлення	Тактика здикування	Тактика сумніву	Тактика припущення/міркування	Тактика перенесення	Тактика напругу
	disappear (pr);		disagree (pr); disappear (pr); mistrust (pr);	disappear (pr)		befall (np); disagree (pr); misinterpret (np); overcome (np)		
			localize (pr)					
answer (pr); hoorah (np); sound (pr)	answer (pr) (2); boss (pr); bullshit (pr) (2); figure (pr) (2); kid (pr); matter (pr); sign (pr); vote (pr) (3)	care (pr) (9); care (np) (8); matter (pr) (19); matter (np) (9)	care (pr) (3); curse (np); divorce (pr); end (pr); fear (pr) (2); fire (pr); hammer (pr); interest (pr) (3); love (pr) (11); matter (pr); mind (pr) (7); murder (pr); murder (np); notice (pr); rate (pr); shout (pr) (2); spot (pr); vote (pr); wonder (ex) (40); wonder (pr) (13); wonder (np) (2)	aim (pr); comfort (np); date (pr); form (pr); kid (pr) (2); love (pr) (2); mind (pr); notice (pr) (2); notice (np); plan (np)	answer (pr); care (pr); echo (pr); question (ex)	care (np) (2); comfort (np); dog (pr); fear (np) (2); figure (np); judge (np); love (np) (3); notice (np); risk (np); toe (pr)	force (pr)	share (pr)

Таблиця 30

Інтерогативно-імплікаторний прагматичний тип.**МА риторичного запитання**

Тактика узагальнення	Тактика вираження сумніву	Тактика повтору слів співрозмовника
	undo (pr)	
fathom (np); love (np); murder (pr); notice (pr); pledge (np); promise (pr); rest (np); voyage (pr)		answer (pr); shout (pr)

Таблиця 31

Інтерогативно-імплікаторний прагматичний тип.**МА докору, звинувачення**

Тактика несхвалення
repay (pr); undermine (pr)
frighten (pr) (2); visualize (pr)
act (pr); care (pr) (7); fiddle (pr); figure (pr); fool (pr); love (pr); notice (pr); plan (pr); shout (pr); slave (pr)
phone (pr)

Таблиця 32

Інтерогативно-імплікаторний прагматичний тип. МА іронії

Тактика несхвалення
disregard (pr) (2); enforce (pr)
brain (pr); handle (pr); hint (np); slap (pr); volunteer (pr)

Таблиця 33

Директивно-імплікаторний прагматичний тип. МА заборони

Стратегія прямого контролю
Тактика несхвалення
patronize (pr) (2)
kid (pr) (2); shout (np); sport (pr)
mamamamurphy (pr)

Таблиця 34

Директивно-імплікаторний прагматичний тип. МА наказу

Стратегія прямого контролю	
Тактика несхвалення	Тактика емоційного опису
apologize (pr)	
shout (pr) (4)	pile in (pr)
clear (pr)	

Таблиця 35

**Директивно-імплікаторний прагматичний тип.
МА спонукання**

Стратегія прямого контролю	
Тактика несхвалення	Тактика емоційного опису
	dislike (pr)
mind (pr) (5); vote (pr)	care (pr); love (pr); mind (pr) (3); shoulder (np) (2); shout (pr) (3); smoke (pr); vote (pr)
damp (pr)	

Таблиця 36

**Директивно-імплікаторний прагматичний тип
МА примусу, МА запрошення, МА попередження, МА погрози,
Етикетні формули, МА іронії**

Мовленнєві акти	Стратегії	Тактики	Похідні
примусу	прямого контролю	емоційного опису	force (np)
	опосередкованого контролю	емоційного опису	bully (np)
запрошення	прямого контролю	емоційного опису	shout (np)
	опосередкованого контролю	емоційного опису	love (pr)
попередження	прямого контролю	емоційного опису	mind (pr) (2)
погрози	опосередкованого контролю	несхвалення	brain (pr); fire (pr); love (pr) (3); torture (pr)
етикетні формули	прямого контролю	схвалення	thank (pr)
іронії	прямого контролю	несхвалення	watch (pr)

Таблиця 37

Директивно-імплікаторний прагматичний тип. МА прохання

Стратегія прямого контролю		Стратегія опосередкованого контролю
Тактика несхвалення	Тактика емоційного опису	Тактика емоційного опису
		begrudge (pr)
	apologize (pr)	
answer (pr); sound (pr)	pigeonhole (np); shepherd (np); shout (pr) (3); shout (np)	wonder (ex); wonder (pr)

Таблиця 38

Директивно-імплікаторний прагматичний тип. МА поради

Стратегія прямого контролю		Стратегія опосередкованого контролю
Тактика схвалення	Тактика емоційного опису	Тактика емоційного опису
love (pr)	smoke (pr); soap (pr)	bird-dog (pr); breeze (pr); cheek (pr); rabbit-punch (pr)
	cool (pr); easy (pr) (2)	

Таблиця 39

Директивно-імплікаторний прагматичний тип. МА пропозиції

Стратегія прямого контролю	Стратегія опосередкованого контролю	
Тактика емоційного опису	Тактика несхвалення	Тактика емоційного опису
	criticize (pr)	
figure (pr); torment (pr)		care (pr) (9); figure (pr); wonder (ex) (2); wonder (pr)

Таблиця 40

Директивно-імплікаторний прагматичний тип.**МА заспокоєння**

Стратегія прямого контролю
Тактика емоційного опису
reassure (pr) (2)
mind (pr)
calm (pr) (3); quiet (pr) (2); easy (pr)

Таблиця 41

**Репрезентативно-імплікативний тип.
МА експресивного висловлювання**

Ініціативна стратегія		Реактивна стратегія			Описова стратегія
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика несхвалення
			dislike (pr); distrust (pr); foresee (pr); reread (pr); underestimate (pr); underrate (pr)		
	sweeten (pr); tantalize (pr)			emphasize (pr)	
care (pr) (2); love (pr) (25); worship (pr)	care (pr) (2); curse (pr); fear (pr); fleece (pr); hint (pr); kid (pr); lie (pr); love (pr) (18); masquerade (pr); quarrel (pr); ridicule (pr); shout (pr) (6); slave (pr); steam (pr); witness (pr)	answer (pr) (3); care (pr) (4); echo (pr); engineer (pr); interest (pr); love (pr) (15); slander (pr)	answer (pr) (12); brood (pr); care (ex); care (pr) (8); cause (pr); fear (pr) (2); fun (pr); fuss (pr); interest (pr); judge (pr); love (pr) (16); mind (pr) (3); moan (pr); pepper (pr); plan (ex); point (pr); promise (pr) (2); ridicule (pr) (2); risk (pr); share (pr); sign (pr) (2)	answer (pr); buck up (pr); care (pr) (6); love (pr) (14); mind (pr); skin (pr); spy (pr)	answer (np)
			clear out (pr) (2)		

Таблиця 42

МА емоційно-оцінного опису дій персонажів

Описова стратегія		
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки
endanger (np); reread (np)	unburden (np)	unbosom (np)
	scrutinize (np); stiffen (np)	
answer (np) (2); board out (np); bridle (np); clamp (np); ease (np); face (np); finger (np) (2); gesture (np); jerk (np); love (np) (6); outline (np) (2); race (np) (6); rest (np) (6); school (np); screw (np); seat (np); skate (np); smoke (np); sound (np); throng (np); troop (np); view (np) (2); wrinkle (np)	barge (np); bead (np); brave (np); brush (np); bug (np); cannon (np); chime in (np); court (np); cross (np); echo (np) (3); elbow (np); eye (np) (3); fire (np) (2); fool (np) (5); force (np) (6); fuss (np); gun (np); issue (np); jerk (np) (4); kid (np); love (np) (3); massage (np); nerve (np); paw (np); pitter-pat (np); powder (np); race (np); rap (np) (2); rate (np); rest (np); rope in (np); secret (np); shout (np) (6); size up (np); slap (np); snake (np); speed up (np); spit (np) (2); sway (np) (2); swivel (np) (2); tower (np); wheel (np) (2); wolf down (np)	care (np); caress (np); eel out (np); eye (np) (6); fiddle (np) (2); finger (np) (2); fire up (np); flick (np); flock (np) (2); inch (np); kid (np); one-eye (np); pile in (np); race (np) (3); rest (np) (3); screw (np); shout (np); slap (np); stump (np); swagger (np); thread (np); tower (np) (2); wheel (np); worm (np) (2)
	back (np)	

Таблиця 43

МА зацікавлення

Ініціативна стратегія			Реактивна стратегія			Описова стратегія		
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки	Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки
wonder (ex)	wonder (ex) (8); wonder (pr) (7)	wonder (ex) (15); wonder (pr) (8)	wonder (ex) (3); wonder (pr) (2)	wonder (ex) (4); wonder (pr) (8)	wonder (pr) (8)	wonder (np) (7)	wonder (np) (101)	wonder (np) (191)

Таблиця 44

МА розмірковування/припущення

Реактивна стратегія	Описова стратегія	
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика нейтральної оцінки
love (pr)	figure (np); handicap (np); love (np) (3); notice (np); plan (np) (2); wing (np)	love (np) (2); mind (np)

Таблиця 45

МА передбачення

Ініціативна стратегія		Реактивна стратегія		Описова стратегія	
Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика схвалення	Тактика несхвалення	Тактика схвалення	Тактика несхвалення
					*tranquelize (pr)
worship (pr)		love (pr); shout (pr)	curse (pr); ruin (pr)	love (np)	fire (np); line (pr)
	queer (pr)				

Таблиця 46

МА іронії

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія	Описова стратегія
Тактика несхвалення	Тактика несхвалення	Тактика несхвалення
disappear (pr)		bemoan (np)
	sweeten (ex)	dramatize (np)
love (pr); wonder (ex)	love (pr); wonder (ex) (2)	anchor (np); doll up (np); drift (np); fiddle (np) (2); jerk (np); lock (np); swivel (np); tape (np); thumb (np); wonder (np)

Таблиця 47

МА докору, звинувачення

Ініціативна стратегія	Реактивна стратегія
Тактика несхвалення	Тактика несхвалення
	overpower (pr)
love (pr); worship (pr)	love (pr); syphon (pr)

ДОДАТОК Б

Таблиця 1

Прагматичні особливості функціонування репрезентативів

МА	Стратегії	Тактики	Способи словотворення															Усього	%			
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія						Словоскладання					Скорочення		
			Преф	Кіл	Приклади	Суф	Кіл	Приклади	N→V		Adj→V		Adv→V		Кіл	Прик	Кіл			Прик	Кіл	Прик
									Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл								
повітряні	ініціативна	схвал.	be-	1	belittle							4	judge							5	0.29	
		несхвалення	dis-	2	disagree	-ize	1	visualize				8	brood							12	0.71	
		нейтральна	en-	1	enable																	
		нейтральна	out-	1	outweigh	-en	4	strengthen														
		нейтральна	over-	3	overrule	-ize	1	summarize					41	decree, file, shout, sign	3	clear, dry					60	3.58
		нейтральна	re-	6	replace								25	answer	1	busy				26	1.55	
повітряні	реактивна	схвал.	co-	1	cooperate																	
		несхвалення	dis-	6	disarrange																	
		нейтральна	en-	2	enable																	
		нейтральна	mis-	3	misrepresent	-en	3	strengthen														
		нейтральна	out-	1	outlaw	-ify	1	falsify					73	answer, matter	2	clear, lower				105	6.27	
		нейтральна	over-	2	overwork	-ize	4	sympathize														
повітряні	реактивна	схвал.	re-	4	reiterate																	
		несхвалення	un-	2	unchanged																	
		нейтральна	under-	1	underrate																	
		нейтральна	dis-	4	disappear																	
		нейтральна	en-	2	enlarge																	
		нейтральна	fore-	1	foresee	-en	2	lighten														
повітряні	реактивна	схвал.	mis-	1	misunderstand	-ize	6	specialize														
		нейтральна	re-	16	remarry																	
		нейтральна	un ₂	2	unload																	
		нейтральна	act-	1	act																	
		нейтральна	answer-	8	answer																	
		нейтральна	promise-	5	promise																	
повітряні	реактивна	схвал.										1	suspect							1	0.05	
		нейтр.										17	point out							18	1.07	

Продовження таблиці 1

МА	Сфратегії	Тактики	Способи словотворення											Усього	%							
			Префіксація		Суфіксація		N→V	Конверсія		Абш→V		Словоскладання				Скорочення						
			Преф.	Кіл.	Прикл.	Суф.		Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.			Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.			
																				Прикл.	Кіл.	Прикл.
			Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.	Кіл.	Прикл.	Кіл.									
опису	описова	свал.																	19	witness		
			1	berate	-ize	2	extemporize															
			8	dislike																		
			2	misdirect																		
			3	overcome	-ate	2	activate															
			6	reappear	-ify	2	justify															
описова		свал.	1	subdivide	-ize	1	materialize	65	boast, bomb	2	clear, quiet	1	up	1	firebomb			97	5,49			
			1	unset																		
			1	underline																		
			4	disbelieve																		
			3	enforce	-en	5	hasten															
			17	return	-ize	8	memorize	374	act, answer, name	13	clean, clear, warm	2	back, forward			22	phone		452	25,62		
періфразів	ініціативна	свал.	1	foresee														2	0,11			
			1	return														3	0,17			
			2	hand	-ize	1	criticize	2	hand									3	0,17			
			1	dislike															8	0,45		
			1	return															2	0,11		
описова		свал.	2	foresee																		
			3	foresee															3	0,17		
			1	envision															6	0,34		
			1	foresee																		
			1	outrive																2	0,11	
			1	outrive																3	0,17	
періфразів	реактивна	свал.																				
			1	disapprove	-en	1	threaten	9	figure													
			1	outrive																		
описова		свал.	1	readjust	-ize	3	sympathize	46	fancy, figure									53	3			
			15	judge															15	0,85		
			26	surmise																26	1,47	
			83	fancy																86	4,87	
			2	better																		
			2	better																		

Продовження таблиці 1

МА	Стратегії	Тактики	Способи словотворення															Скорочення	Усього	%								
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія						Словоскладання													
			Преф	Кіл	Прикл	Суф	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл				Прикл							
	ініціат	нейтр.				-ize	1	realize	2	2	2														3	0,17		
	реакт.	нейтр.							5	5																5	0,28	
		несхва лення																									12	0,68
		опи- сова																									54	3,06
		планування, міркування																									1764	100

Таблиця 2

Тип ДМА	МА	Так-тики	Способи словотворення												Усьо-го %		
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія							Скоро-чення	
			Преф	Кіл	Прикл	Суф	Кіл	Прикл	N→V		Adj→V		Adv→V			Кіл	Прик
									Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прик			
прекріптивні	власне сполук.	прям, контр.								58	file, fire, sign, promise, rest	4	calm, clear	1	out	63	19,20
	наказу	прям, контр.	in, -	1	untie					56	force, motion, shout			1	out	57	17,37
	заборони	прям, контр.								3	answer, muss, pack					3	0,91
	розпо-ряджен.	прям, контр.								2	schedule, vote					2	0,6
	замов-лення	прям, контр.								1	commission					1	0,3
	дозволу	прям, контр.								1	sign					1	0,3
		опосер. контр.								2	sign, telephone					2	0,6
	інструк-ції	прям, контр.								7	ease, face, list, request, signal	1	easy			10	3,04

Продовження таблиці 2

Тип ДМА	МА	Так-ти	Способи словотворення												Усього	%		
			Префіксація			Суфіксація			Копверсія								Скоро-чення	
			N → V		V → N		Adj → V		V → Adj		V → Adv		Adv → V				Кіл	Прик
			Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прик				
реквестивія	прохан-ня	прям. контр.	1	misunder-stand	1	apologize	22	promise, motion	2						26	7,92		
		опосер. контр.					23	mind, wonder							23	7,01		
	питання	прям. контр.				1	brief								1	0,3		
	дозволу	опосер. контр.				21	mind								21	6,4		
сутєстивія	запро-шення	прям. контр.				1	mind								1	0,3		
		опосер. контр.				3	care, mind								3	0,91		
	власне пропо-зиції	прям. контр.	1	encourage	1	freshen	18	bill, dial, face, fancy							24	7,31		
		ролю	2	reassure	1	legalize	12	fire, hazard, interest					1	phone	16	4,87		
застере-ження		опосер. контр.	1	cooperate	1	caution	40							40	12,19			
		контр.	2	unlock			4	box, force						6	1,82			
		прям. контр.	1	befall	1	emphasize	12	mind, counsel						15	4,57			
		опосер. контр.	1	withdraw	1		7	act, answer, face, fool	2	calm, clear out				9	2,74			
погрози		прям. контр.		overdo	1	threaten	2	answer, plan						4	1,21			
		опосер. контр.		underrate	1									4	1,21			
														329	100			

Таблиця 3

Прагматичні особливості функціонування інтерогативів

Тактики	Способи словотворення										Усього	%
	Префіксація		Конверсія N>V		Словоскладання							
	Префікси	Кількість	Приклади	Кількість	Приклади	Кількість	Приклади					
прямого запиту інформації	dis-	6	disbelieve	56	notice, plan, question	1	dive-bomb	81.48	66	12.34_	2.46	
	de-	1	debrief									
	re-	2	return									
припущення	dis-	1	dislike	9	notice, telephone, plan	10	1.23_	10	12.34_			
перевілення + узагальнення				2	plan	2	2.46	2	2.46			
вираження сумніву				2	credit, cross	2	2.46	2	2.46			
розкриття перспективи				1	sum up	1	1.23	1	1.23			
								81	100			

Таблиця 4

Прагматичні особливості функціонування комісивів

МА	Тактики	Способи словотворення										Усього	%
		Префіксація			Конверсія				Скорочення				
					N→V		Adj→V						
		Преф	Кіл	Приклади	Кіл	Приклади	Кіл	Приклади	Кіл	Приклади			
обіцянки	вираження впевненості і запевнення	re-	1	return	40	promise, share						41	25,46
	зобов'язання (не)виконати певну дію	re- un ₂ -	1 1	rejoin unfold	72	answer, promise			1	phone		75	46,58
	згоди / бажання виконати певну дію				4	answer, promise						4	2,48
особистої пропозиції	згоди / бажання виконати певну дію				4	answer, volunteer						4	2,48
	пропозиції послуги				4	act, contact						4	2,48
гарантії	вираження впевненості і запевнення	re-	6	reassure, repay	24	bet, guarantee	1	clear				31	19,25
	зобов'язання (не)виконати певну дію				2	guarantee, sound						2	1,24
												161	100

Таблиця 5

Прагматичні особливості функціонування дескриптивів

МА	Такти- ки	Способи словотворення												Усього	%				
		Префіксація			Суфіксація			Конверсія								Словоскладання		Скорочення	
								N→V		Adj→V		Adv→V							
		Преф	Кіл	Прикл	Суф	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл		
		dis- en- over- re- un- under- with-	10 4 1 56 72 1 4	dismount encircle overlook replace unlock underline withdraw	-ate -en -ize	1 39 2	activate straighten pressurize	1020	hand, point, rest	113	clear, lower	15	back	2	chain-smoke, free-wheel	7	phone	1347	80,65
		dis- en- re- un- up- with-	3 1 9 8 2 9	disembark entangle return unlock upset withdraw	-ate -en	1 8	activate quicken	240	lock, point, study	27	clear, lower	11	back	1	manhandle	3	phone	323	19,34
																		1670	100

Таблиця 6
Прагматичні особливості функціонування імплікаторів

МА	Стра-тепі	Тактики	Способи словотворення																		Усього	%			
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія						Словоскладання		Зворотна деривація								
			Преф.	Кіл.	Прикл.	Суф.	Кіл.	Прикл.	N>V	Прикл.	Кіл.	Adj->V	Прикл.	Кіл.	Int->V	Прикл.	Кіл.	Прикл.	Кіл.						
особистого ставлення	ініці-атив-на	схвал.										60	interest									61	5,29		
		несхв.	re-	re-sell	-ize	1	dramatize						59	sound	1	slow							61	5,29	
		байд.										9	care										9	0,78	
	реак-тивна	схва-лення	dis-	'dishke	-en	1	fasten						118	mind									126	10,94	
		несхва-лення	en-	encourage	-ify	1	justify																		
		байд.	over-	overcome	-ize	1	sympathise						94	answer	1	bare								100	8,68
опи-сова	схвал.											76	matter										76	6,60	
		схвал.			-ize	3	idolize					113	love										116	10,07	
		несхва-лення	dis-	distrust	-ize	1	criticize					95	fear	1	shy								108	9,38	
	байд.	fore-	foresee								101	mind											101	8,77	
емційно-опітного	ініці-атив.	схвал.																					1	0,08	
		схвал.	under-	undercut	-ize	3	terrorize					6	torment											10	0,86
		несхвал.	under-	undercut	-en	1	hasten					1	answer											2	0,17
	реак-тивна	un ₂ -	unsteady								12	mimic	1	steady			1	cold-cock					15	1,30	
опи-сова	схва-лення	be-	begrudge	-en	1	hasten					49	beam	4	smooth									56	4,86	
	несхва-лення	be-	believe	-ize	1	sympathize					132	envy											138	11,98	
	байд.	dis-	dishonour																						
прони	інці-реакт	несхв.			-ize	1	extemporize				2	rival	1	clean									4	0,34	
		несхв.	en-	enlighten	-ify	1	simplify				17	act											19	1,65	
	опи-сова	re-	replace	-ate	1	orchestrate				40	grimace	2	warm	2	um, ah			1	star-gaze				51	4,43	
	інці-реакт			-ize	2	sterilize				3	thank												3	0,26	
подяки	опи-с.	схвал.									25	thank											25	2,17	
		схвал.									8	thank												8	0,69

Продовження таблиці 6

МА	Стра-тегі	Тактики	Способи словотворення												Усього	%									
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія								Словоскла-дання		Зворотна деривація						
			Прэф	Кіл	Прикл	Суф	Кіл	Прикл	N>V	Кіл	Прикл	Adj>V	Кіл	Прикл			Int>V	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл				
																						Кіл	Прикл	Кіл	Прикл
випаєння	інці-атив-на	прохан. вибач.					-ize	1	apologize			3	pardon										4	0,34	
		визнан.					-ize	4	apologize			1	sound											5	0,43
		небаж. викон. АНО										2	pardon											2	0,17
	реак-тивна	поясн.						-ize	1	apologize														1	0,08
		прохан. вибач										2	pardon											2	0,17
		визнан.						-ize	4	apologize														4	0,34
		небаж. викон. АНО										1	pardon											1	0,08
		демонс. добрих намірів						-en	1	hasten														1	0,08
		поясн.						-ize	2	apologize			1	care										4	0,34
		прохан. вибач.						-ize	6	apologize														6	0,52
докору	реак-тивна	визнан.					-ize	4	apologize														4	0,34	
		поясн.					-ize	1	apologize														1	0,08	
Риту-альний	реак-тивна	поясн.					-ize	1	apologize			24	worship										25	2,17	
		лення										3	compli-ment										3	0,26	
		ініці-атив.										1	compli-ment			1	clear						2	0,17	
		реак-тивна										1	compli-ment										1	0,08	
		опи-сова										2	shelter											2	0,17
		Ініц.										3	rest											3	0,26
реак-тивна										1	rest											1	0,08		
																							1151	100	

Таблиця 7
Прагматичні особливості функціонування похідних інтерогативно-імплікаторного іллокутивного класу

МА	Тактики	Способи словотворення												Усього	%		
		Префіксація			Суфіксація			Конверсія N→V			Скорочення						
		Префікси	Кільк	Приклади	Суф	Кільк	Приклади	Кільк	Приклади	Кільк	Приклади	Кільк	Приклади				
емоційного запитання	схвалення											3	answer, sound, hoorah			3	1,28
	несхвалення	dis-	1	disappear								15	vote, figure			16	6,86
	байд, ставл.											46	care, matter			46	19,74
	зап'явлення	dis- mis-	2 1	disagree mistrust	-ize	1	localize					83	mind, wonder			87	37,33
	здивування	dis-	1	disappear								13	love, plan			14	6
риторичного запитання	сумніву											4	answer			4	1,71
	припущення (міркування)	be- dis- mis- over-	1 1 1 1	befall disagree misinterpret overcome								14	care, love			18	7,72
	перенесення											1	force			1	0,42
	натягу											1	share			1	0,42
	узагальнення											9	pledge, promise			9	3,86
докору	сумніву	un ₂ -	1	undo								2	answer, shout			2	0,85
	повтору	re- under-	1 1	repay undermine	-en -ize	И	frighten visualize				18 1	care	1	phone		33	9,87
іронії	несхвалення	dis- en-	2 1	disregard enforce							5	brain, slap			8	3,43	
															233	100	

Таблиця 8
Прагматичні особливості функціонування похідних директивно-імплікаторного ілюкутивного класу

МА	Стратегії	Тактики	Способи словотворення														Усього	%
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія				Редуплікація					
			Преф	Кіл	Прикл	Суф	Кіл	Прикл	N>V	Прикл	Кіл	Адг>V	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл		
			Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл		
заборони	прямого контролю	несв.				-ize	2	patronize	4	kid, shout	shout	1	clear	1		mamamamurphy	7	6,86
наказу	прямого контролю	емоц. опису			-ize	1	apologize	1	pile in								2	1,96
спонування	прямого контролю	несв.							6	mind, vote	1	damp					7	6,86
примусу	прямого контролю	емоц. опису		dis-	1	dislike			12	mind, shout							13	12,74
прохання	опосередк. контролю	емоц. опису							1	force							1	0,98
прохання	прямого контролю	несв.							2	answer							2	1,96
запрошення	опосередк. контролю	емоц. опису		be-	1	begrudge			3	wonder							4	3,92
поради	прямого контролю	емоц. опису							1	shout							1	0,98
поради	опосередк. контролю	емоц. опису							1	love							1	0,98
поради	прямого контролю	емоц. опису							1	love							1	0,98
поради	опосередк. контролю	емоц. опису							2	soap, smoke	3	cool, easy					5	4,9
пропозиції	прямого контролю	емоц. опису							4	rabbit-punch							4	3,92
пропозиції	опосередк. контролю	емоц. опису							2	figure, torment							2	1,96
пропозиції	опосередк. контролю	несв.				-ize	1	criticize	2	wonder							3	2,94
пропозиції	опосередк. контролю	емоц. опису							12	care							12	11,76

Продовження таблиці 8

МА	Стратегії	Тактики	Способи словотворення												Усього	%		
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія			Редуплікація						
			Преф.		Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	N→V		Adj→V				Кіл	Прикл
			Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл	Кіл	Прикл				
попе- режж.	прямого контролю	емоц. опису															2	1,96
погро- зи	опосередк. контролю	несхв.															6	5,88
заспо- коєння	прямого контролю	емоц. опису	re-	2	reassure												1	7,84
етикет форм.	прямого контролю	схвал.															1	0,98
іронії	прямого контролю	несхв.															1	0,98
																102	100	

Таблиця 9
Прагматичні особливості функціонування похідних репрезентативно-імплікаторного ілюкутивного класу

МА	Стратегії	Тактики	Способи словотворення												Усього	%				
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія											
			Преф.	Кіл	Приклади	Суф.	Кіл	Приклади	N→V		Adj→V		Adv→V							
експресивного вистовлювання	ініціативна	схвал.										Кіл	Приклади					28	3,62	
		несхвалення				-en -ize	1 1	sweeten tantalyze					38	love, shout					40	5,17
		нейтрал.	dis- re-	1 1	dislike reiterate							14	love, shout					16	2,06	
реактивна	схвал.											26	care, love					26	3,36	
	несхвалення	dis- fore- re- under-	2 1 1 2	distrust foresee reread underestimate							60	answer, care	1	clear			67	8,66		
	нейтр.										25	care, love					26	3,36		
описова	несхв.											1	answer				1	0,12		
	схвалення	en- re-	1 1	endanger reread							42	love, race, rest					44	5,69		
	несхвалення	un ₂ -	1	unburden							72	force, shout	1	back			76	9,83		
опис перф.	нейтр.	un ₂ -	1	unbosom							38	eye, race					39	5,04		

Продовження таблиці 9

МА	Стратегії	Тактики	Способи словотворення												Усього	%		
			Префіксація			Суфіксація			Конверсія									
			N → V		Adj → V		Adv → V		Кіл	Приклади	Кіл	Приклади	Кіл	Приклади				
			Преф	Кіл	Приклади	Суф	Кіл	Приклади									Кіл	Приклади
зацікавленн	ініціативна	схвал.								1	wonder					1	0,12	
		несхв.								15	wonder					15	1,94	
		нейтр.								23	wonder					23	2,97	
	реактивна	схвал.									5	wonder					5	0,64
		несхв.									12	wonder					12	1,55
		нейтр.									8	wonder					8	1,03
	описова	схвал.									7	wonder					7	0,90
		несхв.									101	wonder					101	13,06
		нейтр.									191	wonder					191	24,70
	міржв.	реакт.	схвал.								1	love					1	0,12
		несхв.									9	love, plan					9	1,16
		нейтр.									3	love					3	0,38
перетворення	ініціат.	схвал.								1	worship					1	0,12	
	реактивна	схвал.								2	shout					2	0,25	
	несхв.									2	curse					2	0,25	
іронії	описова	схвал.								1	love					1	0,12	
	несхв.									2	line, fire					3	0,38	
	ініціат.	несхв.								2	love					3	0,38	
люкору	реакт.	несхв.								3	wonder					4	0,51	
	описова	несхв.								11	fiddle					13	1,68	
	ініціат.	несхв.								2	worship					2	0,25	
	реактивна	несхв.								2	love					3	0,38	
																773	100	

В 99 Томаш Врабель

Словотворча прагматика у сучасній англійській мові. Наукове видання (монографія) Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ. / Автор: Томаш Врабель. Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ – ТОВ «РІК-У», 2020. – 236 с. (українською мовою)

ISBN 978-617-7868-41-4

Монографію присвячено вивченню комунікативно-прагматичного та словотвірних аспектів різних похідних утворень, які функціонують у межах іллокутивних дієслів сучасної англійської мови. Проведеним дослідженням вперше здійснено спробу закласти основи вивчення англійського словотворення не як сформованих, готових і закріплених у мові похідних одиниць, а в ситуативно зумовлених мовленнєвих актах, що дало змогу виявити й описати цілий ряд прагматично орієнтованих моделей і компонентів семантики. Комплексний прагматико-актомовленнєвий аналіз похідних перформативів дав змогу продемонструвати, що дериват є носієм великого за обсягом комунікативного заряду, який орієнтує мовця на різноманітне смислове вживання одного й того ж самого слова та дозволяє йому одночасно свідомо, а не механічно оперувати лексемами, творчо пристосовуючи їх до адекватного висловлення думки в кожному конкретному мовленнєвому акті. На значному за обсягом мовленнєвому матеріалі виявлено можливості словотворення, його прагматично зумовлений потенціал у процесі реалізації дериваційних одиниць в акті комунікації, що передбачає їхнє вивчення у тексті, в якому відображаються процеси відбору, сполучення і вживання всієї сукупності мовних засобів.

УДК 811.111(477.87)

Наукове видання

Томаш Врабель

**СЛОВОТВОРЧА ПРАГМАТИКА
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

монографія

2020 р.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту
ім. Ф. Ракоці ІІ (протокол № 1 від 10.02.2020)*

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою філології
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ

Рецензенти:

Наталія Баняс, кандидат філологічних наук (ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Адальберт Барань, кандидат філологічних наук (ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Мелінда Орбан*

Коректура: *авторська*

Обкладинка: *Ласло Веждел*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опаціої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск:

Степан Черничко (ректор Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ)

Ільдико Орос (президент Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ)

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

За зміст монографії відповідальність несе автор

Друк наукового видання здійснено за підтримки уряду Угорщини

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90 202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.) та ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Підписано до друку 06.11.2020. Шрифт «Minion Pro».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 19,2. Формат 70x100/16.

Замовл. №3032 Тираж 300.